

*Colleccio Antòni Nogués
de versions en aranés*

14

ES FRAIRS KARAMAZOV

(part 1 de 4)

Fiódor M. Dostoievski

*Colleccio Antòni Nogués
de
versions en aranés*

Es Frairs Karamazov

(part 1 de 4)

Fiódor M. Dostoievski

*Colleccioñ Antòni Nogués
de
versions en aranés*

Numèro 14 dera colleccioñ

Hereuèr de 2020

PRESENTACION

Antòni Nogués ei ua persona remirabla. Neishut en Torrent de Cinca (Òsca), eth 24 de seteme de 1943 obtenguec era Licenciatura en Medecina e Cirurgia, pera Universitat de Barcelona e de Doctor en Medecina pera Universitat de Lhèida. Ei especialista en Microbiologia Clinica. Era sua vida professionau a virat ath torn dera medecina. A estat Mètge Intèrn deth Servici de Pediatria der Espitau deth Mar de Barcelona (1973-75), Mètge Resident de Microbiologia der Espitau de Bellvitge (1976-78), Cap dera Seccion de Microbiologia der Espitau Universitari Arnau de Vilanova de Lheida (1979-2011) e Membre deth Grop de recèrca en Patologia Infecciosa der IRB (Institut de Recèrca Biomedica) de Lhèida. Tanben a exercit de Professor Associat dera Facultat de Medecina de Lhèida (1979-2010).

Era sua afección per aranés comencèc pòc abans de jubilar-se. Eth madeish explique que «*iniciauments, per pur curiosèr de conéisher ua lengua que se parlaue près des nòstres tèrres. Ara prumeria me calec estudiar peth mèn compde, pr'amor que non i auie "quòrum" entà hèr es corsi d'aranés ena UdL. Comencè damb eth "Cors d'Aranés", editat peth Conselh Generau, eth "Petit Diccionari" de Frederic Vergés, es "Vèrbs Conjugadi" e era "Gramatica Aranesa" d'Aitor Carrera».*

En 2011 se podec matricular e hèr es corsi des diuèrsi nivèus d'aranés ena UdL. Se liegec tot çò que s'auie publicat en aranés, e, «*ua causa que me choquèc fòrça siguec eth hèt de veir que fòrça paraules araneses, tanben se trapauen ena varianta deth catalan que se parlaue en mèn pòble (Franja de Ponent), p. e. andocien, sarabat, entà, ensolamar, amorrar en solèr, acochar, badina, etc, etc. qu'èren paraules que sonque les coneishia deth mèn pòble e jamès les auia entenut en d'auti pòbles catalans der entorn. Aquerò siguec un impacte important que me possèc definitivament en estudi der aranés».*

Auec ua atraccion pera revirada de libres e coma Antòni explique, siguec ua causa cojonturau: «*Ua des activitats en estudi der aranés èren es redaccions. Qu'ei ua activitat fòrça interessanta que te permet exprimir en aranés aquerò que vòs racondar. Mès entad aquerò te cau endonviar ua istòria, auer, per tant, imaginació, e estar-te bèth temps pensant çò que vòs díder. Un dia, de pòca imaginació entà endonviar fantasies, agarrè eth prolog d'un libre qu'auia sus era taula e l'arrevirè. E me n'encuedè de qué aquerò compleie eth prètzèth d'exprimir causes en aranés, sense auer de dedicar eth temps en endonviar istorietes. E atau comencèc tot. Es prumèrs libres arreviradi èren es qu'auia a man ena mia estatgèra. Era lectura en aranés de çò qu'auia arrevirat me provoquèc ua satisfacció enòrma. Aguest gòi qu'ère pro entà hèr-me a seguir en aguesta activitat. Un dia decidí manar un petit libre ath responsable deth Servici de Politica Lingüística dera Val d'Aran, eth Sr. Jusèp Loís Sans damb fòrça pòur, plan, donques que non n'èra bric segur dera qualitat deth mèn travalh. Mès era*

responsa que recebi siguec tant encoratjadora que, a compdar d'aqueth moment, decidi tier ues ores ath dia a arrevirar òbres ar aranés».

E Antòni Nogues non parèc de hèr traduccions, damb ua qualitat que milhore de dia en dia e que se pòt perfectament méter ath cant dera major part des boni trabalhs que se vien hènt des de diuèrsi sectors der emplec dera lengua. Antòni ei un scientific que met es metòdes de sciéncia ath servici dera traducción. Eth sòn travalh compde ja en aguesti moments damb mès de sèt mil pagines traduïdes. E pera qualitat deth sòn travalh e ena volontat de meter-les a disposicion dera societat, damb era intencion de hèr-lo util, e de conservar aguest preciós legat auem convengut damb eth Sr. Nogues que de totes es sues traduccions, des dera *Acadèmia aranesa dera lengua occitana* ne haram ua difusion a trauès dera pagina web entà facilitar-ne er accés de toti. Enes pròxims mesi, ath delà der 1 de gèr de 2019, cada prumèr de mes penjaram un libre traduït per Antòni Nogués, enquia que siguen toti difosi. Es libres en aranés, objècte d'aguest acòrd son:

Guerra e patz de Lev Nicolàievic Tolstoi
Anna Karenina de Lev Nicolàievic Tolstoi,
Eth Latzèret de Tormes,
Es Frairs Karamazov de Fiòdor M. Dostoievski,
Eth Buscon de Francisco de Quevedo,
Era Gitaneta de Miguel de Cervantes,
Era illustra serventa de Miguel de Cervantes,
Condes de Hans Chistian Andersen,
Es aventures de Tom Sawyer de Mark Twain,
Eth gelós extremenh de Miguel de Cervantes,
Eth licenciat Vidriera de Miguel de Cervantes,
Rinconete e Cortadilho de Miguel de Cervantes,
Crim e Castig de Fiòdor M. Dostoievski,
Es Miserables de Victor Hugo

En 2017 era Acadèmia publiquèc, ena colleccion «modèls de tèxtes», **Eth mercadèr de Venècia**, de Shakespeare, traduït per Antòni Nogués.

E se quauquarrés, bèth lector, a era volontat de auer-ne ua còpia en papèr, o de disposar de bèra part, de bèra òbra, entà un ahèr posterior, d'aguest extraordinari travalh, pòt meter-se en contacte damb aguesta Acadèmia.

Aguest ei eth camin der oferiment deth sòn travalh ara societat qu'a trobat Antòni Nogués. «*Es jubiladi qu'an er auantatge de poder hèr, lèu tostems, çò que vòlen e les agrada mès. Plan, donc, entà jo, eth hèt d'arrevirar, çò que liegi, ar aranés, qu'ei un gói impagable».*

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana
(Gèr de 2019)

PRESENTACION

Dempús de liéger (Братья Карамазовы) Es Frairs Karamazov, Albert Einstein diguec: “È aprés mès de Dostoievski que non pas de quinsevolh aute pensador scientific”. Valoracions damb aguesta passion an estat hètes per diuèrsi personatges dera intellectualitat internacionau (Freud, Nietzsche, Virginia Wolf,...). Mos trobam enfront d'ua òbra emblematica qu'analize es passions, es vertuds, es dificultats, es deficiéncias deth víuer, e dera vida, damb ua qualitat unica, segontes es critics mès qualificats. E ara tanben l'auem en aranés.

Antòni Nogués a traduït era òbra en tot partir dera traduccion de Marta Rebon, Fernando Otero e Marta Sánchez, qu'ei era traduccion hèta directament deth rus, era mès modèrna ath castelhan, era soleta des darrers 50 ans. Antòni a consultat tanben en bères escadences ua traduccion francesa de Ely Halperine e Charles-Morice, der an 1888 qu'ei ua version adaptada e reduïda e ua auta d'anglesa (Constance Garnett).

Se tracte, per tant, d'ua traduccion indirècta, però damb ua ampla documentacion. En catalan era traduccion d'aguesta òbra siguec hèta en 1961 per Joan Sales, que tanben en hec ua traduccion ath castelhan, quauqui ans dempús. Era traduccion de Sales siguec tanben ua traduccion indirècta en tot partir d'ua revirada ath francés. Mès recentament, 2014, era arrehilha de Sales, editora dera madeisha empresa que publiquèc era prumèra traduccion, Club Editor, n'a encargat ua revision a Arnau Barrios, especialista en literatura rusa, que n'a hèt ua polida restauracion e artenhut ua grana òbra. Aguest ei eth camin aconselnable!

Tanben era òbra de Nogués ei ua òbra en camin. Peth moment podem inferir que da ues mòstres de bon coneishement der aranés e qu'ei capable de cercar era paraula adequada en cada moment. En destacam er emplec de paraules especializades o de pòc emplec que sap méter en lòc que les correspon. Emplegue era paraula “estèrla”, damb eth significat d’ “improductiu, sense futur, damb manca de resultats” en “... *era shordat damb jo madeish per auer degalhat ues paraules estèrles e un temps preciós...*». Antòni a sabut emplegar eth mot «tafurèl», entà designar una persona «espabilada, escarabilhada, sapient, erudit...» en frases coma «...*era majoritat d'aguesti inèptes son pro tafurèls e astuts;*» o en «...*simplaments, en balhar-lo a quinsevolh tafurèl astut que l'ac auesse sollicitat.*» Nogués a aportat era paraula «amuishar» en designar «expressar, adaptar, apariar,...» en frases coma «...*Dilhèu s'auie prepausat amuishar era sua independéncia coma hemna...*» o en «*Aliosha non amuishèc cap emocion especiau dauant era hòssa de sa mair;*». Emplegue eth mot “perider” entà designar un tall profund ena superficie terrèstra, un abism,e, ua gorja, ... “...*ua net tempestuosa se lancèc dès un escabros malh, ua sòrta de perider, en un arriu plan prigond e vigorós...*». O era adaptacion deth «colgar» catalan ara «acogar» aranesa en «*Fiódor Pávlovich non siguec capable de hèr-li veir a on auie estat acogada era sua dusau esposa*». O er emplec de «susmauta», fòrça viua en Occitània e damb ua importanta socializacion en Aran enes darrers ans, en «...*deth domeni tartar, des susmautes, dera interrupcion des ancianes relacions damb er Orient dempús era queiguda de Constantinopla...*», Coma era adaptacion de «Mainadesa»

entà designar era etapa dera vida en que s'ei mainatge en «*Era sua mainadesa e joenesa se passèren desordenadaments...*». Talament coma era creacion de «hugitiua» en «*A tot darrèr artenhec a trapar es tralhes dera sua hugitiua...*». Antòni recupère eth particular «estalamordit» pròpi dera lengua antica e desplaçat ena actualitat per malheus pòc desirables, «...e, estalamordit e confús, Diu saberà se per qué,...». O eth peculiar «desnishar», qu'ena rèsta d'Occitània a dat pas a «desnisar», en «...pòc dempus d'auer desnishat era hòssa de sa mair,...». Emplegue eth pòc usuau «pòcvau», «"*Qué n'ès de pòcvau!*", li sorrisclèc era generala», ath cant d'aqueth genuïn «sorrisclar», qu'en Aran viu ath cant de «shorrisclar». Antòni cree un estil de lengua pròpi, dèishe propòstes interessantes, hè creisher era lengua, li da personalitat, alongue era sua unitat, cree propòstes que cau considerar e tier en compde.

Auem ua especiau atencion per emplec de “ça que la”: “...me'n sabi pro ben que non se tracte d'un gran òme, ça que la, atau ei que ja m'imagini...», «Ça que la, se vosati non n'ètz d'acòrd damb aguesta darrèra tèsi», «...un d'aguesti tipes estranhs que, ça que la, se trapen pro soent...», «Mès, ça que la, non serie avient jutjar damb excessiua severitat...», «Ça que la, aquiu i passaue quauquarren estranh». Aguesta locucion, ena varianta aranésa, ei apenes existenta, ei ua formula de recenta importacion e totun non trobam que sigue incorrècte eth sòn emplec. Alibèrt emplegaue aguesta madeisha expression, escrita d'aguesta forma en moltes occasions. Ei bon de portar formes occitanes, de d'autas variantes, entà enriquir era pròpria. Ei aconselhable qu'es formes corren per tot eth territori e que se consolide era unitat dera lengua. Nogués aurie podut emplegar coma advèrbi o coma conjoncion “totun”, “maugrat”, “portant”... però enriquis era lengua en emplegar ua forma mens usuau ena varianta aranesa, però tant corrècta coma es autes, en occitan. Respècte de “ça que la” Alibèrt mos explique qu'ath cant de “ça que la” existís tanben era forma “çai que lai” e “çai que de lai”

Mos cride era atencion era paraula «liegeire», en «*Plan que, eth liegeire escarrabilhat...*» «*Mès tanben i a liegeires atentius que, sense doble, voleràn liéger...*», «...vengui obligat a presentar as liegeires...» En Vocabulari ortografic era Acadèmia acceptec «legeire» coma corrècta, pr'amor qu'en Occitània a ua socializacion fòrça importanta, encara que non n'ei tant, de socializada, coma «lector». Tanben trobam, en Occitània «legidor, legisseire, leguidor,...». Antòni hè ua ipercorrecccion en tot escriuer un derivat der originau «liéger». Era adaptacion ei ua aportacion interessant ara lengua. Aguesta ei era foncion d'un emplegaire, d'un escritor, d'un traductor,...

Dilhèu serà bon, e interessant, coma ena traduccions de Joan Sales que laguens d'un temps un expèrt en lengua rusa e bon coneishedor der occitan posque hèr ua modificacion d'aqueri passatges que poguen crear ua distància damb era originau, mès ei clar qu'eth resultat dera òbra de Nogués serà un bon e qualitatiu punt de partida.

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

ES FRAIRS KARAMAZOV

Fiódor M. Dostoievski

Ensenhador

Der autor

Pumèra part

- Libre prumèr. Istòria d'ua familha
- Libre segon. Ua amassada inoportuna
- Libre tresau. Es luxuriosi

Dusau part

- Libre quatau. Es esquinçadures
- Libre cincau. Per e contra
- Libre siesau. Eth monge rus

Tresau part

- Libre setau. Aliosha
- Libre ueitau. Mitia
- Libre nauau. Diligéncies prealablas

Quatau part

- Libre detzau. Es mainatges
- Libre onzau. Eth frair Ivan Fiodorovic
- Libre dotzau. Ua errança judiciau

Epilòg

Der autor

En començar era biografia deth mèn eròi, Alekséi Fiódorovich Karamazov, que me trapi un shinhau confonut. Qu'ei que, a maugrat que crida a Alekséi Fiódorovich eth mèn eròi, me'n sabi pro ben que non se tracte d'un gran òme, ça que la, atau ei que ja m'imagini pregunes taus qu'aguestes: qué a de notable eth sòn Alekséi Fiódorovich entà auer-lo causit coma eth sòn eròi? Qu'ei qu'a hèt quauquarren d'especiau? Qui lo coneish e perqué? Per qué me calerie a jo, coma liegeire, pèrder eth mèn temps en tot estudiar es hèts dera sua vida?

Era darrèra pregunta ei era mès decisiua, pr'amor que solet la posqui respóner d'aguesta sòrta: "Dilhèu ac camparatz vosati madeishi ena novèla", mès e se liegen era novèla e non ac campen? E se non son d'acòrd ena singularitat deth mèn Alekséi Fiódorovich? Se parli atau ei pr'amor que me pensi, malerosaments, que pòt arribar ua causa coma aguesta. Entà jo, qu'ei un individú notable, mès que non ne sò pro segur de se serè capable de l'ac demostrar ath liegeire. Eth cas ei que, solide, se tracte d'un òme d'accion, mès un òme d'accion imprecís, que non a vengut d'amuishar-se damb claretat. Ath delà, enes nòsti tempsi que serie estranh demanar ad arrés claretat. Totun, i a quauquarren que sembla indobtable: se tracte d'un tipe estranh, autanplan extravagant. Mès era estranhesa, era extravagància, non balhen cap dret a atirar era atencion des auti, senon que mèsalèu la damnatgen, mès que mès quan toti sagen de connectar es casi isoladi e trapar bèth sens comun ena confusion generalizada. Mès normauments un individú extravagant constitusís ua peculiaritat, un cas isolat. Non ei atau?

Ça que la, se vosati non n'ètz d'acòrd damb aguesta darrèra tèsi e contestatz: "non ei atau", o "non tostemp ei atau", qu'ei possible que jo recuelha era esperança per çò que tanh ath significat deth mèn eròi Alekséi Fiódorovich. Pr'amor que ja non ei solet qu'er individú extravagant "non tostemp" constitusisque ua peculiaritat, un cas isolat, senon que, autaments, a viatges que pòt èster eth portaire dera esséncia der ensems, tant qu'es auti òmes dera sua epòca, coma un vent inconstant, se desseparen temporauments, per çò que sigue, d'aguest emsems...

Çò de cèrt ei que tanpòc auia era intencion d'embolhar-me en aguestes explicacions tan pòc interessantes e tan confuses, e poiria auer començat era mia òbra sense mès preambuls: se shaute, era gent la liegerà de totes manères. Eth cas ei que jo aufrisqui aciu ua soleta biografia, mès dues novèles. Era principau qu'ei era dusau: e tracte des accions deth mèn protagonista enes nòsti dies, en aguesti precisi moments. En cambi, era prumèra novèla se desvolòpe hè ja tretze ans, e lèu non ei ua novèla, senon un ahèr dera prumèra joenesa deth mèn eròi. Que non m'ei possible deishar de costat aguesta prumèra novèla, pr'amor que sense era fòrça aspèctes dera dusau vierien incomprendibles. Mès d'aguesta sòrta ei encara mès complicat eth mèn prètzhet iniciau: s'eth pròpi biograf, ei a díder, jo madeish, arreconeish qu'enquia e tot ua soleta novèla serie excessiu entà un protagonista tan modèst e indefinit, se qué

passarà alavetz damb dues? E com explicar ua tau gausardaria dera mia part?

Perdut ena solucion d'aguestes qüestions, decidisqui deishar-les de costat sense acabar de resolver-les. Plan que, eth liegeire escarrabilhat ja aurà endonviat hè temps qu'ère entad açò qu'èra inclinat dès era prumeria, e solet èra shordat damb jo madeish per auer degalhat ues paraules estèrles e un temps preciós. Ad açò òc que posqui contestar damb precision: è degalhat ues paraules estèrles e un temps preciós, prumèr, per cortesia, e, en segon lòc, per dolenteria: que non se digue, aumens, que non èren avertidi. De un aute costat, autanplan m'alègri qu'era mia novèla s'age dividit per era madeisha en dus racondes, "en tot mantier era unitat essenciu deth conjunt"; eth pròpi liegeire, un viatge coneishut eth prumèr raconde, decidirà se l'interèsse hicar-se en dusau. Plan que òc, arrés ei obligat ad arren; tostemp ei possible deishar eth libre enes dues planes deth prumèr raconde entà non tornar a daurir-lo. Mès tanben i a liegeires attentius que, sense dobte, voleràn liéger eth libre enquiat finau entà non enganhar-se en sòn judici imparciau; qu'ei eth cas, per exemple, de toti es critics russi. Plan, donc, dauant d'eri que me senti aleugerit: a maugrat de tot eth sòn rigor e es sòns escrupuls, les balhi ua desencussa perfèctaments legitima entà deishar eth raconde en prumèr episòdi dera novèla. E enquia aciu eth prològ. Que sò completaments d'accòrd qu'ei sobrèr, mès, pr'amor que ja ei escrit, lo vam a deishar.

E ara, calem-mos en çò que mos interèsse.

Prumèra part

Libre prumèr. Istòria d'ua familha

I. FIÓDOR PÁVLOVICH KARAMAZOV

Alekséi Fiódorovich Karamazov ère eth tresau hilh de Fiódor Pávlovich Karamazov, un propietari deth nòste districte que se hec plan famós ath sòn moment (e encara aué se lo rebrembe) peth sòn tragic e escur finau, que se passèc hè ara justaments trenta ans e que ja ne parlarè mès endauant. Per ara, me tierè a díder d'aguest "proprietari" (atau se lo cridaue per aciu, a maugrat de qué lèu jamès s'estèc enes nòstes tèrres) qu'ère un d'aguesti tipes estranhs que, ça que la, se trapen pro soent; concretaments, qu'ère d'aguesta sòrta d'individús que non solet son ignòbles e immoraus, senon, qu'ath delà, son insensats, mès d'aqueri insensats que, totun aquerò, se tien ara perfeccion enes negòcis. Fiódor Pávlovich, per exemple, auie gessut practicaments deth nonarren, tau qu'un plan modèst propietari, tostempis prèst a minjar ena taula des auti e a víuer a gratis, e, a maugrat de tot, en moment dera sua mòrt deishèc enquia cent mil robles en sòs truca truquet. E ath madeish temps, jamès deishèc d'èster en tota era sua vida un des mès grani inèptes deth nòstre districte. Persuti: que non ei causa de d'estupiditat; era majoritat d'aguesti inèptes son profafurèls e astuts; qu'ei era sua ua insensatesa plan peculiara, tipicaments nacionau.

S'auie maridat dus viatges e auie tres hilhs: eth màger, Dmitre Fiódorovich, dera prumèra hemna, e es auti dus, Ivan e Alekséi, dera dusau. Era prumèra hemna de Fiódorovich Pávlovich qu'ère d'un nòble linatge de propietaris deth nòste districte, es de Miusov, gent fòrça rica e distinguida. Que non voi arturar-me a explicar se com arribèc qu'ua gojata damb ua bona dòt, ath delà de beròia e, sustot, intelligenta e esperdigalhada (ua d'aguestes joenes que son tant abituaus entre nosati ena generacion actuau, encara que ja i siguessen en passat), se maridèsse damb un tant insignificant "pògacausa", qu'ei coma alavetz lo cridauen toti. Cò de cèrt ei que coneishí a ua joena, dera avandarrèra generacion "romantica", que dempùs de quauqui ans de professar un enigmatic amor entà un senhor que, sigue dit de passada, pro que s'aurie podut maridar damb tota tranquillitat, venguec, totun, a imaginar-se tota sòrta de trebucs insuperables e ua net tempestuosa se lancèc dès un escabros malh, ua sòrta de perider, en un arriu plan prigond e vigorós e peric en eth, sense cap de doble per tòrt des sòn pròpis capricis, solet entà retirar-se ara Ofelia de Shakespeare, enquiat punt que, s'aqueth malh, alistar e preferit per era de hège temps, non auesse estat tan pintoresc e ath sòn lòc s'auesse trapat ua prosaïca arriba plana, qu'ei possible qu'eth suïcidi jamès s'auesse consomat. Se tracte d'un hèt vertadèr, e mos cau pensar qu'ena nòsta vida russa, ath long des dues o tres generacions darrères, s'auran passat quauqui casi identics o dera madeisha natura. Atau, donc, era manèra de hèr d'Adelaïda Ivávnova siguec tanben un resson

de d'autes tendéncias e ua irritacion dera ment captiuia. Dilhèu s'auie prepausat amuishar era sua independéncia coma hemna, anar contra es convencionalismes sociaus, eth despotiste deth sòn linatge e dera sua familia, e era sua abondosa fantasia la convencèc, (supausem-ac aciu per un instant) de qué Fiódor Pávlovich, a maugrat deth sòn titol de gorminaire, ère un des òmes mès valents e divertidi d'aquera epòca de transicion de cap a causes mielhores, en èster coma ère, simplaments, un bofon mau intencionat. Çò que tire mès era atencion ei que, ath delà, er ahèr se ressolvec damp un rapte, quauquarren qu'embelinèc a Adelaida Ivanovna. Tant que Fiódor Pávlovich, se sentie plan inclinat alavetz, pera sua madeisha condicion sociau, a tota sòrta d'aventures parières, pr'amor que desiraue fòrtaments hèr carrèra a quinsevolh prètz; apressar-se a ua bona familia e arténher ua dòt qu'ère çò de mès seductor. Per çò que tanh ath sòn mutuau amor, non semble que n'auesse, ne de part dera nòvia ne de part deth nòvi, a maugrat dera beresa d'Adelaida Ivanovna. Atau qu'aguest episòdi dilhèu siguesse unenc en sòn gènre ena vida de Fiódor Pávlovich, un òme extrèmaments sensuau, tostemp dispausat a aganchar-se a ues pèlhes ara prumèra insinuacion. E, totun açò, aguesta siguec era soleta hemna que non li costèc, pèr çò que hè as passions, cap impression especiau.

Ara seguida deth rapte, Adelaida Ivanovna se n'encuedèc en un virament de uelhs de qué eth sòn marit la menspredaue, e arren mès. D'aguesta sòrta, es conseqüéncias deth matrimòni se mostrèren damp ua velocitat desacostumada. A maugrat de qué era familia non i estèc guaire a resignar-se de çò que s'auie passat e autregèc era dòt ara hugitiua, eth matrimòni comencèc a amiar ua vida plan desordenada, damp contunhes scènes. Conden qu'era joena maridada hec a veir en aquera situacion ua noblesa e dignitat plan molt mès nautes qu'es de Fiódor Pávlovich, que, coma s'a sabut mès tard, li riflèc dès era prumeria toti es sòs, es vint-e-cinc mil robles que venguie de recéber, de manèra qu'entada era siguec coma s'en aguest madeish instant toti aqueri milèrs de robles se les auesse avalat era aigua. E per çò que tanh a un petit bordalat e ua casa pro bona ena ciutat que tanben formauen partida dera dòt, Fiódor Pávlovich sagèc pendent long temps de botar-les ath sòn nom mejançant eth redigit der oportun document, e solide ac aurie artenhut, encara que solet siguesse, vam a didèc atau, per tòrt deth mensprètz e eth hèstic que desvelhaue de contunh ena sua hemna damp es sues desvergonhades exigéncies e peticions, peth solet episínament espirituau, entà desliurar-se d'eth, simplaments. Mès, erosaments, intervenguec era familia d'Adelaida Ivanovna e parèc es pès ath pògavergona. Mo'n sabem positiuaments qu'ena parelha èren soentes es peleges, mès, segontes se ditz, qui tustau non ère Fiódor Pávlovich, senon Adelaina Ivanovna, hemna impulsiuia, decidida, moreta, impaciente, dotada d'ua fòrça fisica estonanta. Fin finau abandonèc eth larèr conjugau e hugec damp un mestre seminarista mòrt de hame, en tot deishar ath petit Mitia, de tres ans, ath cargue de Fiódor Pávlovich. Aguest que non s'estèc guaire a botar en casa un vertadèr arèm e a balhar-se as embriacs mès desfrenadi, e enes entreactes se hège a recòrrer lèu tota era província, en tot planher-se amaraments a toti aqueri que vedie de qué Adelaida Ivanovna l'auie abandonat; ath delà, se referie ara sua vida conjugau tant peth minut de detalhs

qu'aurie hèt a rogit a quinsevolh òme maridat. Me cau díder que li semblaue agradiu e enquia e tot vantariòu representar dauant de toti eth sòn ridicul papèr de marit ofensat e pintar viuaments es detalhs deth pròpi escarni. "En veder-vos atau de content, a maugrat dera vòsta desgràcia, Fiódor Pávlovich, quinsevolh se pensarie qu'auetz artenhut ua promocion", li didien en ton de trufaria. Molti supausauen autanplan qu'ère encantat de presentar-se damp eth sòn renauit aire de tafarèl e que semblaue non èster conscient dera sua comica situacion pr'amor de qué era gent arrisse mès. Mès sabi pas, dilhèu actuaue damp tota era innocéncia. A tot darrèr artenhec a trapar es tralhes dera sua hugitiua. Era praubeta ère en Sant Petersburg, a on s'auie desplaçat damp eth sòn seminarista e a on s'auie dat damp còs e amma ara mès completa "emancipacion". Fiódor Pávlovich se botèc de pic a hèr gestions e decidic viatjar entà Sant Petersburg. Entà qué? Plan que òc, non ac sabie ne eth. Era vertat ei que pro que i podie auer anat ena aquera escadença, mès eth cas ei que, un còp cuelhuda ua tau decision, considerèc ara seguida que, entà balhar-se vam abantes de començar eth viatge, auie tot eth dret deth mon a hèr-se a vier de nauèth ua tantarra monumentau. E just en aguest moment ara familia dera sua hemna l'arribèc era naua de qué aguesta auie mòrt en Sant Petersburg. Per çò que semble, auie morit de ressabuda, en quauque humarau; sivans didien uns, de tifus, o de hame sivans auti. Fiódor Pávlovich se'n sabec dera mòrt dera sua hemna tant qu'ère briac; didien que cuelhec enventida ath mès córrer peth carrèr e commencèc a sorrisclar, hòl d'alegria, quilhant es braci entath cèu: "ara pòs díder adiu ath tòn sirvent en patz"; mès, sivans uns auti, ploraue damp totes es lèrmes des uelhs, coma un mainatge, enquiathe punt que, segontes didien, hège pena autanplan de guardar-lo, a maugrat de tota era aversion qu'inspiraue. Qu'ei plan possible que se passèsse ua causa e era auta, ei a díder, que s'alegrèsse deth sòn desliurament e que plorèsse pera sua desliuradoira, tot ath còp. Ena màger part des casi, era gent, enquia e tot era marrida, ei plan mès ingenua e candida de çò que mos pensam. E nosati tanben.

II. SE DESEMBARRASSE DETH PRUMÈR HILH

Naturaument, quinsevolh se'n pòt saber de quina sòrta d'elevaire e pair serie un òme coma aqueth. Tau que pair, l'arribèc ada eth çò que l'auie d'arribar, ne mès ne mens: se desinteressèc completaments deth hilh qu'auie auut damp Adelaida Ivanovna, non per rancura ne possat per cap sentiment de marit ofensat, senon simplaments pr'amor que se'n desbrembèc d'eth e pro. Tant que Fiódor Pávlovich ablasigaue a toti damp es sues lèrmes e es sòns planhs e convertie eth sòn larèr en un còva de perdicion, un fidèu vailet dera casa, Grigori, se n'encuedèc deth petiti Mitia, de tres ans, e, se non auesse estat pes sòns suenhs, possiblaments non i auesse auut arrés entà cambiar-li era robeta ath mainatge. Ath delà, ara prumeria era familia mairau deth petit tanben semblaue auer-se'n desbrembat d'eth. Eth sòn pairin, ei a díder, eth senhor Miúsov, pair d'Adelaida Ivanovna, ja non se compdaue entre es viui; era sua veuda, era mairia de Mitia, que ja s'auie desplaçat entà Moscú, ère plan

malauta; per çò que hè as fraies dera mair, s'aien maridat, de manèra que pendent lèu un an Mitia demorèc a cargue de Grigori, en tot estar-se damb eth en cubèrt destinat as sirvents. Per un aute costat, en tot supausar qu'eth pair se n'auesse brembat deth mainatge (de hèt, ère impossible que non se'n sabesse dera sua existéncia), l'aurie entornat en aguest cubèrt, pr'amor qu'aurie estat un trebuc entara sua vida dissipada. Mès eth cas ei que venguie de tornar de París un cosin dera defuntada Adelaida Ivanovna, Piotr Aleksandrovich Miúsov, que Dempús demorarie fòrça ans de contunh en estrangèr e, encara qu'alavetz ère plan joen, subgessec tostemp entre es Miúsov per èster un òme cult, de capitu, cosmopolita, europèu de tota era vida e, ja ena sua maduretat, un liberau, tau coma Dempús serie per costum enes ans quaranta e cinquanta. Pendent era sua carrera avec contactes damb fòrça des mès importants liberaus dera sua epòca, en Russia e en estrangèr; coneishec personauments a Proudhon e a Bakunin, e gaudie especiauments en tot rebrembar e condar, ena declivitat dera sua vida, çò que se passèc en París es tres dies dera revolucion de hereuèr de 1848, en tot hèr a veir, mès o mens, qu'eth madeish auie participat enes barricades. Qu'ère aguest un des rebrembes mès agradius dera sua joenesa. Gaudie de bona fortuna; tenguie ues mil amnes, compdades ara manèra antica. Es sues magnificques propietats se trapauen just ena gessuda dera nòsta petita ciutat e confrontau damb es tèrres d'un famós monastèri, que Piotr Aleksandrovich, en èster encara plan joen, sonque eretar, comencèc un inacabable procés en relacion damb uns drets de pèsca en arriu o de tala en bòsc, non ne sò guaire segur, mès çò de cèrt ei que consideraueth sòn déuer de ciutadan, d'òme illustrat, començar un plaid contra eth "clergat". En tot auer entenut era istòria d'Adelaida Ivanovna, que, naturauments rebrembaue e ena quau antaplan aui tachat es sòns uelhs ath sòn temps, e en tot saberse'n dera existéncia de Mitia, a maugrat de tota era sua indignacion jovenila e deth sòn mensprètz a Fiódor Pávlovich, decidic préner cartes en ahèr. Siguec alavetz quan es dus individús se vederen per prumèr viatge. Piotr Aleksándrovich li didec dubèrtaments a Fiódor Pávlovich que volie encuedar-se'n dera education deth mainatge. Mès endauant, Piotr Aleksandrovich solie condar peth menut, coma tralha illustratiua deth caractèr de Fiódor Pávlovich, se com, quan li parlèc ad aguest de Mitia, ara prumeria hège que non entenie a quin mainatge se referie, e autanplan se mostrèc estonat de qué s'estèsse en çò de sòn, qui sap a on, un hilh petit sòn. Encara que i auesse podut auer ua cèrta exageracion en raconde de Piotr Aleksandrovich, en bèra causa, deuerie retirar-se ara vertat. Efectiuaments, pendent tota era sua vida a Fiódor Pávlovich li shautèc hèr veir causes, botar-se de pic a representar dauant dera gent un papèr plan atractiu, a viatges sens cap de besonh, senon entath sòn pròpi benefici, coma en aguest cas. Totun aquerò, non ei ua tralha exclusiuia de Fiódor Pávlovich, pr'amor que la compartissen fòrça personnes, bères ues de notabla intelligéncia. Piotr Aleksandrovich botèc tota era fòrça deth morir en ahèr e autanplan siguec nomentat (amassa damb Fiódor Pávlovich) responsable deth mainatge, pr'amor que, a maugrat de tot, aguest auie eretat de sa mair ua casa damb ues tèrres. Mitia, de hèt, venguec a demorar-se damb eth sòn oncle segon, mès aguest, coma que non auie familia, tan lèu botèc en orde es sues propietats e s'assegurèc eth

crubaments des rendes, se n'entornèc ath córrer entà Paris pendent ua longa tempsada, en tot deishar eth suenh deth mainatge a ua des sues ties, ua senhora de Moscòu. Se passèc qu'eth pròpi Piotr Aleksandrovich, un còp acostumat ara vida de París, se'n desbrembèc deth mainatge, sustot en alugar-se aquera revolucion de hereuèr que tant hissèc era sua imaginacion e que ja non se'n podec desbrembar ena sua vida. Totun, era senhora de Moscòu moric, e Mitia passèc entà ua des sues hilhes maridades. Çampar, mès tard encara venguec a cambiar per quatau viatge de larèr. Que non me voi esténer ara en aquerò, mès que mès pr'amor qu'encara ei fòrça çò que me calerà condar der ainat de Fiódor Pávlovich; me limitarè per ara as informacions mès de besonh, que sense eres non poiria ne començar era novèla.

Prumèr de tot, Dmitri Fiódorovich siguec eth solet des tres hilhs de Fiódor Pávlovich que creishec damb era conviccion de qué encara auie ua cèrta fortuna e de qué, en arténher era majoria d'edat, serie independent. Era sua mainadesa e joenesa se passèrent desordenadaments: non acabèc es sòns estudis en collègi; Dempús entrèc en ua escòla militara; mès tard venguec a parar en Caucàs, servic ena armada, se pelejec en düèl, siguec degradat, entornèc en servici, dèc fòrça torns e degalhèc ua quantitat relatiuaments nauta de sòs. Non comencèc a recéber arren de sa pair, Fiódor Pávlovich, enquiara sua majoria d'edat, e alavetz ja s'auie cargat de deutes. A sa pair lo coneishec e vedec per prumèr viatge dès qu'auie arribat ena majoria d'edat quan se presentèc enes nòstes tèrres, prèst a tier damb eth ua explicacion per çò que hège as sòns bens. Per çò que sembla, ja alavetz sa pair li resultèc disagradiu; s'estèc pòc de temps en çò de sòn e partic tan lèu podec, en tot obtier d'eth solet ua cèrta quantitat de sòs en arribar a un acòrd sus eth futur crubaments des rendes des propietats, sense arténher qu'en aquera escadença (qu'ei ua dada importanta) sa pair l'esclarisse ne era sua rendabilitat ne eth sòn valor. Fiódor Pávlovich avertic dès eth prumèr moment (tanben aquerò mos cau rebrembà'c) que Mitia auie ua idia exagerada e faussa dera sua fortuna. Aquerò lo deishèc satisfet, per çò que hège as sòns pròpis calculs. Dedusic que se tractaue d'un joen capleugèr, impulsiu, apassionat, impacient, rambalhaire, que s'acontentaue damb pòga causa e se padegaue de seguit, encara que siguesse, plan que òc, per pòc de temps. E siguec aquerò que Fiódor Pávlovich comencèc a espleitar, atau, donc, se predèc a gésser-se'n en tot hèr petites entregues, enviaments esporadics, e se passèc que, ath cap d'uns quate ans, quan Mitia perdec era paciència e se presentèc de nauèth ena nòsta localitat entà apraiar, d'un còp, toti es ahèrs damb eth sòn aujòl, desnishèc, entara sua suspresa, que ja non auie arren d'arren, qu'enquia e tot ère de mau hèr tier es compdes, que ja auie recebut, en efectiu, de sa pair tot eth valor que corresponie as sues propietats e qu'autanplan ère en deute damb eth; confirmèc que per taus o quaus transaccions, qu'eth madeish auie desirat participar ath sòn moment, non auie dret a exigir arren mès, e atau successiuaments. Eth joen se demorèc parat, sospechèc qu'aquerò ère mentida, que se tractaue d'ua enganha, que siguec a mand de pèrder es estrius e semblèc que venguie hòl. Precisaments aguesta circonstància siguec era que desboquèc ena catastròfa qu'era sua exposicion constituís er objècte dera mia prumèra novèla, de caractèr preliminar, o, mielhor dit, era sua cara extèrna. Mès, abantes d'abordar aguesta novèla, encara me

cau referir as auti dus hilhs de Fiódor Pávlovich, es frairs de Mitia, e explicar se com sigueren es sòns començaments.

III.DUSAU MARIDATGE E DUSAUS HILHS

Pòc dempús d'auer-se trèt deth dessús a Mitia, qu'auie alavetz quate ans, Fiódor Pávlovich se maridèc en dusaus nòces. Eth dusau matrimòni i estèc uns ueit ans. Ara sua dusau hemna, Sofia Ivanovna, tanben plan joeneta, la cuelhec en ua auta província qu'auie viatjat entà ocupar-se d'un negòci de nonarren, ena companhia d'un judiu. Per mès rambalhaire, beueire e escandalós que siguesse, Fiódor Pávlovich jamès deishèc d'ocupar-se des sues inversions, e tostemp l'anaue ben enes sòns petiti tractes, aquerò sí, en tot valer-se generauments d'enganhés. Sofia Ivanovna ère ua "orfaneleta", privada de sa pairs dès era mainadesa; hilha d'un escur diacòn, auie creishut ena rica casa dera sua protectritz, educatritz e torturaira, ua vielheta distinguida, veuda deth generau Vorojov. Non me'n sai des detalhs, mès òc qu'è entenut a díder que, per çò que semble, ara protegida, ua mainada modèsta, ingenua e carada, en bèra escadença l'auien retirat deth còth ua còrda qu'era madeisha auie penyat en un clau ena recodina; enquia tau punt se l'auie hèt de mau hèr tier es capricis e contunhes repotegades d'aquera vielha, que dilhèu non ère dolenta, mès òc, per tòrt dera ociositat, insuportablaments despotica. Fiódor Pávlovich demanèc era sua man; heren gestions entà saber d'eth e lo heren enlà, mès vaquí qu'eth, un viatge mès, coma en sòn prumèr maridatge, li prepausèc ara orfanela er expedient deth rapte. Qu'ei possible, e plan possible, qu'era non s'auesse maridat damb eth per arren deth mon se se n'auesse sabut a temps de mès detalhs sòns. Mès ère de ua auta província e, ath delà, qué podie saber ua gojateta de setze ans, mès enlà de qué ère mielhor lançar-se en arriu que contunhar en casa dera sua protectritz? D'aguesta sòrta escambièc era praubeta ua protectritz per un protector. Fiódor Pávlovich non ne treiguec en aguesta escadença ne un sò horadat, pr'amor qu'era generala s'embestièc, non dèc arren e, ath delà, maudidec as dus; mès eth que tanpòc demoraue recéber arren aguest viatge, simplaments s'auie vist tirassat pera notabla beresa dera innocenta gojata e, mès que mès, pera sua mina candorosa, que hissèc a un òme luxuriós coma eth, a un viciós qu'enquia alavetz solet s'auie fixat ena grossièra beresa femenina. "Aqueri uelhs ingenús me trauessèren era amna tau qu'un guinhauet", solie comentar mès tard, en tot acompanhar-se des sues hastigoses risetes. En tot cas, en aqueth òme lasciu solet podie tractar-se d'ua atraccion carnau. Sense auer obtengut cap gratificacion, Fiódor Pávlovich non amuishèc guaires compliments damb era sua hemna e, en tot profitar-se'n de qué era ère, entà didèc atau, "colpabla" dauant d'eth e de qué eth practicaments l'auie "desliurat dera còrda", en profitar-se'n, ath delà, dera sua colossau doçor e submission, caushiguèc enquia es règles mès basiques deth matrimòni. En preséncia dera sua esposa, acodien ena sua casa hemnes indecentes e s'organizauen orgies. Diderè, coma tralha caracteristica, qu'eth vailet Grigori, òme trist, pèc e testud, qu'ath sòn moment auie auut en òdi ara sua prumèra senhora,

Adelaida Ivanovna, en aguest cas cuelhec partida pera naua mestressa. La defenie e discutie per era damb Fiódor Pávlovich en un ton lèu inadmissible en un mosso, e en certa escadença venguec d'acabar pera fòrça ua orgia, en tot espantoriar a totes es desvergonhades qu'auien acodit. Posterioraments, era malerosa joena, qu'auien viscute espaurida dè s'era sua trenda mainadesa, patic ua sòrta de malautia nerviosa femenina, que se hè mès soent entre es umiles hemnes de bordalats, que criden "capvirades" quan patissen aguesta malautia. Per tòrt d'aguest mau, damb es dues terribles escometudes d'isterisme, a viatges era malauta venguie a pèrder eth sen. A maugrat de tot, li balhèc a Fiódor Pávlovich dus hilhs, Ivan e Aleksei; aqueth neishec en prumèr an de matrimòni; eth sòn frair tres ans dempús. Quan sa mair moric, eth petit Aleksei non auie complit encara es quate ans e, per estranh que sembla, me'n sabi que la rebrembèc pendent tota era sua vida, tau qu'en sòmnis, plan que òc. Dempús era sua mòrt, as dus mainatges les arribèc madeish qu'ath prumèr, Mitia; sigueren totauments desbrembadi e abandonadi per sa pair, e se demorèren jos eth suenh de Grigori, que se les hec a vier en cubèrt des sirvents, tau qu'auien hèt damb eth sòn frair. Que siguec en aguest cubèrt a on les trapèc era despotica generala, protectritz e educadoira de sa mair. Encara ère viua e pendent tot aqueth temps, en aqueri ueit ans, non auie podut desbrembar era ofensa recebuda. Ath long d'aguesti ueit ans auie obtengut, d'amagat, completa informacion dera existéncia diadèra dera sua Sofia e, en saber-se'n qu'ère malauta e der ambient scandalós que l'entornejaue, dus o tres viatges les comentèc en votz nauta as hemnes que demorauen recuelhudes en çò de sòn: "que non l'està mau; Diu l'a punit pera sua ingratitud".

As tres mesi just dera mòrt de Sofia Ivanovna, era generala en persona se presentèc còp sec ena nòsta ciutat e s'endralhèc sense demora de cap ara casa de Fiódor Pávlovich. A penes s'estèc ena ciutat ua mieja ora, mès que siguec plan molt çò que hec. Ère ja tath ser. Fiódor Pávlovich, que non l'auien vist en aguesti ueit ans, gessec a receber-la un shinhau desgahonat. Diden qu'era, sonque veder-lo, de ressabuda e sense explicacions, li calèc un parelh de fòrtes e sonores bohetades e li chinèc tres viatges eth peu, de naut en baish, e dempús, sense híger paraula, s'enfilèc de cap ath cubèrt a on èren es dues mainatges. En veir, d'un còp de uelh, qu'èren sense lauar e qu'amiauen ròba lorda, li fotèc immediataments un aute lampit ath pròpi Grigori e li didec que se hège a vier es dues mainatges; ara seguida les agarrèc atau que se trapauen, les arrapèc damb ua hlassada de viatge, les botèc en coche e se les hec a seguir entara sua ciutat. Grigori encaishèc aqueth lampit tau qu'un esclau aubedient, non li gessec ne ua soleta paraula ofensiua e, quan acompañhèc ara vielha senhora enquiath coche, hec ua prigonda reverència e didec damb aire impotent: "Diu que la saberà premiar pes orfanèls". "Qué n'és de pòcvau!", li sorrisclèc era generala en partir. Fiódor Pávlovich, en considerar tot er ahèr, concludic que non ère ua mala solucion e mès tard, tant que formalizaue eth sòn consentiment entà qu'es sòns hilhs s'eduquèssen en çò dera generala, non estèc en desacòrd en cap de punt. Per çò que hè as bohetades qu'auien recebut, eth madeish ac anèc condant per tota era ciutat.

Se passèc que, pòc dempús, era pròpia generala se moric, encara qu'ac hec

dempús d'auer anotat en sòn testament que deishaue mil robles a cadun des mainatges, "entara sua instruccion, e entà que toti aguesti sòs siguessen de besonh despenudi en eri, damb era condicion de qué les arribèsse enquiarla sua majoria d'edat, pr'amor qu'ei ua quantitat mès que sufisenta entà taus gojats; totun, se bèth un ac desiresse, tostemp se pòt rascar era pòcha", e atau successiuaments. Jo non è liejut eth testament, mès òc qu'è entenut a díder qu'especificaua quauquarren d'aguesta sòrta, un shinhau estonant, exprimit en un estil excessiuaments peculiar. Er eretèr principau dera vielha siguec, totun, un òme aunorat: Yefim Petrovich Polenov, degan provinciau dera noblesa. Dempús d'auer-se escrit damb Fiódor Pávlovich e comprenent dès eth prumèr moment que non podie trèir-li es sòs entara educacion des sòns hilhs (encara que Fiódor Pávlovich non se remie jamès dubèrtaments ad arren, senon que en aguesti casi balhaue temps ath temps; a viatges, autanplan se des.hèiguie en manifestacions de sentiment), decidic intervier personauments en destin des orfanèls e cuelhec afecion en particular peth mès petit, Aleksei, que s'elevèc, de hèt, pendent fòrça temps en sen dera sua familha. Demani ath liegeire que tengue en compde aquerò dès eth principi. S'aiuen bèth deute damb quauquarrés pendent tota era sua vida aqueri dus joeni, per çò dera sua educacion e formacion, ère precisaments damb aqueth Yefim Petrovich, òme de grana noblesa e umanitat, que pògui viatges se'n trape. Sauvèc intactes es mil robles qu'era generala auie deishat a cadun d'eri, de sòrta que, quan artenheren era majoria d'edat, gràcies as interessi acumuladi era quantitat pujaua ja enquia dus mil robles; eth madeish Yefim Petrovich paguèc era sua educacion e, plan que òc, despeneç en cada un plan mès de mil robles. Que non voi entrar en un raconde peth menut dera sua mainadesa e dera sua joenesa, senon que solet harè que mencionar es circonstàncies mès importantes. Deth màger, Ivan, diderè solet que creishec coma un adolescent retengut, embarrat en eth madeish; que non ei que siguesse timid, de cap manèra, mès siguec per manèra que ja tás dètz ans auie vengut ena conclusion de qué, ça que la, s'elevauen en ua familha estranya e gràcies ara caritat des auti, e que sa pair ère un tau e un quau, quauquarrés que bèth un li harie vergonha de parlar-ne, e tot aquerò. Aguest gojat comencèc pro lèu, practicaments ena sua mainadesa (aumens, atau m'ac condèren), a mostrar ues aptituds entar estudi arren comunes e plan excellentes. Sabi pas exactaments se com siguec, mès çò de cèrt ei que se desseparèc dera familha de Yefim Petrovich abantes de complir es tretze ans entà anar-se'n en un des collègis de Moscòu e en internat d'un experimentat pedagòg, plan coneishut alavetz, amic dera mainadesa de Yefim Petrovich. Eth madeish Ivan expliquèc mès tard qu'aquerò s'aiue podut passar, entà didèc atau, gràcies ath "fervor pes bones òbres" de Yefim Petrovich, que l'afogaue era idia de qué un gojat damb aqueres capacitats geniaus s'eduquèsse damb un pedagòg madeish de geniau. Ath delà, ne Yedim Petrovich ne eth geniau pedagòg se trapauen ja entre es viui quan eth joen, en acabar eth collègi, ingressèc ena universitat. Coma que Yefim Petrovich non auie determinat pro ben es causes e eth crubament des sòs legadi pera despotica generala (qu'aiuen aumentat gràcies as interessi, des mil enquias dus mil robles) se retardaua per tòrt de tota sòrta de formalitats e ajornaments, inevitables en nòste país, pendent es dus prumèrs ans ena

universitat eth joen ac passèc mau, pr'amor que se vedec obligat a guanhar-se era vida ath madeish temps qu'estudiaue. Me cau díder que pendent agesta epòca non voec sajar ne tansevolhe d'escriuer-se damp sa pair; dilhèu ac hec per orgulh, dilhèu per mensprètz, o dilhèu pr'amor qu'eth hered e eth sen li hègen a veir que de sa pair non deuie recéber cap ajuda mejanaments decenta. En quinsevolh cas, eth joen non se descoratgèc en cap moment e trapèc trabalh, prumèr en tot dar classes a dus *grivny* era ora, e Dempús en tot recórrer es redaccions des jornaus e autrejant-les petiti articles de dètz linhes sus eveniments deth carrèr, signadi per "Un testimòni". Sivans diden, aguesti articles qu'èren tostemp redigidi d'un biais tan curiós, èren tan atrasents, que non se tardèren guaire en daurir-se camin, e ja solet damp aquerò eth joen demostrèc era sua superioritat practica e intellectuau sus aguest nombrós sector dera nòsta joenesa estudiantila d'ambdús sèxes, permanentaments en besonh e malerosa, qu'acostume enes nòsti caplòcs a assietar es jornaus e es revistes de solei gessent enquia net barrada, sense vier-les arren mielhor entath cap que hèr tu per tu, un e un aute viatge enes sues alassantes demanes de hèr arrevirades deth francés o copiar escrits. En hèr-se a conéisher enes redaccions, Ivan Fiódorovich ja jamès trinquèc es sòns laci damp eres e enes sòns darrèrs ans d'universitat comencèc a publicar compdes renduts de libres especializadi en diuèrses matèries, escriti damp tant de talent qu'autanplan venguec a èster coneishut enes cercles literaris. Totun aquerò, solet a darrèra ora artenhec, per edart, atirar era atencion d'un cercle mès ample de liegeires, de sòrta que sigueren molti es que tachèren es uelhs còp sec en eth e ja non lo desbrembèren. Que siguec un cas plan curiós. Acabat de gésser dera universitat, e tant que se premanie entà viatjar entar estrangèr damp es sòns dus mil robes, Ivan Fiódorovich publiquèc en un des principaus jornaus un estranh article que desvelhèc er interès enquia d'aqueri qu'èren ignorants ena matèria; çò qu'atiraue mès era atencion ei que se tractaue d'ua tematica que, semblaue, li resultaue d'auti, pr'amor qu'eth venguie d'acabar es estudis de naturalista.

Er article tractaue sus ua qüestió, era des tribunaus eclesiastics, qu'alavetz ère en boca de toti. Ath delà d'examinar quauques opinions ja emetudes sus er ahèr, Ivan Fiódorovich deishèc tanben constància deth sòn pròpi punt d'enguarda. Çò de mès important ère eth ton der article e çò de notablaments estonant dera sua conclusion. Quiei per aquerò que fòrça gleisèrs considerèren sense embuts ar autor coma un des sòns. Mès de ressabuda tanben comencèren a aplaudir-lo non solet es laïcs, senon enquia es madeishi atèus. A tot darrèr, bèri individús perspicaci vengueren ena conclusion de qué er article non ère qu'ua farsa descarada e ua burla. Se hèsquai mencion d'aguest cas ei, sustot, pr'amor qu'aguest article, ath sòn moment, siguec coneishut autanplan en aqueth celèbre monastèri que se trape enes entors dera nòsta ciutat, a on èren plan interessadi en polemic ahèr des tribunaus eclesiastics. Non solet siguec coneishut, senon que costèc aquiu un gran trebolament. En conéisher eth nòm der autor, tanben desvelhèc eth sòn interès eth hèt de qué siguesse naturau dera nòsta ciutat e hilh, arren mens, que deth "madeish Fiódor Pávlovich". E just en aqueri dies eth pròpi autor hec era sua aparicion ena nòsta ciutat.

Entà qué auie vengut Ivan Fiódorovich? Me'n brembi que ja alavetz me hi jo aguesta pregunta lèu damb ua cèrta inquietud. Aquera aparicion tan fatídica, que plan tantes conseqüéncies aurie, siguec Dempús entà jo pendent fòrça temps, lèu entà tostemp, un ahèr pòc clar. Qu'ère estranh qu'un joen tant instruit, tan capinaut e prevengut ath prumèr còp de uelh, se presentèsse de pic en aquera casa tant indecenta, dauant un pair que non se'n volec saber arren d'eth, que non lo coneishie ne se'n brembaue d'eth, un pair que, encara que non aurie dat sòs per arren deth mon s'un hilh sòn l'ac auesse demanat, auie viscut tostemp damb era cranhença de qué tanben es sòns hilhs Ivan e Aleksei venguessen en quinsevolh escadença damb aguesta intencion. E vaquí qu'aguest joen s'installe en çò de sa pair, s'i està damb eth un mes e un aute mes, e toti dus vien d'entener-se ara perfeccion. Aquerò qu'estonèc a fòrça gent, non solet a jo. Piotr Aleksandrovich Miusov, que ja n'è parlat abantes, parent luenhant de Fiódor Pávlovich peth costat dera sua prumèra hemna, ère alavetz de visita ena nòsta ciutat, ena sua clòsa des entorns, vengut de Paris, a on s'auie establit definiuaments. Me'n brembi qu'eth, precisaments, s'estonèc coma eth que mès en conéisher ad aqueth joen, qu'auie desvelhat en eth un enòrme interès e que rivalizaue a viatges damb eth en coneishements, non sens un cèrt racacòr. "Qu'ei capinaut (mos didie d'eth, alavetz), tostemp saberà guanhar-se era vida, ara que dispause de sòs entà gésser en estrangèr... Qué se l'a perdu aciu? Toti tien clar que non s'a presentat dauant de sa pair entà demanar-li sòs, pr'amor que jamès les ac balharie. Non ei afeccionat ar alcoòl ne as sarabats, mès se passe qu'eth vielh non pòt passar-se'n deth sòn hilh, enquiat punt qu s'an hèt era un ar aute!" Qu'ère vertat; eth joen costau autanplan ua influéncia remercabla en vielh; aguest, encara qu'ère extremadament capriciós, senon maligne, comencèc lèu a aubedir-lo, e enquia a comportar-se a viatges damb mès decéncia...

Solet mès tard venguec clar qu'Ivan Fiódorovich auie vengut ena ciutat, en part, a demana deth sòn frair màger, Dmitri Fiódorovich, que practicaments vedec per prumèr còp ena sua vida en aqueri moments, damb escadença d'aqueith viatge, mès que damb eth ja auie establit correspondéncia abantes de vier de Moscòu, per çò d'un ahèr important que tanhie sustot a Dmitri Fiódorovich. Se quin ei aqueth ahèr ja se'n saberà eth liegeire peth menut en arribar eth moment. Ça que la, autanplan quan jo me n'auia ja sabut d'aguesta especiau circonstància, Ivan Fiódorovich contunhèc de me semblar enigmatic e era sua venguda ena nòsta ciutat, a maugrat de tot, inexplicabla.

Ahigerè, ath delà, qu'Ivan Fiódorovich semblaue actuar de mediador e conciliador entre eth pair e eth frair màger, Dmitri Fiódorovich, que premanie un gran conflicte e autanplan ua demana judiciau contra sa pair.

Era familia, persuti, s'amassèc per prumèr viage ath complet en aquera escadença, e quauqui uns des sòns membres ne tansevolhe s'aien vist jamès. Solet eth frair mendre, Aleksei Fiódorovich, hège ja causa d'un an que s'estaue entre nosati, de manèra qu'auie vengut a parar ena nòsta ciutat abantes qu'es sòns frairs. Qu'ei d'Aleksei que m'ei mès malaisit de parlar en aguest raconde introductòri, abantes de

hèr-lo a gésser en scèna ena novèla. Mès qu'ei indispensable d'escriuer tanben sus eth ues paraules prealables, aumens entà esclarir d'entrada ua circonstància plan estranya: me referisqui, concretaments, ath hèt de qué vengui obligat a presentar as liegeires, dè s'era prumèra scèna dera novèla, ath mèn futur protagonista vestit damb abits de novici. Oc, hège ja causa d'un an que viuie en un monastèri e, per çò que sembla, se premanie entà embarrassar-se en eth entà tota era vida.

IV.ALIOSHA, ETH TRESAU HILH

Solet auie alavetz vint ans (sa frai Ivan passaue des vint-e-tres, e eth màger, Dmitri, s'apressaue as vint-e-ueit). Diderè, prumèr, qu'aguest joen, Aliosha, non ère de cap manèra un fanatic ne, ena mia pensada, aumens, un mistic. Exprimirè dè s'eth començament era mia opinion sense trebucs: qu'ère simplaments un filantròp precòç e, se s'auie calat ena via dera vida monastica, aquero ère solet pr'amor qu'ère en aqueth temps era soleta que l'auie impressionat, era soleta que vedie, entà didèc atau, un ideau, ua gessuda entara sua amna, ansiosa d'abandonar es tenèbres deth mau deth mon e ascéner enquiara lum der amor. E aguesta via lo tirassèc pera simpla rason de qué auie trapat en era a un èsser que, ena sua pensada, resultaua excepcionau: eth famós *starets*¹ Zosima, que s'estaquèc damb tot er afogat prumèr amor deth sòn insadorable còr. Que non vau a discutir, de un aute costat, qu'ère, e ac auie estat dè s'era cunhèra, ua persona estranya. Ja è mentat, per cèrt, que, a maugrat d'auer percut a sa mair damb mens de quate ans, la rebrembarie dempús tota era sua vida; rebrembaue era sua figura, es sues bailines, "madeish que se s'estèsse ath dauant de jo, viua". Qu'ei possible sauvar aguesta sòrta de rebrembes (toti ac saben) autanplan dè s'ua edat mès primairenca, enquias dus ans, mès que dempús aguesti rebrembes se mos presenten ath long dera nòsta vida solet coma punts luminosi ath miei des tenèbres, coma bocinets arrincadi d'un quadre immens que, exceptat per aguest petit bocinet, s'a amortat e escandit. Aguest qu'ère eth sòn cas: rebrembaue ua tranquilla tarde d'ostiu, ua hièstra dubèrta, es arrais inclinati deth solei cogant (aguesti arrais inclinati ère çò que mielhor rebrembaue), ua icòna en un cornèr dera cramba, ua lampa alugada ath sòn dauant e sa mair ajulhada dauant era icòna, somicant tau qu'en un atac d'istèria, entre crits e planhs, en tot agarrar-lo ada eth damb es dus braci, en tot abraçar-lo damb fòrça enquia hèr-li mau e pregant per eth ara Vèrge, en tot desliurar-lo alavetz des sòns braci e quilhant-lo damb es dues mans entara icòna, tau que se lo botèsse jos era empara dera Mair de Diu... De ressabuda, èntre corrent era hilhuquèra e, espaurida, agarre ath mainatge des mans dera mair. Aguest qu'ei eth quadre! Aliosha rebrebaue tanben eth ròstre de sa mair en aqueth instant: didie que, per çò qu'eth podie rebrembar, ère un ròstre alterat, encara que plan beròi. Mès que rarament s'encoratjaue a compartir aguesti rebrembes. Ena sua mainadesa e joenesa siguec pòc comunicatiu e enquia pòc charraire, non per maufidança, non per timiditat, non per tòrt d'ua escura resèrva; mèsalèu ath contrari, per d'auti motius, per ua sòrta

1 Monge de reconeishuda vertut e vida ascèta

d'inquietud interiora, estrictaments personau, que non concerne ad arrés senon ada eth, mès autant importanta entada eth que, per çò que semble, li hège desbrembar-se'n des auti. Mès estimaue ara gent: se poirie díder que viuec tota era sua vida en tot creir cègaments enes òmes, sense que, de un aute costat, arrés lo tenguesse jamès ne coma un simplet ne coma un òme ingenú. Que i auie quauquarren en eth que te didie e te hège sénter (e atau siguec entà tostemp, pendent tota era sua vida) que non pretenguie èster eth jutge des auti, que non volie cargar damb eth pes de condamnar ad arrés, que non ac harie ne peth mau de morir. Semblaue autanplan qu'ac acceptaue tot, sense censurar arren, encara que soent s'entrississe plan amaraments. Encara mès, anèc tan luenh en aguest sens que, ja dès era sua mès trenda edat, arrés ère capable de susprener-lo ne espaurir-lo. Dempús de presentar-se, cast e blos, damb vint ans, en çò de sa pair, ua vertadèra tuta dera mès sordida depravacion, Aliosha se limitaue a hèsse enlà en silenci cada viatge que vedie quauquarren insuportable, mès sense eth mendre aire de mensprètz o censura. Per çò de sa pair, qu'auie viscut en d'auti tempsi a costelhes des auti e ère, en conseqüéncia, ua persona maufidada e susceptibla, ara prumeria lo recebec damb desfidança e ostilitat ("plan care, didie, e plan medite"); totun, non i estèc guaire a començar a abraçar-lo e punar-lo damb notabla freqüència, sense deishar que se passessen mès de dus o tres setmanes. Qu'ei vertat qu'ac hège damb lèrmes d'embriac, damb er atendriment pròpi dera embriaguesa, mès que se vedie que l'estimaue sincèra e prigondaments, coma jamès, plan que òc, aqueth òme auie estat capable d'estimar ad arrés...

A onsevolhe qu'anèsse, toti apreciauen ad aqueth joen, e aquerò se passaue dès era sua mainadesa. Quan anèc a parar ena casa deth sòn benfactor e educador, Yefim Petrovich, se guanhèc de tau manèra er amor dera familia que toti lo considerauen un hilh mès. Mès eth auie entrat ena casa quan non ère qu'un mainatge, a ua edat qu'ei impossible demorar d'un mainatge astúcia calculada, malícia o abilitat entà vantar e embolhar, formes entà hèr-se a estimar. Per tant, aqueth talent entà guanhar-se ua singulara afeccion l'amiaue ath sòn laguens, ena sua madeisha natura, entà didèc atau, de forma autentica e espontanèa. Çò de madeish l'arribaue ena escòla, e aquerò a maugrat de qué quinsevolh aurie dit qu'ère, precisaments, un d'aqueri mainatges que desvelhen era maufidança des sòns companhs, en tot ahiscar en escadences es sues burles e dilhèu eth sòn òdi. Solie, per exemple, demorar-se cogitós, tau que se sagèsse d'isolar-se. De plan petit li shautaue retirar-se en un cornèr e liéger libres; totun es sòns companhs artenheren a tier-li tanta afeccion que podie plan ben dider-se qu'ère eth favorit de toti eri tant qu'eth mainatge siguec ena escòla. Pògui viatges hège coquinaries, tanpòc se solie divertir, mès que toti, en guardar-lo, se n'encuedauen lèu que non ère ua qüestion de tristes; ath contrari, ère un gojat equilibrat e seren. Jamès volet destacar-se entre es gojats dera sua edat. Dilhèu per aquerò madeish non auie pòur d'arrés, encara qu'es auti mainatges se n'encuedauen de seguit de qué eth non se vantaue dera sua fòrça, senon que semblaue non èster conscient dera sua valentia e coratge. Jamès se'n brembaue des ofenses recebudes. A viatges, a penes ua ora Dempús de qué l'auessen shordat ja responie ath shordaire o ère eth madeish que li dirigie era paraula damb ua tau confiança e franquesa que quinsevolh aurie dit que

non auie auut arren entre eri. E en aguesti casi non semblaue auer-se desbrembat era ofensa per edart ne d'auer-la perdonat deliberadaments, senon que, simplaments, non considerau que se tractesse de cap ofensa; aquerò ère quauquarren que, decididaments, captivaue e rendie as auti mainatges. Solet auie ua tralha deth sòn caractèr que, en toti es corsi deth collègi, dès mès elementaus enquias superiors, desvelhaue enes sòns companhs un desitge constant d'arrir-se'n d'eth, mès que non coma ua burla maliciosa, senon pr'amor que les hège gràcia. Se tractaue d'ua pudor e ua castetat inimaginables, estonantes. Qu'ère incapable d'escotar determinades paraules e determinades convèrses ath torn des hemnes. Malerosaments, ei impossible trèir aguesta sòrta de paraules e de convèrses enes collègis. Gojats purs d'amna e de còr, en èster lèu uns mainatges, se compladen soent a parlar entre eri enes classes, autanplan en votz nauta, d'ahèrs, quadres e imatges que soent non gausen a parlar ne es madeishi soldats; plan mès, es soldats ignòren e non endónvien a compréner guaires causes de çò qu'en aguest terren ja ei coneishut pes mainatges, plan joeni encara, dera nòsta nauta e cultivada societat. Probablaments non se tracte encara de depravacion morau; tanpòc d'autentic cinisme, libertin, interior, senon de quauquarren extèrn, considerat pes madeishi gojats autanplan coma quauquarren delicat, fin, pròpi de valents e digne d'imitacion. En veir que, cada viatge que se metien a parlar "d'aquerò", Aliosha Karamazov se tapaue de seguit es aurelhes damb es mans, es companhs se predauen a acornerar-lo de quan en quan e, en tot desseparar-li, ara fòrça, es mans des aurelhes, li cridauen obscenitats ena audida, tant qu'eth sajaue de protegir-se, se lançaue en tèrra, se demoraue ajaçat, se curbie, e tot aquerò sense dider-les ua soleta paraula, sense escridassar ad arrés, en tot tier era umiliacion damb silenci. Fin finau, totun, acabèren per deishar-lo en patz e se cansèren de meter-se damb eth en tot cridar-lo "mainada"; qu'ei mès, en aguest sens lo guardauen damb compassion. Per cèrt, enes estudis tostamps siguec des mielhors dera classa, mès jamès se destaquèc coma eth prumèr.

Quan moric Yefim Petrovich, Aliosha contunhèc dus ans mès en collègi provinçiau. Era inconsolabla veuda de Yefim Petrovich, lèu-lèu dera mòrt d'aguest, comencèc un long viatge entà Italia damb tota era familia, compausada exclusiuaments per hemnes, e Aloisha anèc a parar ena casa de dues daunes que non auie vist ena sua vida, dues parentes luenhanes de Yefim Petrovich, encara que non sabie en quines condicions venguie a demorar aquiu. Qu'ère ua auta des sues caracteristiques, eth hèt de non preocupar-se jamès per saber a esquia de qui viuie. En aquerò, qu'ère eth pòl opausat de sòn frair màger, Ivan Fiòdorovich, que passèc tanti trebucs enes sòns dus prumèrs ans d'universitat, en tot neurir-se gràcies ath sòn trebalh, e que dès era sua mainadesa ja auie pa vengui obligat a presentar as liegeires tit amaramens que viuie deth pan des auti, en çò deth sòn benfactor. Mès, ça que la, non serie avient jutjar damb excessiua severitat aguesta rara tralha deth caractèr d'Aleksie, pr'amor que quinsevolh que l'auesse tractat minimaments, tan lèu se prepausau aguesta qüestions, venguie ena conclusion de qué Aleksei ère, sense cap de doble, un d'aguesti joeni que tant se retiren as *yurodiviye*, de manera que, s'auesse queigut enes sues mans un gran capitau, non aurie auut cap tipe d'inconvenient en

autrejar-lo entà ua bona òbra ara seguida o, simplaments, en balhar-lo a quinsevolh tafurèl astut que l'ac auesse sollicitat. En tot parlar en tèrme generaus, ère tau que se non se'n sabesse en absolut dera valor des sòs, mès que non en sens literau dera expression, plan que òc. Quan li balhauen quauquarren de sòs entàs sues despenes, encara qu'eth jamès ac demanaue, o ben se passaue setmanes saceres sense sabèr-se'n en qué despener-lo, o ben s'en desbrembaue totauments e eth sòs li despareishie en un virament de uelhs. En bèra ocasion, Piotr Aleksandrovich Miusov, un òme somaments escrupulós per çò que tanh as sòs e ara integrat borgèsa, dempús d'auerse fixat en Aleksei, pronuncièc a prepaus d'aguest eth següent aforisme: "Se tracte, possiblaments, der unenc òme en mon qu'un poirie deishar solet e sense sòs ath miei d'ua plaça d'ua ciutat desconeishuda d'un milion d'abitants, en tot saber que en cap cas se perderà, ne perirà de hame o de hered, pr'amor que de seguit i aurà quauquarrés que li balharà minjar, quauquarrés que l'ajudarà a plaçar-se, e, se non, eth madeish se botarà en un virament de uelhs sense cap d'esfòrç, sense someter-se a cap umiliacion, sense representar cap de carga entà qui l'ajude, en èster, ath contrari, autanplan un motiu de satisfaccion entad aguest".

Que non acabèc es estudis en collégi; encara li mancaue un an sancer quan de ressabuda anoncièc as daunes que se n'encuedauen d'eth que se n'anaue entà çò de sa pair per tòrt d'un ahèr que l'auie vengut entath cap. Ada eres les hec fòrça pena e les aurie shautat poder-lo retier. Eth viatge que non ère bric car, e aqueres hemnes non li permeteren qu'empenhèsse eth sòn relòtge (un present que l'auie hèt era familia deth sòn benfactor abantes de partir entar estrangèr) e l'aprovediren generosaments, autanplan en tot balhar-li un vestit e mudades naues. Totun, Aliosha les entornèc era mitat des sòs, en tot declarar, qu'en quinsevolh cas, pensaue viatjar en tresau classa. Vengut ja ena nòsta ciutat, non responc de seguit as prumères demanes deth sòn progenitor: "Com ei qu'as hèt per vier abantes d'acabar es estudis?", pr'amor qu'estaue, sivans diden, mès cogitós que jamès. Lèu se sabec que cercaue era hòssa de sa mair. Qu'arribèc a cohessar en aqueuth moment que solet auie vengut entad açò. Mès qu'ei dobtós qu'aguesta siguesse era soleta rason deth sòn viatge. Çò de mès probable ei que ne tansevolhe eth ac sabesse alavetz ne podesse explicar de cap manera se qué ère exactaments çò qu'auie brotat còp sec dera sua amna e l'auie arrossegat damp ua fòrça irresistibla entà un nau camin, desconeishut, mès, en aqueri moments, inevitable. Fiódor Pávlovich non siguec capable de hèr-li veir a on auie estat acogada era sua dusau esposa, pr'amor que jamès auie visitat era sua sepultura dèst eth dia qu'auien curbit de tèrra eth sòn taüt; s'auien passat tanti ans que ja s'auie desbrembat deth tot deth lòc a on l'auie acogat...

A prepaus de Fiódor Pávlovich: abantes de tot aquerò, auie estat viuent pendent fòrça temps dehòra dera nòsta ciutat. Tres o quate ans dempús dera mòrt dera sua dusau hemna, se n'anèc entath sud de Russia e finauments acabèc en Odesa, a on s'estèc diuèrsi ans seguidi. Coneishec ara prumeria, sivans es sues pròpies paraules, "a fòrça judius, judiues, judiuets e judiuassi", e ara fin non solet es simples judius, senon "enquia es ebrèus lo recebien en casa". Mos cau pensar que siguec en aguest

periòde dera sua vida que desenvolopèc aguesta peculiara adretia entra trèir sòs de dejós es pèires. Entornèc definitiuaments ena nòsta ciutat tan solet tres ans abantes dera aparicion d'Aliosha. Aqueri que lo coneishien d'abantes lo trapèren fòrça envielhit, a maugrat de qué encara ère luenh de vier un ancian. E non solet non actuaue damb màger noblesa, senon damb mès insoléncia encara. Campèc, per exemple, en bofon d'ans endarrèr un descarat besonh de deishar en ridicul as auti. Non solet li shautaue de comportar-se indecentaments damb es hemnes, tau qu'en auti tempsi, senon qu'encara se mostraue mès repulsiu. Lèu se convertic en fondador de diuèrses tavèrnes naues en districte. Qu'ère evident qu'auie, dilhèu, uns cent mil robles apuprètz o pòc mens. Fòrça vesins dera ciutat e deth districte comencèren lèu lèu a demanar-li sòs en prestatge, damb es gatges mès estrictes, plan que òc. Enes darrèri tempsi s'auie engrassit d'ua forma alarmanta, semblaue auer percut er equilibri, era capacitat de respóner des sòns actes; actuaue autanplan damb ua cèrta legeresa: començau un prètzhet e n'acabaue un aute, sense concentrar-se en cap d'eri, e cada viatge èren mès frequentes es sues chautes. Se non auesse estat peth sòn vailet Grigori, fòrça envielhit tanben alavetz, qu'ère per eth, a viatges lèu coma se siguesse eth sòn preceptor, dificilaments s'aurie desliurat Fiódor Pávlovich de seriosi trebucs. Era arribada d'Aliosha semblèc influir en eth, tanben en plan morau, tau que s'en aqueth vielh prematur li desvelhèsse quauquarren fòrça temps amagat ena sua amna. "Te'n sabes (comencèc a dider-li damb cèrta freqüència a Aliosha, tant que se lo guardaue) que te retires ada era, ara capvirada?" Atau cridaue eth ara sua defuntada esposa, era mair d'Aloisha. Finauments siguec eth vailet Grigori que l'indiquèc a Aliosha a on ère era hòssa dera "capvirada". L'amièc entath cementèri dera nòsta ciutat e aquiu, en un cornèr desseparat, li mostrèc ua labada de hèr, de baish prètz mès suenhada, qu'auie autanplan ua inscripcion damb eth nom, er estat, era edat e er an dera mòrt de sa mair; ena part inferiora enquia e tot auien gravat ua sòrta de quartet damb uns vielhs versi funeraris, d'queri que solien auer enes hòsses dera classe mieja. Qu'ei estonant, pr'amor qu'queria labada auie estat obra de Grigori. Eth madeish, damb es despenes ath sòn cargue, l'auie plaçat sus era hòssa dera pruba "capvirada" Dempús que Fiódor Pávlovich, que tanti viatges auie shordat en tot mentar-li era hòssa, auesse partit finauments entà Odesa, en tot enviar a pèisher non solet ara hòssa, senon, ath delà, a toti es sòns rebrembes. Aliosha non amuishèc cap emocion especiau dauant era hòssa de sa mair; se limitèc a escotar eth grèu e senat raconde de Grigori sus eth plaçament dera labada, s'estèc ua estona damb eth cap clin e se hec enlà sense díder arren. D'alavetz ença, dilhèu pendent tot un an, non tornèc a hèr hangues en cementèri. Mès aguest petit eveniment tanben influic sus Fiódor Pávlovich, e d'ua manèra plan originau. En un viraments de uelhs cuelhec mil robles e les autregèc ath nòste monastèri entà que preguèssen pera amna dera sua hemna, mès non dera dusau, era mair d'Aloisha, era "capvirada", senon dera prumèra, Adelaida Ivanovna, era que lo tanaue. Aqueth madeish vrespe beuèc enquia cuélher ua peta e esridassèc as monges en preséncia d'Aloisha. Qu'ère plan luenh d'èster ua persona religiosa; seguraments non auie botat en tota era sua vida ua candèla de cinc kopeks dauant d'ua icòna. En aguesta sòrta d'individús se sól passar estranhs

cambiaments de sentiments sobti e de pensades subjectiues sobtes.

Ja è dit que s'auie engrassit fòrça. Era sua fesomia en aquera epòca ère un viu testimòni deth caractèr e dera esséncia de tot çò qu'auie viscut. Ath delà des longues e greishoses bosses qu'auie dejós es uelhets, tostemp descaradi, mesfidants e burlaires; ath delà des nombroses e prigondes arrupes que regauen eth sòn ròstre menu, mès greishós, peth dejós dera maishera punchenta li penjaue un enòrme nòde, carnós e alongat, tau qu'ua saqueta, que li balhaue ua mina hastigosa e luxuriosa. Que i cau híger a tot açò ua boca ampla e lasciuia de gròssi pòts, qu'ath sòn dejós pistau es rèstes diminutes d'ues dents neres, lèu totafèt quissonades. Cada viatge que gessie de parlar se calaue perduto de saliua. Eth cas ei que li shautaue trufar-se'n dera sua pròpia cara, encara que semblaue satisfèt d'era. Mès que mès, se referie ath sòn nas, non guaire gran, mès fòrça ahilat, damb ua corbatura prononciada: "un autentic nas roman, didie; amassa damb eth nòde, qu'è ua particulara fesomia d'ancian patrici roman dera epòca dera decadéncia". Per çò que semble, lo hège a senter-se capinaut.

E se passèc que, pòc dempús d'auer desnishat era hòssa de sa mair, Aloisha l'anonièc de pic que volie ingressar en monastèri e qu'es monges èren dispausadi a acuelher-lo coma novici. Manifestèc, ath delà, que se tractau deth sòn màger desir e que sollicitau d'eth, tau que pair, era sua aprobacion solemna. Eth pair ja sabie qu'eth stàrets Zosima, que viuie retirat deth mon en ascetòri deth monastèri, auie costat ua notabla impression en sòn "tranquil gojat".

- Sense dobte, aguest stàrets ei eth monge mès aunèst de toti eri, declarèc dempús d'auer escotat a Aliosha, silenciós e cogitós, sense estonar-se'n bric dera sua demana. Vai, atau qu'ei açò que vò eth mèn tranquil gojat!. (Ère un shinhau begut, e de ressabuda arric damb ua ampla arridalha ahiscada, ena quau non i mancaue era astúcia e era sagacitat des embriacs). Ben, eth cas ei que auia era presentida qu'acabarie atau, t'ac pòs creir? Que haries tot çò de possible entà entrar aquiu. Plan ben, qu'ei causa tua; tu ja dispauses d'aguest parelh de mils, aguesta ei era tua dòt, e jo, àngel mèn, jamès t'abandonarè; posqui hèr-te a seguir en tòn nòm tot çò que sigue de besonh, s'ei que demanen quauquarren. Plan que, se non demanen arren, entà qué mos cau complicar era vida, non cres? Pr'amor que, çò qu'ei despéner, tu que despenes mens qu'un canari, un parelh de graets per setmana...Vai. Sabi pas se te'n sabes que i a un monastèri que tie un casalon enes entorns de bèra ciutat, e toti se'n saben qu'aquiu solet i demoren es "hemnes des monges", atau ei coma les criden, i deu auer ues trenta hemnes, me pensi... que i è estat e, sabes?, ei quauquarren interessant; ath sòn estil, clar, solet entà variar...Eth solet mau ei eth sòn excessiu russisme, non i a ne ua soleta francesa, e plan que poirie auer-ne, sòs que non les en manque. Se se n'encueden, vieràn. Aciu, en cambi, non i a arren, aciu non i a aguesta sòrta de hemnes, non i a que monges, uns dus cents seràn. Amien ua vida aunèsta. De dejuni. Ac reconeishi...Vai. De manèra que te vòs hèr monge? Que me hè dò de tu, Aliosha, de vertat t'ac digui, me pòs creir, que t'è cuelhut afècte...De totes manères, se tracte d'ua bona oportunitat: atau poiràs pregar per nosati, pecadors; d'aciu estant, qu'auem pecat

mès deth compde. Jamès è deishat de pensar en aquerò: i aurà quauquarrés que prègue bèth viatge per jo? Existirà aguesta persona? Estimat gojat, en aguest sens, jo que sò un terrible ignorant, dilhèu non t'ac pense? Terrible. Veiràs: encara que siga un ignorant, que non deishi de pensar en aguestes causes; de quan en quan, plan, non i vau a estar pensant de contunh. E me pensi qu'ei impossible qu'es dimònus, quan me morisca, se desbremben d'arrossegar-me damp es sòns croquets, en tot her-me a vier damp eri. Mès alavetz me demani: croquets? E d'a on les trèn? De qué son hèti? De hèr? E a on les harguen? Dilhèu tien aquiu ua fabrica? Pr'amor qu'es monges, enes monastèris, probablaments cren qu'en lunfèrn, per exemple i a un solèr de naut. Mès que jo sonque sò dispausat a creir en un lunfèrn sense solèr de naut; aquerò qu'ei un shinhau mès delicat, mès illustrat, ar estil des luterans, voi díder. E, non ei madeish, ath hons, damp solèr de naut que sense solèr de naut? Aguesta qu'ei era maudita qüestió! Ben, donques se non i a solèr de naut, tanpòc i deu auer croquets. E, se non i a croquets, alavetz tot se'n va ath caralh, e aquerò tanpòc i a arrés que s'ac creigue: qui verie alavetz a tirassar-me damp croquets? Pr'amor que, s'a jo non m'arrossèguen, qué passarie alavetz? Quina justícia i aurie en mon? *Il faudrait les inventer*, aguesti croquets, expressaments entà jo, entà jo solet, pr'amor que se tu sabesses, Aloisha, quina sòrta de pògavergonha que sò!

- Mès qu'aquiu non i a croquets, didec Aloisha damp tranquillitat, tant que guardaue a sa pair plan seriós.
- Òc, òc, solet son ombres de croquets. Ja ac sabi. Atau ei coma descriuec eth lunfèrn un francés: *j'ai vu l'ombre d'un cocher, qui avec l'ombre d'un brosse frottait l'ombre d'un carrosse*. E tu com t'en sabes que non i a croquets, estimat mèn? Quan pòrtes un temps damp es monges, ja non cantaràs madeish. En tot cas, ve-te'n aquiu, desnisha era vertat e vene Dempùs a condar-la-me: tostemp serà mès aisit partir entar aute mon s'un se'n sap de cèrt çò qu'aquiu lo demore. E tanben entà tu serà mès avient víuer damp es monges que víuer ena mia casa, damp un vielh embriac e entre joenetes... encara que tu, tau que siguesses un àngel, non te'n hès. Qu'ei possible qu'aquiu tanpòc t'afècte arren; qu'ei per aquerò que te balhi eth mèn consentiment, pr'amor que fidi en açò. A tu qu'eth diable non t'a shurlat eth sen. Usclaràs, t'amortaràs, te guariràs e tornaràs aciu. Jo te demorarè: me n'encuedi de qué ès eth solet òme ena terra que non m'a condamnat, estimat hilh mèn, pro que me n'encuedi, se com non me n'auia d'encuedar!

E enquia e tot comencèc a somicar. Qu'ère un sentimentau. Ère marrit e sentimentau.

V. ES ESTARTSY

Dilhèu bèth un des mèns liegeires se pense qu'eth mèn joen auie un anament malautís, extatic, non guaire desvolopat, que se tractaue d'un soniaire palle, d'un òme

aflaquit e consumit. Tot eth contrari, Aliosha ère en aqueth temps, as sòns dètz-e-nau ans, un gojat de bon pòrt e arrasat de salut, de caròles roienques e guardada luminosa. De hèt, ère plan atrasent, prim, mèsalèu naut, castanh, damb ua figura faciau pro proporcionada, encara que leugèraments alongada, damb uns uelhs ludents, de color gris escur, sufisentaments desseparadi, plan reflexiu e, en aparença, tostemp seren. Diden que, per çò que sembla, es caròles roienques non escludissen ne eth fanatisme ne eth misticisme; mès a jo me sembla, autaplan, qu'Aliosha ère tan realista coma eth que mès. Òc, plan que òc, en monastèri li calie creir totafèt enes miracles, mès ena mia pensada, es miracles jamès confonen a un realista. Ad aqueth quiei realista es miracles non lo possen entara fe. Eth vertadèr realista, se non ei credent, tostem trape ath sòn laguens era fòrça e era capacitat entà non creir tanpòc en miracles e, se se li presente tau qu'un hèt innegable, abantes s'estarà dispausat a non creir as sòns sentits qu'a adméter eth hèt. Mès, se l'admet, l'admeterà coma un hèt naturau, desconeishut entada eth enquia aguest moment. En realista era fe non nèish deth miracle, senon eth miracle dera fe. Tan lèu vie a creir, precisaments per tòrt deth sòn realisme li cau adméter sense manca eth miracle. Er apostòl Tomàs declarèc que non crederie sense auer vist abantes e, un còp ac auec vist, didec: "Senhor mèn e Diu mèn". Dilhèu siguec eth miracle çò que lo botgèc a creir? Solide que non siguec atau, senon que credec solet pr'amor que volie creir, e dilhèu credie ja completaments, en fondament deth sòn èster, autanplan en moment que didec: "non crederè tant que non ac veiga".

Dilhèu bèth un pòt díder qu'Aloisha ère maladret, pòc escarrabilhat, que non auie acabat es sòns estudis e tot aquerò. Quiei cèrt que non auie acabat es sòns estudis, mès que serie tremendaments injust díder qu'ère maladret o qu'ère pèc. Solet tornarè a díder çò que ja è dit abantes: se s'enfilèc per aguest camin siguec solet pr'amor qu'en aqueth temps siguec era soleta causa que l'impressionèc, e pr'amor que se li presentèc, de pic, coma un ideau, coma ua gessuda entara sua amna, que desiraue abandonar es tenèbres e ascéner entara lum. Que mos calerie ahiger que, en part, ja ère un joen coma es des darrèri tempsi, ei a díder, aunèst per natura, quauquarrés que demane era vertat, ua vertat que cèrque e que cre, e que, pr'amor d'auer-i creigut, exigís participar immediataments en era damb tota era fòrça dera sua amna; quauquarrés qu'exigís era realization urgenta d'un ahèr que desire tu per tu sacrificar tot çò que sigue de besonh, enquia e tot, era vida, per tòrt d'aguest ahèr. Mès, malerosaments, aguesti joeni non comprenen que, ena màger part d'aguesti casi, eth sacrifici dera vida ei possiblaments, eth mès simple de toti es sacrificis, tant que dedicar, per exemple, cinc o sies ans dera sua vida, plia de joenesa, en un estudi malaisit e pesant, ara sciéncia, encara que solet sigue entà multiplicar es pròpies forces e botar-les ath servici d'aguesta vertat e der ahèr que s'an encamardat e que s'an prepausat d'amiar-lo endauant, ei lèu tostemp, entà fòrça d'eri, un sacrifici superior as sues forces. Aliosha s'auie predat a seguir un camin opausat a toti eri, mès compartie eth sòn in d'amiar a tèrme un sacrifici immediat. Après auèc meditat serenaments, impressionat pera conviccion de qué existís era immortalitat e existís Diu, se didec ath córrer, damb tota era naturalitat: "Que voi víuer entara immortalitat, non sò dispausat a acceptar un compromís a mieges". Exactaments dera madeisha manèra

que, s'auesse arribat ena conclusion de qué ne era immortalitat ne Diu existissen, que s'aurie hèt de seguit atèu e socialista (pr'amor qu'eth socialisme non consistís solet ena qüestion obrerà, o de çò que se cride quatau estat, senon que consistís, mès que mès, ena qüestion der ateïsme, era qüestion dera encarnacion contemporanèa der ateïsme, era qüestion dera Tor de Babel, que se bastís exprèssaments sense Diu, non entà arténher eth cèu dès era tèrra, senon entà baishar deth cèu ena tèrra). A Aliosha autanplan li semblaue estranh e impossible víuer coma abantes. S'a dit: "Repartís toti es tòns bens e seguís-me se vòs èster perfècte". Aliosha se didec: "Non posqui balhar dus robles en sòrta de balhà'c tot, ne limitar-me a anar tà misa en lòc de seguir-lo". Entre es rebrembes dera sua mainadesa dilhèu ne sauvaue bèth un tanhent ath monastèri des entorns dera nòsta ciutat, a on sa mair pro que l'autirie podut amiar entà missa. Que tanben ei possible qu'auessen influit es inclinadi arrais de solei cogant, dauant era icòna que l'apitaue sa mair, era capvirada. Quiei possible qu'auesse vengut, donc, entà verificar se tot aquerò ère aquiu o se solet se tractau des dus robles, e...trapèc en monastèri ad aqueth stàrets...

Coma ja è explicat anterioraments, aqueth ère eth starets Zosima; mès mos calerie díder aciu ues paraules relatives ad açò que son, en generau, es startsy des nòsti monastèris, e ei domatge que jo non me senta pro competent e segur en aguest terren. Sajarè, totun, d'explicà'c en pògues paraules, mejançant ua braca exposicion. En prumèr lòc, es especialistes, es personnes autorizades, asseguren qu'es startsy e eth *starchestvo* gesseren entre nosati, enes nòsti monastèris russi, plan recentaments, non hè ne cent ans, tant qu'en tot er Orient ortodòxe, especiaument en Sinaí e en mon Athos, existissen hè ja mès de mil ans. Diden qu'eth estarchestvo tanben floric aciu, en Russia, de tempsi de memòria perduda, o que segur qu'auie d'auer existit, mès que, per tòrt des malurs de Russia, deth domeni tartar, des susmautes, dera interrupcion des ancianes relacions damb er Orient Dempús era queiguda de Constantinopla, agesta institucion queiguec en desbrembe e despareisheren es startsy en nòste país. Reviuec a finaus deth siècle passat, gràcies a un des nòsti grani ascètes (atau ei coma lo criden), Paisi Velichkovski, e as sòns disciples; encara aué, totun, lèu cent ans Dempús, ei present en plan pògui monastèris e autanplan, a viatges, a estat objècte enquia e tot de persecucions, en èster campat coma ua nauetat inaudita en Russia. Entre nosati, a coneishut ua singulara possada en un celèbre ermitòri, era Optima de Kozelsk. Non saberia díder se quan ne se qui establic eth starchestvo en monastèri plaçat enes entorns dera nòsta ciutat, mès se pensaue qu'en eth s'autien ja succedit tres startsy, qu'eth darrèr ère eth stàrets Zosima, encara qu'aguest ère ja enes darrères, per tòrt dera debilitat e es malauties, e non se sabie se qui lo poirie substituir. Qu'ère un problema important entath nòste monastèri, qu'enquia alavetz non auie destacat en cap sens: que non auie en eth reliquies de sants venerables ne icònies apareishudes de forma miraculosa; per çò de non auer, ne tansevolhe auie legendas gloriooses associades ara nòsta istòria, ne podie hèr-se a veir eth monastèri damb eveniments istorics o de servicis ara pàtria. Se floric e gaudic de fama en tota Russia siguec, precisaments, gràcies as startsy: entà veder-les e escotar-les acodien en massa es peregrins de milers de verstas de distància. Fin finau, se qué ei un starets? Un starets

ei quauquarrés que cuelh era vòsta amna e era vòsta volentat ena sua amna e ena sua volentat. En alistar a un starets, refusatz era vòsta volentat e se l'autrejatz en un acte d'absoluta aubediéncia, en tot renonciar totafèt a vosati madeishi. Eth predestinat accèpte de bon voler aguest noviciat, aguesta terribla escòla de vida, ena esperança de vender-se ada eth madeish Dempús era longa prova, de senhorejar-se enquiat punt d'èster capable d'arténer finaments, a trauers dera aubediéncia pendent tota era vida, era libertat perfecta, çò ei, era libertat dauant d'un madeish, en tot evitar era sòrta des qu'an viscut tota era vida sense auer-se trapar ada eri madeishi. Aguesta invencion, ei a díder, eth starchestvo, non ei quauquarren teoric, senon que gessec en Orient a compdar d'ua practica que ja ei milenària ena actualitat. Es obligacions entath starets non se limiten ara abituau "aubediéncia", que tostemp a auut lòc enes nòsti monastèris russi. S'accèpte era confession permanenta ath starets de toti es sòns adèptes e eth ligam intrincable entre eth qu'estaque e eth quiei estacat. Conden, per exemple, qu'un viatge, enes prumèrs tempsi deth cristianisme, un d'aguesti novicis, Dempús de non auer complit cèrta obligacion que l'auie impausat eth starets, hugec deth sòn costat e abandonèc eth monastèri, en tot partir entà un aute país, de Siria a Egipte. Aquiu, Dempús de contunhi e enòrmes sacrificis, se meritèc acurar grans patiments e morir coma martir pera fe. Mès, quan èren en tot acagar eth sòn còs ena glèisa, en venerar-lo ja coma un sant, en tot proclamar eth diacon: "Que s'auancen es catecumèns"!, eth taüt a on jadien es rèstes deth martir queiguec deth sòn lòc e gessec lançat deth temple. E atau enquia tres viages. A tot darrèr, desnishèren qu'aqueth sant qu'auie patit martiri auie trincat era aubediéncia e auie abandonat ath sòn starets, pr'amor de qué sense eth sòn permís non podie èster absolvut, a maugrat autanplan des sues granes hètes. Solet quan eth starets, qu'auien cridat, lo dispensec dera sua aubediéncia, siguec possible hèr eth sòn acogament. Plan que, tot aquerò non ei qu'ua anciana legenda, mès vaquí un eveniment nauèth: un monge contemporanèu nòste s'auie retirat en monte Athos, e còp sec eth sòn starets l'ordenèc que deishèsse aqueth lòc, qu'estimaue damb tota era sua amna coma santuari, coma refugi segur, e que partisse prumèr entà Jerusalem, entà aunorar es Sants Lòcs, e tornèsse Dempús entà Russia, en tot endralhar-se de cap ath nòrd, en Sibèria: "AQUIU QU'EI ETH TÒN LÒC, NON ACIU". Desorientat e ablasigat pera tristesa, eth monge se presentèc en Constantinopla dauant eth patriarcha ecumenic e li demanèc que lo dispensèsse dera aubediéncia, mès er arquebisbe li responèc que non solet eth, eth patriarcha ecumenic, non podie autrejar-li aguesta dispensa, senon qu'en tota era tèrra auie ne podie auer autoritat capabla de disliurar-lo de tau obligacion, pr'amor que l'auie estat impausada peth sòn starets, senon era autoritat deth pròpi starets que l'ac auie impausat. Atau, donc, eth starchestvo qu'ei investit, en determinadi casi, d'un poder sense limit e insondable. Per çò que, ara prumeria, en fòrça monastèris russi siguesse objècte lèu de persecucion. Autaments, entre eth pòble es startsy gaudiren dèt eth principi d'un gran respècte. Entà veir es startsy deth nòste monastèri acodien, per exemple, autant era gent ordinària qu'es personnes mès distinguides, damb era intencion d'ajulhar-se dauant d'eri, cohessar-les es sòns dobles, pecats e patiments e demanar-les conselh e encoratjament. En veir aquerò, es detractors des startsy, entre d'autres acusacions,

didien qu'atau se degradaue arbitraria e capriciosaments eth sacrament dera confession, e aquerò pr'amor qu'es contunhes confessions, que despolhauen era sua amna, des novicis e des laïcs ath starets se dauen ath marge de quinsevolh caractèr sacramentau. En tot cas, eth starchestvo se podec preservar e pòga pòc s'anèc assietant enes monastèris russi. Encara que tanben ei possible qu'aguest verificat e ja milenari esturment de regeneracion morau der òme, que hè a passar dera esclavitud enquiara libertat e entath perfeccionament espirituau, s'arribèsse a convertir en ua arma de doble lama, en tot amiari a bèri uns, non entara umilitat e eth domeni perdurable d'eth madeish, senon entath mès satanic des capinauts; ei a díder, entàs cadies, non entara libertat.

Eth starets Zosima auie uns seishanta e cinc ans, e procedie d'ua familia de grani propietaris; en un aute temps, ena sua joenesa, auie estat militar e auie servit en Caucàs coma oficiau. Sens dopte, quauqu'ua des qualitats peculiares dera sua amna auie impressionat a Aloisha. Aguest s'estaue ena cèla deth madeish starets, que l'auie cuelhut fòrça afeccion e l'admetie ath sòn costat. Me cau senhalar qu'Aloisha, maugrat qu'alavetz se demoraue en monastèri, encara non i ère estacat en cap de sens, podie anar entà on volesse, autanplan pendent dies, e, se vestie abit, ac hège de forma voluntària, entà non hèr-se a notar en monastèri. Encara que, evidentaments, ère quauquarren que li shautaue. Qu'ei possible qu'ena imaginacion joena d'Aloisha auessen costat ua poderosa influéncia era fòrça e era glòria qu'entornejauen sense pòsa ath starets. Molti condauen d'eth que, en tot auer admetut pendent ans a guairi s'apressauen ada eth entà cohessar-se, damb er in de recéber conselh e consolacion, èren tantes es revelacions, es mòstres de dolor, es confidéncies qu'auie acuelhut ena sua amna qu'auie acabat per aquerir ua perspicacitat extraordinàriaments subtila, de sòrta que n'auie pro damb ua simpla guardada ath ròstre deth desconeishut que se presentaue ath sòn dauant, entà endonviar se qué ère çò que l'auie amiat entad aciu, se qué ère çò de qué auie besonh e autanplan se quina classa de torment henie era sua consciéncia; atau, estonaue, desconcertaue e lèu espaurie ath nauèth arribat en tot hèrli a veir que coneishie eth sòn secret, abantes que badèsse boca. Mès, ath delà d'açò, Aliosha podec avertir lèu tostemp qu'ua grana part, entà non díder era totalitat, des que s'apressauen ath starets per prumèr viatge, damb er in de parlar damb eth en solitari, acodien temerosi e inquieti, mès partien lèu tostemp contenti e erosi, e enquia eth ròstre mès trist venguie a èster un ròstre erós. A Aliosha tanben li cridaue era atencion eth hèt de qué eth starets non siguesse bric sevèr; ath contrari, lèu tostemp se mostrau afable en tracte. Es monges didien d'eth que, precisaments, se sentie espirituaments mès estacat as que mès pecauen, e ère ath màger des pecadors qu'estimaue peth dessús de toti es auti. Entre es monges, non mancauen es qu'auien en òdi ath starets e l'auien enveja, autanplan quan se trapaue ja près deth finau dera sua vida, mès eth sòn nombre auie amendrit e s'estimauen mès sauvar silenci, a maugrat que i auesse entre eri quauqui individús de notabla fama e importància en monastèri; qu'ère eth cas d'un des monges mès veterans, qu'observaue damb tot eth rigor eth vòt de silenci e ère un estricte dejunaire. Ça que la, era grana majoritat auien ja cuelhut partit, sense cap de dopte, peth starets Zosima, e èren molti que l'estimauen

de tot còr, ferventa e sincèraments; quauqui uns, autanplan, lo venerauen lèu damb fanatisme. Aquesti didien dubèrtaments, encara que damb votz non guaire nauta, qu'ère un sant, que n'èren completaments segurs, e, en tot preveir era sua mòrt ja pròcha, demorauen es sòns miracles en quinsevolh moment e compdauen qu'en un pròplèu futur eth monastèri artenherie ua immensa fama gràcies ath defunt. Eth madeish Aliosha credie cègaments ena fòrça miraculosa deth starets, madeish que credie cègaments ena istòria deth taüt qu'auie gessut lançat dera glèisa. Campaue se com molti des qu'acompanhauen mainatges o pacients malauts, e que li demanauen que les impausèsse es mans e preguèsse per eri, tornauen ath cap de pòc temps, bèri uns enquia e tot ath londeman, e, en tot quèir de jolhs dauant d'eth damb lèrmes enes uelhs, li balhauen es gràcies pera garison des sòns malauts. Se se tractatue d'ua autentica garison o solet d'un mielhorament naturau en cors de la malautia, aquerò ère quauquarren qu'Aliosha non se qüestionaue, pr'amor qu'eth credie sense cap de doblet ena fòrça espirituau deth sòn mestre, e era glòria d'aguest ère coma ua capitada pròpia. Mès eth còr li tremolaue damb especiau intensitat e tot eth apareishie alègre quan eth starets gessie a trapar-se damb era multitud de peregrins que demorauen era sua aparicion ath cant deth lumedar der ascetòri, gent umila qu'acodie de tota Russia damb era soleta intencion de veder-lo e recéber era sua benediccion. S'ajulhauen ath sòn dauant, plorauen, li punauen es pès, punauen era tèrra que caushigaue, cridauen; es hemnes l'aufrien as sòns hilhs, l'apressauen as praubes capvirades. Eth starets parlaue damb toti eri, les hège ua brèu pregària, les balhaue era sua benediccion e les didie adiu. Enes darrèri tempsi, per tòrt des escometudes dera malautia, se trapaue a viatges tant aflaquit qu'a penes auie fòrces entà gésser dera cèla, e es peregrins se passauen diuèrsi dies en monastèri en tot demorar era sua aparicion. Aliosha non se qüestionaue se per qué l'estimauen de tau manèra, per qué s'ajulhauen ath sòn dauant e plorauen atrendidi damb solet veder-li eth ròstre. Òc, eth comprenie perfectaments qu'entara amna umila deth pòble simple de Russia, aclapat peth trabalh e er amarum e, sustot, pera injustícia persutanta e eth pecat de contunh, autant pròpi que deth mon, non i a mès besonh ne consolacion que hèr-se damb ua relíquia o auer accès a un sant, quèir as sòns pès e venerar-lo: "Encara qu'eth pecat, era mentida e era temptacion abiten entre nosati, que non dèishe d'auer sus era tèrra, en bèth lòc, un òme sant, un èsser superior; aumens en aguest òme s'i està era vertat; aumens eth coneish era vertat; atau, donc, era vertat non a mòrt ena tèrra e, per tant, bèth viatge vierà entà nosati e regnarà en tot eth mon, tau que se mos a prometut". Aliosha sabie qu'querò ère exactaments çò que sentie eth pòble, qu'atau ac rasonaue autanplan; qu'ère capable de comprender-lo. Tanpòc auie cap de doblet qu'eth starets ère precisaments un d'aguesti sants, un gardian dera vertat divina as uelhs deth pòble; n'ère tan segur coma aqueri campanhards plorosi e aqueres hemnes deth pòble que, malautes, balhauen as sòns hilhs entath starets. Era credença de qué aguest, après era sua mòrt, proporcionarie ua glòria inaudita ath monastèri regnaue ena amna de Aliosha damb mès fòrça, quitament, qu'en cap aute mèmbre dera comunautat monastica. E, en generau, enes darrèri tempsi s'anaue enhiscant, damb fòrça creishenta, un afogament prigond e ardent en sòn còr. Non l'enquimeraue en absolut

eth hèt de qué eth starets siguesse, a maugrat de tot, un cas unenc: "De totes manères, ei un sant; en sòn còr s'amague eth mistèri deth renaument entà toti, eth poder qu'instaurarà, finauments, era vertat ena tèrra, après era quau toti seram sants, toti estimaràn ath pròche, non aurà ne rics ne praubes, ne exaltats ne umiliats; toti seram coma hilhs de Diu e vierà eth vertadèr règne de Crist". Damb aquerò soniaue eth còr de Aliosha.

Per çò que sembla, un eveniment qu'impressionèc fòrtaments a Aliosha siguec era arribada des sòns dus frairs, que non auie coneishut enquia alavetz. Damb sa frair Dmitri Fiódorovich, a maugrat d'èster eth darrèr a vier, s'entenèc abantes e melhor que damb er aute frair (de pair e mair), Ivan Fiódorovich. Aliosha auie mostrat un ènòrme interès a coneisher ath sòn frair Ivan, mès eth cas ei qu'aguest ja portaue dus mesi en tot demorar aquiu e, a maugrat que se vedien soent, contunhauen sense hèr amistat: Aliosha ère pòc charraire e semblaue que tostemp demoraue quauquarren, avergonhat per bèra causa, tant qu'Ivan, qu'es sues longues e curioses guardades avertic ara prumèria eth sòn frair, lèu deishèc autanplan de pensar en eth. Aliosha se n'encuedèc damb un cèrt crebacòr. Atribusic eth desinterès d'Ivan ara diferència d'edat e, mès que mès, de formacion. Mès tanben pensèc ua auta causa: ua tant escassa curiositat e interès per eth dilhèu podie èster, en cas d'Ivan, per bèra circonstància que non auie notícia. Auie tostemp era vaga sensacion de qué Ivan ère ocupat en bèth ahèr important, estrictaments personau, de qué desiraue damb tota era fòrça deth morir arténher quauqua fin, seguraments quauquarren plan de mauhèr, e que per açò madeish non auie temps entà èster per eth, e aguesta deuie èster era soleta causa de qué lo guardèsse damb aire distrèt. Tanben se demanaue Aliosha se non tierie un cèrt mensprètz peth candid novici per part der atèu plan informat. Que sabie perfèctaments que sa frair ère atèu. Aliosha non podie senter-se ofensat per tau mensprètz, s'ai qu'existie, mès totun aquerò demoraue, damb ua inquietud qu'eth madeish non artenhie a explicar-se, que sa frair sagèsse a hèr un màger apressament. Er aute frair Dmitri Fiódorovich, se referie ath sòn frair Ivan damb eth mès prigond des respèctes, parlaue tostemp d'eth damb ua especiau veneracion. Damb era sua ajuda se'n sabec Aliosha de toti es detalhs der important ahèr qu'auie amassat enes darrèri tempsi as sòns dus frairs majors, en tot crear-se entre eri un ligam tant estret coma cridaire. Es afogades intervencions de Dmitri per çò que tanh ath sòn frair Ivan èren especiauments significatiuves entà Aliosha, en tot tier en compde que, en comparèr damb Ivan, Dmitri ère un òme escassaments instruit e que, botadi er un ath cant der aute, hègen ua parelha tant opausada, autant en personalitat qu'en caractèr, que plan segur aurie estat impossible imaginar a dus individús mens semblables.

Precisaments en aqueth temps se celebrèc era entrevista o, melhor dit, era amassada de toti es mèmbres d'aguesta familiau avenguda ena cèla deth starets, reunion que costèc ua grana influéncia sus Aliosha. Era desencusa, siguec en realitat ua fallàcia. Es desacòrds entre Dmitri Fiódorovich e sa pair, Fiódor Pávlovich, per çò der eretatge e dera avaloracion des bens auien arribat alavetz, en un punt insostenible. Es sues relacions s'auien maumetut e auien vengut a èster insuportables. Siguec

Fiódor Pávlovich que, per çò que semble, auie deishat quèir, miei de trufaria, era idia de qué les calerie amassar-se toti ena cèla deth starets Zosima e, encara que sense recórrer ara sua mediacion dirècta, vier totun en bèra forma d'acòrd mès acceptabla, pr'amor qu'ath delà dera dignitat e personalitat deth starets, poirien costar cèrta influéncia conciliadoira. Dmitri Fiódorovich, que jamès auie estat damb eth starets e ne tansevolhe l'auie vist, se pensèc, naturauments, que çò que volien ère, de bèra manèra, intimidar-lo damb era sua preséncia; mès, tau qu'eth madeish se repotegaue, ath sòn laguens, es sues freqüentes gessudes de ton, especiauments destremades, enes discussions qu'auie damb sa pair enes darrèri tempsi, acceptèc era invitacion. Me cau senhalar, per cèrt, que Dmitri non s'estaue en çò de sa pair, tau qu'Ivan Fiódorovich, senon que viuie peth sòn compde, en un aute extrèm dera ciutat. Se dèc era circonstància de qué Piotr Aleksandrovich Miusov, que se trapaua alavetz entre nosati, segondèc damb particular afogament era idia de Fiódor Pávlovich. Aqueth liberau des ans quaranta e cinquanta, liurepensaire e atèu, ja siguesse per engüeg, ja per un frivòl afan de diversion, desvolopèc un papèr excepcionau en aguest ahèr. De ressabuda sentec eth desir de veir eth monastèri e conéisher ath "sant". E pr'amor que contunhauen es sòns vielhs litigis damb eth monastèri e encara s'arrosseguae eth plaid relatiu ath termiament des sues respectives propietats, atau coma cèrti drets de tala en bòsc e de pèsca en arriu e aguesta sòrta de causes, s'esdeguèc a declarar, en tot valerse d'aguesta desencusa, qu'eth tanben desirarie vier entà un acòrd damb eth pair *higumeno* (superior): non serie possible acabar d'ua forma amistosa damb es sues diferéncies?. Coma ei naturau a un visitant damb tan nòbles intencions lo poirien recéber en monastèri mès atentiuaments, damb mès deferéncia, qu'a un simple curiós. Ei possible que, damb totes aguestes consideracions, en monastèri sagèssen de pressar ath starets malaut, qu'enes darrèri tempsi a penes abandonaua era cèla e enquia se remie a recéber, per tòrt dera sua malautia, as visitants de costum. A tot darrèr, eth starets balhèc eth sòn consentiment e senhalèc ua data. "Qui me botèc per jutge o mediador entre vosati?", se limitèc a díder-li a Aliosha, damb un arridolet.

En saber-se'n dera entrevista, Aliosha se sentec plan confonut. S'auie quauquarrés entre es litigants, entre aqueri que participauen ena disputa, que se podesse cuéller seriosaments aquera amassada, aguest ère, sense doble, eth sòn frair Dmitri e solet eth; es auti acodirien damb intencions frivòles e autanplan ofensives entath starets; atau ère coma ac vedie Aliosha. Eth sòn frair e Miusov vierien ahiscadi de curiosèr, dilhèu de çò de mès grossièr, e sa pair, probablaments, ara cèrca de bèra scèna graciosa e teatrau. Ò!, òc, Aliosha, encara que non didie arren, ja coneishie pro ath hons a sa pair. Persuti qu'aguest gojat non ère ne plan mens tant ingenú coma se credie. Demorèc damb crebacòr era arribada deth dia senhalat. Solide fòrça, desiraue de tot còr que toti aqueri desacòrds familhaus se barrèssen d'ua o ua auta manèra. Totun aquerò, ère encara mès enquimerat peth starets: tremolaue en tot pensar en eth, ena sua fama, cranhie es possibles ofenses, mès que mès es burles subtils e corteses de Miusov e es capinautes reticéncias deth docte Ivan; atau s'imaginaue eth era amassada. Volec autanplan riscar-se a previer ath starets, de comentar-li quauquaren sus es personnes que podien presentar-se, mès, dempús de pensar-s'ac, non didec arren.

Solet era vesilha deth dia senhalat hec a saber a Dmitri, a trauèrs d'un coneishut, que l'estimaue fòrça e que demoraue d'eth que complisse çò de prometut. Dmitri se demorèc cogitós, pr'amor qu'ère incapable de rebrembar que l'auesse prometut arren; se limitèc a responer-li per carta, en tot assegurar que sajarie damp tota era fòrça deth morir de tier-se, e evitar hèr "ua baishesa", e que, encara que respectaue prigondaments ath starets e a sa frair Ivan, ère convençut de qué o ben l'auien parat un arratèr o se tractaue d'ua comèdia indigna. "En quinsevolh cas, sò dispausat a avalar-me era lengua abantes que mancar-li eth respècte ad aguest sant varon que tu autant venères", higie Dmitri coma resumit dera sua braca carta. Aliosha se sentec excesiuaments aleugerit.

Libre dusau. Ua amassada inoportuna

I. ARRIBEN EN MONASTÈRI

Hège un dia espledid, caud e solelhant. Èren a fin d'agost. Era entrevista damb eth starets s'auie fixat entà just dempús era darrèra missa, tás onze e mieja. Totun es nòsti visitaires non assistiren ara missa, senon que vengueren enes acabalhes. Se presentèren en dus tamboreus; en prumèr, ua eleganta calèssia tirassada per dus shivaus, venguie Piotr Aleksandrovich Miusov en companhia d'un parent luenhant, Piotr Fomich Kalganov, un òme plan joen, d'uns vint ans. Aguest joen se premanie entà entrar ena universitat, mès Miusov, qu'ena sua casa viuie alavetz per bèra rason, lo temptau en tot aufrir-li que l'acompanhèsse entar estrangèr, entà Zurich o Jena e entrar ena universitat d'aquiu e acabar es sòns estudis. Eth joen non venguie de decidir-se. Qu'ère ua persona cogitosa e semblaue distrèt. Auie ua cara agradiua, ère corpurent e fòrça naut. Ena sua guardada s'avertie a viatges ua estranha immobilitat: tau que se passe damb es personnes plan distrètes, de quan en quan te guardaue fixa e longaments, sense que te vedesse en absolut. Qu'ère carat e un shinhau maladret, mès a viatges, (aquerò si, sonque quan s'estaue solet damb ua personna) venguie de pic extraordinariaments blagaire, impulsiu, alègre, e arrie, ve-te'n a saber de qué. Mès aquera sobtada animositat se l'anaue damb era madeisha velocitat que l'auie vengut. Anuae tostemp ben jargat, enquia e tot damb bèra distincion: gaudie ja de cèrta independéncia economica, e demoraue mielhorar encara mès era sua posicion. Qu'ère amic d'Aliosha.

En un coche deth tot desreglat e trantalhant, mès fòrça espaciós, amiat per dus vielhs shivaus roiençs, apareisheren tanben, plan peth darrèr dera calèssia de Miusov, Fiòrdor Pávlovich e eth sòn hilh Ivan Fiòdorovich. Dmitri Fiòdorovich auie estat informat era madeisha vesilha dera ora fixada, mès que venguie en retard. Es visitaires deishèren es coches ath cant deth paredau exterior, ena pension, e passèren a pè eth lumedar deth monastèri. A despart de Fiòrdor Pávlovich, es auti tres, per çò que semble, jamès auien estat en un convent, e Miusov hège aumens trenta ans que non caushigaue ua glèisa. Ac guardaue tot damb cèrt curiosèr, non mancat d'ua cèrta desinvoltura un shinhau afectada. Mès, entath sòn esperit observaire, er interior deth monastèri non auie arren entà aufrir, exceptat des edificis religiosi e es crambes administratiues, pro vulgars, ça que la. Se crotzèren damb es darrères personnes que gessien dera glèisa en tot trèir-se eth chapèu e senhant-se. Entre era gent simpla s'i trapauen tanben peregrins de classa nauta, dues o tres daunes, un generau plan ancian: toti eri se lotjauen ena pension. Es gandiaires entornegèren de seguit as nòsti visitaires, mès arrés les balhec arren. Solet Petrusha Kalganov treiguec un *grivennik* deth monedèr e, estalamordit e confús, Diu saberà se per qué, l'ac autregèc a ua

hemna, en tot díder precipitadaments: "partejatz-lo en parts pariones". Cap des sòns acompañants li hec eth mendre comentari, atau que non auie cap de motiu entà trebolar-se, mès, en encuedar-se'n, se trebolèc encara mès.

Ça que la, aquiu i passau quauquarren estranh; çò de cèrt ei que quaquarrés li calie auer anat a demorar-les, e enquia e tot damb cèrta ceremònìa, possiblaments: un d'eri auie dat recentaments mil robes, e er aute ère un plan ric propitari e, entà didè'c de bèra manèra, un òme plan cult, que toti en monastèri podien arribar a depéner per çò que tanh ara pesca en arriu, segontes eth cors que seguisse eth procès. Mès se passe que, a maugrat de tot açò, cap resposable auie gessut a receber-les. Miusov guardaue distret es labades sepulcraus pròches ara glèisa e siguec a mand de comentar qu'aqueri cavòts, plan segur, les aurien costat pro ad aqueri qu'auien aquerit eth dret a recéber sepultura en un lòc "sagrat" coma aqueth, mès que s'estimèc mès de carar: era pura ironia liberau anaue campant en eth, enquia vier a èster lèu irritacion.

- Diables! E a qui se poirie demanar, aciu, entre tant de rambalh? Mos calerie cuélher ua decision, pr'amor qu'eth temps mos estalone, sorrisclèc còp sec, tau que se parlèsse solet.

En un virament de uelhs, se les apressèc un senhor màger, calvet, damb un ample abric d'ostiu e ua lucada doça. Dempús de saludar en tot lheuar-se eth chapèu, se presentèc dauant eth grop, gasulhant melicosaments, tau qu'eth gran propietari Maksimov, de Tula. De seguit, se hec cargue dera inquietud des nòsti visitaires.

Eth starets Zosima viu en ascetòri, viu retirat, a uns quate cents passi deth monastèri; les cau trauessar eth petit bòsc, eth petit bòsc...

- Òc, òc, ja sai que mos cau trauessar eth petit bòsc, li responec Fiódor Pávlovich, mès que non m'on brembam guaire ben deth camin, que hè fòrça temps que non viem.
- Qu'ei per aquiu, en tot gésser per aguest portau, e Dempús tot dret peth bòsc... peth bòsc. Vietz damb jo. Se vos semble ben... jo madeish...jo posqui... per aciu, per aciu...

Gesseren peth portau e contunhèren peth bòsc. Eth gran propietari Maksimov, òme d'uns seishanta ans, mès que caminar anaue lèu corrent ath sòn costat, en tot guardar-les a toti damb un curiosèr frenetic, deth tot insuportable. Qu'auie es uelhs un shinhau gessents.

- Guardatz, qu'auem vengut a veir ath starets per un ahèr particular, hec a veir Miusov en un ton sevèr; mos an autrejat, entà didè'c atau, ua audiència damb "aguesta personalitat", e per açò madeish, encara que vos sigam fòrça arregaïts per auer-mos mostrat eth camin, non vos vam a convidar entà que entretz damb nosati.
- Jo ja i sò estat, ja i sò estat; jo ja i sò estat... *Un chevalier parfait!*

E eth gran propietari hec a petar es dits.

- Quin *chevalier* ei aguest?, demanèc Miusov.
- Eth starets, eth sublim starets, eth starets... glòria e aunor deth monastèri. Zosima. Qu'ei un starets coma...

Mès era sua confusa parlota venguec interrompuda per un petit monge damb capucha, baishet, plan esblancossit e aflaquit, qu'auie artenhut as visitaires. Fiódor Pávlovich e Miusov s'arturèren. Eth monge, damb ua prigonda reveréncia, plan ceremoniosa, anoncièc:

- Eth pair higumeno convide umilaments as senhors, quan acaben era sua visita en ascetòri, a dinar damb eth. Tara ua, non mès tard... Tanben a vos, higec, en tot dirigir-se a Maksimov.
- Que i vierè sense manca!, sorrisclèc Fiódor Pávlovich, embelinat damb era invitacion. Sense manca!, sabetz? Que toti auem balhat era nòsta paraula de comportar-mos aciu coma cau... E vos, Piotr Aleksandrovich, i pensatz anar?
- Plan que òc. Qu'è vengut aciu exprèssaments entad açò, se com non auia de conéisher totes es costums deth lòc? Eth solet problema, Fiódor Pávlovich, ei qu'ara vos e jo...
- Òc, Dmitri Fiódorovich encara non s'a presentat.
- E que serie mielhor que non apareishesse. Vos pensatz que me shaute tot aguest va-e-ven qu'amiatz entre mans, e en tot èster vos ath delà...? plan ben, vieram ara ora deth dinar, balhatz-li es gràcies ath pair higumeno, ahigec, en tot dirigir-se ath petit monge.
- Òc, mès ara eth mèn déuer ei d'amiar-les enquiathe starets, responc eth monge.
- En aguest cas, jo me'n vau a veir ath pair higumeno; òc, mentretant anarè a veir ath pair higumeno, gasulhèc eth gran propietari Maksimov.
- Eth pair higumeno en aguesti moments qu'ei plan ocupat, mès s'a vos vos va ben...didec trantalhant eth monge.
- Quin vielh mès pesant, comentèc en votz nauta Miusov, un còp eth gran propietari Maksimov s'auesse endralhat, ara prèssa, de cap ath monastèri.
- Que se retire a Von Sonh, petèc de pic Fiódor Pávlovich.
- Vos que tostemp vietz ara madeisha... Que se retire a Von Sonh? Dilhèu auetz vist a Von Sonh?
- Qu'è vist eth sòn retrait. Encara que non enes sòns traits, òc que se retiren en quauquarren dificil d'explicar. Qu'ei un dusau exemplar de Von Sonh, atau ei. Que n'è pro de fixar-me ena fesomia entà encuedar-me'n d'aguests causes.
- Que pòt èster. Vos que vo'n sabetz d'aquerò. Mès, guardatz, Fiódor Pávlovich, vos madeish auetz rembrembat adès qu'auem balhat era nòsta paraula de qué mos comportariem coma cau, non ac desbrembetz. Controlatz-vos, vos digui. Se començatz a hèr pegaries, jo que non sò dispausat a qué mos mesuren as dus pera

madeisha rascladoira... Ja vedetz se com ei aguest òme, didec, en tot referir-se ath monge, hè pour de vier damp eth entà visitar ara gent decenta.

Enes pòts palles, de sang perduda, deth petit monge, s'i diboishèc un arridolet subtil e carat, non mancat, ara sua manèra, d'astúcia, mès non didec arren, e demorèc plan clar que sauvaue silenci peth sòn sens dera dignitat. Miusov rufèc encara mès es celhes.

"Ò!, qu'eth diable se les hèsque a seguir a toti; tot qu'ei pura aparença, elaborada a trauers des sègles, mès, ath hons, non ei que parloteria e estupiditat!", li venguec entath cap.

- Aquiu qu'ei er ascetòri, ja i èm! Sorrisclèc Fiódor Pávlovich. Eth clòs e eth portau son barradi. E comencèc a senhar-se, damp ampli gèsti, dauant des sants pintadi ath dessús e as costats deth portau. Cada monastèri se govèrne sivans es sues propies normes, observèc. En aguest ascetòri i a vint-e-cinc sants que cèrquen toti era sauvacion, s'obsèrven es uns as auti e mingén caulets. E ne ua soleta hemna crotze aguest portau, aquerò qu'ei çò de mès estonant. E reauments aquerò ei atau... Encara que, plan, non è entenut jo a díder qu'eth starets recep senhores?, li demanèc còp sec ath petit monge.
- Hemnes deth pòble planèr que i son ara madeish; aquiu que les auetz, demorant ena galeria, calades en solèr. E entàs daunes mès distinguides s'a bastit dues crambes petites ena madeisha galeria, mès dehòra dera encencha; guardatz, son aguestes hièstres; eth starets s'apressa a veder-les, quan era sua salut l'ac permet, per un correder interior, mès eres jamès passen en interior dera encencha. Ara qu'ei en tot demorar ara senhora Jojlakova, ua propietària de Jarkov, en companhia dera sua hilha, qu'ei plan aflaquida. Seguraments eth starets a prometut de gésser a veder-les, encara que darrèraments a tan pògues forces qu'a penes s'amuishe ara gent.
- Ei a díder, que i a ua petita gessuda der ascetòri entà vier a veir as senhores. Non vos pensetz, sant pair, que sò en tot insinuar arren, ac digui per díder. Ja vo'n saberatz qu'en monte Athos, aquerò ac auratz entenut a condar, non solet non se permeten es visites femenines, senon qu'ei enebida era preséncia de hemnes en generau, e enquia tota sòrta de femèles, coma garies, piòques, vederes...
- Fiódor Pávlovich, jo que hèsqui repè e vos dèishi aciu solet, e a vos sense jo vos hèn enlà d'aguest lòc a empossades, vos ac avertisqui.
- Mès en qué vos shordi jo, Piotr Aleksandrovich? Guardatz, sorrisclèc de ressabuda, après auer deishat endarrèr eth clòs der ascetòri. Guardatz se com viuen en ua artiga de ròses!

Plan que òc, encara qu'alavetz non i auie ròses, se campaue ua grana quantitat de rares e beròies flors de tardor en toti es lòcs a on ère possible de plantar-les. Qu'ère evident que se n'encuedaue d'eres ua man expèrta. Es pertèrres èren plaçadi ath cant des clòses des gleisòles e entre es cavòts. Eth casalon a on se trapauera cèla deth

starets, ua construccion de husta, d'un solet estatge, damb ua galaria ath dauant dera entrada, tanben ère entornejada de flors.

- Ère parièr tot aquerò enes tempsi der anterior starets, de Varsonofi? Diden que non ère amic dera elegància, que s'alugaue e baldaue a còps autanplan as daunes, observèc Fiódor Pávlovich, tant que pujauen pòrge.
- Eth starets Varsonofi semblaue a viatges, de vertat, *un yurodivy*, mès que se condon fòrça pegaries d'eth. Jamès balhèc còps ad arrés, responec eth monge. Ara senhors, demoratz un moment, vau a informar dera vòsta preséncia.
- Fiódor Pávlovich, per darrèr viatge: atenetz-vos ad açò convengut, se vos platz. Comportatz-vos; se non, me les pagaratz, encara avec temps de gasulhar un còp mès Miusov.
- Non aribi a compréner se per qué estatz tan nerviós, didec Fiódor Pávlovich en ton de burla; non vos estaratz espaurint pes vòsti pecats? Pr'amor que, sivans diden, aguest òme endònvie, en tot guardar as uelhs, es rasons de cada visitaire. Plan avalore un òme tant auançat coma vos, tot un parisin, es opinions deth starets. Que me deishatz estonat, ja vedetz!

Mès Miusov non avec temps entà respóner ad aguest sarcasme: les demanèren que passesssen. Entrèc un shinhau embestiat...

"Ben jo que ja me coneishi: sò embestiat, me botarè a discutir...començarè a escauhar-me...me rebaisharè e rebaisharè es mies idies", se pensèc per un moment.

II. UN VIELH BOFON

Entrèren ena cramba lèu ath madeish temps qu'eth starets, qu'abandonèc eth sòn modèst dormitòri tan lèu eri campèren. Que ja s'estauen ena cèla, en tot demorar era gessuda deth starets, dus ieromonges² der ermitòri: un d'eri ère eth pair bibliotecari; er aute, eth pair Paisi, un òme malaut, encara que non vielh, mès plan sabent, sivans se didie. Ath delà, ère en tot demorar-se de pès en un cornèr (e Dempús non se seiguec en cap de moment) un gojatòt d'uns vint-e-dus ans, vestit damb levita, seminarista e futur teològ, protegit, per bèra rason, deth monastèri e dera comunautat. Ère plan naut, de ròstre ufanós, damb amples pometes e uns estrets uelhs marrons, intelligents e escarrabilhadi. Que se l'apreciaue en sòn ròstre ua deferéncia extrèma, encara que digna, sense cap mòstra apparenta de vantaria. Non saludèc as nau vengudi damb ua inclinacion de cap, de parièr a parièr; ac hec, autaments, coma ua persona dependenta e subaltèrna.

Eth starets Zosima campèc en companhia d'Aliosha e de un aute novici. Es ieromonges se lheuèren e lo saludèren damb ua plan prigonda reveréncia, heregant eth solèr damb es dits; ara seguida, en èster benedidi, li punèren era man. Dempús

---

² monges qu'èren sacerdots.

d'impartir era sua benediccion, eth starets responc a cada un d'eri damb era madeisha reveréncia, heregant eth solèr damb es dits, e a cadun d'eri les demanèc ath sòn torn era benediccion. Tota era ceremònia se desvolopèc damb grana seriositat; non hège era impression, de cap des manères, d'èster un vulgar rite diadèr, senon quauquarren lèu esmovent. A Miusov, totun, li semblèc que tot aquerò se hège damb er in de suggestionar. Miusov s'auie demorat parat, ath dauant de toti es qu'auien entrat damb eth. Çò de corrècte aurie estat, e atau s'ac auie pensat eth madeish era tarde anteriora, ath marge de quinsevolh idia, per simpla cortesia, pr'amor que aquiu ère eth costum, apressar-se ath starets entà recéber era sua benediccion; aumens aquerò: recéber era sua benediccion, s'ei que bèth un non li volesse punar era man. Mès, en veir totes aguestes reveréncias e toti aqueri punets des ieromonges, cambièc era pensada en un virament de uelhs: damb aire seriós e grèu, hec ua reveréncia plan prigonda, ara manèra profana, e s'apressèc a ua cagira. Madeish hec Fiódor Pávlovich, qu'en aguesta escadença imitèc talament a Miusov, coma un monard. Ivan Fiórdorovich s'inclinèc damb fòrça pompa e cortesia, mès tanben damb es braci aganchadi en còs; per çò que tanh a Kalganov, ère tan desconcertat que non saludèc de cap manèra. Eth starets baishèc era man qu'auie començat a quilhar entà impartir era sua benediccion e, Dempús d'inclinar-se un aute còp dauant es visitaires, les preguèc a toti que se seiguessen. Aliosha se rogit tot: qu'ère avergonhat. Se confirmaue era sua pejor presentida.

Eth starets se seiguec en un petit sofà d'acajó, tapissat en cuer, plan ancian, as òstes, exceptat des dus ieromonges, les convidèc a sèir-se ath costat dera paret deth dauant, er un ath cant der aute, en quate fautulhs d'acajó tapissadi en cuer nere, enòrmaments rosigat ja. Es ieromonges se seigueren as costats, un ath cant dera pòrta e er aute ath cant dera hièstra. Eth seminarista, Aliosha e eth novici se demorèren de pè. Era cèla non ère guaire grana e presentaue un aspècte desolat. Es objèctes e eth mobiliari ères basti, praudi e se limitauen a çò de mès indispensable. Qu'auie dus tèsti damb flors ena hièstra e nombroses icònes en un cornèr; ua d'eres representaua ara Vèrge, ère de granes dimensions e, probablaments, l'auien pintada fòrça abantes deth cisma. Ath dauant d'aguesta icòna ahlamaue fèblaments ua lampa. Ath sòn costat i auie ues autes dues icònes damb ludentes vestidures de metau; qu'auie tanben uns querubins pòc naturaus, ueus de porcelana, ua crotz catolica d'evòri damb ua *Mater dolorosa* abraçada ada era e quauqui gravats estrangèrs damb òbres des grani pintors italians des sègles passadi. Ath costat d'aguesti cars e elegants gravats, cridaue era atencion bères huelhes damb litografies russes tipicaments populares, damb imatges de sants, martirs, venerables prelats e d'auti, d'aguestes que se venen per un *kopets* en quinsevolh hèira. Que i auie, ja enes autes parets, diuèrsi retrats litografiadi de bisbes russi, contemporanèus e de d'auti tempsi. Miusov recorrec damb era guardada, en un moment, toti es objèctes rotinièrs e tachèc es vistons en starets. Auie en fòrça estima era sua pròpia perspicàcia, qu'ère aguesta ua des sues debilitats, ua debilitat perdonabla en sòn cas, se pensam qu'auie complit ja es cinquanta ans, ua edat qu'un òme intelligent, mondan e damb ua posicion comòda vie a èster tostemp, encara qu'a viatges non volgue, massa considerat damb eth madeish.

Dès eth prumèr moment eth starets les desagradèc. De hèt, auie quauquarren en sòn ròstre que podie despassionar a fòrça gent, non solet a Miusov. Qu'ère un omenet baish, acorbaishat, damb es cames plan fèbles, que non passaue des seishanta cinc ans, mès que, per tòrt dera malautia, semblaue plan mès vielh: pareishie, aumens, dètz ans mès. Tota era cara, plan prima per càrt, ère recorruda per diminutes arrupes, especiauments abondiues ath torn des uelhs. Aguesti qu'èren mèsalèu petiti, clars, viui e ludents, tau que dus punts luminosi. A penes sauvaue uns peus grisi enes possi; auie era barba plan petita e esclarida, en cunh, e es pòts, soent arridolents, èren fini coma dus hius. Eth nas non ère long, precisaments, senon ahilat, madeish qu'eth bèc d'un audèth.

"Tot mos hè a veir que se tracte d'ua amna marrida, d'ua arrogància mesquina", se pensèc rapidaments Miusov. En generau non se sentie a gost.

Un relòtge dèc era ora, e aquerò les encoratgèc a començar era convèrsa. Qu'ère un relòtge de pesi, petit e de baish prètz, e dèc es onze en punt, damb un tòc viu.

Qu'ei exactaments era ora en punt, sorrisclèc Fiódor Pávlovich, e eth mèn hilh Dmitri Fiódorovich sense vier. Me desencusi en nòm sòn, sagrat starets! (Aliosha s'estremic en enténer aquerò de "sagrat starets"). Jo, ath contrari, que sò tostemp puntuau, coma un clau, qu'è fòrça en compde qu'era puntualitat ei era cortesia des reis...

- Mès qu'ei que vos non ètz precisaments rei, gasulhèc de seguit Miusov, sense poder tier-se.
- Donques òc, ei vertat, non sò rei. E guardatz, Piotr Aleksandrovich, aquerò ac sabia enquia e tot jo, de vertat! S'ei que jamès ac endónvii!, reverent pair, sorrisclèc damb enfasi sobte. Qu'ètz vos dauant d'un bofon, un autentic bofon! Atau me presenti. Ai, qu'ei un vielh costum! Mès, encara que mentisqui a viatges sense vier a compde, ac hèsqui damb era intencion de divertir e d'èster agradiu. Qu'ei bon d'èster agradiu, vertat? Harà uns sèt ans, que venguí en ua poblacion pr'amor d'uns ahèrs e auia montat ua petita companhia damb uns quincalhièrs. Vam a veir ar *ispravnik*³, pr'amor que mos calie demanar-li bèra causa e convidarlo a dinar. En resumit, que ges er ispravnik, un òme naut, gròs, ròi e mau educat; en aguestes situacions, aguesti tipes son es mès perilhos: eth hitge qu'ei causa deth hitge. Me'n vau entada eth, ja sabetz, damb eth mèn esvagament d'òme de mon: "senhor ispravnik, sigatz vos eth nòste Napravnik, entà didè'c atau". "se de quin Napravnik me parlatz?", preguntèc. Me n'encuedè, en mieja segonda, de qué era causa non anuae ben; aqueth tipe ère plan seriós, mès que jo contunhaua tu per tu: " solet ère ua badinada, que volia alegrar a toti; qu'ei qu'eth senhor Napravnik ei un famós director d'orquestra rus, e justaments çò qu'auem besonh, entara armonia dera nòsta empresa, qu'ei ua sòrta de director d'orquestra"... Vai, que me semble que m'expliquè pro ben, e hi un comparèr avient, vertat? Donques que vie er aute e me ditz: "Perdonatz, mès que jo aciu sò er ispravnik e non vau a perméter

---

³ Capmèstre dera policia de districte.

qu'arrés hèsque badinades damb eth mèn cargue". Hec mieja viroleta e partic. E jo que contunhè cridan: "Òc, òc que vos ètz er ispravnik, arren a veir damb aqueth Napravnik!". "Non, me respon. S'ac didetz vos que serè Napravnik". Guardatz, tot eth negòci venguec en arren!. E tostemp ei parièr, tostemp. Que non hè que damnatjar-me a jo madeish damb era mia amabilitat! Que non manque! Un viatge, hè dejà fòrça ans, li didia jo a un individú qu'auie cèrta influéncia: " li cau tier fòrça compde damb era sua hemna"; en mielhor sens, clar, en referéncia as sues qualitats moraus. Donques eth vie e me ditz: "Pòt l'auratz tocat pas". Que non me podí tier; còp sec pensè: "vai, vam a èster amables", e li didí: "òc, senhor, l'è tocada". Eth òc que me toquèc a jo... Eth cas ei que hè fòrça temps d'aquerò, atau que non me hè vergonha de condà'c; mès que tostemp me damnatgi!

- Just çò qu'ètz en aguest instant, gasulhèc Miusov damb hèstic.

Eth starets les campaue en silenci ar un e ar aute.

- Plan que òc! Imaginatz-vos qu'aquerò tanben ac sabia, Piotr Aleksandrovich, e autanplan e auut era presentida de qué ac anaua a hèr tan lèu m'è botat a parlar, e enquia, sabetz ua causa?, è auut era presentida de qué seríetz vos que prumèr m'ac avertiríetz. En aguesti moments, quan me n'encuedi qu'era trufaria non me ges ben, reverend pair, es dues gautes comencen a secar-se pera part des anhiues inferiores, lèu tau que s'auessa un espasme; que ja me passaue de joen, quan viuia de franc enes cases des nòbles e me guanhaua eth pan as sues costelhes. Jo que sò un bofon de pura raça, de neishença, me passe tau qu'aqueri *jurodivye*, reverend pair; que non remisqui que posque auer en jo un esperit impur, encara que, en tot cas, de pòga nautada: un mès important aurie alistar un aute abitage, mès que jamès eth vòste, Piotr Aleksandrovich, pr'amor que tanpòc ètz vos un abitatge important. Jo, a maugrat de tot, que creigui en Diu. Solet enes darrèri tempsi m'an vengut es dobles, mès ara que demori paraules magnificentes. Jo, reverend pair, sò tau qu'eth filosòf Diderot. Dilhèu sabetz, reverend pair, se com se presentèc Diderot eth filosòf dauant eth metropolitan Platon, enes tempsi dera emperatritz Catarina. Èntre e l'espète còp sec: "Diu que non existís". En entener-lo eth gran prelat quilhe eth dit e li respon: "Qu'affirme er asenat que non i a Diu en sòn còr!" E aqueth, en un virament de uelhs, se lance as sòns pès, en tot sorrisclar: "Creigui e accèpti eth baptisme". E lo batièren aquiu madeish. Era princesa Dashkova siguec era mairia, e Potiomkin eth pairin...
- Fiódor Pávlovich!, aquerò qu'ei intolerable! Vos que vo'n sabetz pro ben que mentitz e qu'aguesta pèga anecdòta ei faussa. Per qué vos botatz tan pesant?, repoteguèc Miusov damb votz tremolosa, dehòra ja de se.
- Tota era vida qu'è auut era presentida qu'ère faussa!, sorrisclèc damb baticòr Fiódor Pávlovich. Mès que jo, senhors, vos vau a condar tota era vertat; perdonatz-me, gran starets! Çò darrèr, çò deth baptisme de Diderot, m'ac vengui d'endonviar, en aguest madeish moment, sivans ac anaua condant; qu'ei eth prumèr viatge qu'aquerò me passe. Ac è hijut entà qu'agarrèsse mès color. Plan per

açò que me hèsqui er interessant, Piotr Aleksandrovich, entà vier mès agradiu. Encara qu'a viatges ne jo madeish me'n sabi se per qué. Per çò que tanh a Diderot, aquerò de "afirme er asenat" qu'ac aurè entenut a condar vint viatges as propietaris d'aciu, tant que viuia damb eri quan èra joen; tanben ara vòsta tia, Piotr Aleksandrovich, a Mavra Fominishna, l'ac entení a condar, per cèrt. Tota aguesta gent ei convençuda, aué, de qué eth despietat Diderot venguec a veir ath metropolitan Platon entà pelejar sus Diu...

Miusov se lheuèc: non solet auie perdu era paciència, senon que semblaue dehòra de se. Ère enforismat, e ère conscient de qué atau se botaue en evidència. Reauments, ena cèla se passaue quauquarren inconcebible. En aguesta madeisha cèla, dempús quaranta o cinquanta ans, ja enes tempsi des anteriors startsy, s'acostumaue a recéber as visitaires, mès aguesti qu'acodien tostemp damb prigonda veneracion, non de un aute biais. Lèu toti es admetudi, en entrar ena cèla, comprenien que se les hège un enòrme favor. Molti se calauen de jolhs e non se lheuauen en tota era visita. Fòrça des mès "nauti" personatges, fòrça tanben des mès sabents, e autanplan quauqui liurepensaires, que venguien ahiscadi de curiosèr o per quinsevolh auta rason, en entrar ena cèla en companhia dera auta gent, o en recéber ua audiència entada eri solets, s'impausauen coma prumèra obligacion, toti sens cap d'excepcion, era de mostrar un prigond respècte e consideracion ath long de tota era entrevista, mès que mès pr'amor qu'aquiu non se demanaue cap de sòs, senon que tot ère causa d'amor e de bontat, d'un costat, e, der aute, de penaïment e de desir de resòlver bèth complicat dilèma dera amna o bèra qüestion dificila ena vida deth pròpi còr. De sòrta qu'es bofonades de Fiódor Pávlovich, que non mostraue cap de consideracion entath lòc que se trapaue, suscitèren enes presents, aumens en quauqu'un d'eri, perplexitat e stupor. Es ieromonges, sense alterar bric eth sòn anament, qu'èren plan pendents de çò que podesse díder eth starets, mès qu'èren dispausadi a lheuar-se en quinsevolh moment, tau que Miusov. Aliosha qu'ère de pè, damb eth cap clin, a mand d'estarnar-se a plorar. Li semblaue plan estranh que sa frair Ivan Fiódorovich, eth solet que fidaue, eth solet que exercie pro influéncia sus sa pair entà poder hèr-lo carar, contunhèsse seigut ena sua cagira, quiet, damb es uelhs abaishadi, en tot demorar, semble, damb un cèrt curiosèr er acabament de tot aquerò, tau que se siguesse quauquarrés totafèt ath marge d'açò qu'aquiu se passarie. A Rakitin, eth seminarista, que lo coneishie plan ben, e que l'auie lèu coma un amic, Aliosha non gausaue ne guardar-lo: que sabie se qué pensaue (de hèt, Aliosha ère era soleta persona en tot eth monastèri qu'ac sabie).

- Perdonatz-me, comencèc a díder Miusov, en tot dirigir-se ath starets. Dilhèu vos pensatz que jo hèsqui tanben partida d'aguesta bofonada indigna. Era mia fauta a estat de creir qu'autanplan quauquarrés coma Fiódor Pávlovich, en visitar a ua persona tant aunorabla, serie dispausat a complir damb es sues obligacions... Non me podia imaginar que me calerie demanar desencuses per auer entrat aciu ena sua companhia...

Piotr Aleksandrovich non acabèc e, cuelhut per un gran trebolament, se

dispausau ja a gésser dera cramba.

- Que non vos preocupètz, se vos platz. (Eth starets se lheuèc de pic e, en tot tier-se sus es sues fèbles cames, cuelhec a Piotr Aleksandrovich pes dues mans e lo hec a sèir un aute còp en fautulh). Tranquil, vos ac demani. Vos demani plan especiauments que sigatz eth mèn òste.

E, damb ua reveréncia, se virèc e se seiguel de nauèth en sòn petit sofà.

- Gran starets, didetz: l'ofensi o non damb era mia vivacitat?, sorrisclèc còp sec Fiòdor Pávlovich, en tot agarrar damb es dues mans es braci deth fautulh, tau que se se premanisse a sautar en fòcion dera responsa.
- Tanben a vos, vos demani tu per tu que non vos enquimeretz e que non vos sentatz intimidat, li didec eth starets en ton solemne. Non vos sentatz intimidat, hètz coma se vos estèssetz en çò vòste; que non vos cau avergonhar d'aguesta manèra, pr'amor qu'ei era origina de tot çò que vos passe.
- Tau que siguessa en çò de mèn? Ei a dìder, que me hèsca veir tau que sò? Ò!, aquerò qu'ei massa, ei massa, mès...que sò esmoigut en entener-lo! Sabetz ua causa, venerable pair? Non me convidetz a amuishar-me tau que sò, non vos risquetz... Jo madeish que sò incapable de vier a mostrar-me tau que sò. Vos ac avertisqui entà pretegir-vos. Òc, e era rèsta que jatz encara enes tenèbres de çò desconeishut, a maugrat de qué quauqui uns agen sajat de retratar-me. Aquerò qu'ac digui per vos, Piotr Aleksandrovich; e a vos, creatura plan santa, a vos vos digui çò que seguís: era emocion que me nègue! (se lheuèc e en tot quilhar es braci, proclamèc): Benaürat eth vrente que vos getèc e es sens que vos aleitèren!; mès que mès es sens! Adès, damb eth vòste comentari: "non vos cau avergonhar d'aguesta manèra, pr'amor qu'ei era origina de tot çò que vos passe", damb aguest comentari m'auetz trauessat de cap a cap e auetz liejut eth mèn laguens. Precisaments, tostemp que m'aprèssi ara gent, è era sensacion de qué jo sò mès miserable qu'arrés e de qué toti me cuelhen per un bofon, de sòrta que me digui :"Tè, vam a veir ath bofon; non me hè pòur era vòsta pensada, pr'amor que toti, toti sense excepcion, ètz mès miserables que jo"!. Qu'ei per aquerò que hèsqui eth bofon, ac hèsqui per vergonha, gran starets, per vergonha. Se formi tant de rambalh qu'ei per timiditat. Se siguessa convençut de qué, en entrar en un lòc, toti m'acuelherien tau que se siguessa un òme encantador e intelligent, Senhor, quina bona persona que seria jo! Mèstre! (còp sec queiguec de jolhs), qué me cau hèr entà eretar era vida etèrna?

Autanplan en aqueth moment qu'ère de mau hèr decidir se s'en trufaue o se de vertat ère esmoigut.

Eth starets lo guardèc e didec damb un arridolet:

- Vos sabetz pro ben se qué vos cau hèr, intelligéncia que non vo'n manque: non vos balhets ara beuenda ne ara incontinéncia verbau, non vos autregetz ara luxúria ne, especiauments, ara adoracion des sòs; barratz es vòstes tauèrnes, se non totes,

aumens dues o tres. Mès sustot, e aquerò ei çò de mès important, non mentigatz.

- Vos referitz a çò de Diderot, dilhèu?
- Non, que non se tracte de Diderot. Çò de mès important ei que non vos enganhetz a vos madeish. Qui s'enganhe ada et madeish e escote es sues pròpies mesorgues acabe per non distinguir era vertat, ne ath sòn laguens ne as sòns entorns, e dèishe, per tant, de respectar-se a se madeish e de respectar as auti. E, en non respectar ad arrés, que ja non pòt estimar, e en èster mancat d'amor, pr'amor d'èster ocupat e entretengut, se balhe as passions e as grossièrs plasèrs e arribe ena bestialitat enes sòns vicis, e tot aquerò per tòrt dera mentida incessanta, entàs auti e entada eth madeish. Qui s'enganhe a se madeish que pòt tanben senter-se ofensat abantes qu'arrés. Pr'amor que senter-se ofensat, a viatges, ei plan desagradiu, non ei atau? E un se'n pòt saber qu'arrés l'a ofensat, senon qu'eth madeish a shamat era ofensa e a dit faussetats per mèr afan de presompcion, qu'a exagerat enquia completar eth quadre, que s'a estacat a ua paraula, que a hèt ua montanya d'un graet de sable... Un que pòt saber tot aquerò e, totun, èster eth prumèr de senter-se ofensat, enquia un extrèm que l'ei agradiu e li còste ua prigonda satisfaccion, e, per aguesta via, vie a experimentar autentic racacòr... Mès lheuatz-vos, seigatz, se vos platz, tot aquerò non son que gèsti faussi...
- Òme benaürat! Deishatz que vos puna era man. (Fiódor Pávlovich se lheuèc d'un saut e ath córrer li balhèc un punet ath starets ena man descarnada). Qu'ei aquerò, qu'ei aquerò: qu'ei plan agradiu senter-se ofensat. Qu'ac auetz dit vos plan ben, jamès auia entenut arren de parièr. Qu'ei aquerò, qu'ei aquerò: tota era mia vida m'è sentut ofensat, e aquerò m'a estat agradiu, que m'è sentut ofensat per estetica, pr'amor que non solet ei agradiu, senon qu'a viatges ei enquia beròi senter-se ofensat; que vos auetz desbrembat de díder aquerò, gran starets; qu'ei enquia beròi! Aquerò qu'ac vau a cuéller en mèn quasèrn! È mentit, clar qu'è mentit tota era mia vida, toti es dies e a totes ores. De vertat que jo sò era mentida e eth pair dera mentida! Plan ben, non creigui que siga eth pair dera mentida, qu'ei que tostemp m'endrabi damb es tèxtes, mès òc, aumens, eth hilh dera mentida, e damb aquerò qu'ei pro. Sonque que...àngel mèn...de Diderot se'n pòt parlar a viatges! Diderot que non hè mau, mès bèra o bèra auta paraulòta òc que pòt hèr mau. Gran starets, per cèrt, lèu me'n desbrembaua, mès hè ja tres ans que m'auia prepausat vier-me a informar aciu, presentar-me en aguest lòc e desnishar urgentaments era vertat; aquerò òc, non permetatz que Piotr Aleksandrovich m'interrompe. Aquerò ei çò que volia demanar: ei cèrt, gran pair, aquerò que se conde enes *Cheti-Minei*⁴ de bèth sant taumaturg, que martirizèren pera fe e qu'ara fin, un viatge decapitat, se lheuèc, recuelhec eth sòn cap e, "punant-lo amorosaments", caminèc pendent long temps, en tot cargar damb eth, "punant-lo amorosaments"? Ei aquerò vertat, nòbles pairs?
- Non, non ei vertat, didec eth starets.

---

4 Compilacions de vides de sants

- En cap des *Cheti-Minei* campe arren de parièr. De quin sant didetz vos que se tracte?, preguntèc un des ieromonges, eth pair bibliotecari.
- Sabi pas quin. Non ac sai e ac desconeishi. Me heren a quèir ena enganha, qu'ère quauquarren que se didie. E sabetz a qui l'ac entení a condar? Donques arren mens qu'a Piotr Aleksandrovich Miusov, eth madeish que s'a embestiat tant, adès, per çò de Diderot: que siguec eth qu'ac condèc.
- Jamès vos è condat aguesta istòria; mès, se jo damb vos non parli jamès...
- Qu'eï cèrt, vos a jo non me l'auetz condat, mès la condèretz en ua amassada que jo tanben èra present, uns quate ans a. Me n'è brembat, precisaments, pr'amor que damb aqueth raconde satiric bassaquèretz era mia fe, Piotr Aleksandrovich. Vos que non ac sabietz, non n'auïetz ne idia, mès entornè entà casa damb era fe trantalhanta, e d'alavetz ençà cada viatge son mès grani es mèns dobles. Òc, Piotr Aleksandrovich, vos siguéretz eth que costèc ua terribla queiguda! E ja non parlam de Diderot!

Fiódor Pávlovich s'acaloraue d'ua forma patetica, encara qu'entà toti ère evident que un aute còp simulaue. Mès Miusov, ça que la, se sentie prigondaments herit.

- Quina asenada, tot aquerò qu'eï ua asenada, gasulhèc. Qu'eï possible que jo, en efècte, bèth viatge didessa...mès non a vos. A jo tanben m'ac an condat. Ac escotè en París, dera boca d'un francés; didie que per çò que sembla i é enes *Cheti-Minei*, e qu'aciu en nòste país s'acostume a liéger ena missa... Qu'ère un òme plan sabent, dedicat as estudis estadistics sus Russia...Auie viscut fòrça temps en Russia... Jo, personauments, non è liejut es *Cheti-Minei*... e non ac pensi hèr... Qui non se passe de gambada pendent un dinar?... Qu'èrem dinant en aquera escadença...
- Òc, vosati èretz dinant, mès jo perdí era fe!, sagèc de provocar-lo Fiódor Pávlovich.

"A jo se me'n fot era vòsta fe!", li volet sorrisclar Miusov, mès se tenguec en darrèr moment e didec en ton menspredant:

- Tot çò que tocatz, literauments, ac enlordinz.

Eth starets, còp sec, se lheuèc:

- Desencusatz-me, senhors, vos dèishi pendent ues menutes, didec, en tot dirigir-se a toti es presents, mès que i a gent que me demore ja d'abantes dera vòsta arribada. E vos, en quinsevolh cas, non mentigatz, higec en tot dirigir-se a Fiódor Pávlovich damb eth ròstre alègre.

Gessec dera cèla, Aliosha e eth novici gesseran ath córrer darrèr sòn pr'amor d'ajudar-lo a baishar era escala. Aliosha s'estofaue, qu'ère content de gésser, mès tanben ère content de qué eth starets non se sentesse ofensat e se mostrasse alègre. Aguest s'enfilèc de cap ara galaria entà balhar era sua benedicción ad aqueri que lo demorauen. Mès Fiódor Pávlovich l'arturèc ath cant dera pòrta dera cèla.

- Òme benaürat!, cridèc damb emocion. Permetetz-me de tornar a punar-vos era

vòsta man! Òc, damb vos encara s'i pòt parlar, s'i pòt víuer! Vos pensatz que tostemp mentisqui d'aguesta manèra, que tostemp hèsquì eth bofon? Vos cau saber que sò estat en tot simular tota era estona, qu'ac è hèt de bon voler entà hèr-vos a temptar. Que sò estat en tot sondejar-vos contunhaments entà desnishar s'ei possible víuer damb vos. Entà veir se tie cabença era mia umilitat ath costat deth vòste orgulh. Vos autràgi un diplòma: qu'ei possible de víuer ath vòste costat! E ara cari, cari d'un viatge per toti. Me seigui e cari. Ara vos tòque parlar a vos, Piotr Aleksandrovich, ara que restatz vos coma er òme mès important....pendent dètz menutes.

III.ES HEMNES CREDENTES

A baish, ath cant dera galaria de husta adorsada ara paret exteriora dera encencha, s'aien congregat en aguesta escadença solet hemnes deth pòble; que serien ues vint. Les auien anonciat qu'eth starets gesserie finauments, e s'aien amassat entà demorar-lo. Tanben se calèren ena galaria era grana propietaria Jojlakova e era sua hilha, que tanben demorauen ath starets, encara qu'eres ac hègen ena cramba que se suavaue entàs visitaires nòbles. Era Jojlakova mair, dauna rica que vestie tostems damb gust, ère ua hemna pro joena encara e plan atrasenta, un shinhau palla, damb uns uelhs plan viui e lèu completaments neri. Non depassarie es trenta tres ans, e ja ne hège cinc qu'ère veuda. Era sua hilha, de catorze ans, qu'auie paralisi enes cames. Era pruba gojata non podie caminar Dempús miei an, e la desplaçauen en un alongat e confortable fautulh d'arròdes. Qu'auie ua caretta adorabla, un shinhau consomida pera malautia, mès alègra. Ua expression rambalhaira ludie enes sòns grani uelhs escurs, de longues cilhes. Ja dès era primauèra sa mair auie decidit enviar-la entar estrangèr, mès que se les passèc er ostiu per tòrt d'uns travalhs enes sues propietats. Portauen apuprètz ua setmana installades ena nòsta ciutat, mès per ahèrs de negòcis qu'en qualitat de peregrines, mès ja auien visitat en ua auta escadença, tres dies abantes, ath starets. S'aien tornat a presentar atau, sense mès ne mès, encara que se'n sabien que ja lèu non podie recéber ad arrés, e auien demanat tu per tu que se les balhèsse, un viatge mès, "era felicitat de contemplar ath gran garidor".

Era mair demoraue era gessuda deth starets seiguda en ua cagira, ath costat deth fautulh dera sua hilha, un parelhs de canes mès enlà i auie un monge ancian, vengut d'un desconeishut monastèri deth nòrd luenhant. Tanben eth desiraue recéber era benediccion deth starets. Mès aguest, en hèr era sua aparicion, se dirigic prumèr entàs hemnes deth pòble. Eth grop s'arremolinèc ath cant deth petit pòrge, de tres gradons, que junhie era baisha galaria damb eth solèr. Eth starets se demoreèc en gradon superior, se botèc er *epitrachelion* e comencèc a impartir era sua benediccion as hemnes que s'amassauen dauant d'eth. L'apressèren a ua capvirada, estirassant-la damb amdues mans. Tan lèu vedec ath starets, era hemna comencèc a sanglotar, en tot deishar anar ua sòrta de sorriscles sense cap de sens, e li cuelhec era tremoladera

de cap a pès, tau que se patisse es rampilhades des parturientes. En tot plaçar-li er *epitrachelion* sus era tèsta, eth starets recitèc ua brèu pregària, e era carec e se padeguèc de seguit. Sabi pas se com serà ara, mès ena mia mainadesa auí soent era escadença de veir e escotar en bordalats e monastèris ad aguesta sòrta de capvirades. Les amiauen entà missa, eres sorrisclauen e lairauen tau que cans e se les entenie per tota era glèisa, mès, tan lèu mostrauen eth pan e eth vin consagradi e aprospauen as possedides enquiat sagrari, era "possession" cedie en aguest madeish moment, e es malautes tostemp se solatjauen pendent un temps. A jo, de petit, aquerò m'impressionaue fòrça e me deishaue perplèx. Mès que tanben entení a díder a quauqui propietaris, e mès que mès as mèns mestres, gent de ciutat, en tot respóner as mies demanes, que tot aquerò ère solet ua comèdia entà non auer de trebalhar, e que tostemp se podien trèir damb era deguda severitat, e entà confirmàc higien tota sòrta d'anecdòtes. Mès endauant, totun, descurbí damb estonament, gràcies a certi especialistes mètges, que non se tractaue de cap comèdia, senon d'ua terribla malautia femenina, especiauments comuna aciu en Russia, çò que hè a veir eth crudèu destin des nòstes campanhardes: se tracte d'ua malautia costada pes travalhs extenuants que se dediquen gessudes recentaments de jacilhes dures, e complicades, enes quaus non compden damb ajuda medicau de cap sòrta, e aumentada per amarum inconsolable, pes patacs e d'autes calamitats, que non totes es natures femenines son capables de sostier ena madeisha mida. Aqueres estranhes e sobtades garisons de hemnes possedides, afectades de convulsions, que les solien arribar quan les apressauen ath pan e ath vin, e que, sivans m'aiuen explicat, non èren qu'ua comèdia, o encara pejor, ua enganha endonviada peth madeish "clergat" o pòc mèns, se passauen, plan probablaments, d'ua manèra perfèctaments naturau: autant es braves hemnes qu'acompanhauen ara capvirada que, sus tot, era pròpia afectada credien a uelhs clucs, coma ua vertat irrevocabla, qu'er esperit maligne que s'auie apoderat dera malauta jamès poirie sostier que l'amièssen e l'obliguèssen a inclinar-se dauant eth pan e eth vin consagradi. Plan per aquerò, tostemp se manifestaue (pr'amor que non auie mès remèdi que manifestar-se) ena hemna desequilibrada e, plan que òc, psiquicaments malauta, era inevitabla tremoladera de tot eth sòn còs en moment dera reveréncia, tremoladera costada per èster ara demora der obligat miracle dera garison e pera fe cèga qu'eth miracle vierie. E aguest se passaue, encara que solet siguesse temporauments. Exactaments aquerò siguec çò qu'arribèc quan eth starets caperèc ara malauta damb er *epitrachelion*.

Fòrça des hemnes que s'arremassauen ath torn deth starets se des.hègen en lèrmes de trendesa e emocion, costades per efècte deth moment; d'autas s'esdegauen entà punar-li, aumens, er extrèm des sòns vestits; que n'auie bères ues que se planhien. Eth les benedic a totes, e arrasoèc damb diuèrses d'eres. Ja coneishie ara capvirada, l'auien hèt a vier d'un bordalat pròche, que se tardaue a penes ues sies *verstas*⁵ deth monastèri; ath delà, ja l'auien hèt a vier ena sua presència en quauqua ocasion anteriora.

⁵ Mesura equivalenta a 1.067 m apuprètz.

- Aguesta plan segur que vie de luenh!. Senhalèc a ua hemna encara joena, mès plan a flaquida e amagrida, damb eth ròstre, mès que torrat, ennerit. Era hemna s'estaue de jolhs, en tot guardar fixaments ath starets. Qu'auie quauquarren delirant ena sua guardada.
- De luenh, *batiushka*⁶, de luenh, a tres centes *verstas* d'aciu. De luenh, pair, de luenh, didec era hemna en tot remercar, tant que balançaue ritmicaments eth cap de costat a costat, damb era caròla emparada en paumet dera man.

Parlaue en un ton planhós. Que i a en pòble un amarum silenciós, infinitaments pacient; aguest amarum se barre en se madeish e care. Mès que tanben i a un amarum heridor: de ressabuda s'estarne en somics e dès aguest moment se des.hè en planhs. La patissen mès que mès es hemnes. Totun, aguest amarum non ei mès de bon tier qu'er amarum silenciós. Eth solet consòl que balhen es planhs qu'ei eth d'agreujar e desgahonar encara mès eth còr. Aguesta sòrta d'amarum non cèrque ne tansevolhe consòl, se neurís deth sentiment d'insaciabilitat. Es planhs responen solet ath besonh de aprigondir sense pòsa ena herida.

- Ètz de familia de menestraus, vertat?, contunhèc eth starets, en tot guardar ara hemna damb curiosèr.
- Demoram ena ciutat, pair, ena ciutat; qu'èm campanhards, mès mos estam ena ciutat. Qu'è vengut aciu entà verder-te, pair. Auem entenut a parlar de tu, *batiushka*, auem entenut a parlar de tu. Acoguè ath mèn petit, e partí per aquiu delà entà pregar a Diu. Siguí en tres monastèris, e me dideren: "Non dèishes de visitar tanben aguest lòc, Nastashiuska". Ei a díder, que venguessa a veder-vos, pair, que venguessa a veder-vos. E aciu que sò, delàger de ser siguí en ofici, e aué que sò aciu.
- Per qué plores?
- Que sò trista per mòn hilh, *batiushka*, li mancauen tres mesi entà complir es tres ans. Patisqui per aguest hilhet, pair, per aguest hilhet. Qu'ère eth darrèr que mos restaue; quate n'auem auut, Nikitushka e jo, mès que tostemp perdem as petits, les perdem, estimat pair, les perdem. Ja auia acogat as tres prumèrs, e non patí tant per eri, mès ad aguest darrèr l'è acogat e non lo posqui desbrembar. Qu'ei tau que se l'auessa aciu dauant, non vò partit. Era amna que me l'a deishat seca. Campi era sua ròba, era sua brosa, es sues bòtes, e m'estarni a sorrisclar. Li digui a Nikitushka, eth mèn marit: "Vene, marit, dèisha-me que vaja de romiuatge". Qu'ei menaire; nosati non èm praubi, pair, non èm praubi; balham eth servi ci peth nòste compde, qu'ei tot nòste: es shivaus e eth tamboreu. E toti aguesti bens, ara entà qué. Que l'aurà agarrat per béuer ena mia abséncia, ath mèn Nikitushka; qu'ei plan segur, ja abantes d'aquerò, tan lèu me viraua, que ja queiguie en vici. Mès ara madeish ne tansevolhe me'n brembi d'eth. Harà ja tres mesi que manqui de casa. Me n'è desbrembat de tot, de tot, e non me shaute rebrembar; qué vau a hèr ara damb eth? Qu'ac è deishat damb eth, qu'ac è deishat, qu'ac è deishat damb tot.

---

6 "pairet"

M'estimi mès non tornar a calar es uelhs ena mia casa ne enes mèns bens, non voi veir arren d'arren!

- Escota, mair, didec eth starets, en ua escadença, fòrça temps a, un gran sant campèc en un temple a ua mair que, coma tu, ploraue madeish per sòn petit, per sòn solet hilh, que tanben l'auie cridat eth Senhor. Alavetz eth sant li didec: "Dilhèu non coneishes çò de valents que son aguesti petits quan s'estan dauant eth tron de Diu? Non i a arrés mès valent en tot eth règne des cèus: Tu, Senhor, mos as balhat era vida, li diden a Diu, e a penes començàuem a aubirar-la que mo' la tornères a cuéller. E demanen e pregunten damp tant de coratge qu'eth Senhor les autrege era categoria d'angels. Atau, donc, alègra-te tu tanben, hemna, e non plores mès, pr'amor qu'eth tòn petit se trape ara ath cant de Diu en compamhia des sòns angels". Aquerò ei çò que li didec aqueth sant ad aquera hemna que ploraue enes tempsi ancians. Qu'ère un gran sant, e non mancaue ara vertat. Per aquerò, tanben tu, mair, te cau saber que sens dopte eth tòn petit s'estarà madeish dauant eth tron deth Senhor, a on s'alègre e gaudís, e a on prègue per tu a Diu. Per aquerò te cau plorar, mès tanben alegrar-te.

Era hemna l'escotaue, damp era caròla apuada en ua man, en tot guardar en solèr. Alendèc prigondaments.

- D'aguesta manèra me consolaue Nakitushka, damp paraules semblables as vòstes, en tot dider-me: "Non sigues pèga, se per qué plores? Solide qu'eth nòste hilhet ei ara ena preséncia deth Senhor, en tot cantar damp es angels". Aquerò me ditz, mès eth que tanben plore, e jo lo veigui plorar, madeish que plori jo. "Ja ac sabi, Nakitushka, li digui. A on auie d'estar senon en preséncia deth Senhor? Mès aciu, Nakitushka, aciu ath nòste costat, tau que solie èster abantes, ja non i é!". S'aumens lo podessa veir, encara qu'un solet viatge, solet un viatge, se podessa tornar a campar-lo, sense apressar-me ada eth, sense díder arren, encara que m'auessa d'estar amagada en un cornèr, entà pode veder-lo solet una menuta; se lo podessa enténer jogar en pati, e cridar-me damp era sua petita votz, tau que solie hèr cada viatge qu'arribaue: "Mama, a on ès?". Que me conformaria solet en entener-lo a passar pera cramba un viatge, un solet viatge, hènt tuc-tuc damp es sòns passi, seguidi, plan seguidi... Me'n brembi se com a viatges venguie corrent entà jo, cridan e arrint; s'aumens podessa enténer es sòns passi, se les podessa enténer, li balharia, pair, tota era rason! Mès que non i é, *batiushka*, non i é, e non lo vau a enténer bric mès! Aciu qu'auetz eth sòn cinturon, mès eth, contràriaments, non i é, e ara non lo veirè bric mès, non l'entenerè bric mès".

Se treiguec dera pelha un petit cinturon de passamanaria, qu'auie estat deth sòn hilh, e lo guardèc e se petec en somics, en tot curbir-se es uelhs damp es dits, qu'ath sòn trauèrs, de pic, comencèren a gésser arrius de lèrmes.

- Aquerò, didec eth starets, qu'ei coma çò dera anciana "Raquel, que plore as sòns hilhs, e non se vò consolar, pr'amor que ja non existissen". Taus son es limits, mairs, que vos an mercat ena tèrra. Non te consòles, que non cau que te consòles;

non te consòles e plora; mès cada viatge que plores, non desbrembes qu'eth tòn hilh ei un d'aguesti angels de Diu que de naut estant, te guarda e te ve, e s'alègre damb es tues lèrmes, e les ac amuishe ath Senhor, nòste Diu. Encara ploraràs fòrça temps, en aguest immens plor de mair, mès a tot darrèr eth tòn plor se vierà serena alegria, e es tues amargantes lèrmes seràn solet lèrmes de silenciosa trendesa e purification sincèra, que sauve deth pecat. Jo que pregarè per etèrn repaus deth tòn petit, com se cridaue?

- Aleksei, *batiushka*.
- Qu'ei un nòm plan polit. Alavetz l'ac encomanaram a Sant Aleish, òme de Diu?
- Òc, òc, *batiushka*, ad aguest madeish sant. A Sant Aleish, òme de Diu!
- Un gran sant!. Pregarè per eth, mair, pregarè per eth, e tanben aurè present eth vòste dolor enes mies pregàries e pregarè atau madeish pera salut deth vòste marit. Mès qu'ei un pecat abandonar-lo. Ve-te'n damb eth tòn marit e tie compde d'eth. Aquiu a on se trape, eth tòn petit veirà qu'as abandonat a sa pair e plorarà per vosati; per qué l'auríetz de blaimar era sua felicitat? Rebremba qu'eth viu, eth viu, pr'amor qu'era amna viu èternaments; e, encara que ja non sigue en casa, que i é de forma invisibla ath vòste costat. Se com vierà ena tua casa se dides qu'a tu se t'a hèt odiosa? Entà qui vierà, se non vos trape amassa ath pair e ara mair? Ara sónies damb eth e te tortures, mès alavetz te harà a vier doci sòmnis. Torna damb eth tòn marit, mair, torna aué madeish.
- I anarè, estimat pair, i anarè tau que me dides. Que m'as enlumenat eth còr. Nikitushka!, Nikitushka! Tu me demores, estimat, tu me demores!, comencèc a planher-se era hemna; mès eth starets s'auie virat ja entà ua senhora plan grana, ua anciana que non vestie tau qu'ua peregrina, senon coma es hemnes dera ciutat.

Que se li notaue ena guardada qu'amiaue bèra causa entre mans e qu'auie vengut entà comunicar quauquarren. Se presentèc coma era veuda d'un oficiau; didec que non venguie de luenh, qu'ère dera nòsta madeisha ciutat. Eth sòn hilh, Vasenka, servie en ua companhia d'intendència, e ère destinat en Siberia, en Irkutsk. Dus viatges auie escrit d'aquiu estant, mès que ja hège un an qu'auie deishat d'escrivuer. Era auie sajat de saber-se'n de se qué l'auie arribat, mès çò de cèrt ei que non sabie a qui acodir.

- Hè pòc, Stepanida Ilinishna Bedriaguina, ua comerçanta, e plan rica, me didec: "Guarda, Projorovna, se per qué non escrius eth nòm d'aguest hilh tòn en un rebrembatòri, l'amies ena glèisa e encargues pregàries peth sòn ètern repaus? Era sua amna començarà a trapar-te mens, e eth tòn hilh t'escriuerà ua carta". Aquerò me didec. Sivans Stepanida Ilinishna, qu'ei causa segura, fòrça còps provada. Mès jo qu'è es mèns dobles...Tu, qu'ès era nòsta lum, ditz-me s'aquerò ei cèrt o non ei cèrt. E, te penses qu'estarie ben s'ac sagèssa?
- Ne se t'acodisque. Que te calerie auer vergonha de demanàc. Com pòt èster possible pregar peth repaus d'ua amna viua! E mens era sua pròpia mair! Qu'ei un

pecat enòrme, semble causa de bruisheria, solet era tua ignorància de vau de desencussa. Çò que te cau hèr ei pregar-li ara Reina des Cèus, era nòsta intercessora e auxiliaira, pera salut deth tòn hilh, e demanar-li de pas que te perdone per aguestes idies confonudes. E encara higerè ua causa mès, Projorovna: aguest hilh tòn lèu serà de tornada en çò de sòn, o se non, t'enviarà sens manca ua carta. Atau que ja ac sabes. Ve-te'n e a compdar d'ara que pòs èster tranquilla. Eth tòn hilh qu'ei viu, t'ac digui jo.

- Estimat pair nòste, que Diu vos ac age; tu qu'èst eth nòste benfactor, prègues per toti nosati e pes nòsti pecats...

Mès eth starets ja se n'auie encuedat entre eth revolum de gent des dus uelhs ardents, tachadi en eth, d'ua joena campanharda espisada, damb portadura de tisica. Era gojata guardaue en silenci, es sòns uelhs implorauen quauquarren, mès semblaue qu'auie pòur d'apressar-se.

- A tu, se qué te passe, hilha mia?
- Balha solatjament ara mia amna, venerable pair, gasulhèc era en votz baisha, sense cap de prèssa; Dempús s'ajulhèc e s'inclinèc sus es pès deth starets. Qu'è pecat, venerable pair, qu'è pòur deth mèn pecat.

Eth starets se seiguec en gradon inferior; era hemna se l'apressèc, tostemp de jolhs.

- Que sò veuda, quate ans a, comencèc en un mormolh; tant que tot eth sòn còs semblaue estrementir-se. Era mia vida de maridada siguec plan dura, eth qu'ère vielh, me batanaue tant que podie. Queiguec malaut; jo me pensaua en tot guardarlo: e se se bote ben e torne a lheuar-se, qué se passarà alavetz? E en aguesti moment me venguec aguesta idia...
- Demora, didec eth starets, e apressèc era audida enquias sòns pòts.

Era hemna contunhèc parlant en ton baish, en un mormolh, de sòrta qu'ère lèu impossible saber-se'n d'arren. Acabèc de seguit.

- Ei ja eth tresau an?, preguntèc eth starets.
- Òc, eth tresau an. Ara prumeria non m'ac pensaua, mès ara que sò malauta, m'a cuelhut era angoisha.
- Demores guaire luenh?
- A cinc centes *verstes* d'aciu.
- Ac as cohessat?
- Òc, dus viatges.
- T'an administrat era comunion?
- Òc, me l'an administrat. Qu'è pòur; qu'è pòur de morir.
- Non te cau pòur, non te cau pòur jamès, ne te copies eth cap. Contunha en tòn

penaïment, e Diu t'ac perdonarà tot. Que non i a ne pòt auer en tota era tèrra un pecat tau que Diu non l'ac perdone a qui s'empenaís de vertat. E er òme non ei capable de hèr un pecat tan gran qu'agote er infinit amor de Diu. I pòt auer, dilhèu, un pecat que supère er amor divin? Tu preocupa-te solet de penaïr-te sens pòsa, e hè enlà era pòur de tu. Te cau creir que Diu t'estime d'ua forma que non pòs ne imaginar-te; tanben damb eth tòn pecat e encara que sigues en pecat, Eth que t'estime. Mès alegria i aurà en cèu per un solet penaït, que per dètz justi, se didec hè ja fòrça temps. Ve-te'n, donc, e non te cau pòur. Non te'n hèsques pera gent, non t'anuges pes ofenses. Ath defunt perdona-li es sòns escarnis de tot còr, reconcilia-te damb eth de vertat. Se t'en penaïsses, estimes. E, s'estimes, ja ès de Diu...

Damb amor que se crompe tot, tot que se sauve. Se jo, un pecador coma tu, m'è esmoigut e è sentut pietat de tu, non harà plan mès Diu? Er amor quiei un tresaur tan gran que damb eth pòs crompar eth mon cancer, pòs redimir non solet es tòns pecats, senon tanben es des auti. Ve-te'n e non te cau pòur.

La senhèc tres viatges, se treiguec deth còth ua midalha e la botèc ena hemna. Era, sense badar boca, hec ua reveréncia enquiat solèr. Eth starets se lheuèc e guardèc alègraments a ua hemna robusta damb ua creatura en braça.

- Que vengui de Vyshegorie, estimat pair.
- Aquerò ei a sies *verstes* d'aciu, que t'auràs episat damb era creatura. Què vòs?
- È vengut a veder-te. Que ja è vengut d'auti viatges, ac as desbrembat? Non deus auer guaira memòria se te n'as desbrembat de jo. Que se didie en bordalat qu'eres malaut, e me pensè: donques arren, que me calerà vier a veder-lo. Plan ben, donques jo que ja sò en tot veder-te: tu que non ès malaut! Que viueràs uns auti vint ans, ne sò plan segura. Que Diu t'ac age! Damb tanta gent pregant per tu, coma auies d'emmalaütir?
- Te balhi es gràcies per tot, hilha mia.
- De passa, que voleria demanar-te ua causilhòta de non arren: cuelh aguesti setanta *kopeks*, e balha-les, estimat pair, a quauqu'ua que sigue mès prauba que jo. Peth camin, me didia: mielhor que les balha a trauèrs d'eth, eth que saberà entà qui calerà balhar-les.
- Gràcies, hilha mia; gràcies, brava hemna. Que ties tota era mia estimacion. Harè sense manca aquerò que me demanes. Aguesta creatura qu'amies en braça...ei ua mainada, vertat?
- Òc, venerable pair. Lizaveta.
- Qu'eth Senhor vos benedisque a totes dues, a tu e ara petita Lizaveta. Que m'as alegrat eth còr, mair. Adishatz, hilhes mies, adishtaz, adishatz, estimades mies.

Benedic a totes es presentes e les hec ua prigonda reveréncia.

IV.UA DAUNA SCEPTICA

Era propietària qu'auie vengut a veir ath starets, dempús d'auer assistit ara scèna complèta dera convèrsa damb aqueres hemnes simples e ara benediccion finau, que vessaue carades lèrmes que shugaue damb un mocador. Qu'ère ua dauna de mon, sensibla, damb inclinacions virtuosos, fòrça sincères. Quan eth starets, ara fin, se l'apressèc, era l'acuelhec damb baticòr:

- Que m'a impressionat enquia tau punt de veir aguesta scèna tant esmoventa... Non podec acabar, dera emocion. Ò!, que compreni qu'eth pòble vos estime, jo tanben senti amor peth pòble, desiri sénter aguest amor; com non estimar ath pòble, ath nòste beròi pòble rus, tan simple ena sua granor!
- Com va era sua hilha de salut? Volíetz, vos, tornar a parlar damb jo?
- Ò!, ac è demanat tan tu per tu, è suplicat, èra dispausada a ajulhar-me e estar-me atau tres dies, o eth temps que siguesse, dauant des vòstes hièstres, enquia que vos me deishèssetz entrar. Qu'auem vengut a veder-vos, gran garidor, entà exprimir-vos eth nòste arregraïment mès afogat. Pr'amor que vos auetz guarit ara mia Liza, l'auetz guarit deth tot. E com?. En tot pregar dijaus passat per era e en tot impausar-li es mans. Qu'auem vengut tan lèu auem podut entà punar aguestes mans, e entà amuishar eth nòste sentiment e era nòsta veneracion.
- Com que l'è guarida? Non contunhe encara en sòn fautulh?
- Mès es fèbres nueitius an despareishut complètaments, que se passe atau ja dus dies, dès eth madeish dijaus, hec veir de seguit era senhora, voludada. Non solet aquerò: es cames se l'an refortilhat. Aguest maitin s'a lheuat mès sana, a dormit tota era net; guardatz se quin bon color que tie, se com li luden es uelhets. Abantes non hège que plorar, e ara arrís alègra, contenta. Aué a exigit que la botèssem de pès, e s'a tengut era soleta pendent ua menuta sancera, sens ajuda d'arrés. Que s'a jogat damb jo qu'en ua setmana dançà ua quadrilha. È cridat a un mètge locau, eth doctor Herzenstube; eth qu'a rufat es espatles e a dit: "sò estonat, non ac compreni". Vos que non volíetz que venguéssem a shordar-vos; mès com auíem de deishar de vier ath mès córrer entà balhar-vos es gràcies? Va, Liza, balha-li es gràcies, balha-li es gràcies!

Era caretta de Liza, simpatica e alègra, ja s'anaue a botar seriosa; era mainada se lheuèc en fautulh çò de mès que podec e, en tot guardar ath starets, junhec es manetes dauant sòn, mès non se podec tier e còp sec s'estarnèc d'arrir...

- Qu'ei per eth, qu'ei per eth!, e senhalaue a Aliosha, damb un embestiament mainadenc per auer estat incapabla de tier-se e auer-se calat a arrir. Quinsevolh que s'auesse fixat en Aliosha, qu'ère de pè, un pas peth darrèr deth starets, aurie avertit se com, en un instant, se l'auien pujat es colors ena cara. Es uelhs li luderen e eth joen baishèc era guardada.
- Era mia hilha vos hè a vier un encargue, Aleksei Fiódorovich... com vatz?,

contunhèc era mair en tot dirigir-se còp sec a Aliosha, tant que li balhaue era man, engainada en un deliciós gant.

Eth starets se virèc e guardèc fixaments a Aliosha. Aguest s'apressèc a Liza e, ath sòn torn, hènt un arridolet un tant estranh, coma avergonhat, l'aufric era man. Liza botèc cara d'importància.

- Katerina Ivanovna vos envie aquerò. (L'autregèc a Aliosha ua nòta). Persute sustot que vengatz çò de mès lèu possible a visitar-la, que vengatz çò de mès lèu possible, que vos deishetz d'enganhes, que vos i cau vier sense manca.
- Me demane que venga a veder-la? Que venga jo en çò de sòn...entà qué?, gasulhèc Aliosha, prigondaments estonat. De ressabuda, ena sua cara se miralhèc ua enòrma preocupacion.
- Ò!, tot aquerò ei per tòrt de Dmitri Fiòdorovich e...pes darrèrs eveniments, aclaric de seguit era mair, Katerina Ivanovna s'a decidit ara fin...mès entad aquerò a besonh de veder-vos sense manca... Entà qué? Naturauments, non ac sabi, mès a demanat que vengatz lèu-lèu. E vos que i anaratz, segur que i anaratz; en aguest cas enquia es vòsti sentiments crestians vos obliguen.
- Jo solet que l'è vista un viatge, contunhèc dident Aliosha, sense remeter-se dera sua suspresa.
- Ò!, ei ua creatura tan magnanima, tan dehòra de mida!... Ja solet pes sòns patiments... Pensatz en tot çò qu'a sostengut, en tot çò qu'encara sostie; pensatz en çò que la demore. Qu'ei quauquarren espantorian, espantorian!
- D'acòrd, que i anarè, decidic Aliosha, Dempús de liéger peth dessús era braca e enigmatica nòta que, a despart deth persuasiu prèc de qué venguesse en çò de sòn, non auie mès explicacions.
- Vai! Aquerò que serie quauquarren beròi, quauquarren beròi dera vòsta part!, sorrisclèc Liza, en tot alugar-se de pic. E jo que li didia ara mia mair: non vierà per arren deth mon, eth que non sage de sauvar-se. Qu'ètz admirable! Jo tostemp auia pensat qu'ètz admirable, e que çò encantada de poder-vos-ac díder ara madeish!
- Liza!, didec era mair plan seriosa; totun, non i estèc guaire a arrir. Tanben vo n'auetz desbrembat de nosates, Aleksei Fiòdorovich, que non voletz vier a visitar-mos jamès; e aquerò que Lisa ja m'a dit dus viatge que solet s'està a gust damb vos.

Aliosha lheuèc es uelhs, tachadi en solèr enquia alavetz, se tornèc a rogit sens saber eth madeish se per qué. Çò de cèrt ei qu'eth starets ja non ère per eth. Qu'auie alugat ua convèrsa damb eth monge qu'ère aquiu de passa e que, coma ja auem dit, auie estat en tot demorar era sua aparicion en fautulh de Lisa. Campar, qu'ère un monge çò de mès modèst, ei a díder, de condicion plan umila, de mentalitat estreta e immudable, mès credent, e, ara sua manèra generós. Assegurèc que venguie deth luenhant nòrd, d'Orbdosk, e qu'ère membre de Sant Silvestre, un praube monastèri

qu'a penes compdaue damb nau monges. Eth starets li balhèc era sua benediccion e lo convidèc tà que venguesse ena sua cèla a visitar-lo tostemp que volesse.

- Com gausatz a hèr causes atau?, preguntèc còp sec eth monge, en tot senhalar a Lisa damb mina seriosa e solemna. Se referie ara "garison" dera gojateta.
- Encara ei d'ora, naturauments, entà parlar d'aquerò. Un melhorament que non supause ua garison completa, e poirie èster tanben per d'autes causes. Mès, se de vertat i a auut quauquarren, non ei costat per auta fòrça qu'era volentat divina. Tot que depen de Diu. Vietz a veder-me, pair, didec, encara que non tostemp posqui recéber visites: que sò malaut e me'n sabi qu'es mèns dies son compdadi.
- Ò!, non, non; Diu que non mos privarà de vos; encara vos cau víuer fòrça, fòrça temps, sorrisclèc era mair. A veir, de qué ètz malaut? Que semblatz tan san, tant alègre, tant erós.
- Aué que me trapi plan mielhor que de costum, encara que pro que me'n sai quiei quauquarren passatgèr. Ara que sabi plan segur se quina ei era mia malautia. Mès, se vos didetz que me vedetz alègre, alavetz vos calerà saber qu'arren, de cap manèra, me podie deishar mès satisfèt qu'ua observacion atau. Pr'amor qu'es òmes an estat creadi entara felicitat, e aqueth qu'ei plaments erós que se pòt díder ada eth madeish: "Qu'è complit era volentat de Diu ena tèrra". Toti es justi, toti es sants, toti es martirs, an estat erosi.
- Ò!, que mos cau veir se com parlatz, quines paraules mès encoratjantes e inspirades, sorrisclèc era mair. Tot aquerò que didetz qu'ei coma se se calèsse ena amna. E, totun, era felicitat, a on ei?, a on? Qui pòt díder de se madeish qu'ei erós? Ò, donques qu'auetz estat tan brave e mos auetz permetut veder-vos aué de nau, escotatz tot çò que non venguí de condar-vos eth darrèr viatge, çò que non gausè díder, tot çò que me hè a patir, de temps a, plan temps a! Jo que patisqui, perdonatz-me, jo que patisqui... E, damb un sentiment ardent e impulsiu, junhec es mans dauant d'eth.
- Concretaments, se qué vos hè a patir?
- Patisqui...pera mia manca de fe...
- Non credetz en Diu?
- Non, non, que non ei aquerò; en açò que non gausi ne pensar-i. Mès era auta vida...ei un enigma tan gran! E arrés, reauments arrés respon ad aguest enigma! Escotatz-me, vos qu'ètz un garidor, vos coneishetz pro ben era amna umana; jo, naturauments, non posqui preténer que me credatz sense mès, mès vos asseguri, damb tota era fòrça deth morir, que non parli per parlar, qu'era idia dera auta vida, dera vida deth mès enlà, m'enquimère enquiathe punt que me hè a patir, espaurir e cuélher pòur... e non sai entà qui dirigir-me, non è gausat en tota era mia vida... E solet ara gausi dirigir-me a vos...Diu mèn, qué ne pensaratz de jo! Era hemna quilhèc es braci, desengustada.
- Que non vos preocupètz dera mia opinion, responcec eth starets. Admeti deth tot

qu'eth vòste crebacòr ei sincèr.

- Ò, que vos ac arregraïsquí! Guardatz, cluqui es uelhs e pensi: se toti cren, aquerò a qué ei degut? Quauqui uns asseguren que se passèc ena prumeria coma conseqüéncia dera pòur as enquimeranti fenomèns dera natura, e que non i a arren de tot aquerò. Mès, clar, jo me demani: è creigut tota era mia vida, e ara me morisqui e se passe que non i a arren, que solet "creisherà era laparassa ena hòssa", tau que liegí en un escrit. Aquerò qu'ei terrible! Com, com posqui recuperar era fe? Eth cas ei que jo solet auí fe de petita, mecanicaments, sense pensar en arren... Com se poirie provar tot aquerò, com? Aquerò ei çò que vos volia demanar, per aquerò è vengut a inclinar-me dauant de vos. Pr'amor que, se tanben dèishi córrer aguesta ocasion, ja arrés me responerà en tota era mia vida. Se com provà'c, se com poirie ua convencer-se? A!, quin malur eth mèn! Guardi ath mèn entorn e campi qu'a toti o lèu a toti, les ei tot parièr, qu'arrés se preocupe ara d'aguesti ahèrs, mès jo, soleta, que sò incapabla de sostier-lo. Ei quauquarren òrre, òrre!
- Plan que òc, ei òrre. Mès qu'ei impossible provar arren en aguest terren; totun, òc qu'ei possible de convencer-se.
- Com? De quina manèra?
- Mejançant era experiéncia der amor actiu. Sajatz d'estimar ath pròche actiuaments e sense pòsa. A mida que progressetz en amor, vos anaratz convencent dera existéncia de Diu e dera immortalitat dera amna. E, s'arribatz ena completa abnegacion en amor ath pròche, crederatz sense réserves, e non aurà cap de doble capable de penetrar ena vòsta amna. Qu'ei causa provada e segura.
- Er amor actiu? Aquiu qu'auem un aute problema, e quin problema! Guardatz, jo que m'estimi ara umanitat enquiathe punt que, encara que non vos ac credatz, a còps que sónii en deishà'c tot, tot çò que tengui, abandonar a Lisa e hèr-me germana dera caritat. Cluqui es uelhs, pensi, sónii, e en aguesti moments senti ath mèn laguens ua fòrça irresistibla. Cap herida, cap nafra purulenta me porie hèr pòur. Les bendaria e les lauaria damb es mies pròpies mans, seria era infernièra d'aguesti èssers aclapadi, tostemp dispausada a punar es sues nafres...
- Aquerò que ja ei plan molt, e està plan ben que sonietz damb aquerò e non damb ues autes causes. Lèu sense sajà'c, haratz de vertat bèra bona accion.
- Òc, mès poiria tier fòrça temps ua vida atau?, contunhèc era dauna damb fervor, lèu en un ton exaltat. Aguesta qu'ei era qüestió mès importanta! Aguest ei eth problema que mès me hè a patir. Cluqui es uelhs e me demani: me sostieria guaire temps per aguest camin? E, s'eth malaut qu'es sues nafres ès en tot lauar non solet non respon de seguit damb gratitud, senon que, ath contrari, comence a shordar-te damb es sòns capricis, sense avalorar eth tòn servici altruista, sense encuedar-se'n d'eth; se se bote a esclidassar-te, a exigir-te damb males formes, o autanplan a planher-se de tu a bèth superior (tau que se passe a viatges damb era gent que patís fòrça), qué se passarà alavetz? Persistirà eth tòn amor o non? Pr'amor que,

guardatz, resulte que, per tòrt de patir ua bassacada, ja n'è trapat era resposa: se i a quauquarren que poderie heredar en un virament de uelhs eth mèn amor "actiu", qu'ei precisaments era ingratitud. En ua soleta paraula, jo que travalhi a cambi d'ua sodada, exigisqui sense demora era mia sodada, ei a díder, es mies laudances, e voi qu'er amor se me pague damp amor. Se non ei atau, que sò incapabla d'estimar ad arrés!

Que l'auie dat, damp tota sinceritat, per batanar-se, e, en prononciar aguestes paraules, se demorèc en tot campar ath starets damp desfisanta fermetat.

- Qu'ei totafèt madeish que çò que me condèc un doctor, bèth temps a, per cèrt, didec eth starets. Ère un òme ja gran e damp ua intelligéncia remercabla. Parlaue damp tanta sinceritat coma vos, e, encara que se'n trufaue, que i auie un hons d'amarum enes sues paraules: "Jo, didie, estimi ara umanitat, mès que non dèishi d'estonar-me a jo madeish: tau que mès estimi ath gènre uman en generau, mens estimi as òmes en particular, ei a díder, cuelhudi un a un, tau qu'individús. Enes mèns sòmnis, didie, è arribat soent a formular apassionadi projectes relativs ath servici dera umanitat, e enquia e tot poiria auer-me dirigit de cap ara crotz pr'amor des auti s'auesse estat d'ua o ua auta manèra de besonh. E, totun, que sò incapable d'estar-me damp arrés dus dies seguidi ena madeisha cramba: ac sai per experiéncia. Tan lèu qu'è a beth un apròp, senti qu'era sua personalitat amendrís eth mèn amor pròpi e braque era mia libertat. En vint-e-quate ores posqui arribar a odiar ath mielhor òme deth mon: que s'aguest pèrd fòrça temps en tot minjar, que s'aqueth aute ei constipat e non pare de mocar-se... Tan lèu que quauquarrés, didie, comence a copar palhes damp jo, que vengui en sòn enemic. En cambi, tostemp m'a arribat que, coma mès è odiat as personnes en particular, plan màger s'a tornat eth mèn amor entara umanitat en generau".
- Mès, qué i podem hèr? Qué hèr, donc, en aguest cas? non auem cap mès remèdi que quèir ena desesperacion?
- Non; que ja n'auetz pro damp era vòsta pena. Hètz çò que pogatz e vos ac pagarà. E que ja ei fòrça çò qu'auetz hèt, en tot auer-vos sabut conéisher a vos madeisha d'ua forma tan sincèra e prigonda! Ara plan, s'ara, en tot parlar damp jo, solet ètz sincèra entà que jo vos lauda pera vòsta franquesa, alavetz, clar, non anaratz guaire luenh en camin der amor actiu; d'aguesta manèra tot demorarà en terren des vòstes sòmnis, e era vòsta vida se passarà lèu-lèu, coma ua vision. En aguest cas, naturauments, tanben vo'n desbrembaratz dera auta vida e, quan eth finau sigue près, ja traparatz vos era forma de tranquillizar-vos.
- Que me deishatz desarmada! Solet ara, en aguest madeish instant, tant que vos parlàuetz, è comprenut que, en efècte, era soleta causa que demoraua èren es vòstes vantades ara mia sinceritat en condar-vos que non tengui era ingratitud. Que m'auetz hèt a compréner se com sò, ac autez capit perfèctaments e m'ac auetz explicat a jo!
- Parlatz seriosaments? Plan, donc, ara, Dempús de tau confession, me pensi que vos

ètz sincèra e qu'auetz un bon còr. Se non arribatz deth tot ena felicitat, tietz tostemp en compde qu'ètz en bon camin, e esforçatz-vos entà non abandonar-lo. Evitatz, sustot, era mentida, quinsevolh mentida, e evitatz especiauments mentir-vos a vos madeisha. Susvelhazt era vòsta mentida, e tietz compde d'era sense pòsa, ora a ora, menuta a menuta. Evitatz atau madeish era sensacion de refús, eth refús des auti e eth refús de vos madeisha: aquerò que desnishetz en vòste laguens e vos sembla dolent, ja solet per auèc desnishat vierà mès pur. Tanben vos cau evitar era pòur, encara qu'era pòur non ei qu'ua conseqüéncia dera mentida. Non vos cau pòur jamès dera vòsta covardia en vistes ara obtencion der amor; ne tansevolhe deuerietz crànher en excès es maus actes que, en aguest sens, poirietz cométer. Que me hè dò de non poder-vos díder arren mès encoratjant, pr'amor qu'er amor actiu, en comparèr damb er amor soniat, ei quauquarren crudèu e espantorian. Er amor soniat desire era hèita immediata, que se consumisque rapidaments ara vista de toti. Que i a bèth un qu'autanplan balhe era sua vida, damb era condicion de qué eth sacrifici non s'alongue en excès, senon que se consumisque çò de mès lèu possible, coma en un scenari, e de qué toti posquen admirar-lo e laudar-lo. En cambi, er amor actiu, qu'ei trabalh e fermetat; entà quauques persons pòt vier a èster tota ua sciéncia. Mès que ja vos avertisqui que, en moment madeish que veigatz damb orror se com, a maugrat de toti es vòsti esfòrci, non solet non vos auetz apressat ara meta, senon qu'aguesta sembla autanplan mès luenh, en aguest madeish instant, vos ac vaticini, còp sec vos artenherà e veiratz claraments, actuant en vos, era fòrça miraculosa deth Senhor, que tostemp vos a estimat e tostemp vos a amiat de forma misteriosa. Desencusatz-me que non me posca demorar mès temps damb vos, me demoren. Enquia ua auta.

Era dauna ploraue.

- Lisa, Lisa, beneditz a Lisa. Beneditz-la! S'aluguèc còp sec.
- Mès s'ada era non s'ac vau d'estimar-la. È campat se com s'a passat tot eth temps en tot jogar, didec en ton de trufaria eth starets. Per qué se'n trufau d'Aleksei?

Lisa, plan que òc, s'auie estat tota era estona ocupada en aguesta coquinada. Ja se n'auie encuedat, ena anteriora visita, de qué Aliosha se trebolaue ena sua preséncia e sajaue de non guardar-la, e aquerò la divertie çò de mès. Era lo campau fixaments, demorant captar era sua guardada. Incapable de resistir aqueri uelhs tu per tu tachadi en eth, Aliosha, de quan en quan, sens voler, possat per ua fòrça insuperabla, la guardaue de pic, e era gojata de ressabuda li hège un arridolet ena cara, tau qu'ua arridalha trionfau. Aliosha se sentie alavetz encara mès trebolat e shordat. A tot darrèr, venguec de balhar-li era esquia e s'amaguèc darrèr eth starets. Ath cap de quauques menutes, tirassat pera madeisha fòrça insuperabla, se tornèc a virar entà verificar s'era contunhaue pendenta d'eth, e vedec que Lisa, damb mès de miei còs pistant peth dehòra deth fautulh, lo guardaue de reuelh, en tot demorar ansiosa qu'eth la guardèsse ath sòn torn: en suspréner era sua guardada, era gojata s'estarnèc d'arrir damb tant de talents que ne eth madeish starets siguec capable de tier-se:

- Per qué lo hètz avergonhar d'aguesta manèra, descarada?

Còp sec, Lisa se rogit, es uelhets li lugrejauen, botèc ua cara plan seriosa e, damb calor e indignacion, en ton planhós, s'aluguèc a parlar de prèssa, nerviosa:

- E eth se per qué ac a desbrembat tot? Quan èra petita, me cuelhie en braça, jogauem amassa. Venguie a ensenhar-me a liéger, ac sabíetz vos? Hè dus ans, en dider-se adiu, me didec que jamès me desbrembarie, qu'èrem amics entà tostemp, entà tostemp!, entà tostemp! Mès ara se passe que li cau pòur de jo, ne que me l'anèssa a minjar. Per qué non se vò apressar, per qué non parle damb jo? Per qué non vò vier-mos a visitar? Que non ei pr'amor de qué vos l'ac empachatz: mo'n sabem que va pertot. E que non està ben que jo l'ac diga, que se l'auie d'auer acodit ada eth abantes, s'ai que non s'a desbrembat de jo. Donques non, ara que sage de suavar-se! E com ei que l'an vestit damb un abit tan long? Se ges ath còrrer s'estramuncarà...

E de ressabuda, sense poder tier-se, se curbic era cara damb ua man e se botèc a arrir d'ua forma terribla, incontrolbla, damb aquera riseta sua longa, nerviosa, convulsa e carada. Eth starets, que l'escotaue damb un arridolet, la benedic corauments; era, ath sòn torn, commencèc a punar-li era man; de pic, se l'apressèc as uelhs e commencèc a plorar:

- Non vos embestietz damb jo, sò ua pèga, que non valgui arren... E dilhèu Aliosha a rason de non voler visitar a quauquarrés tan ridicul.
- Li manarè que vengue a veder-la sens manca, concludic eth starets.

V. ATAU SIGUE! ATAU SIGUE!

Era abséncia deth starets dera cèla s'auie tardat ues vint-e-cinc menutes. Qu'èren ja mès des dotze e mieja, e Dmitri Fiòdorovich, que pera sua iniciatiua se trapauen toti amassa, contunhaue sense vier. Mès qu'ère lèu tau que s'auessen desbrembat d'eth: quan eth starets entrèc de nau ena cèla, se trapèc damb ua plan viua convèrsa entre es sòns òstes. Ena convèrsa i participauen sustot Ivan Fiòdorovich e es dus ieromonges. Tanben Miusov ne hège partida, e çampar damb gran entosiasme, mès tanpòc en aguesta ocasion l'acompanhaue era capitada; claraments s'auie demorat en un segon plan e es auti a penes li replicauen, atau qu'aguesta naua circonstància solet hec qu'agreujar eth mau sang qu'anaue creishent en eth. Cò de cèrt ei que ja auie auut ua heregada prealabla damb Ivan Fiòdorovich per çò des sòns respectiues coneishements, e ère incapable de tier damb sang hereda eth mensprètz deth sòn interlocutor. "Aumens enquia ara, se didie, è estat ara nautada de tot çò de mès auançat d'Euròpa, mès aguesta naua generacion mos ignòre dubèrtaments". Fiòdor Pàvlovich, qu'auie dat era sua paraula de demorar-se carat, sense botjar-se deth sòn sèti, se tenguec ua estona, de hèt, sense badar boca, tant que se balhaue a observar damb ua riseta de dolenteria ath sòn vesin Piotr Aleksandrovich e s'alegraue sense

amagar-se'n en tot veder-lo embestiat. Que hège ja temps qu'auie era intencion de resquitar-se de quauquarren e non volie deishar passar aquera escadença. A tot darrèr, incapable de contunhar en tot tier-se, s'inclinèc sus es espates deth sòn vesin e tornèc a provocar-lo, en tot díder a mieja votz:

- Alavetz, per qué non partíretz hè ua estona, dempús que gessesse ara lum aquerò de "en tot punar-la amorosaments", e auetz acceptat demorar-vos en companhia de gent tan pòc recomanabla? Donques pr'amor que vos auetz sentut umiliat e ofensat, e vos auetz demorat entà hèr a lúder era vòsta intelligéncia, damb er in de resvenja. E, ara plan, ja non partiratz sens auer ludut abantes dauant d'aguesta gent.
- Ja tornam ara madeisha? Ath contrari, que pensi partir de seguit.
- Que partiratz mès tard qu'arrés, mès tard qu'arrés!, li lancèc ua auta agarrida Fiódor Pávlovich, en tot coïncidir lèu damb era arribada deth starets.

Era discussion se copèc per un moment, mès eth starets, dempús de cuélher sèti en madeish lòc d'abantes, guardèc a toti es presents, tau que se les convidèsse amigablaments a contunhar. Aliosha, que coneishie lèu totes es expressions d'aqueth ròstre, se n'encuedèc pro claraments qu'ère terriblaments espisat e que hège un esfòrc entà remeter-se. Ena darrèra etapa dera sua malautia, de còps s'estavanie, sense alend. Lèu eth madeish pallitge qu'acostumaue a precedir as estavaniments ère eth qu'en aguest moment se l'anaue escampilhant pera cara; auie es pòts blanqui. Mès, evidentaments, non volie balhar per acabada era reünion; ath delà, semblaue auer bera rason entà actuar atau; mès quina? Aliosha ère plan pendent d'eth.

- Qu'èrem en tot comentar un article çò de mès interessant d'aguest senhor, didec eth ieromonge Iósif, er encargat dera bibliotèca, tant que se dirigie ath starets e senhalaue a Ivan Fiódorovich. Presente fòrça nauetats, era idia principau da era sensacion de qué ei ua arma de dobla lama. Aguest article jornalistic tracte dera qüestion des tribunaus eclesiastics e era posita des sues competéncias, e a estat publicat coma responsa a un clèrgue qu'a escrit un libre sancer sus era matèria...
- Malerosaments, non è liejut eth sòn article, mès è entenut a parlat d'eth, responc eth starets, en tot guardar atentaments a Ivan Fiódorovich.
- Exprimís en eth un punt d'enguarda plan interessant, contunhèc eth pair bibliotecari; per çò que semble, ena qüestion des tribunaus eclesiastics, refuse contondentaments era separacion entre era Glèisa er Estat.
- Interessant, en quin sens?, preguntèc eth starets a Ivan Fiódorovich.

Aguest li responc finauments, mès non en un ton ceremoniós e capinaut, tau que s'auie pensat Aliosha era madeisha vesilha, senon modèsta e discrètaments, damb ua evidenta gentilesa e, aparentaments, sense segones intencions.

- Jo que gesqui dera idia de qué aguesta confusion d'elements, ei a díder, des esséncies dera Glèisa e er Estat, serà, sens dobte, constanta, a maugrat d'èster non viabla e de qué jamès serà factible amiar-la enquia un estat non ja normau, senon

ne tansevolhe minimaments acceptable, pr'amor qu'era mentida jatz ena basa madeisha d'aguest conflicte. Ena mia pensada, eth compromís entre era Glèisa e er Estat en ahèrs taus que, per exemple, es tribunaus, en tot parlar claraments, quiei impossible. Eth clèrgue qu'è polemizat sus aguest ahèr sostie qu'era Glèisa ocupe un lòc precís e definit en Estat. Jo que m'i è opausat, en díder qu'era Glèisa, peth contrari, li calerie includir en sòn sen ar Estat cancer, en sòrta d'ocupar a penes un cornèr en eth, e que s'açò non ei possible actuauments, pes causes que siguen, non i a doble de qué, en esséncia, li calerie èster considerat er objectiu dirècte e principau en futur desenvolapments dera societat crestiana.

- Plan just!, aprovec damb seguretat e emocion, eth pair Paisi, ieromonge carat e erudit.
- Ultramontanisme pur!, sorrisclèc Miusov, en tot crotzar es cames en un gèst d'impaciéncia.
- Èp!, mès s'aciu ne tansevolhe auem montanhes!, sorrisclèc eth pair Iósif e, en tot dirigir-se ath starets, contunhèc: aguest senhor respon, entre d'autas causes, as principis "basics e essenciaus" deth sòn oponent, un clèrgue, non ac desbrembem. Prumèr, que "cap associacion pòt ne deu senhorejar-se deth poder, dispausar des drets civils e politics des sòns membres". Dusau: qu'eth "poder en matèria penau e civil non deu aperténer ara Glèisa, per èster incompatible damb era sua natura, tau qu'institucion divina e tau qu'associacion de persones damb finalitats religioses": e darrèr, en tresau lòc: qu'eth "règne dera Glèisa non ei d'aguest mon"...
- Un rambalh de mots totauments indigne d'un gleisèr!, tornèc a interróper eth pair Paisi, incapable de tier-se. Jo è liejut qu'eth libre que vos refusatz, se dirigic a Ivan Fiódorovich, e m'an estonat aguestes paraules, dites per un clèrgue, de qué "eth règne dera Glèisa non ei d'aguest mon". Se non ei d'aguest mon, ara bona fe, non poirie existir ena tèrra. En sant Evangèli, es paraules "non ei d'aguest mon" non se tien en aguest sens. Que non se pòt jogar damb aguestes causes. Nòste Sénher Jesucrist venguec precisaments a fondar era Glèisa ena tèrra. Eth règne deth cèu, plan que òc, non ei d'aguest mon, senon qu'ei en cèu, mès aquiu que non s'entre que per mediacion dera Glèisa, fundada e establida ena tèrra. Per aquerò, eth rambalh de mots mondans ad aguest respècte son inacceptables e indignes. Donques qu'era Glèisa ei vertadèraments un règne ei destinada a regnar e a tot darrèr li calerà aparéisher, sens doble, coma un règne en tota era tèrra... Aguesta ei era promesa que se mos a hèt...

De ressabuda carèc, coma se se tenguesse. Ivan Fiódorovich, que l'auie escotat damb respècte e atencion, se dirigic ath starets damb fòrça tranquillitat, encara que damb era madeisha tenacitat e innocéncia qu'abantes:

- Eth mèn article ges dera idia de qué ena antiguitat, enes tres prumèrs sègles dera èra crestiana, eth crestianisme se presentaue solet coma Glèisa e non ère ua auta causa que Glèisa. Mès, quan er Estat pagan de Roma se volec hèr crestian, se limitèc a includir ara Glèisa en sòn sen, mès contunhèc a èster un Estat pagan, tau

qu'abantes, en ua extraordinària quantitat d'aspèctes. En esséncia, qu'ère çò que s'auie de passar, sens dopte. Mès en Roma, entenuda coma Estat, i demorèren massa causes dera civilizacion e era sabença paganes, coma, per exemple, es pròpies finalitats e fondaments der Estat. Per çò que tanh ara Glèisa de Crist, en integrar-se en Estat, non podie renonciar, evidentaments, a deguna des suas bases, non podie prescindir dera pèira ena que se sostengue, e non podie perseguir autes finalitats qu'es que li èren pròpies, donques qu'auien estat fèrmaments establides e senhalades peth madeish Sénher; entre aguestes finalitats i ère eth hèt de transformar en Glèisa a tot eth mon e, per tant, tot er ancian Estat pagan. D'aguesta sòrta, non ère era Glèisa qu'auie de trapar eth sòn lòc en Estat, coma "quinsevolh associacion publica" o coma "ua associacion de personnes damb finalitats religioses" (atau se referís ara Glèisa er autor que me prepausi refusar), senon que, ath contrari, tot Estat terrenau li calerie en futur transformar-se en Glèisa e non èster que Glèisa, renonciant a quinsevolh finalitat incompatibla damb era finalitat dera Glèisa. Tot aquerò, ça que la, que non lo rebaisque en arren, non amendris eth sòn aunor ne era sua glòria coma gran Estat, ne era glòria des sòns governants: se limite solet a desseparar-lo deth camin faus, encara pagan e erronèu, entà amiar-lo peth camin just e vertadèr, eth solet qu'amie entàs fins perdurables. Plan per açò, er autor deth libre sus es *Fondaments des tribunaus eclesiastics* aurie endonviat enes sòns judicis se, en investigar e prepausar taus fondaments, les auesse considerat un compromís temporau, inevitable encara enes nòsti tempsi, pecaminosi e imperfèctes, mès arren mès qu'querò. Totun, dès eth moment qu'er autor gause proclamar qu'es fondaments qu'a prepausat, qu'ua part d'eri ven de nomenyar eth pair Iósif, son principis immudables, naturaus e etèrns, s'opause dirèctaments ara Glèisa e ara sua mission sagrada, etèrna e immudable. Vaquí tot eth mèn article o un resumit d'eth.

- En conseqüéncia, intervenguec de nau eth pair Paisi, soslinhant cadua des suas paraules, sivans cèrtes teories amplaments amuishades en siècle XIX, era Glèisa, entà renauir-se, li calerie transformar-se en un Estat, tau que se passèsse d'ua espècia inferiora a ua auta de superiora, pr'amor de desparéisher mès tard en eth, en tot deishar pati ara sciéncia, ar esperit deth nòste temps e ara civilizacion. Se non vò açò e se resistís a acceptà'c, alavetz se l'assignarà en sen der Estat un petit cornèr, a on serà, ath delà, sometuda a vigilància: aquerò ei çò que se passe aué en toti es païsi europèus contemporanèus. En cambi sivans era concepcion e era expectatiua russa, non ei era Glèisa que li cau renauir-se en tot transformar-se en Estat, e ascéner d'un tipe inferior a ua auta superior, senon que, ath contrari, ei er Estat que li cau arténher era dignitat d'èster solet Glèisa, e solet Glèisa. E atau li cau èster, atau li cau èster!
- Ben, reconeishi qu'ara me dèishen mès tranquil, didec Miusov damb un arridolet, tant que crotzaue de nau es cames. S'ac è comprenut, se tractarie dera realization d'un ideau infinitaments luenhant, damb era ocasion dera dusau venguda. Coma volgatz. Un polit sòmni utopic sus era desaparicion des guèrres, des diplomatics,

des bancs e d'auti. Quauquarren que se semble autanplan ath socialisme. E jo que m'auia pensat que parlauen seriosaments e qu'era Glèisa, *ara madeish*, se tierie a jutjar as criminaus e les condamnarie a foetar-les e a trebalhs forçadi e, autanplan, dilhèu, ara pena de mòrt.

- Encara qu'ara auesse solet tribunaus eclesiastics, era Glèisa non condamnarie ad arrés a trebalhs forçadi o ara pena de mòrt. En aguest cas, eth crim era manèra d'entener-lo les calerie cambiar, sens dopte; naturauments, de man en man, non de suspresa, non dera net ath maitin, mès, en quinsevolh cas, pro lèu...didec tranquillaments, sense parpelejar, Ivan Fiòdorovich.
- Ac didetz seriosaments? Miusov lo guardèc fixaments.
- Se tot siguesse Glèisa, aguesta excomunicarie ath criminau e ath rebèl, mès que non se talharien caps, contunhèc Ivan Fiòdorovich. Jo vos demani: a on anarie er excomunicat? Donques se veirie obligat a hèr-se enlà non solet des òmes, tau que se passe ara, senon tanben de Crist. Pr'amor que damb eth sòn crim non solet s'aurie suslheuat contra era gent, senon madeish contra era Glèisa de Crist. En sens estricte, aquerò que ja se passe ara, plan que òc, encara que non se proclame, e era consciéncia deth criminau d'aué plan soent arribe a un tracte damb era madeisha: "è panat, ditz, mès que non vau contra era Glèisa, que non sò enemic de Crist"; aquerò ei ciò que ditz eth criminau des nòsti dies, tant qu'en futur, quan era Glèisa vengue a ocupar eth lòc der Estat, li serà de mau hèr dider-se es madeishes causes, senon ei que remisque era totalitat dera Glèisa en mon sancer: "Toti, se diderie, son enganhadi, toti van peth mau camin, toti formen partida d'ua Glèisa faussa; solet jo, assassin e panaire, encarni era justa Glèisa crestiana". Mès dider-se aquerò qu'ei plan dificil, presupause condicions excepcionaus, circonstàncies que non son comunes. De un aute costat, fixatz-vos ara en punt d'enguarda dera pròpia Glèisa sus eth crim: dilhèu non li calerie hèr-se enlà deth punt d'enguarda dominant ena actualitat, qu'ei practicaments pagan, e, en tot deishar de cornèr era idia dera amputacion mecanica deth membre contaminat, tau que se hè aué en dia entà preservar era societat, transformar-la, d'ua manèra complèta e vertadèra, en ua idia centrada ena renaishença der òme, ena sua resurrecion e sauvacion?
- A veir, qué ei tot aquerò? Un aute viatge m'è percut, l'interrompec Miusov; un aute viatge se tracte d'un sòmni. Quauquarren sense forma, que non i a qu'ac comprene. Que parlatz vos d'excomunicacion. A quina excomunicacion vos referitz? Supausi que vos, Ivan Fiòdorovich, simplaments vos divertitz.
- Çò de certan ei que, ath hons, ei madeish que se passe ara, intervenguec eth starets, e toti, ath madeish temps, se virèren entada eth; pr'amor que, se non existisse era Glèisa de Crist, non aurie entath criminau cap sòrta de fren dauant eth delicte ne de puniment un còp cometut; me referisqui a un vertadèr castig, non a un de mecanic, tau que vie de díder aguest senhor, un castig que solet servís entà exasperar eth còr ena màger part des casi, senon ath vertadèr castig, eth solet efectiu, eth solet qu'espaurís, er unic que padegue, e que consistís en descurbiment

dera pròpia consciéncia.

- E com ei açò, se se pòt saber?, preguntèc Miusov damb pertusant curiosèr.
- Veiratz, comencèc eth starets. Totes aguestes condemnacions a travalhs forçadi, damb castigs corporaus prealables, non corregissen ad arrés e, çò de mès important, non espaurissen a cap criminau, e eth nombre de crims non solet non amendris, senon que, a mida que se passe eth temps, aumente. Que seratz d'acòrd en aquerò. E se passe qu'era societat, d'aguesta manèra, se trape totauments desprotegida, pr'amor que, encara qu'eth membre dolent sigue amputat mecanicaments, despatriat e desseparat dera nòsta vista, eth sòn lòc l'ocuparà de seguit un aute criminau, se non son dus. Se i a bèra causa que protegisque ara societat, autanplan en nòste temps, e que pòt corregir ath pròpi criminau, en tot hèr d'eth un aute òme, quiei solet era lei de Crist, que se manifèste en coneishement dera pròpia consciéncia. Solet Dempús d'auèr acceptat era sua culpa coma hilh dera societat de Crist, ei a díder, dera Glèisa, eth delinqüent aquerís atau consciéncia dera sua colpa dauant dera societat madeisha, ei a díder, dauant era Glèisa. Atau donc, solet dauant era Glèisa ei capable eth criminau contemporanèu d'assumir era sua colpa, non atau dauant er Estat. Quiei per aquerò que s'es tribunaus apertenessen ara societat, entenuda coma Glèisa, aguesta saberie Dempús a qui lheuar era excomunicacion e acuélher de nau en sòn sen. En cambi, ara, era Glèisa coma que non dispause de cap tribunau efectiu e non tie un aute recurs qu'era condemnacion morau, renóncie ath puniment efectiu deth delinqüent. Non l'excomunike, senon que se limite a persutar enes sues exortacions paternaus. Quiei mès, s'esfòrce, autanplan, a mantier damb eth delinqüent era plia comunio eclesiastica: l'admet enes oficis divini e enes santi sacraments, li hè caritat e lo tracte coma a un captiu, mès que coma un delinqüent. E qué serie deth criminau, ò, Senhor!, s'era societat crestiana, çò ei, era Glèisa, lo refusèsse dera madeisha manèra que lo refuse e lo dessepare era societat civil? Qué se passarie s'era Glèisa lo punisse damb era excomunicacion de forma immediata, cada còp qu'era lei estatau li botèsse un castig? Que non poirie auer màger desesperacion, aumens entath criminau rus, pr'amor qu'es criminaus russi encara sauven era fe. Alavetz, qué se sap un, se se poirie passar quauquarren terrible, dilhèu se perderie era fe en desesperat còr deth criminau, e alavetz qué? Mès era Glèisa tau que mair doça e amorosa, renóncie ath castig efectiu, pr'amor qu'autaplan sens eth sòn puniment be qu'a pro castig eth condamnat pera justicia estatau, e ei de besonh que quauquarrés age pietat d'eth. Mès era rason principau dera sua renóncia s'està en qué era justicia eclesiastica ei era soleta qu'amie en se era vertat e, per tant, non pòt vier en compromisi temporaus, qu'afècten ara sua esséncia e ara sua morau, damb cap auta sòrta de justicia. En aguest terren quiei impossible entrar en transaccions. Eth criminau estrangèr, sivans diden, lèu jamès se n'empenaís, pr'amor que quitament es mès modèrnes teories avalisen era idia de qué eth sòn crim non ei tau crim, senon solet un acte de revòuta contra ua fòrça que lo sarre injustaments. Era societat lo dessepare d'era en tot valer-se d'ua violéncia que

trionfe sus eth d'ua manèra totafèt mecanica, e aguesta expulsion va acompanyada d'òdi (atau, aumens ac conden en Euròpa, en referir-se ada eri madeishi), d'òdi e d'ua indiferéncia e un desbrembe totaus per çò que hè ath destin ulterior d'aguest frair sòn. Atau donc, tot se passe sense era mendre compassion dera Glèisa, pr'amor qu'en fòrça occasions aquiu delà ja ne tansevolh existís era Glèisa, e solet i demoren gleisèrs e temples sumptuosi, mès es glèises coma taus, hè ja temps que s'esfòrcen per pujar dès era espècia inferiora, coma Glèisa, ena espècia superiora, coma Estat, entà desparéisher completaments en aguest. Atau semble que se passe, aumens, en tèrres luteranes. Per çò que tanh a Roma, hè ja mil ans que se proclamèc er Estat en sòrta dera Glèisa. Per aquerò, eth pròpi criminau ja non se reconeish coma membre dera Glèisa e, en èster excomunicat, què ena desesperacion. E, se torné ena societat, ac hè soent damb tau òdi qu'era pròpia societat semble hèr-lo enlà deth sòn sen. Jutjatz vosati se com pòt acabar aquerò. En fòrça casi, se diderie que se passe madeish entre nosati; mès qu'ei que, ath delà des tribunaus competenti, en nòste país i é tanben era Glèisa, que jamès trinque era comunicacion damb eth criminau, que lo contunhe vedent tau qu'a un hilh estimat; mès, sustot, existís madeish e contunhe eth tribunau dera Glèisa, que, encara qu'ena actualitat sigue inactivat, viu entath futur, aumens coma un sòmni, e ei reconeishut sens dopte peth pròpi criminau, gràcies ar instinct dera sua amna. Que tanben ei corrècte çò que se vie de díder aciu, en sens de qué, s'actuèsse efectiuaments eth tribulanu dera Glèisa, e ac hesse damb tota era sua fòrça, ei a díder, se tota era societat se convertisse en Glèisa e solet en Glèisa, alavetz non solet eth tribunau eclesiastic influirie ena correcccion deth criminau tau que jamès ac hè ena actualitat, senon que, plan probablaments, es madeishi crims amendririen en ua proporcion estonanta. Ath delà, sens cap de dopte, en fòrça casi era Glèisa serie capabla de compréner ath futur criminau e compréner ath futur crim d'ua manèra totafèt desparièra der actuau, e saberie recuperar ar excomunicat, avertir ath malintencionat e regenar ath queigut. Qu'ei vertat, arric eth starets, qu'ena actualitat era societat crestiana non ei encara premanida e se tie solet sus es sèt òmes justi; mès, pr'amor qu'eth sòn nombre non amendris, se mantén indestructible, ara demora dera sua plia conversion de societat, entenuda encara coma associacion lèu pagana, en Glèisa unenca, universau e sobeiranana. Qu'atau sigue!, qu'atau sigue!, aumens tath finau des sègles, donques qu'ei destinat a complir-se! E non mos cau ablasigar en tot pensar en tempsi e tèrmes, pr'amor qu'eth secret des tempsi e es tèrmes se trape ena sabença de Diu, ena sua prevision e en sòn amor. E aquerò que sivans eth calcul der òme pòt èster encara plan aluenhat, sivans era predestinacion divina pòt èster ena vesilha dera sua aparicion, ara pòrta. Atau sigue, atau sigue.

- Atau sigue!, atau sigue! Assentic eth pair Paisi, en ton reverent e sevèr.
- Qu'ei estranh, estranh en grana mesura!, comentèc Miusov, non damb acalorament senon damb ua cérra indignacion dissimulada.
- Qué ei çò que vos semble tant estranh?, demanèc damb suenh eth pair Iosif.

- E tot aquerò, a qué vie ara, reauments?, sorrisclèc Miusov en tot petar, còp sec. Que s'elimine er Estat ena tèrra e era Glèisa se quilhe ath rangue d'Estat! Aquerò ja non ei que sigue ultramontanisme, qu'ei archiultramontanisme! Ne solet ath papa Gregòri VII l'aurie passat peth cervèth ua causa atau!
- Qu'ac interpretaz just ath revés!, didec severaments eth pair Paisi. Que non se tracte de qué era Glèisa se convertisque en Estat, entenetz-ac ben. Aquerò ei Roma e eth sòn sòmni. Qu'ei era tresau temptation deth diable! Ath contrari, qu'ei er Estat que se transforme en Glèisa, eth que s'ennautís entà convertir-se en Glèisa e ac hè en tota era tèrra, quauquarren que s'opause completaments ar ultramontanisme, a Roma e ara interpretacion que vos auetz hèt; qu'ei arren mens qu'era grana mission qu'ei destinada era ortodòxia ena tèrra. En Orient que començarà a lúder aguesta estela.

Miusov que sauvaue un silenci solemne. Tota era sua figura miralhaue un sentiment de dignitat desacostumat. Un arridolet de capinauta condescendéncia se diboishèc enes sòns pòts. Aliosha campaue tot çò que se passaue damb eth còr desbocat. Tota aquera convèrsa l'auie esmoigut prigondaments. Guardèc per edart a Rakitin: contunhaue quiet ath cant dera pòrta, escotant e guardant atentiuaments, encara qu'auie ajocat es uelhs. Mès, peth viu vigor des sues caròles, Aliosha endonvièc que Rakitin ère, aparentaments, non mens esmoigut qu'eth; sabie se per qué ère esmoigut.

- Permetetz-me que vos raconda ua petita anecdòta, senhors, didec de suspresa Miusov, capinaut, damb evidenta distincion. En Paris, beri ans a, pòc dempús deth còp d'Estat de deseme, pendent ua visita a un coneishut, un òme de grana importància e membre alavetz deth govèrn, auí era ocasion de trapar en çò de sòn a un personatge plan curiós. Aqueth individú qu'ère ua sòrta de detectiu o, mèsalèu, quauquarren atau coma eth patron de tot un equip d'investigadors politics; en aguesta sòrta de causes auie un cargue pro influent. En tot profitar era escadença e ahiscat per un extraordinari curiosèr, me botè a parlar damb eth; coma que non auie acodit aquiu en qualitat d'amic, senon coma fonctionari subaltèrn encargat de presentar cèrt infòrme, en veir, pera sua part, eth tracte que me prodigaue eth sòn superior, m'aunorèc damb ua relatiua franquesa; plan que òc, solet enquia un cèrt punt: ei a díder, mès que franc se mostrèc cortés, tau qu'ac saben hèr es francesi, mès que mès en veir en jo a un estrangèr. Mès jo que lo comprení perfèctaments. Se parlèc des socialistes revolucionaris, qu'alavetz, sigue dit de passa, se les persegue. Deishant de cornèr era esséncia dera convèrsa, rebrembarè solet ua plan curiosa observacion que se l'escapèc còp sec ad aqueth senhor: "en realitat, a nosati, didec, toti aguesti socialistes, anarquistes, atèus e revolucionaris non mos hèn bric de pòur; les susvelham e èm ath pas de toti es sòns anaments. Mès que i a entre eri, encara que son pògui, quauqui individús peculiari: se tracte d'aqueri que cren en Diu, que son crestians, e, ath madeish temps, son socialistes. Aguesti que mos hèn mès pòur qu'era rèsta, qu'ei ua gent redobtabla! Es socialistes crestians son mès a crànher qu'es socialistes atèus".

Aqueres paraules ja alavetz m'estonèren, mès ara, aciu entre vosati, senhors, que m'an vengut entath cap...

- Alavetz, mo'les aplicatz a nosati e vedetz en nosati a uns socialistes?, preguntèc sense mès preambuls, eth pair Paisi. Mès abantes que Piotr Aleksandrovich auesse podut respóner, se dauric era pòrta e entrèc Dmitri Fiódorovich, qu'arribaue damb fòrça retard. Era vertat ei que ja ne tansevolhe lo demorauen, e era sua sobta aparicion costèc, ara prumeria, enquia e tot ua cèrta suspresa.

VI. ENTÀ QUÈ VIUERÀ UN ÒME COMA AGUEST?

Dmitri Fiódorovich ère un joen de vint-e-ueit ans, d'estatura mejana e ròstre agradiu, encara qu'aparentaue pro mès ans des qu'auie. Qu'ère musculós, s'endonviaue en eth ua notabla fòrça fisica; ça que la, era sua expression ère un shinhau malautissa. Qu'auie eth ròstre amagrit, damb es caròles en.honsades, d'un ton auriò-lillà que li balhaue un aspècte malsan. Es sòns uelhs escurs, pro grani, guardauen d'ua forma exorbitada, encara qu'aparentaments damb fèrma obstinacion, mès tanben damb cèrta vaguetat. Autanplan quan se botaue nerviós e parlaue damb irritacion, era sua guardada non venguie de someter-se ath sòn estat d'animositat e exprimie ua causa desparièra, qu'a viatges non se corresponie en absolut damb era situacion reau. "Ei de mau hèr saber se qué està pensant", comentauen a viatges es que parlauen damb eth. D'auti, en tot veir enes sòns uelhs ua expression cogitosa e ombriua, de còps se demorauen estonadi damb era sua riseta sobta, testimòni des sòns pensaments alègres e juvenils que li venguien entath cap ath madeish moment que guardaue de manèra tan lugubra. En tot cas, se compremie qu'en aqueri moments eth sòn ròstre presentèsse aquera mina malautissa: toti se'n sabien de prumèra man o auien auut notícia dera vida desordenada e "rambalhaira" que s'auie balhat enes darrèri tempsi, dera madeisha manèra que toti n'èren conscienti dera extraordinària exasperacion qu'auie arribat enes sues discussions damb sa pair per ahèrs de sòs. Pera ciutat se didien ja bères causa sus aquerò. Certanaments, ère de natura airosa, "de gèni abrupte e desparièr", tau qu'auie dit d'eth, damb fòrça capitada, eth nòste jutge de patz, Semion Ivanovich Kachalnikov, en ua reünnion.

Dmitri Fiódorovich se presentèc impecablaments vestit, tau qu'un dandi, damb era levita cordada, gants neres e chapèu de copa ena man. Coma oficiau nauèth passat ara resèrva, ludie mostacha e encara se hège era barba. Es peus de color castanh escur, les amiaue cuerts e pientadi entà dauant enes possi. Caminaue damb pas decidit, a granes camalhardades, ara manèra militara. S'arturèc un moment en lumedar e, Dempús d'aubirar damb era sua guardada a toti es presents, se dirigic entath starets, en tot dedusir qu'eth ère er anfítrion. S'inclinèc prigondaments d'auant d'eth e li demanèc era sua benediccion. Eth starets, en tot lheuar-se leugèramants, lo benedic; Dmitri Fiódorovich li punèc respectuosaments era man e, damb ua agitacion non abituau, lèu irritat, didec:

- Ajatz era generositat de perdonar-me per auer-vos hèt demorar tant. Mès eth valet Smerdiakov, que m'a enviat eth mèn pair, dauant des mies tu per tu demanes sus era ora, que m'a responut en dues escadences, en un ton indobtable, que s'auie fixat entara ua. E just ara me'n sabi, de ressabuda...
- Non vos preocupetz, l'interrompec eth starets, que non a cap importància, que non ei arren grèu...
- Vos sò enòrmaments arregraït, que non podie èster de ua auta manèra pera vòsta bontat. Dempús d'aguesta braca responsa, Dmitri Fiòdorovich s'inclinèc de nau, se virèc ara seguida entath sòn *batiushka* e hec dauant sòn ua auta reveréncia madeish de respectuosa e prigonda. Qu'ère evident que se tractaue d'ua reveréncia premeditada, e premeditada damb sinceritat, en tot considerar qu'ère era sua obligacion hèr veir d'aguesta sòrta eth sòn respècte e es sues bones intencions. Encara que lo cuelhec de suspresa, Fiòdor Pávlovich non se tardèc a respóner ara sua manèra: entà balhar replica ara reveréncia de Dmitri Fiòdorovich, se lheuèc damb fòrça deth sòn fautulh e li responce damb ua auta inclinacion non mens prigonda. Eth sòn ròstre cuelhec de seguit ua expression grèu e impausanta, que li balhaue, ça que la, un aspècte decididaments pèvèrs. Ara seguida, sense díder paraula, dempús de saludar damb ua inclinacion generau ara rèsta des assistents, Dmitri Fiòdorovich s'apressèc ara hièstra damb es sues energiques calamades, se seiguec en solet sèti que restau liure, ath costat deth pair Paisi, e, en tot tier eth còs entà dauant, se dispausèc a escotar era continuacion dera convèrsa qu'auie interromput damb era sua aparicion.

Era entrada de Dmitri Fiòdorovich non auie ocupat qu'un parelh de menutes, e era convèrsa li calie contunhar. Mès, en aguest cas, Piotr Aleksandrovich non considerèc de besonh balhar ua responsa ara apressanta e lèu airosa pregunta deth pair Paisi.

- Permetetz-me que me sauva era mia pensada sus aguest tèma, didec damb cèrta negligència mondana. Se tracte, totun, d'un ahèr complicat. Guardatz se com se n'arrís de nosati Ivan Fiòdorovich: dilhèu tanben eth a quauquarren a condar sus er ahèr. Demanatz-l'ac ada eth.
- Que non ei arren d'especiau, exceptat d'ua petita observacion, didec de seguit Ivan Fiòdorovich. Se tracte de qué eth liberalisme europèu, en generau, e autaplan eth nòste diletantisme liberau rus, hè dejà temps que confonen soent es objectius finaus deth socialisme damb es deth cristianisme. Aguesta plan mala conclusion ei, plan que òc, ua tralha caracteristica. Per çò d'aut, se passe que non son solet es liberaus e es diletanti que confonen eth socialisme e eth cristianisme, senon tanben, en fòrça casi, es gendarmes; es gendarmes estrangèrs, plan. Era sua anecdòta parisina qu'ei plan significatiua, Piotr Aleksandrovich.
- Persuti que se me permete, en generau, evitar aguest tèma, soslinhèc Piotr Aleksandrovich; en sòrta d'açò vos condarè, senhors, ua auta anecdòta sus eth pròpi Ivan Fiòdorovich, autant interessanta que significatiua. Hè a penes cinc dies,

en ua reünion locau frequentada sustot per senhores, declarèc solemnnameents, pendent ua discussion, que non i a en tota era tèrra, de cap manèra, arren qu'obligue ara gent a estimar as sòns semblables; que non i a lei naturau qu'amie ar òme a estimar ath gènre uman; e que, se i a amor ena tèrra e l'a auut en passat, aquerò non aubedís a cap lei naturau, senon solet a qué era gent credie ena immortalitat. Ivan Fiódorovich higec, entre parentèsi, que tota era lei naturau se redusís ad açò, de manèra que, se treiguem ara umanitat era sua fe ena immortalitat, non solet se secarà en era er amor de forma immediata, senon tanben, de passa, tota era fòrça viua capabla de prolongar era vida ena tèrra. Qu'ei mès, en tau cas, ja arren serie immorau, tot que serie permetut, enquia e tot era antropofàgia. Mès aquerò que non ei tot: venguec d'affirmar que, en cada individú, coma, per exemple, quinsevolh de nosati ara, que non credesse en Diu ne ena sua pròpia immortalitat, era lei morau dera natura li calerie cambiar-se de seguit en un sens completaments opausat ath dera lei anteriora, ath dera lei religiosa, e qu'er egoïsme, en arribar autaplan en crim, non solet li calerie èster permetut, senon que s'autrie d'acceptar coma ua gessuda inevitabla, era mès rasonabla e pòc mens qu'era mès nòbla entà quinsevolh que se trapèsse en aguesta situacion. A compdar d'aguesta paradòxa pòden jutjar, senhors, tot aquerò qu'eth nòste estimat Ivan Fiódorovich, individú excentric e aimant de paradòxes, l'a semblat a ben proclamar e dilhèu se prepause contunhar proclamant.

- Permetetz-me, sorrisclèc de seguit, de ressabuda, Dmitri Fiódorovich, sabi pas s'ac è comprenut ben: "eth crim non solet deuerie èster permetut, senon que mos calerie acceptar-lo coma ua gessuda inevitabla e era mès rasonabla entara situacion de quinsevolh atèu". Non ei atau?
- Exactaments, didec eth pair Paisi.
- Ac tierè en compde.

Dit aquerò, Dmitri Fiódorovich carèc, tan de pic coma auie intervengut ena convèrsa. Toti lo guardèren damp curiosèr.

- De vertat n'ètz tan segur des conseqüéncies de qué era gent pèrde era fe ena immortalitat dera amna?, preguntèc eth starets a Ivan Fiódorovich.
- Òc, qu'ei çò qu'è afirmat. Que non i a vertut se non i a immortalitat.
- Erós vos s'atau ac credez, s'ei que non sigatz ja un malerós!
- Per qué malerós?, Ivan Fiódorovich arric.
- Pr'amor que, probablaments, non credez ne ena immortalitat ne ena vòsta amna ne, tanpòc, en çò qu'auetz escrit sus era Glèisa e era qüestion eclesiastica.
- Dilhèu auetz rason!... Mès, en tot cas, non ac è dit de trufaria...reconeishec Ivan Fiódorovich d'ua forma estranha, en tot rogor-se de pic.
- Non ac auetz dit de trufaria, aquerò qu'ei vertat. Aguesta idia encara non a estat resolvuda ath vòste laguens e vos tormento eth còr. Mès autanplan ath martir li

shaute a viatges esdegar-se ena sua desesperacion, tau que gaudisse en tot senterse desesperat. Peth moment, tanben vos vos recreatz ena vòsta desesperacion: damb articles de jornaus, damb discussions mondanies, non credent ena vòsta pròpia dialectica e arrident-vos de vos madeish, damb dolor deth vòste còr... Vos que non auetz encara resolvut aguesta qüestion, per açò eth vòste prigond amarum, pr'amor que demanatz inevitablaments ua solucion...

- Mès i aurie solucion en mèn cas? Ua solucion positiua?, contunhèc preguntant estranhaments Ivan Fiòdorovich, sens deishar de uelh ath starets damb un arridolet inexplicable.
- Se non admetetz aguesta solucion positiua, tanpòc auratz, en quinsevolh cas, ua solucion negatiua: vos qu'ètz conscient d'aguesta propietat deth vòste còr. D'aciu eth vòste crebacòr. Mès arregraïtz ath Creador que vos age balhat un còr de nautada, capable de tormentar-se damb ua tau tribulacion, de "calar era guardada enes causes de naut e cercar es causes de naut, pr'amor qu'era nòsta ciutadania ei enes céus". Volgue Diu qu'eth vòste còr trape era responsa tant que vos estatz ena tèrra, e qu'eth Senhor benedisque es vòsti camins!

Eth starets lheuèc era man, e ja anaue, dès eth sòn sèti, a senhar a Ivan Fiòdorovich. Mès aguest se lheuèc de còp, s'apressèc ada eth, recebec era sua benediccion e, dempús de punar-li era man, tornèc entath sòn sèti en silenci. Eth sòn aspècte qu'ère fèrm e seriós. Aguesta accion, tau que tota era convèrsa anteriora damb eth starets, qu'arrés aurie demorat d'Ivan Fiòdorovich, estonèc a toti es presents per çò qu'auie d'enigmatic e autanplan solemne, de sòrta que toti se demorèren caradi pendent ua estona, e ena cara d'Aliosha se miralhèc eth terror. Mès Miusov, de ressabuda, rufèc era esquia, e en aguest madeish instant Fiòdor Pàvlovich se calèc de pès en un bot.

- Plan sant e divin starets!, sorrisclèc en tot senhalar a Ivan Fiòdorovich. Aguest qu'ei eth mèn hilh, carn dera mia carn, plan estimada carn mia! Qu'ei eth mèn plan reverent, entà didèc atau, Karl Moor, tant qu'eth hilh que ven d'arribar, Dmitri Fiòdorovich, contra eth quau cèrqui en vos justícia, qu'ei eth plan irreverent Franz Moor, ambdús de *Es Bandids*, de Schiller; per çò que tanh a jo, en aguest cas, jo que dilhèu sò ja eth *Regierender Graf* von Moor. Jutjatz-mos e sauvatz-mos! Non solet auem besonh des vòstes pregàries, senon tanben des vòstes profecies.
- Deishatz de parlar tau qu'un *yurodivy* e non comencetz a ofensar as vòsti, responc eth starets damb votz fèbla, aflaquida. Que s'anaue episant visiblaments a mida que se passaue eth temps e ère evident que ja se demoraue sense fòrces.
- Qu'ei era indigna comèdia que ja pressentia de camin entà aciu!, sorrisclèc indignat Dmitri Fiòdorovich, en tot lheuar-se tanben deth sòn sèti. Desencusatz-me, reverend pair, se dirigic ath starets, que sò un òme sense estudis e ne tansevolhe me'n sabi se quin tractament me cau balhar-vos, mès que vos an enganhat, auetz estat massa brave en perméter que mos amassèsssem aciu. Era soleta causa que cèrque eth mèn pair qu'ei un escandal, eth que saberà eth perqué.

Tostemp se'n sap de çò qu'amie entre mans. Encara que me semble que ja sai se qué vò...

- Toti m'acusen, toti!, sorrisclèc ath sòn torn Fiódor Pávlovich. Enquia e tot Piotr Aleksandrovich m'acuse. M'a acusat, Piotr Aleksandrovich, m'a acusat!, didec en tot virar-se de pic entà Miusov, encara qu'aguest non auie cap intencion d'interromper-lo. M'acusen d'auer-me sauvat en ua bòta es sòs des mèns hilhs e d'auer-lo-me apropiat tot, enquiat darrèr robles; mès, permetetz-me, entà qué son es tribunaus? Ja vos calcularàn aquiu, Dmitri Fiódorovich, damb es vòsti pròpis recebut, cartes e contractes, guairi sòs auietz, guairi ne despeneretz e guairi vo'n demore! Per qué vos abstenetz Piotr Aleksandrovich d'eméter un judici? Dmitri Fiódorovich que non ei un estranh entada eth. Se passe que toti son contra jo, mès qu'ei Dmitri Fiódorovich, en resumit, que me deu sòs a jo, e non ua quantitat quinsevolha, senon diuèrsi milèrs de robles, e è es documents qu'atau ac demòstren. Tota era ciutat parle sense resèrva des sues tantarres! E a on siguec abantes servint, ena armada, pagaue enquia mil e dus mil robles entà seduir a aunèstes puncèles; aquerò, Dmitri Fiódorovich, ac sabi peth menut, enquias detalhs mès secrets, e ac demostrarà... Plan sant pair, credetz-me: conquistèc ara mès nòbla des puncèles, d'ua casa distinguida, damb recursi, era hilha deth sòn ancian capmèstre, un valent coronèl damb ua trajectòria irreprochabla, qu'amiaue en còth era Ordre de Santa Ana coronada d'espades; comprometèc ad aquera gojata en tot demanar-li era man, e ara aguesta joena, era sua nòvia, que s'a demorat orfanèla, ei ena nòsta ciutat, e eth, dauant d'era, freqüente a ua seductritz locau. E, encara qu'aguesta seductritz a viscut junhuda, entà didèc atau, en maridatge civil a un òme respectable, qu'a un caractèr independent, ei ua fortalesa inexpugnable entà toti, madeish qu'ua esposa legitima, pr'amor qu'ei ua hemna virtuosa... Òc, santi pairs, ei ua hemna virtuosa! Mès Dmitri Fiódorovich sage de daurir aguesta fortalesa damb ua clau d'aur, e ei per aquerò qu'ara s'encoratge damb jo e me vò treir es sòs; que ja pòrte degalhadi milèrs de robles damb aguesta seductritz. Per aquerò, non hè que demanar sòs a totes ores, e a qui cren que les ac demane, per cèrt? Ac digui o non ac digui, Mitia?
- A carar!, sorrisclèc Dmitri Fiódorovich. Demoratz a qué jo partisca; non gausetz, ena mia preséncia, tacar eth nòm d'ua plan nòbla puncèla...Eth mèr hèt de que gausètz a nomenatar-la que ja ei ua vergonha entada era. Non ac permeti!

S'acaloraue.

- Mitia, Mitia!, sorrisclèc, damb es nèrvis a flor de pèth, en tot esforçar-se a vessar bèra lèrma, Fiódor Pávlovich. E era benediccion pairau, qué? Se te maudigui, qué se passarie alavetz?
- Desvergonhat e ipocrita!, rugic enforismat Dmitri Fiódorovich.
- Que l'ac ditz a sa pair, a sa pair! Qué harà damb es auti? Imaginatz-vos, senhors: demore en aguesta ciutat un òme prau, mès respectable, un capitain ena resèrva que patic un malur e siguec desseparat deth servici, encara que de forma discrèta,

sens comparéisher dauant d'un tribunau, sauvant eth sòn aunor, e qu'ath delà li cau tier compde d'ua extensa familha. Donques ben, hè tres setmanes, en ua tauèrna, eth nòste Dmitri Fiódorovich l'agarrèc dera barba, l'arrosseguéc entath carrèr e aquiu madeish, dauant de toti, li fotèc ua repassada, e solet pr'amor qu'aguest òme interven coma empoderat secret mèn en un des mèns ahèrs.

- Qu'ei tot mentida! Peth dehòra que semble vertat, mès peth laguens qu'ei mentida!, Dmitri Fiódorovich tremolaue de ràbia, *Batiushka!* Que non justifiqui era mia conducta; ei mès, ac conhèssi publicaments: que me comportè tau qu'ua bèstia damp aqueth capitan e ara me planhi e me mensprèdi pera mia colèra brutau. Mès aguest capitan sòn, eth sòn empoderat, qu'auie anat a veir ad aguesta senhora que vos cridatz seductriz e l'auie prepausat en nòm vòste, que cuelhesse ues letres de cambi, per jo acceptades, qu'auetz en vòste poder, e que damp aguestes letres actuèsse contra jo, entà hèr-me embarrassar ena preson se jo contunhaua persutant en qué vos me rendéssetz compde des mies propietats. E ara me repotegatz que jo aja ua debilitat per aguesta senhora, quan auetz estat vos madeish qu'auetz balhat instruccions entà que me bote un param! Mès s'ei qu'era ac conde ena cara, s'a jo m'ac a condat era madeisha, en tot arrir-se'n de vos! Se vos me voletz amiar entara preson ei pr'amor de qué auetz gelosia de jo, pr'amor que vos madeish auetz començat a hestejar ad aguesta hemna, e aquerò tanben ac sabi jo, e tanben a estat era que se n'a arrit, escotatz-me ben, era que se n'a arrit de vos tant qu'ac condaue. Aciu que l'auetz, santi varons!, aciu qu'auetz ar òme, ath pair que repotègue ath hilh depravat! Perdonatz-me era mia colèra, senhors testimònisi, mès que jo ja pressentia qu'aguest vielh astut les auie convocat entà formar un escadal. Jo qu'auia vengut a perdonar se m'auesse estenut era man, a perdonar e a demanar perdon! Mès, coma en aguest madeish instant m'a ofensat, non solet a jo, senon tanben ara mès nòble des puncèles, qu'eth sòn nòm non gausi a prononciar en van pera veneracion que senti per era, que sò decidit a desmascar, publicaments, tot eth sòn jòc, encara que se tracte de ma pair!

Que non podec contunhar. Es uelhs li ludien, li tardaue d'alendar. Mès que toti ena cèla èren esmoigudi. Toti, exceptat deth starets, se lheuèren nerviosi des sòns sètis. Es pairs ieromonges guardauen damp mina sevèra, mès se demorauen enquia qu'eth starets amuishèsse era sua volentat. Eth que contunhaue seigut, plan palle, encara que non pera emocion, senon per tòrt dera sua feblesa malautissa. Un arridolet implorant li miralhaue es pòts; plan de quan en quan lheuaue era man, damp er in de padegar as furiosi, e, sens dopte, un solet gèst sòn qu'aurie estat pro entà interròmper era scèna; mès que semblaue qu s'estèsse en tot demorar quauquarren, e guardaue atentiuaments, tau que se desirèsse compréner bèra causa mès, tau que se non venguesse d'explicar-se deth tot quauque ahèr. A tot darrèr, Piotr Aleksandrovich Miusov se sentec definitiuaments umiliat e aclapat.

- Der scandal que ven de passar toti n'auem eth tòrt!, didec damp veeméncia. Mès eth cas ei que non m'imaginaua jo ua causa atau en vier enquia aciu, per mès que me'n sabessa damp qui me les auia de veir... Que mos cau acabar damp aquerò ara

madeish! Reverend pair, credetz-me, jo non coneishia toti es detalhs que s'an mostrat aciu, non volia creir en eri e ara me'n sabi per prumèr viatge... Eth pair que tie gelosia deth hilh per tòrt d'ua hemna indecenta e se confabule damb aguesta tarasca entà calar ath hilh ena preson... E me hèn vier aciu damb ua tau companhia... Que m'an enganhant, voi que demore clar que m'an enganhant deth tot...

- Dmitri Fiódorovich!, sorrisclèc, damb ua votz que non se retiraue ara sua, Fiódor Pávlovich. Se non siguesse pr'amor qu'ètz vos hilh mèn, en aguest madeish instant vos afrontauen en düel...a pistolet, a ua distància de tres passi... Aganchats en mocador! Aganchats en mocador!, acabèc, en tot balhar còps en solèr damb es dus pès.

Que i a moments qu'es vielhs mentidèrs, que s'an passat tota era vida hènt comèdia, simulen enquia tau punt que vertadèraments tremòlen e ploren d'emocion, encara qu'autaplan en aguesti instants (o a penes ua segonda Dempús) poirien gasulhar-se ada eri madeishi: "que sò en tot mentir, vielh desvergonhat; en aguest moment contuhes actuant, a maugrat de tota era tua "sagrada" colèra e dera tua "sagrada" menuta d'ira".

Dmitri Fiódorovich rufèc terriblaments es celhes e guardèc a sa pair damb inefable mensprètz.

- E jo que me pensaua... Jo que me pensaua... didec en votz baisha, en tot sajar de tier-se, que tornaua ena mia tèrra natau damb er àngel dera mia amna entà tier compde d'aguest òme ena sua vielhesa, e me trapi a un luxuriós libertin e a un vil comedian!
- A düel!, tornèc a idolar eth vielh, en tot rogit-se e lançant saliu en cada paraula. E per çò que tanh a vos, Piotr Aleksandrovich Miusov, sabetz, senhor, qu'ei possible que non age auut jamès ena sua familha hemna mès digna e aunerada... ac entenetz?, aunerada!... qu'aguesta, sivans vos, tarasca, qu'ei coma auetz gosat cridar-la hè un moment. E vos, Dmitri Fiódorovich, auetz escambiat ara vòsta nòvia, precisaments, per aguesta "tarasca", de sòrta que vos madeish auetz creigut qu'era vòsta pròpia nòvia non vos arribe ne ara sola des vòstes sabates, ja vedetz se com ei aguesta tarasca!
- Qu'ei ua vergonha!, petèc còp sec eth pair Iosif.
- Ua vergonha, ua grana vergonha! Sorrisclèc de pic Kalganov, damb votz d'adolescent, tremolosa pera emocion, en tot botar-se tot rogit; enquia alavetz non auie badat boca.
- Entà qué viuerà un òme coma aguest?, bramèc sordaments Dmitri Fiódorovich, ath ras d'un atac de furia, en tot quilhar es espalles d'ua manèra extraordinària, lèu coma s'acorbaishèsse. Non, didetz-me, dilhèu s'a de consentir que contunhe desonorant era tèrra damb era sua preséncia? Recorrec damb era guardada a toti es presents, tant que senhalaue ath vielh damb era man. Parlaue tot doç e

acompausadaments.

- Ja entenetz, ja entenetz ath parricida, monges, didec Fiódor Pávlovich, en tot respóner ath pair Iosif. Ua vergonha, didíetz vos? Aciu qu'auetz era responsa! Qué ei ua vergonha? Aguesta "tarasca", aguesta "hemna indecenta", probablaments sigue mès santa que vosati madeishi, senhors ieromonges que cèrcatz era vòsta sauvacion! Qu'ei possible que patisse ua queiguda ena sua joenesa, constrenhuda per ambient, mès era "a estimat fòrça", e ara qu'estimaue fòrça tanben Crist la perdonèc...
- Crist que non perdonèc per un amor coma aguest... se l'escapèc ath moishet pair Iosif, qu'auie percut era paciéncia.
- Òc, per un amor coma aguest, per aguest madeish amor, monges, per aguest! Vosati vos sauvatz aciu a basa de caulets e vos pensatz qu'ètz uns òmes justi! Minjatz gòbis, un gòbi petit cada dia, e vos pensatz crompar a Diu damb gòbis!
- Qu'ei intolerable, qu'ei intolerable! S'entenie ena cèla per toti es cornèrs.

Mès aguesta scèna que resultaue escandalosa, se veiguec copada d'ua manèra non demorada. Eth starets, còp sec, se lheuèc deth sòn sèti. Lèu totauments estalamordit de pòur per eth e per toti, Aliosha s'esdeguèc, totun, a tier-lo d'un braç. Eth starets hec uns passi entà Dmitri Fiódorovich e, en vier ara sua nautada, se calèc de jolhs dauant sòn. Aliosha se pensèc per un moment qu'auie queigut de debilitat, mès que non se tractaue d'aquerò. Un còp de jolhs, se prosternèc as pès de Dmitri Fiódorovich, en ua reveréncia redona, mercada, deliberada, en tot heregar autanplan eth solèr damb eth sòn cap. Aliosha ère tan perplèx que non siguec capable ne tansevolhe d'ajudar-lo quan comencèc a lheuar-se. Un fèble arridolet miralhaue a penes es pòts deth starets.

- Perdonatz, perdonatz toti!, didie, a mida que hège reveréncias a toti es sòns òstes.

Dmitri Fiódorovich s'estèc uns instants coma estabordit: aquera reveréncia as sòns pès, qué volie díder? Fin finau sorrisclèc: "Ò!, Diu", e, en tot caperar-se era cara damb es mans, abandonèc ath mès córrer era abitacion. Ath sòn darrèr, gesseren en grop es auti visitaires, tan desconcertadi que ne tansevolhe dideren adiu ne s'inclinèren dauant eth sòn anfitrion. Solet es ieromonges s'apressèren de nau entada eth entà demanar-li era sua benediccion.

- Per qué vos auetz prosternat as sòn pès? Ei dlihèu ua sòrta d'emblèma?

Fiódor Pávlovich, que, per bèra rason, s'auie padegat de pic, sajaue de cuéller convèrsa, mès eth cas ei que non s'atrevie a dirigir-se entad arrés en particular. En aguest moment toti abandonèren era encencha der ascetòri.

- Jo que non sò responsable ne der espitau de malauds mentaus ne des lhòcos, responec de seguit Miusov, enforismat; totun, me vau a liurar dera vòsta companhia, Fiódor Pávlovich, e credetz-me que serà entà tostemp. A on se deu trapar aguest monge d'abant?

Mès "aguest monge", eth madeish que les auie convidat hège ua estona a minjar damb eth higumeno, non se hec a demorar. S'amassèc damb es òstes en madeish moment qu'aguesti gessien dera cèla deth starets a trauèrs deth petit pòrge, tau que s'auesse estat en tot demorar-les tota era estona.

- Ajatz era bontat, reverend pair, d'exprimir-li eth mèn prigond respècte ath pair higumeno e de tier-li desencuses en mèn nòm, en nòm de Miusov, a sa reveréncia, pr'amor que, per tòrt d'ues circonstàncies imprevistes, vengudes de ressabuda, non posqui, jos cap de concepte, gaudir der aunor de formar partida deth sòn repaish, a maugrat deth mèn desir mès sincèr, li didec ath monge en ton airós, Piotr Aleksandrovich.
- Mès s'ua des circonstàncies imprevistes... vau a èster jo!, gessec de pic Fiódor Pávlovich. Escotatz, pair, se passe que Piotr Aleksandrovich non vò demorar-se damb jo; se non siguesse per aquerò, vierie de seguit. E vierà; Piotr Aleksandrovich, ajatz era bontat de vier a veir ath pair higumeno... e bon appetit! Sapiatz que sò jo que s'abstie, non vos. En çò de mèn, en çò de mèn, a dinar en çò de mèn, qu'aciu non me'n senti capable, Piotr Aleksandrovich, estimat parent.
- Que non sò eth vòste parent ne n'è estat jamès, miserable!
- Ac è dit de bon voler entà her-vos enrabiari, pr'amor que non ne voletz saber arren deth nòste parentat; e aquerò que ne èm de parents, per mès que sagetz de dissimular. Quan volgatz vos ac demòstri peth santorau. A tu, Ivan Fiódorovich, ja t'enviarè es shivaus ara ora; que t'i pòs demorar tu tanben, se vòs. Per çò qu'a vos, Piotr Aleksandrovich, encara que sigue solet per educacion, vos calerie presentar dauant eth pair higumeno: que cau demanar desencuses per çò de mau que mos auem portat.
- Mès, vo n'anatz de vertat? Non me mentitz?
- Piotr Aleksandrovich, se com gausaria, dempús de çò que s'a passat! Que m'è deishat portar! E ath delà, que sò impressionat! E avergonhat. Senhors, n'a que tien eth còr d'Alexandre Magne, e n'a que lo tien de gosset casalèr. Jo que l'è de gosset casalèr. M'an intimidat! Ben, dempús de pariera hujuda, e malerosaments ara ora deth repaish, qui s'avale es sausses deth monastèri? Que me hè vergonha, non posqui, desencusatz-me.

"Eth diable qu'ac saberà; aguest ei plan capable d'enganhar-me!", se didetz Miusov. S'auie arturat, perplèx, e seguic damb era guardada ath bofon a mida que s'anaue aluenhat. Aguest se virèc e, en veir que Piotr Aleksandrovich ère per eth, li manèc un punet damb era man.

- Vietz a veir ath higumeno?, demanèc Miusov, damb votz bracada, a Ivan Fiódorovich.
- Per qué non? Ath delà, ager madeish eth higumeno me convidèc expressaments.
- Jo, malerosaments, que me senti lèu obligat, de vertat, a assistir ad aguest maudit repaish, contunhèc Miusov, en madeish ton d'amara irritabilitat, sens encuedar-

se'n ne tansevolhe qu'eth petit monge ère en tot escotar. Encara que, aumens, mos calerà desencusar-mos per tot açò qu'auem hèt, e aclarir que non auem estat nosati... qué ne pensatz?

- Òc, mos cau aclarir que non auem estat nosati. Ath delà, eth mèn pair non i estarà, didec Ivan Fiòdorovich.
- Sonque mos mancarie que i siguesse sa pair! Maudit repaish!

A tot darrèr i anèren toti. Eth monge caraue e escotaue. Peth camin, en tot trauessar eth petit bòsc, se limitèc a díder qu'eth pair higumeno hège ja fòrça estona que se demorau e que venguien damb mès de mieja ora de retard. Arrés li responce. Miusov campèc damb òdi a Ivan Fiòdorovich.

"Donques aguest que vie entath repaish tant alègre!, pensèc. Qu'a ua cara plan dura e ua consciéncia karamazoviana".

VII. UN SEMINARISTA AMBICIÓS

Aliosha amièc ath sòn starets entath dormitòri e lo hec a sèir en lhet. Se tractaue d'ua cramba plan petita, damb es mòbles qu'èren de besonh; eth lhet ère petit, de hèr, damb ua tela de feutre, a manèra de matalàs. En un cornèr, ath cant des icònes, que i auie un cantussièr, damb ua crotz e un Evangèli ath dessús. Eth starets s'en. honsèc en lhet, sense forces; es uelhs li ludien e alendaue damb dificultat. Un còp seigut, se demorèc tanchant es vistons en Aliosha, tau que siguesse en tot meditar quauquarren.

- Ve-te'n, estimat, ve-te'n; jo damb Porfiri que n'è pro; tu hè lèu. Aquiu que n'è de besonh, ve-te'n damb eth pair higumeno e mèstra era taula.
- Permetetz-me que me demora aciu, didec Aliosha damb votz suplicantia.
- Aquiu que n'è mès de besonh. Aquiu non i a patz. Mestraràs era taula e atau seràs util. Se se lhèuen es dimònisi, hè ua pregària. E te cau saber, hilh mèn, (ath starets li shautaue cridar-lo atau), qu'en futur eth tòn sèti tanben estarà aquiu delà. Rebremba es mies paraules, joen. Tan lèu Diu dispause que balha era mia amna, ges deth monastèri. Ve-te'n entà tostemp.

Aliosha s'estrementic.

- Què te cau? Per ara, eth tòn sèti non ei aciu. Te benedigi peth gran servici que renderàs en mon. Encara ties fòrça tà peregrinar. E te calerà maridar-te, plan. T'ac calerà tier tot abantes d'entornar. Que serà un prètz hèt gigant. Mès de tu que non ne dobbi, qu'ei per aquerò que t'envii a tu. Crist ei damb tu. Sauva-lo e eth te sauvarà a tu. Descubriràs un dolor immens, e en aguest dolor seràs erós. Trebalha, trebalha sense pòsa. Rebremba es mies paraules d'aguest dia, pr'amor que, encara qu'aguesta non sigue era nòsta darrèra conversacion, non solet es mèns dies, senon enquia es mies ores que son compdades.

De nau en ròstre d'Aliosha se reflectic ua fòrta emocion. Li tremolauen es comissures des pòts.

- E ara se qué ties?, eth starets arric doçaments. Qu'era gent mondana digue adiu damb lèrmes as sòns defuntadi; aciu nosati que mos alegram pes pairs que mos dèishen. Mos alegram e pregam per eri. Dèisha-me, donc. Ve-te'n, e hè lèu. Que te cau èster près des tòns frairs. Mès non près d'un d'eri, senon de toti dus.

Eth starets lheuèc era man entà benedir-lo. Que non auie discussion possibla, per mès qu'Aliosha desirèsse demorar-se. L'aurie shautat qu'eth starets l'auesse dit bèra causa mès, e siguec a man de badar bocar, mès que non gausèc a formular era pregunta: qué auie volut hèr a veir damb aquera prigonda reveréncia dauant deth sòn frair Dmitri? Se'n sabie que l'ac aurie explicat de boni talents, sense besonh de l'ac demanar, s'auesse estat possible. Que non ère, donc, aguesta, era sua volentat. Mès aquera reveréncia auie deishat a Aliosha estonat: credie cègaments qu'auie un sens amagat en aguest gèst. Amagat e, dilhèu, terrible. Quan gessec dera encencha deth ascetòri, dispausat a vier en monastèri abantes de qué comencèsse eth repaish damb eth higumeno (naturauments, eth que se limitarie a mestrar era taula), Aliosha s'arturèc, damb eth còr sarrat: li semblèc tornar a enténer es paraules qu'eth starets l'anonciaue era sua mòrt imminentia. Çò que l'auie predit, e damb tanta precision, ath delà, li calie complir-se de forma inexorabla: Aliosha atau ac credie religiosaments. Mès com podie demorar-se sens eth sòn starets, sens poder-lo veir, sens poder escotar-lo? E eth a on anarie? L'auie manat que non plorèsse e que deishèsse eth monastèri, Senhor! Hège fòrça temps qu'Aliosha non experimentaue ua angónia parièra. S'endralhèc lèu-lèu peth petit bòsc que s'estenie entre er ascetòri e eth monastèri e, sense forces entà tier aqueri pensaments que l'aclapauen d'aguesta manèra, se calèc a contemplar es pins centenaris que se lheuauen as dus costats deth caminòu. Eth trajècte que non ère long, uns cinc cents passi coma molt; ad aguesta ora que non s'aurie de trapar ad arrés peth camin, mès còp sec, en prumèr marrèc deth camin, desnishèc a Rakitin. Qu'ère en tot demorar a quauquarrés.

- Me demoraues a jo?, preguntèc Aliosha en vier ath sòn costat.
- Plan que òc. Rakitin arric. Veigi que hès lèu entà presentar-te dauant deth pair higumeno. Ja'c sabi: qu'a convidadi. Dès aqueth viatge que recebec ath bisbe e ath generau Pajatov, te'n brembes?, non auie tornat a balhar un repaish atau. Jo que non i estarè, mès tu ve-te'n entà aquiu, te cau mestrar es sausses. Ditz-me ua causa, Aleksei, se que vò díder aguest sòmni? Aquerò ei çò que te volia demanar.
- Quin sòmni?
- Donques aguesta reveréncia enquiat solèr que li a hèt ath tòn frair Dmitri Fiòdorovich. S'enquia e tot s'a hèt un còp ena testa!
- Te referisses ath pair Zosima?
- Òc, ath pair Zosima.
- Ena testa?

- A!, veigui que non m'è exprimit damb eth degut respècte... Ben, donques encara que sigue sense respècte. A veir, se qué signifique aguest sòmni?
- Non sai se qué signifique, Misha.
- Ja sabia jo que non te balharie explicacions. Segur que non se tracte d'arren important, a tot darrèr seràn es madeishes pegaries de tostemp. Mès qu'a hèt eth numeret damb fòrça intencion. Veiràs se com ara ne parlaràn d'aquerò a toti es santons dera ciutat e de seguit se correrà era votz per tota era província. "Qué signifique aguest sòmni"?, dideràn. Ena mia pensada, eth vielh qu'a estat pro astut: que s'a flairat eth crim. Era vòsta casa que putz.
- Quin crim?

Qu'ère evident que Rakitin auie talents de condar quauquarren.

- Ena vòsta familia, aquiu ei a on i aurà un crim. Qu'aurà lòc entre es vòsti frairs e eth tòn opulent pair. Per aquerò s'a balhat un còp ena tèsta eth pair Zosima: per s'un cas. Dempús imagina-te que se passe quauquarren: "guarda, mès s'aquerò ja ac auie anonciat eth sant starets, ac auie profetizat". Mès, quina forma de profetizàc ei aguesta, en tot balhar-se un còp ena tèsta? Qu'ei parièr, dideràn qu'ère un emblèma, ua alegoria, solet eth diable sap se guaires causes mès dideràn! Ac anonciaràn publicaments per aquiu, en tot rebrembar a toti: endonvièc eth crim, senhalèc ath criminau. Es *yurodivye*⁷ tostemp hèn madeish: se senhen ath dauant dera tauèrna e lancen pèires contra eth temple. Donques eth tòn starets parièr: ath just lo hè enlà a còps, mès dauant der assassin s'incline as sòns pès.
- De quin crim me parles? De quin assassinat? Qué me dides?, Aliosha non se botjaue deth lòc, que semblaue calat en solèr. Tanben Rakitin s'auie demorat quiet.
- De quin assassin? Dilhèu non ac sabes? Sò segur que tu tanben ac as pensat. Aquerò que me tie ahiscat, per cèrt. Escota, Aliosha, tu tostems dides era vertat, encara que te shaute nadar entre dues aigües: ac auies pensat o non ac auies pensat? Contèsta.
- Òc qu'ac è pensat, responc en votz baisha Aliosha.
- Enquia eth pròpi Rakitin se trebolèc.
- Com dides? Atau que tu tanben ac as pensat?, sorrisclèc.
- Jo... Que non ei qu'ac aja pensat, gasulhèc Aliosha, mès, quan as començat a parlar d'aquerò d'ua forma tant estranya, m'a semblat que jo tanben ac auia pensat.
- Ac ves?, ac ves? E damb quina claretat ac as exprimit! Aué, en tot guardar a ta pair e ath tòn frair Mitenka, as pensat en un crim? Alavetz, non m'è enganhat?
- Demora, demora, l'interrompec Aliosha, espaurit. D'a on très tot aquerò?... E çò de prumèr, per qué t'interèsse tant a tu?
- Dues preguntes desparières, mès plan naturaus es dues. Responi a cadua per

---

⁷ Version russa des "lhòcos de Crist"

separat. Que d'a on ac trèigui? Non auria vist arren d'aquerò s'aué madeish, de ressabuda, non auessa comprenut a Dmitri Fiódorovich, eth tòn frair, cabauments, complètaments; atau, de pic, sancer. Que n'è auut pro damb ua soleta tralha entà captar-lo ena sua integritat. Totes aguestes personnes tant aunorades, mès inclinades ara luxúria, an un limit, e ne se t'acodisque depassar aguest limit. Se non, as prumères de cambi escotelen ath sòn pròpi pair. E eth pair qu'ei un embriac e un libertin desfrenat, sense eth mendre sens dera mesura. Degun des dus se va a controtlar, e es dus, pam!, de cap ara trencada...

- Non, Misha, non; se solet ei aquerò, que me dèishes tranquil. Ad aquerò que non i arribaràn.
- Alavetz, per qué as tremolat de cap a pès? Dilhèu non coneishes eth perpal? Per mès aunorat que sigue, Mitenka (qu'ei pèc, mès aunorat) ei un òme luxuriós. Aguesta ei era sua definicion, en aquerò s'està era sua esséncia. Qu'a estat eth pair que l'a transmetut tota era sua abjècta luxúria. Eth solet que me tie estonat qu'èst tu, Aliosha: com te pòs sauvar vèrge? Tu tanben qu'èst un Karamazov! Ena vòsta familia era luxúria qu'arribe enquiat paroxisme. E ara aguesti tres luxuriosi s'estan susvelhant...damb un guinhauet amagat ena bòta. Es tres an tustat de cara, e dilhèu tu èst eth quatau.
- En çò que tanh ad aguesta hemna t'enganhés. Dmitri...la mensprède, didec Aliosha damb ua estrementida.
- A Grushenka? Non, frair, non la mensprède. S'a deishat per era ara sua prometuda ara vista de toti, aquerò vò díder que non la mensprède. En aquerò...en aquerò, frair, i a quauquarren que tu ara non compreneries. S'un òme s'encamarde d'ua beresa determinada, ja sigue encarnada en un còs de hemna o autanplan solet en ua part deth còs d'ua hemna (aquerò ac comprenen pro ben es luxuriosi), qu'ei capable de balhar per era as sòns pròpis hilhs, de véner a sa pair e a sa mair, a Russia e ara patria; encara que sigue aunorat, viera a panar; encara que sigue pacific, esgorjarà; encara que sigue fidèu, traïrà. Pushkin, cantaire des petit pès femenins, les ennautic enes sòns vèrsi; d'auti non les ennautissen, mès non pòden guardar-les sense patir un espasme. E non se tracte solet des pès... Aciu, frair, que compde pòc eth mensprètz, en tot adméter qu'agen menspredat de vertat a Grushenka. La menspredarà, mès non pòt despegar-se d'era.
- Aquerò jo qu'ac compreni, se l'escapèc de suspresa a Aliosha.
- De vertat? Plan que òc, qu'ac comprenes; s'ac as deishat anar atau, còp sec, aquerò ei qu'ac comprenes, didec Rakitin damb malícia. Ac as dit sense voler, se t'a escapat. Coma confession qu'ei mès de valor: aquerò signifie qu'eth tèma t'ei familhau, que ja as pensat en aquerò, en ahèr dera luxúria. A!, joen virginau! Vai, damb era mosqueta mòrta! Qu'èst un sant, Aliosha, en aquerò èm d'acòrd, mès que sembles ua mosqueta mòrta, e eth diable saberà en qué non as pensat ja! Eth diable saberà quines mès causes coneishes! Vèrge, mès que mos cau veir a quines prigondors as arribat... Hè ja temps que t'observi. Tu qu'èst un Karamazov, un

Karamazov de cap a pès... Que non poirie èster de ua auta manèra, en quauquarren auie de notar-se era raça e era seleccion. Luxuriós per part de pair, capvirat per part de mair. Per qué tremòles? Qu'ei que non digui era vertat? Te cau saber que Grushenka me demanèc, en tot referir-se a tu: "Ve-te'n, hè-lo a vier, que ja li treirè jo era sotana". E com m'ac demanaue: "hè-me-lo a vier, hè-me-lo a vier!" e jo non hèja que pensar: a qué vie tan curiosèr per tu? Sabes? Era qu'ei tanben ua hemna extraordinària!

- Saluda-la dera mia part, e ditz-li que non i vierè. (Aliosha forcèc ua arridalha). Acaba, Mijail, çò qu'auies començat; dempús te diderè çò que jo pensi.
- Que non i a arren tà acabar, qu'ei tot clar. Tot aquerò, frair, qu'ei musica vielha. S'enquia e tot tu amies ath laguens un luxiriós, que se pòt demorar deth tòn frair Ivan, neishut dera madeisha mair? Un aute Karamazov. Tot eth problema vòste des Karamazov s'està en çò de madeish: qu'ètz uns luxuriosi, uns cobejosi e uns capviradi! Ara eth tòn frair Ivan, qu'ei atèu, per causa de bèth absurd calcul que desconeishem, publique uns articles teologics, de trufaria d'entrada, e eth madeish arreconeish qu'ei ua baishesa. Aquerò eth tòn frair Ivan. Ath delà d'açò, que sage de cuelher-li era nòvia ath tòn frair Mitia e, çampar, ac artenherà. E de quina manèra: damp er acòrd deth pròpi Milenka, pr'amor qu'aguest li cedís era nòvia entà desliurar-se d'era e endrabar-se çò de mès lèu damp Grushenka. E tot aquerò, a maugrat de tota era sua noblesa e eth sòn desinterès, guarda ben. Aguesta qu'ei era gent mès nefasta! Dempús d'lsruerò, s'eth diable vos entene que vos crompe: eth madeish arreconeish era sua viletat e s'en.honse en era! E plan mès: ara a Mitenka que se le crotze en camin eth vielh decrepit de sa pair. Pr'amor que se passe qu'aguest, còp sec, va e pèrd eth cervèth per Grushenka, que li què era baua sonque de guardar-la. Solet per tòrt d'aguesta hemna ven de montar un tau escadal ena cèla, e tot açò pr'amor que Miusov a gausat cridar-la tarasca e díder qu'ère ua indecenta. Qu'ei mès encamardat qu'un gat. Abantes, simplaments, l'auie a sodada entà que s'ocupèsse de quauqu'un des sòns ahèrs enes tauèrnes, mès ara, de pic, se n'a encuedat e s'a fixat en era, a percut eth cap e non pare de hèr-li prepauses que non son precisaments aunèstes, plan. Totau, qu'en aguest camin an tustat es dus, eth pair e eth hilhet. Mès Grushenka que non se decante ne per un ne per aute; de moment que sage d'esquitlar-se e se tie a provocar as dus; qu'ei en tot condiderar se quin li convie mès, pr'amor se ben ath pair li pòt trèir sòs, eth que non se maridará, e dilhèu a tot darrèr hè ua canalhada e acabe barrant era bossa. Per aquerò, Milenka que tanben compde: non a sòs, mès, en cambi, ei capable de maridar-se. Òc, senhor, qu'ei capable de maridar-se! De deishar ara sua prometuda, a Katerina Ivanovna, aguesta beresa sens comparèr, rica, nòbla, hilha de coronèl, e maridar-se damp Grushenka, antica mantenguda deth vielh mercadèr Samsonov, òme depravat e baile dera ciutat. De tot aquerò, que ne pòt gésser, de hèt, un acarament criminau. E aquerò ei çò que demore eth tòn frair Ivan, que hè un negòci redon: conquiste a Katerina Ivanovna, que desire damp veeméncia, e de passa se met ena pòcha es seishanta mil dera sua dòt. Entà un non arren coma eth,

un praubetonh, qu'ei quauquarren pro seductor, entà començar. E guarda: non solet non ofense a Mitia, senon qu'aguest demore en deute damb eth, enquira hòssa. Pr'amor que me'n sabi de bona tinta qu'eth pròpi Mitenka, era setmana passada, en tot èster embriac en ua tauèrna, en companhia d'ues gitanes, comencèc a idolar dident que non ère un digne nòvi dera sua Katenka, e qu'eth sòn frair Ivan, totun, òc que n'ère digne d'era. E, per çò de Katerina Ivanovna, aguesta, plan que òc, non refusarà ara fin a un seductor coma Ivan Fiódorovich; que ja ei, de hèt, en tot trantalhar entre es dus. E de qué se n'a servit aguest Ivan entà miralhar-vos a toti vosati d'aguesta sòrta, que toti l'adoratz? Donques eth que se'n arrís de toti vosati, tau que se didesse: jo que sò ena glòria e me lequi es dits ath vòste compde.

- Com sabes tu aguestes causes? Per qué ac dides damb tanta seguretat?, preguntèc bruscaments Aliosha, rufant es celhes.
- E tu per qué m'ac demanes e te cau tanta pòur ara mia responsa? Aquerò ei pr'amor qu'è d'acòrd qu'è dit era vertat.
- Tu que non li ties simpatia a Ivan. Ivan que non se deisharie temptar pes sòs.
- Solide? E pera beresa de Katerina Ivanovna? Que non ei solet ua qüestion de sòs, encara que seishanta mil robles ei quauquarren plan seductor.
- Ivan que tie aspiracions mès nautes, tanpòc se deisharie sedusir per milers de robles. Que non son sòs çò que cèrque, ne tranquillitat. Dilhèu çò que cèrque ei eth patiment.
- E ara damb quin sòmni me vies? Ai, vosati...es nòbles!
- A!, Misha, Ivan qu'a ua amna tempestuosa. Era sua ment qu'ei captiva. I a en eth ua idia plan grana, encara sense desnishar. Qu'ei d'aquieres personnes que non an besonh de milions, senon d'aclarir eth sòn pensament.
- Aquerò qu'ei un panatori literari, Aliosha. Qu'as parafrasat ath tòn starlets. Quina endonvieta que vos a parat Ivan!, sorrisclèc Rakitin, damb evidenta animositat. Enquia e tot se le cambièc era expression dera cara e se li constrenheren es pòts. Se tracte, ça que la, d'ua endonvieta plan pèga, que non i a arren entà endonviar. Hètz-te brigalhs eth cervèth e ac compreneràs. Eth sòn article que hè arrir e ei asenat. Mès è liejut hè ua estona era sua estupida teoria: "sense era immortalitat dera amna, tanpòc i pòt auer vertut, de manèra que tot ei permetut". E eth tòn frairet Mitenka, te'n brembes?, qu'a dit a votz plan nauta: "ac tierè en compde". Seductritz teoria entàs brigands...Se qué digui?...quines pegaries... non entàs brigands, senon entà erudits vantariòus qu'es sòns pensaments son d'ua "prigondor insondable". Qu'ei un vantariòu, e ath hons non ei que: "per ua part non ei possible de cohessà'c; mès, pera auta, ei impossible de non arreconeishè'c". Tota era sua teoria qu'ei ua baishesa! Era umanitat traparà en era madeisha era fòrça entà víuer ena vertut, autanplan sense creir ena immortalitat dera amna! En amor ara libertat, ara egalitat e ara fraternitat traparà... (Rakitin s'auie acalorat, lèu

non podie tier-se. Mès còp sec, tau que s'auesse rebrembat quauquarren, s'arturèc). Ben, qu'ei pro, didec damb un arridolet encara mès forçat qu'abantes. De qué t'arrissem? Te penses que sò un simplet?

- Non, ne se m'acodís pensar qu'è un simplet... qu'è intelligent, mès...dèisha'c, me n'arria per ua pegaria. Compreni que te posques acalarar, Misha. Peth tòn afogament me n'è encuedat de qué tanpòc a tu te dèishe indiferent Katerina Ivanovna. Que hè ja temps qu'ac sospechaua, e per aquerò non aprècies ath mèn frair Ivan. Ès gelós d'eth?
- E tanben è gelosia des sòns sòs? Non ahiges açò?
- Non, que non ahigi arren sus es sòs, non voi ofensar-te.
- Se tu ac dides, te creigui, mès qu'eth diable se vos hèisque a vier, a toti vosati, e ath vòste frair Ivan! Non podetz compréner que, en tot deishar de cornèr autanplan çò de Keterina Ivanovna, òm pòt non auer-li era mendre simpatia. Pr'amor de qué me lo calerie apreciar a jo? Eth que se cre damb eth dret de hicar-se damb jo. Per qué non l'auria de pagar damb era madeisha moneda?
- Jamès l'è entenut a díder arren de tu, ne bon ne dolent; que non parle de tu en cap de sens.
- Donques jo è entenut a díder que hè dus dies, en çò de Katerina Ivanovna, me botec de pautes en cèu: enquia aguest punt s'interessèc per aguest umil servidor. Dempús d'lsruer, frair, non saberia díder se qui tie gelosia de qui. Se cuelhec era libertat d'exprimir era sua pensada, que sivans era, s'en un futur pròche non sò dispausat a seguir era carrèra d'archimandrita e non me decidisqui a tonsurar-me, partirè sense manca entà Sant Peterburg e m'inclorarè a bèra revista importanta, seguraments ena seccion de critica; dempús me demorarè ua desena longa d'ans en tot escriuer e finauments me harè damb era publicacion. Dempús la tornarè a lançar, damb ua indobtabla orientacion liberau e atèa, damb tralhes socialistes, e enquia damb un cèrt lustre laguens eth socialism, mès tostemp damb era aurelha parada, plan, apuant ath hons as nòsti e as vòsti e sajant de confóner as innocents. Eth finau dera mia carrera, sivans era interpretacion deth tòn frair, hè a veir que taus tralhes socialistes non m'empacharan d'ingressar en un compde corrent es sòs des subscripcions ne, arribat eth cas, meter-lo en circulacion en tot seguir es instruccions de bèth judiu, enquia que siga en condicions de bastir-me ua senhora casa en Sant Petersburg, entà hèr-me a seguir aquiu era redaccion e installar logataris ena rèsta d'estatges. Qu'a senhalat autanplan era situacion dera casa: ath cant deth nau pònt de pèira que, segontes diden, se projecte bastir sus eth Nevá, en Sant Petersbur, en carrèr Liteinaia e Vyborg...
- Ai, Misha, mès se tot aquerò se poirie complir peth menut!, sorrisclèc còp sec Aliosha, sense poder-se tier e arrint alègraments.
- Veigui que vos tanben me vietz damb sarcasmes, Aleksei Fiòdorovich.
- Non, non, desencusa-me, que hèja trufaria. Que tengui ues autes causes ena tèsta.

Mès ditz-me: qui t'a podut balhar toti aguesti detalhs, de qui les as entenut? Non me dideràs qu'ères personauments en çò de Katerina Ivanovna quan eth mèn frair Ivan parlèc de tu.

- Jo que non i èra, mès òc que i ère Dmitri Fiódorovich; ben, s'ac preferisses eth que non m'ac a condat a jo, mès jo qu'ac escotè, naturauments sense voler, pr'amor que me trapaua en dormitòri de Grushenka e non podia gésser d'aquiu mentre Dmitri siguesse ena cramba deth costat.
- A!, òc, m'auia desbrembat qu'ei parenta tua...
- Parenta? Que Grushenka ei parenta mia?, sorrisclèc Rakitin, en tot rogit-se tot. T'as tornat hòl o qué? Non ès en tòn sen.
- Com? Ei que non ètz parents? Aquerò auia entenut...
- A on ac as podut enténer? Non, vosati, es senhors Karamazov, vos vantatz e presumitz de naut linhatge, quan ta pair corrie en tot hèr eth bofon pes taules des auti e solet per caritat se compdaue damp eth ena codina. Admeti que jo non sò qu'un hilh d'un pòpe, ua creatura insignificanta ath costat d'uns nòbles coma vosati, mès que non vos cau ofensar-me tant alègra e descaradaments. Jo tanben sauvi eth mèn aunor, Aleksei Fiódorovich. Jo non posqui èster familia de Grushenka, d'ua hemna publica; te demani qu'ac comprenes!

Rakin qu'ère dehòra de se.

- Perdona-me, per amor de Diu, com podia jo supausar...? E, ath delà, com ei que me dides qu'ei ua hemna publica? De vertat ei...ua d'aguestes? Aliosha se rogit de pic. Te torni a díder qu'auia entenut a díder qu'èretz parents. La visites soent, e tu madeish m'as dit que non as damp era cap de relacion amorosa...Jamès auria pensat que la menspredèsses d'aguesta manèra! De vertat s'ac merite?
- Se la visiti, qu'è es mèns motius entà hè'c, e aquerò entà tu qu'ei pro. E, per çò que tanh ara parentat, mèsalèu dideria qu'eth tòn frair o enquia eth tòn pròpi pair harà que sigues tu, abantes que jo, familia d'era. Ben, que ja i èm. Tè, mielhor ve-te'n entara codina. Uï!, qué se passe aciu? Qué ei aquerò? non me digues qu'auem arribat tard! Que non ei possible qu'agen acabat de minjar tan d'ora! N'auràn hèt bèra ua des sues es Karamazov? Solide fòrça! Aquiu que i é ta pair, e Ivan Fiódorovich vie darrèr sòn. Qu'an gessut ath mès córrer dera residéncia deth higumeno. Eth pair Isidor les sorriscle quauquarren dès eth pòrge. E ta pair tanben crida e hè gesticulacions, que deu esclidassar a quauqu'un. Vai, tanben Miusov partís en coche; aquiu qu'ei, lo ves? Guarda, tanben Maksimov, eth gran propietari, se'n va ara prèssa; òc, aciu que s'a passat un escandal, aciu que non i a auut repash! Non l'auràn balhat ua repassada ath higumeno? O, dilhèu s'an hèt a seguir eri era repassada...Que les estarie pro ben!...

Es exclamacions de Rakitin que non èren en bades. Efectiuaments, s'auie format un escandal, inausit e inesperat. Tot qu'auie aubedit a ua "inspiracion".

VIII.UN ESCANDAL

Quan Miusov e Ivan Fiódorovich entrauen a veir ath higumeno, Piotr Aleksandrovich, òme en vertat corrècte e fin, non se tardèc a experimentar, ara sua manera, un delicat procès: s'avergonhèc d'auer-se emmaliciat. Que sentie ath sòn laguens que, ath hons, s'aurie d'auer limitar a menspredar ath miserable Fiódor Pávlovich, en tot sauvar era sang hereda ena cèla deth starets, en sòrta de desgahonar-se tau qu'ac auie hèt. "Es monges, aumens, non an auut eth perqué de çò que se passèc, se didec, de pic, en arribar en pòrge deth higumeno e, pr'amor que sò en companhia de gent respectabla (per çò que semble eth pair Nicolai, eth higumeno, pertanh tanben ara noblesa), per qué non èster amable, atentiu e cortés?... Que non pensi discutir, ath contrari, sajarè de díder amen a tot, embelinar-les damb era mia amabilitat e...e...atau poirè demostrar-les que jo non vau dera man d'aguest Esopo, d'aguest palhassa, d'aguest Pierrot, e qu'è hicat era pauta, madeish que toti eri..."

Per çò que tanhie as tales des bòsqui e as drèts de pesca qu'èren objècte de litigi (ne tan solet eth se'n sabie a on ère tot aquerò), decidic d'autrejar-les-ac definitiuaments, d'un viatge per toti, aguest madeish dia (mès que mès, pr'amor qu'èren causes de pòc valor), e méter punt finau a toti es sòns plaids damb eth monastèri.

S'assolidèc enes dues bones intencions quan apareishec en minjador eth pair higumeno. Pròpiaments, que non ère un minjador, pr'amor qu'eth higumeno non dispausaue que de dues crambes en edifici, encara quiei vertat qu'èren plan mès amples e comòdes qu'es deth starets. Totun, es móbles des crambes tanpòc èren particularaments confortables: es móbles èren d'acajó, tapisadi en cuer, en tot seguir era mòda des ans vint; es hustes deth pis ne tansevolhe èren pintades, totun, tot que reludie pera sua neteja e enes hièstres i auie fòrça flors polides; mès eth principau luxe en aguest moment, coma ei naturau, ère era taula (en tot parlar, tanben, en aguest aspècte, en tèrmes relatius) suenhosaments mestrada: es tovalhes èren netes; era vaishèra ludenta; auie tres varietats de pan, magnificaments hornejat, dues botelhes de vin, ues autes dues der excellent idromèu deth monastèri e ua grana gèrra de veire damb *kwas*, tanben deth monastèri, famós en tot er parçan. Que non i auie ne ua soleta gota de vodka. Mès tard, Rakitin condarie que s'auie premanit entara ocasion un repaish compausat de cinc plats: auie sopa d'esturion damb pastissi de peish; dempús un peish borit, magnificaments premanit, sivans ua recèpta pròpia; ara seguida, filets de salmon, gelat e compòsta e, fin finau, ua sòrta de gelarèia que se retiraue ath minjar blanc. Tot aquerò s'ac auie flairat Rakitin, que, sense poder-se tier, auie pistat de bon voler ena codina deth higumeno, a on tanben auie es sòns contactes. Que les auie pertot, e sabie estirassar-les dera lengua. Ère de còr inquiet e envejós. Ère plan conscient des dues notables aptituds, mès, ena sua presuncion, les exageraua precipitadaments. Qu'ère convençut de qué vierie a èster ua personalitat destacada en sòn gènre, mès a Aliosha, que se sentie plan estacat ada eth, li hège dò qu'eth sòn amic Rakitin non siguesse sincèr e se remisse a reconeishè'c; ath contrari,

en saber que jamès panarie sòs, encara que n'auesse era escadença, se consideraua decididaments, er òme mès aumorat deth mon. En aguest terren, ne Aliosha ne arrés auien arren a hèr.

Rakin que non auie categoria entà que lo convidèssen ath repaish; ça que la, acodiren coma convidadi eth pair Iosif e eth pair Paisi, damb un aute ieromonge. Ja èren en minjador en tot demorar ath pair higumeno quan entrèren Piotr Aleksandrovich, Kalganov e Ivan Fiódorovich. Tanben se demoraue, un shinhau desseparat, eth gran propietari Maksimov. Entà recéber as sòns convidadi, eth pair higumeno s'auancèc enquiat centre dera cramba. Qu'ère un ancian naut, prim, mès encara fòrt, brun, damb abondosi peublanqui, de ròstre alongat, grèu e amortat. Saludèc damb ua inclinacion, sense díder arren, as sòns convidadi, que, en aguesta ocasion, òc que s'apressèren a demanar-li era sua bendiccion. Miusov siguec a mand autanplan de punar-li era man, mès eth higumeno la retirèc a temps, e non i auec tau punet. Ça que la, Ivan Fiódorovich e Kalganov poderen aguest viatge completar eth rituau, mejançant un simple e popular esclafit de pòts ena man.

- Que mos cau desencusar dubèrtaments, dauant de vòsta reveréncia, comencèc Piotr Aleksandrovich, arridolant damb amabilitat, encara qu'en un ton grèu e respectuós; mos cau desencusar pr'amor d'acodir sense un des vòsti convidadi, Fiódor Pávlovich, qu'auie vengut damb nosati; que s'a vist obligat a absentar-se deth vòste repaish, e non sense motiu. Ena cèla deth reverend pair Zosima, en tot deishar-se amiar des sòns impulsi pendent ua deplorabla peleja familhau damb eth sòn hilh, a prononciat quauques paraules totafèt inoportunes...dit de ua auta manèra, totafèt indecoroses...que d'açò, çampar, (guardec as ieromonges) vòsta reveréncia ja ne deu auer notícies. Qu'ei per aquerò que, conscient dera sua colpa e sincèraments empenaït, a cuelhut ua vergonha insuperabla e mos a demanat, ath sòn hilh Ivan Fiódorovich e a jo madeish, que vos hescam a vier eth sòn mès sincèr dòu, era sua afliccion e eth sòn penaïment...En resumit, demore e desire podèc reparar mès endauant, e ara, en tot sollicitar era vòsta benediccion, vos prègue que desbrembetz çò que s'a passat...

Miusov carèc. Un còp prononciades es sues paraules d'ua tirada, se sentec plan satisfèt d'eth madeish, autant que non restèc ena sua amna ne tralha dera sua nauèra irritacion. Que tornaue a estimar ara umanitat, sincèraments sense resèrves. Eth higumeno, que l'auie escotat damb gravetat, joquèc leugèraments era tèsta e didec en responsa:

- Que me hè dò era sua abséncia. Dilhèu, a conseqüéncia deth repaish, aurie podut arribar a apreciar-mos, madeish que nosati ada eth. Vos prègui, senhors, que vos seigatz ena taula.

Se placèc dauant era icòna e comencèc a pregar en votz nauta. Toti joquèren respectuosaments era tèsta, e autanplan eth gran propietari Maksimov se hec a notar, en tot júnher es mans en senhau de devucion.

E just en aguest moment Fiódor Pávlovich hec era sua darrèra badinada. Que

mos calie tier en compde que de vertat auie auut era intencion d'anar-se'n e que de vertat ère conscient, Dempús era sua vergonhosa conducta ena cèla deth starets, dera impossibilitat d'assistir, coma se tau causa, ath repaish deth higumeno. Non ei que ne siguesse guaire d'avergonhat ne que se considerèsse colpable de çò que s'auie passat, senon dilhèu tot ath contrari; mès, en quinsevolh cas, sentie qu'era sua preséncia en repaish non serie oportuna. Mès, tan lèu l'apressèren ath pòrge eth trantalhant veicul, e a punt ja de pujar en eth, Fiódor Pávlovich s'arturèc de ressabuda. Li vengueren entath cap es paraules qu'auie prononciat en preséncia deth starets: "Cada còp qu'entri en un lòc, me sembla que jo sò mès brigand qu'arrés e que toti me cuelhen per un bofon"; "Tè, vam a hèr eth bofon; non me cau pòur dera vòsta opinion, pr'amor que toti, toti sense excepcion, ètz mès pècs e mès brigands que jo". Li venguec talents de resvenjar enes auti es sues pròpies viletats. Se'n brembèc alavetz, en aguest sens, se com un viatge, temps a, l'auien preguntat: "Per qué auetz en òdi ad aguesta persona?" ara quau causa auie responut, en ua escometuda de bofon desvergonhament: "Donques guardatz: era vertat ei qu'a jo non m'a hèt arren; totun, jo que li è hèt ua malaheita de çò mès indecenta, e, sonque auer-la-se hèt, è començat a odiar-lo". En rebrembar aqueres paraules, arric silenciosa e maliciosaments, en ua rapida reflexion. Es uelhs l'espinchauen e enquia es pòts li comencèren a tremolar. "Ja qu'è començat, me calerà acabar", decidic còp sec. Era sua mès prigonda sensacion en aqueri moments que poirie èster descrita damp aguestes paraules: "Ja ei massa tard entà pensar en ua reabilitacion; atau, donc, vau a escopir-les sense vergonha: s'ai que non me'n hè cap de vergonha, qu'ai pro!" Manèc ath menaire que se demorèsse e entornèc entath monastèri damp bones camalhardades, dret cap ara residéncia deth higumeno. Encara non sabie pro ben se qué harie, mès òc que sabie qu'ère eth patron deth madeish e que solet auie besonh d'ua petita possada entà arténher, en un virament de uelhs, eth limit dera infamia; ara plan, non pensaue en cap cas arribar ath crim ne calar-se en ua bestiesa que lo podessen amiar entà judici. En darrèr tèrme, ja saberie dominar-se, causa qu'a viatges lo susprenie ada eth madeish. Se presentèc en minjador deth higumeno en precís moment qu'auie acabat era pregària e toti se dirigien entara taula. Deth lumedar estant, campèc eth grop e s'estarnèc d'arrir, damp ua riseta prolongada, insolenta, maligna, en tot guardar atrevidaments es uelhs de toti.

- Vos pensàuetz qu'auia partit! Donques aciu que sò!, sorrisclèc, e es sues paraules retroniren en tota era sala.

Pendent un moment toti lo guardèren fixaments, sense díder arren, enquia que, còp sec, senteren que quauquarren s'anaue a passar en aguest madeish instant: quauquarren indesirable, asenat, quauquarren que costarie solide un escandal. Piotr Aleksandrovich, qu'ère d'un umor excellent, se botèc de pic plan enrabiati. Tot çò que s'auie padegat e solatjat en sòn còr ressuscitèc e se quilhèc de ressabuda.

- Non, que non sò dispausat a tolerà'c, idolèc. Non posqui... Que non posqui de cap des manères!

Eth sang li borie e li pujaue ena tèsta. S'estramuncaue en parlar, mès que ja non ère en condicions de saber se qué didie, e cuelhec eth sòn chapèu.

- Com, que non podetz?, sorrisclèc Fiódor Pávlovich. Se qué ei aquerò de qué non podetz de "cap des manères"? Posqui passar o non, vòsta reveréncia? Acceptatz ad aguest convidat?
- Vos ac demani de tot còr, responc eth higumeno. Senhors!, higec ara seguida. Vos demani damp tota era mia amna que, en tot deishar de cornèr es vòstes pelejes, vos amassetz en amor e concòrdia frairau en aguest pacific repaish, tant que lheuatz es vòstes oracions ath Sénher...
- Non, non, qu'ei impossible, cridèc dehòra de se, Piotr Aleksandrovich.
- Donques s'entà Piotr Aleksandrovich ei impossible, tanben n'ei entà jo, e non m'i vau a demorar. Qu'è vengut damp aguesta idia: que pensi anar pertot damp Piotr Aleksandrovich; que vo n'anatz, Piotr Aleksandrovich, jo tanben me'n vau; que vos demoratz, jo tanben me demori. Damb aquerò dera concòrdia frairau que l'auetz hèt ua bona hèta, pair higumeno: non m'arreconeish coma parent! Vertat, Von Sohn? Aciu qu'auem a Von Sohn. Bon dia, Von Sohn.
- Ei...per jo?, gasulhèc perplèx eth propietari Maksimov.
- Non, tu que non ès Von Sohn. Se'n sap vòsta reveréncia se qué ei aquerò de Von Sohn? I auec un procès criminau: l'assassinèren en ua casa de fornicacion (me pensi qu'ei atau se com cridatz vosati ad aguesti lòcs)... l'assassinèren e li panèren e, a maugrat dera edat respectabla, lo calèren en ua caisha, la barrèren ben embarrada, e de Sant Petersburg estant la facturèren entà Moscòu, en vagon der equipatge, damp eth sòn corresponent numéro. E, tant que clauauen era tapa, aqueres depravades dançaires cantauen cançons e tocauen eth *gusli*⁸, voi díder, eth *fortepiano*. Donques aguest d'aciu ei eth madeish Von Sohn. Qu'a resuscitat d'entre es mòrts, non ei vertat, Von Sohn?
- Mès se qué ei açò?, se qué ei açò?, s'enteneren ues votzes en grop des ieromonges.
- Partim!, sorrisclèc Piotr Aleksandrovich, en tot dirigir-se a Kalganov.
- Non, senhors! Permetetz-me!, intervenguec Fiodor Pávlovich, en ton estrident, auançant un pas mès entar interior dera cramba. Permetetz-me a jo tanben d'acabar. Aquiu, ena cèla, que m'an enfamiat, en tot díder qu'è actuat sense respècte, especiauments per auer parlat, a tot cridar, de gòbis. Piotr Aleksandrovich Miusov, parent mèn, que vò qu'enes paraules i age *plus de noblesse que de sincérité*, tant que jo, peth contrari, m'estimi mès enes mies paraules *plus de sincérité que de noblesse*, e ath diable era *noblesse!* Non ei atau, Von Sohn? Permetetz-me, pair higumeno; jo, encara que siga un bofon e que me presenta coma un bofon, que sò un cavalièr d'aunor, tant que Piotr Aleksandrovich solet tie amor pròpi reprimit, e arren mès. S'è vengut aciu hè ua estona, a estat, possiblaments, damp era intencion de veir e d'explicar-me. Qu'è aciu ath mèn hilh Aleksei, que cèrque era sua sauvacion; jo que sò sa pair: me cau preocupar e me preocupi peth sòn avier. È estat en tot escotar e en tot hèr eth mèn papèr,

---

⁸ Esturment de còrda.

observant totes es causes damb discretion; ara que vos voi aufrir eth darrèr acte dera representacion.

Com actuam nosati? Entre nosati, çò que què ja non se torne a quilhar. Çò qu'a queigut ja non se quilharà bric mès. Donques non! Jo que me voi quilhar. Santi pairs, sò indignat damb vosati. Era confession qu'ei un gran sacrament; jo la respecti e sò dispausat a inclinar-me ath sòn dauant. Mès se passe que, aquiu ena cèla, toti quèn de jolhs e se cohèssen en votz nauta. Dempús de quan ei licit cohessar-se d'aguesta manèra? Era confession d'aurelha a aurelha siguec establida pes Pairs dera Glèisa: solet en aguest cas ei un sacrament era confession; qu'ei atau, de temps de memòria perduda. Se non, com vau a poder-me exprimir jo, per exemple, dauant de toti, que s'açò, que s'aquerò...? Ben, que ja me comprenetz, que s'açò, que s'aquerò... quin escandal! Non, pairs; aciu, entre vosati, dilhèu bèth un se sente atrèt de cap as flagellants...Jo, en moment que sigue, pensi escriuer ath Sinode, e ath mèn hilh Aleksei me lo harè a vier entà casa...

Aciu ua *nota bene*: Fiódor Pávlovich auie entenut campanes e non sabie a on. En un autre temps s'auie difonut maliciosi rumors (per çò que hè non solet damb eth nòste monastèri, senon tanben damb d'auti qu'existie tanben era institucion deth starchetsvo), qu'aien arribat enes aurelhes deth bisbe, sivans es quaus es startsy èren objècte d'ua consideracion excessiua, en detriment dera preeminéncia deth higumeno; per exemple, s'acusaue as startsy de hèr un usatge indegit deth sacrament dera confession e d'autes causes semblables. Qu'èren acusacions sense cap de sens, que s'aien esbugassat per eres madeishes ath cap d'un temps, autant entre nosati qu'en auti lòcs. Mès er estupid diable que s'auie apoderat de Fiódor Pávlovich e, mèstre des sòns nèrvis, l'amiaue cada viatge mès luenh entà un peridèr vergonhós, li bohèc ath laguens aquera vielha acusacion qu'eth madeish non ne comprenie ne ua soleta paraula. Ne tansevolhe siguec capable d'exprimir-la corrèctaments, s'auem en compde qu'ena cèla deth starets arrés s'auie ajulhat ne s'auie cohessat damb votz nauta, per çò que Fiódor Pávlovich non auie podut veir arren de semblable, e parlaue en tot guidar-se solet per vielhs rumors e indiscrecions que l'aien vengut, qui ben qui mau, ena memòria. Mès, un viatge deishada d'anar aquera estupiditat, se n'encuedèc de qué auie dit quauquarren sense pès ne cap, e de seguit sentec eth besonh de demostrar as sòns interlocutors e, çò qu'ei pejor, de demostrar-se ada eth madeish que çò qu'auie dit non ère cap pegaria. E, encara que se'n sabie qu'en cada paraula non harie que híger ua naua asenada, e encara mès grana qu'es anteriores, se lancèc pala enjós, incapable ja de tier-se.

- Guaira infàmia!, cridèc Piotr Aleksandrovich.
- Desencusatz, didec eth pair higumeno. Se didec en auti tempsi: "E comencèren a parlar de jo, e an dit fòrça causes, quauques ues d'eres dolentes. Mès jo, en auer entenut tot aquerò, m'è dit: aguesta qu'ei era medecina de Jesús, que me l'a enviat entà guarir era vanitat dera mia amna". Qu'ei per aquerò, que tanben nosati vos balham umilaments es gràcies, estimat òste!

E hec ua prigonda reveréncia dauant Fiódor Pávlovich.

- Ècs! Beataria e frases vielhes! Frases vielhes e gèsti vielhs! Era vielha mentida e eth formalitme des reveréncias enquiat solèr! Que ja coneishem aguestes reveréncias! "Un punet enes pòts e un punhau en còr", tau qu'en *Es brigands* de Schiller. Que non me shaute, pairs, era faussetat; voi era vertat! Mès era vertat non s'està enes góbis, aquerò que ja ac è dit pro naut! Pairs monges, per qué dejunatz? Com demoratz recéber a cambi ua recompensa en cèu? Per ua recompensa atau jo que tanben dejunaria! Non, monge sant, çò que vos cau hèr ei practicar era vertut en aguesta vida, èster util ara societat en sòrta d'embarrar-vos en un monastèri damb era parva assegurada e non demorar era recompensa aquiu naut: ja veiratz se com atau còste un shinhau mès. Coma vedetz, pair higumeno, jo tanben sò capable de parlar ben. Què auetz premanit per aciu? (s'apressèc ara taula). Oporto annadit dera Factory, un *medoc* embotelhat des frairs Yeliseiev...caralh damb es pairs! Aquerò que non se retire guaire as góbis. Vai, quines botelhes an premanit es pairs! Hu, hu, hu... E qui a portat entà aciu tot aquerò? A estat eth campanhard rus, eth trebalhador, que pòrte aciu es sòs guanhadi damb es sues mans encoishinades, en tot cuelher-l'ac des sòns hilhs e des besonhs der Estat! Pr'amor que vosati, pairs sants, shurlatz ath pòble!
- Aquerò que ja ei completaments indigne dera vòsta part!, protestèc eth pair Iosif.

Eth pair Paisi caraue tu per tu. Miusov gessec ath mès córrer dera cramba, e Kalganov partic ath sòn darrèr.

- Plan, pairs, jo tanben vau darrèr de Piotr Aleksandrovich! Que non pensi tornar mès aciu; encara que m'ac demanetz de jolhs, non pensi tornar. Vos hi a vier mil robles, e es vòsti uelhs s'an tornat a embelinar, hu, hu, hu! Non, que non vau a híger arren mès. Me resvengi pera mia passada joenesa, pes mies umiliacions! (Floquèc un còp de punh ena taula, en un accès de simulada emocion). Aguest monastèri qu'a significat molt ena mia vida! Fòrça lèrmes amargantes qu'è vessat per eth! Vosati metéretz contra jo ara mia hemna, ara capvirada. M'auetz maudit en sèt concilis, m'auetz criticat en tot eth parçan! Qu'ei pro, pairs!. Aguest ei un sègle liberau, ei eth sègle des vaishèts de vapor e des camins de hèr. Ne mil robles, ne cent, ne cent kopets: que non receberatz de jo arren d'arren!

Ua auta *nota bene*: eth nòste monastèri non auie auut jamès un significat especiau ena vida de Fiódor Pávlovich, que jamès auie vessat ua soleta lèrma amarganta per tòrt d'eth. Totun Fiódor Pávlovich ère tant esmoigut damb aguestes simulades lèrmes que per un moment siguec a mand d'arribar a creder-les-se; que non li manquèc guaire entà estarnar-se de plorar, atrendit, mès en aguest madeish instant credec que ja ère era ora de hè repé. Eth higumeno, dauant d'aquera empodoada mentida, joquèc eth cap e tornèc a díder, en ton impausant:

- Tanben s'a dit: "Patís damb resignacion e alegria era infàmia non meritada que pese ath tòn dessús, e non t'aclapes ne ages en òdi ath tòn infamaire".

Atau haram.

- Tè, pegaries! E ramblah de mots! Contunhatz damb es vòstes pegaries, pairs, que jo me'n vau. E ath mèn hilh Aleksei me lo hèsquai a seguir entà tostemp, a causa dera mia pairau potestat. Ivan Fiódorovich, reverent hilh mèn, seguitz-me, se vos platz! Von Sohn, entà qué te vòs demorar aciu! Ve-ne damb jo entara ciutat. En çò de mèn que i a alegria. I seràs coma ua *versta*, e, en sòrta d'òli de dejun vos balharè porcèth damb coscós; minjaram; te harè hèr a vier un conhac, Dempús un licor: que n'è un d'ahragues... Va, Von Sohn, non dèishes que se passe de long era felicitat!

Gessec cridant e gesticulant. Siguec en aguest moment quan Rakitin lo vedec e l'amuishèc a Aliosha.

- Aleksei!, idolèc de luenh eth sòn pair sonque en veder-lo. Aué madeish vies en çò de mèn definitiuaments, e te hès a vier eth coishin e eth matalàs, pr'amor de qué non ne demore tralha de tu en aguest lòc.

Aliosha s'arturèc, caladi es pès en solèr, sens díder arren, en tot campar atentiuaments era scèna. Fiódor Pávlovich, mentretant, pugèc en coche, e darrèr sòn, sense tansevolhe virar-se entà Aliosha, entà dider-se adiu, se premanic a pujar, carat e ombrui, Ivan Fiódorovich. Mès just alavetz avec lòc ua auta scèna extravaganta e lèu inversemblabla, que venguec de tuar tot er episòdi. De ressabuda, ath costat der estriu deth coche, campèc eth propietari Maksimov. Qu'auie vengut ath mès còrrer, alendant, entà non endarrierar-se. Rakitin e Aliosha l'aien vist còrrer. Hège tan lèu que, ena sua precipitacion, botèc eth pè en estriu abantes de qué Ivan Fiódorovich auesse trèt eth sòn quèrre e, en tot agarrar-se ara caisha deth coche, se premanic entà pujar d'un bot.

- Jo tanben! Jo tanben vengui damb vosati, sorrisclèc tant que balhaue un guimbet, damb un arridolet alègre e bracat, damb mina de felicitat e dispausat a quinsevolh causa. Hètz-me a vier a jo tanben!
- Non ac auia dit jo?, sorrisclèc damb afogadura Fiódor Pávlovich, qu'ètz Von Sohn? Qu'ètz eth vertadèr Von Sohn, resuscitat d'entre es mòrts! Com auetz podut gésser d'aquiu? Qué hègetz aquiu *vonsohnizant*? E com auetz podut, precisaments vos, abandonar eth repaish? Que vos cau èster dur d'entendement! Jo que ja ne sò, mès eth vòste cas, frair, me tie estonat! Sauta, sauta lèu lèu! Dèisha que puge, Vania, que serà divertit. D'ua manèra o ua auta se lançarà enes nòsti pès. Vos anatz a lançar, Von Sohn? E se li hèm un lòc en sèti deth car, damb eth menaire?... Sauta entath sèti Von Sohn!

Mès Ivan Fiódorovich, que ja s'auie acomodat en sòn sèti, sens badar boca, li fotèc, còp sec, damb totes es sues fòrces, ua empossada en piech a Maksimov, e aguest aterrific a un *sazhen* de distància. Se non queiguec en terra, siguec per edart.

- Partim!, li cridèc damb ràbia ath menaire, Ivan Fiódorovich.
- Mès se qué hès? Se qué hès? Per qué lo tractes d'aguesta manèra?, lo repoteguec Fiódor Pávlovich, mès eth coche ja auie arrincat.

Ivan Fiódorovich non responc.

- Tè, quines causes!, comencèc de nau Fiódor Pávlovich, guardant de reuelh ath sòn hilh, dempús de dues menutes de silenci. Be sigueres tu qui pensèc çò deth monastèri, qui anèc ahiscant, qui balhèc era sua aprobacion...a qué vie ara aguesta enrabiada?
- Que ja n'auem pro de díder pegaries, posatz-vos ua estona ara, aumens, lo copèc sevèraments Ivan Fiódorovich.

Fiódor Pávlovich se demorèc ua aute còp dues menutes carat.

- Un shinhau de conhac que vierie pro ben ara, comentèc en ton de senténcia
Mès Ivan Fiódorovich non responc.
- Quan arribem tu tanben beueràs.

Ivan Fiódorovich contunhaue sense díder arren.

Fiódor Pávlovich se tenguec pendent un aute parelh de menutes.

- Donques a Aliosha, ça que la, lo pensi trèir deth monastèri, per mès desagradiu que vos resulte, plan reverend Karl von Moor.

Ivan Fiódorovich rufèc es espates damp mensprètz e, en tot virar-se, se botèc a guardar eth camin. A compdar d'aguest moment, ja non dideren arren enquia arribar en casa.

Libre tresau. Es luxuriosi.

I. EN PABALHON DETH SERVICI

Era casa de Fiódor Pávlovich Karamazov se trapaue luenh deth centre dera ciutat, mès tanpòc enes entorns. Qu'ère pro vielha, mès auie ua façada agradiua: d'un solet solèr, damb entresòl, pintada d'un color tirant tà gris e damb losat de hèr vermelh. Per çò d'aute, encara poirie demorar de pè pendent fòrça temps, qu'ère espaciosa e acuelhenta. Qu'auie en era fòrça trastets, amagaders e escalères insospechables. Es arrats abondauen en sòn interior, mès a Fiódor Pávlovich non lo shordauen: "aumens, damb eres, non se hèn tant engüegues es nets, quan un se demore solet". Pr'amor que, efectiuaments, auie eth costum de hèr enlà as sòns vaillets entath sòn pabalhon e s'embarraue solet damb clauadura. Aguest pabalhon, plaçat en pati, qu'ère ample e solide. Fiódor Pávlovich auie hèt installar en eth ua codina, a maugrat que ja n'auie ua ena casa principau; non li shautaue era flaira a companatge, atau que se hège a vier eth repaish a trauèrs deth pati autant en iuèrn qu'en ostiu. Era casa auie estat bastida entà ua familia nombrosa e aurie podut alotjar cinc viatges mès de senhors e vaillets. Mès en moment deth nòste raconde ena casa solet i demorauen Fiódor Pávlovich e Ivan Fiódorovich, e eth pabalhon deth servici l'ocupauen en totau tres vaillets: eth vielh Grigori, era sua hemna, era vielha Marfa, e eth joen Esmerdiakov. Que mos cau parlar mès peth menut d'aguesti tres membres deth servici. Deth vielh Grigori Vasilievich Kutuzov, de un aute costat, que ja auem dit pro. Òme fèrm e sevèr, s'endralhaue entà çò que se prepausaue damb ua rectitud temarduda, tostemp qu'aguest objectiu, per un o un aute motiu (soent estonadaments illogic), se lheuèsse dauant sòn coma ua vertat absoluta. En resumit, qu'ère aunèst e incorruptible. Era sua hemna, Marfa Ignatievna, a maugrat d'auer-se sosmetuda sense badar boca, ara volentat deth sòn marit, l'auie persutat, d'ua forma espanturianta, tanlèu sigueren desliuradi es campanhards, per exemple, entà que deishèssen a Fiódor Pávlovich e se calèsssen en un petit negòci en Moscòu (qu'auien quauqui estauvis), mès Grigori decidic alavetz, e d'un viatge per toti, qu'era sua hemna mentie, "pr'amor que cap hemna ei sincèra", que non auie d'abandonar ath sòn ancian patron, siguesse aguest coma siguese, "pr'amor que ara ère aguest eth sòn déuer".

- Tu comprenes se qué ei eth déuer?, li demanèc a Marfa Ignatievna.
- Òc, Grigori Vasilievich. Çò que non compreni ei qu'eth nòste déuer sigue demorar-mos aciu, li responec damb fermetat Marfa Ignatievna.
- Tè, ac comprenes o non, qu'atau serà. D'ara endauant, silenci.

E atau siguec: non partiren, e Fiódor Pávlovich les assignèc ua sodada, petita, mès que les ac pagaue damb regularitat. Grigori sabie, ath delà, qu'auie sus eth sòn

patron ua influéncia indiscretibla. Ac sentie e ère vertat. Bofon astut e testud, Fiódor Pávlovich, de caractèr plan fèrm "entà cèrtes causes dera vida", tau qu'eth madeish didie, auie, entath sòn estonament, un caractèr mèsalèu fèble entà ues autes "causes dera vida". Que se'n sabie plan ben de se quines èren e li hègen fòrça pòur. Entà cèrtes causes dera vida que cau tier es aurelhes plan dubèrtes e aquerò qu'ère plan dur sense un òme de confiança ath costat, e Grigori ère un òme plan fidèu. En fòrça escadences ath long dera sua carrèra, Fiódor Pávlovich auie podut recéber bèth un qu'aute patac, e ath delà dolorós, e tostemp auie acodit ena sua ajuda Grigori, encara que Dempús, cada viatge, recebie un repotegada deth sòn patron. Que non ère solet es còps çò qu'espaurie a Fiódor Pavlovich: qu'auie casi mès grèus, autanplan fòrça delicadi e complicadi, que ne tan solet eth, dilhèu, aurie estat capable de definir aguest extraordinari besonh que sentie d'ua persona fidèu e pròcha, qu'experimentau a viatges, de ressabuda, en un instant e de manèra incomprendisbla, ath sòn laguens. Qu'èren casi lèu malautissi: plan depravat e soent crudèu ena sua luxúria, tau qu'un babau maligne; Fiódor Pávlovich sentie de suspresa, en bèra ocasion, en aguestes menutes d'embriaguesa, ua pòur espirituau e ua bassacada morau que li repercutien lèu fisicaments, entà didè'c atau, ena sua amna. "Qu'ei coma s'en aguesti moments era amna me pataquegèsse ena górga", didie a viatges. Ère just en aguesti instants quan li shautaue auer ath sòn cant, pròche ada eth, dilhèu non ena madeisha cramba, mès òc en pabalhon, a un òme leiau, fèrm, totafèt desparièr d'eth, non corromput, que, a maugrat d'èster testimòni dera sua vida en contunh libertinatge e en tot èster ath pas de toti es sòns secrèts, pera sua fidelitat, li permetesse quinsevolh causa, non l'empachèsse e, çò de mès important, non li repoteguèsse arren ne lo menacèsse damb arren, ja siguesse en aguest mon o en futur, e que, se calesse, tanben lo defenesse... de qui? De quauqu'un desconeishut, que siguesse terrible e perilhós. Çò d'essenciaciù ère precisaments que li calie auer sense manca a un aute òme, un vielh amic, que lo podesse cridar en un mau moment, solet entà guardar-lo ena cara, dilhèu entà escambiar bèra paraula, encara que siguesse d'escassa importància, e se Grigori se demoraue madeish, se non s'embestiaue, sentie de pic un aleujament en sòn còr, mès, se s'embestiaue, ath contrari, se demoraue encara mès trist. Quauqui viatges (encara que pògui) Fiódor Pávlovich se presentaue, autanplan ath miei dera net, en pabalhon e desvelhaue a Grigori, entà qu'aguest venguesse ua estona a tier-li companhia. Grigori i anaue, e Fiódor Pávlovich li començau a parlar des pegaries mès banaus e de seguit lo deishauar anar, a viatges, autanplan damb ua leugèra burla o badinada; e Dempús, en deishà'c tot de cornèr, se calaue en lhet e alavetz dormie eth sòn des justi. Madeish l'auie arribat a Fiódor Pávlovich quan venguec Aliosha. Aliosha li "trauessèc eth còr" pr'amor que "se demoraue aquiu, ac vedie tot e non li repotegaue arren". Mès encara, que s'auie hèt a vier quauquarren insolit: ua manca totau de mensprètz entada eth, vielh coma ère; li mostraue, autaments, ua trendesa constanta e ua estimacion totafèt sincèra e naturau, encara que non la meritèsse. Tot aquerò auie estat entath vielh depravat e celibatari ua plan grana suspresa, completaments non demorada per eth, qu'enquia alavetz sonque auie estimat "era immondícia". Quan partic Aliosha, se cohessèc ada eth madeish qu'auie comprenut cèrtes causes qu'enquia alavetz non auie

volut compréner.

Que ja è mentat ath principi deth mèn raconde se com detestaue Grigori a Adelaida Ivanovna, era prumèra esposa de Fiódor Pávlovich e mair deth sòn prumèr hilh, Dmitri Fiódorovich, e com, peth contrari, defenie ara sua dusau hemna, era isterica Sofia Ivanovna, contra eth sòn pròpi senhor e contra tot aqueth que se l'acodisse díder ua soleta paraula mala o frivòla sus era. Era sua simpatia per aguesta malerosa s'auie convertit entada eth, en quauquarren tan sagrat que ne tansevolhe vint ans mès tard aurie suportat ad arrés era mès minima allusion sus era, e, er ofensaire s'aurie hèt a vier de seguit eth sòn repotèc. Pera sua mina, Grigori ère un òme hered e seriós, pòc blagaire, que pronociaue paraules solemnes, mesurades. A prumèr còp de uelh qu'ère impossible aubirar s'estimaue o non ara sua moisha e aubedienta hemna; mès plan que òc, en realitat l'estimaue, e era, plan qu'ac comprehenie. Aguesta Marfa Ignatievna ère ua hemna que non solet non ère estupida senon que dilhèu autanplan ère mès intelligenta qu'eth sòn marit, aumens mès senada enes qüestions dera vida, e, totun, s'auie subordinat damb resignacion e en silenci dès eth començament dera sua union matrimoniau e sens dopte lo respectaue pera sua superioritat espirituau. Qu'ei digne de saber que, entre es dus, ath long dera sua longa vida en comun, auien parlat pro pòc e solet des causes mès vidantes e indispensables. Eth circonspecte e majestuós Grigori reflexionau sus es sòns ahèrs e copacaps tostemp solet, atau que Marfa Ignatievna auie comprehenut, fòrça temps a, e d'un viatge per toti, qu'eth non auie besonh en absolut des sòns conselhs. Sentie qu'eth sòn marit avaloraueth sòn silenci e que lo consideraua ua prova d'intelligéncia. Tustar-la, non l'auie tustat jamès, exceptat d'un solet viatge, encara que plan leugèraments. En ua escadença, en pòble, pendent eth prumèr an de maridatge d'Adelaida Ivanovna e Fiódor Pávlovich, es joenes e hemnes deth pòble, alavetz encara sirventes, s'amassèren en pati dera casa senhoriau entà cantar e dançar. Comencèren a entonar *Enes prats* quan, còp sec, Marfa Ignatievna, alavetz encara ua hemna joena, sautèc ath dauant deth còr e dancèc era "dança russa" d'ua manèra especiau, non ara manèra des campanhards, coma es autes hemnes, senon tau que la dançaue quan servie ena casa des rics Miusov, en sòn petit teatre privat, a on un mèstre de dança, vengut expréssaments de Moscòu, ensenhaue dança as actors. Grigori campèc ara sua hemna se com dançaue, e, ja ena sua *isba*, ua ora dempús, li balhèc ua leçon, en tot chinar-li un shinhau eth peu. Mès es còps que s'acabèren aciu entà tostemp, e non se repetiren ena sua vida; ath delà, Marfa Ignatievna, dès aguest dia, hec eth vòte de non dançar.

Diu non les auie balhat hilhs; qu'aueren ua creatura, òc, mès moric. Ère evident qu'a Grigori li shautauen es mainatges, ne tansevolhe se n'amagaue, ei a díder, non s'avergonahue d'amuishà'c. A Dmitri Fiódorovich lo cuelhec ath sòn cargue en húger Adelaida Ivanovna, quan ère un mainatge de tres ans, e lo suenhèc pendent un an; eth madeish lo pientaue e lo lauaue en trolhador. Dempùs se n'encuedèc tanben d'Ivan Fiódorovich e d'Aliosha, çò que li costèc ua bohetada, mès que tot aquerò ja ac è condat. Eth sòn pròpi hilh solet li balhèc era alegria dera esperança, quan Mafra Ignatievna encara ère embarçaçada. Quan neishec, totun, li trauessèc eth còr de pena e

d'rror. Çò que se passèc ei qu'eth mainatge auie vengut en mon damb sies dits. En veder-lo Grigori se demorèc tant aclapat que non solet s'estèc carat enquiat dia deth bateg senon que se n'anaue exprèsaments entath uart entà non auer de parlar. Ena primauèra e, pendent tres dies seguidi, non hec que hotjar bancaus en uart. Ath tresau dia li calie batiar ath mainatge; entà alavetz, Grigori ja auie auut temps de pensar quauquarren. En entrar ena *isba* a on s'auie amassat eth clergat damb es convidadi e, fin finau, damb eth madeish Fiódor Pávolovich, que s'auie presentat en qualitat de pairin, declarèc de pic qu'ath mainatge "non se l'auie de batiar jos cap de concepte"; ac didec en votz baisha, sens excedir-se de paraules, en tot articular-les damb pògui talents, e limitant-se a calar era guardada fixa e inexpressiua sus eth prèire.

- Per qué?, li demanèc eth prèire damb un alègre estonament.
- Pr'amor que...ei...un dragon...gasulhèc Grigori.
- Com que ei un dragon? Quin dragon?

Grigori sauvèc silenci pendent ues menutes.

- Que s'a produsit ua confusion dera natura...gasulhèc e, a maugrat que parlèc d'ua manèra pòc clara, ac hec damb fermetat, sense talents, evidentaments, de balhar mès explicacions.

S'estarnèren d'arrir e, coma ei naturau, batièren ath praube mainatge. Grigori preguèc damb fervor ath costat dera pila baptismau, mès que non cambièc de pensada sus eth nauèth neishut. Per çò d'autre, non s'opausèc ad arren, mès enes dues setmanes que viuec era malautissa creatura a penes lo guardèc, autanplan hège tau que non i siguesse e passaue era màger part deth temps dehòra dera *isba*. Mès, quan ath cap de dues setmanes eth mainatge moric de difteria, eth pròpi Grigori lo botèc en taüt, lo guardèc damb ua prigonda tristesa e, en moment que curbién de tèrra era sua petita e pòc prigonda hòssa, s'ajulhèc e s'inclinèc enquiat solèr. Dès alavetz, pendent fòrça ans non mentèc ath sòn hilh ne un solet viatge, e tanpòc Marfa Ignatievna, ena sua preséncia, s'en brembaue d'eth e quan bèth viatge parlaue damb quauquarrés sus eth sòn "hilhet" ac hège en un mormolh, encara que non siguesse present Grigori Vasilievich. Marfa Ignatievna se n'encuedèc que, dès aquera petita hòssa, eth sòn marit s'auie començat a ocupar essenciauments de "causes divines", liegie es *Cheti-Minei*, soent en silenci e solet, en tot hicar-se cada viatge es sòns grani mericles redons de montura argentada. Pògui viatges liegie en votz nauta, s'un cas en Quareme. Li shautaue eth libre de Job, auie très non se sap d'a on ua colleccio de discursi e sermons deth "nòste sant pair Isaac de Siria", e lo liegec tu per tu pendent fòrça ans, lèu sense compréner arren, mès que dilhèu ère per açò que volie e estimaue ad aguest libre mès qu'a cap aute. Enes darrèri tempsi auie començat a escotar e a estudiar as flagellants, en auer-ne coneishut a quauqui uns en vesiat, e se demorèc visiblaments impressionat, encara que non li semblèc just abandonar era sua fe per ua auta. Es sues lectures de "causes divines" auien balhat ara sua portadura, coma ei naturau, ua mina encara mès solemna.

Dilhèu auie propension ath misticisme, mès, coma hèt de bon voler, era arribada

en mon e era mòrt deth sòn hilh de sies dits coïncidic damb un aute ahèr plan estranh, inesperat e singular, que deishèc ena sua amna, sivans era expression que tierie mès endauant, ua "tralha". Se passèc qu'eth madeish dia qu'acoguèren ara creatura de sies dits, Marfa Ignatievna, en desvelhar-se ath pic dera mieja net, entenec tau qu'uns plors d'un recent neishut. S'espauric e desvelhèc ath sòn marit. Aguest parèc era aurelha e se n'encuedèc de qué mèsalèu ère quauqu'un que gemegaue, "semblaue ua hemna". Se lheuèc e se vestic; qu'ère ua net de mai, pro cauda. En gésser en lumedar, entenec damb claretat qu'es panteishi venguen deth uart. Mès eth uart, de nets, qu'ère barrat damb clau dès eth pati e non auie manèra d'entrar per un aute lòc, pr'amor qu'ère entornejat per ua barralha nauta e fòrta. En tornar entà casa, Grigori aluguèc un fanau, cuelhec era clau deth uart e, sens parar atencion ara pòur isterica dera sua hemna, que contunhaue assegurant qu'entenie es plors d'un mainatge e que solide ère eth sòn hilh, que ploraue e la cridaue, partic en silenci de cap ath uart. Aquiu comprenec claraments qu'es gemiments venguen dera petita *bania* qu'aien en uart non guaire luenh deth brescat, e que qui panteishaue ère en realitat ua hemna. En daurir era *bania*, desnishèc un espectacle qu'ath sòn dauant se demorèc estonat: ua prauba innocentia dera ciutat, ua *yurodivaia*, que vagau pes carrèrs e que toti la coneishien damb eth subernòm de Lizaveta era Pudecenza, s'auie refugiat ena *bania* e venguie de mainadar. Era creatura jadie ath sòn costat e era agonizaue. Era hemna non badaue boca, pr'amor que non sabie parlar. Mès tot aquerò que mos calerie explicà'c a despart...

II. LIZAVETA ERA PUDECENCA

Qu'auie en aquerò ua circonstància especiau que tustèc prigondaments a Grigori e que venguec a confirmar definitiuaments ua sospecha desagradiua e repugnanta qu'auie auut. Aguesta Lizaveta era Pudecenza ère ua gojata de plan petita estatura, que midaue "dus *arshiny*⁹ e escag", coma didien atrendides fòrça vielhes devòtes dera nòsta ciutat en rebrembar-la dempús de mòrta. Eth sòn ròstre de vint ans, san, ample e rosat, qu'ère totaument eth d'ua pèga; es sòns uelhs, en guardar, se demorauen tachadi d'ua manèra desagradiua, encara que tranquilla. Tostemps, autant en iuèrn qu'en ostiu, anuae damb es pès nuds, vestida solet damb ua camisa de canam. Es sòns peus lèu neres, plan espessi, onduladi madeish qu'era lan d'ua oelha, caperauen era sua tèsta coma ua enòrma casqueta de pèth. Ath delà, tostemp èren mascaradi de tèrra, de hanga, caperadi de petites huelhes, hius e lacets, pr'amor que tostemp dormie en solèr e entre lordèra. Sa pair Ilià, ère un menestrau malautís e arroïnat que beuie fòrça; non auie larèr e de fòrça ans ençà se guanhaue era vida en tot trabalhar en çò d'uns patrons acomodadi, menestraus tanben dera nòsta ciutat. Sa mair auie mòrt hège ja fòrça temps. Tostemp malaut e rabiós, Ilià picaue a Lizaveta d'ua manèra inumana, quan aguesta venguie en çò de sòn. Mès que campaue per aquiu en plan pògues occasions, pr'amor qu'eth sòn guanhapan ère de hèr de *yurodivaia*, ua santa creatura de

⁹ mesura de longitud equivalent a 0,71 mètres.

Diu. Es patrons d'Ilià, eth madeish Ilià e autanplan molti ciutadans compatissents, mès que mès comerçants e es sues hemnes, auien sajat mès d'un còp de vestir a Lizaveta d'ua manèra mès decenta que solet damb era camisa e, entar iuèrn, tostemp li botauen ua longa perissa de pèth de oelha e la cauçauen damb un parelh de bòtes nautes; era que solie deishar que la vestissen, sense méter trebucs, mès dempús se n'anaue e, en quinsevolh lòc, sustot ena neira dera catedrau, se trège tot çò que l'auien aufrit (un mocador, ua pelha, era perissa, es bòtes), ac deishaue tot aquiu e se n'anaue descauça, sense mès ròba qu'era camisa, tau qu'abantes. Un viatge eth nau governador dera nòsta província, en ua visita d'inspeccion ena nòsta petita ciutat, se sentec plan ofensat enes sòns mielhors sentiments en veir a Lizaveta e, a maugrat de compréner que se tractau d'ua *yurodivaia*, tau que l'auien condat, remarquèc qu'ua joena que vagau pes carrèrs sense mès ròba qu'ua camisa ère un atentat contra era decéncia e manèc qu'enies dies a vier non se tornèsse a repetir. Mès eth governador partic e Lizaveta la deishèren tau qu'ère. Sa pair venguec de morir e era, coma orfanèla, siguec encara mès estimada per totes es amnes pietoses dera ciutat. Plan que òc, semblaue autanplan que toti l'estimauen; es mainatges non hègen burla d'era ne l'ofensauen, e aquerò a maugrat qu'es nòsti mainatges, mès que mès ena escòla, son uns pòcvaus. Entraue en cases de desconeishudi e arrés la hège enlà; ath contrari, toti li balhauen mòstres d'afècte e ua monedeta de miei *kopek*. Li balhauen era monedeta, era la cuelhie e de seguit l'anaue a botar en un aumoinèr, sigue entara glèisa sigue entara preson. S'en mercat li balhauen ua bagueta de pan o un coquilhon, l'ac autrejaue tostemp ath prumèr mainatge que se trapau, o ben arturaue a ua des senhores riques dera nòsta ciutat, tanben entà balhar-l'ac, e es senhores ac acceptauen autanplan damb alegria. Per çò que hè ada era, non se neurie que de pan nere e aigua. A viatges entraue en ua botiga opulenta, se seiguie; aquiu que i auie merces de valor, tanben sòs, mès es patrons dera botiga jamès la susvelhauen, sabien que, encara que desbrembèssen pilèrs de robles dauant d'era, non arremassarie ne un *kopek*. Ena glèisa i entraue en pògues escadences, dormie sustot enes vestibuls des temples o ben, dempús de sautar ua barralha d'arrominguères (que contunham en tot auer ena ciutat fòrça barralhes d'arrominguères en sòrta de barralhes de husta), en uart de quauqu'un. Pera sua casa, ei a díder pera casa d'aqueri patrons a on auie viscut eth sòn defuntat pair, i campau apuprètz un còp per setmana e, en iuèrn, i anaue toti es dies, mès solet entà passar era net, e hège jadilha o ben en portau, o ben ena bòrda. S'estonauen de qué podesse sostier ua tau anament, mès era que ja i ère acostumada; encara qu'ère de petita estatura, auie ua complexion extraodinàriaments robusta. Quauqui uns des nòsti senhors afirmauen que, tot aquerò, ac hège solet per orgulh, mès de bèra manèra aguesta opinion non se tenguie: non sabie prononciar ne ua soleta paraula, solet de quan en quan artenbie a botjar era lengua e her un mugiment. Com podien parlar d'orgulh! Un viatge (hè ja bèth temps), en ua clara e templada net d'eth plen de seteme, de cap a ua ora plan tardiuà entàs nòsti costums locaus, ua embriagada peaina de senhors dera nòsta ciutat, uns cinc o sies òmes galhardi qu'auien estat de tantarra, entornauen dès eth club entàs sues cases, en tot hèr corsèra pes patis deth darrèr. Es dus costats deth carreron èren entornejadi de barralhes d'arrominguères qu'ath sòn

darrèr s'estenien es uarts des cases pròches; eth carreron que daue entà ua palanca que trauessaue aguesta longa e pudenta bassa qu'entre nosati didem a viatges arriuet. Ath cant dera barralha, entre ortigues e laparasses, era nòsta peaina desnishèc ara dormenta Lizaveta. Es senhors, qu'estauen de çò mès alègres, s'arturèren ath sòn dauant arrint e se calèren a hèr burla en tot díder totes es obscenitats possibles. A un joen *petimetre* se l'acodic hèr ua pregunta totafèt excentrica sus un tèma impossible: "Poirie bèth un, qui que siguesse, cuéller a semblabla bèstia per ua hemna, en aguest madeish moment, eca, eca..." Toti damb orgulhosa repugnància, dideren qu'ère impossible. Mès en aguest grop s'i trapaua Fiódor Pávlovich, que còp sec hec un bot e didec que òc, que se la podie considerar ua hemna, e enquia e tot mès, e qu'aquerò autanplan li higie ua sòrta de piquent particular, eca, eca. Cèrt, en aguesta epòca, entre nosati, Fiódor Pávlovich sajaue de representar d'ua manèra massa ostentosa eth papèr de bofon, li shautaue hèr-se a veir e hèr a arrir as senhors, en un aparent plan d'egalitat, plan que òc, mès, en realitat, se comportaue damb d'eri coma un maladret. Aquerò se passèc en madeish moment qu'acabaue de vier-li de Sant Petersburgo era notícia dera mòrt dera sua prumèra esposa, Adelaida Ivanovna, e, quan, damb un crespon en chapèu, beuie e se comportaue d'ua manèra tant indecorosa, es autes personnes dera ciutat, autanplan es mès depravades, se shordauen en veder-lo. Era peaina, plan que òc, s'estarnèc d'arrir dauant d'aquera opinion inesperada; un d'eri autaplan comencèc a provocar a Fiódor Pávlovich, mès es auti li mostrèren mès repugnància qu'abantes, encara que tot aquerò damb ua gadalesa desmesurada, e, finauments, cadun repilhèc eth sòn camin. Mès tard, Fiódor Pávlovich, jurèc e perjurèc qu'aquera net se n'auie anat damb es auti; dilhèu siguec atau reauments, arrés ac poirà saber de cèrt ne ac saberà jamès, mès cinc o sies mesi dempús toti, ena ciutat, comencèren a parlar damb sincèra e extraordinària indignacion de qué Lizaveta ère prenhs; preguntauen, hègen investigacions: de qui ère eth pecat? Qui ère er ofensor? E siguec alavetz que de ressabuda s'escampilhèc per tota era ciutat er extravagant rumor de qué er ofensor auie estat eth pròpi Fiódor Pávlovich. D'a on auie gessut aguest rumor? D'aquera peaina de senhors tantarres, enquia alavetz, ja solet ne demoraue ena ciutat un des sòns membres, un òme que, ath delà d'auer ua cèrta edat, ère un respectable conselhèr d'Estat, damb familia e hilhes adultes, que de cap manèra aurie difonut era notícia, encara que s'auesse passat quauquarren; per çò des auti participaires, uns cinc òmes, ja aiuen partit dera ciutat. Mès eth rumor auie insinuat dirèctaments a Fiódor Pávlovich e contunhaue en tot senhalar-lo. Plan que òc, eth jamès ac admetec: ne tansevolh se denhèc respóner ad aguesti insignificants mercadèrs e menestraus. Alavetz ère un òme capinaut e se remie a parlar se non ère en companhia de fionçanaris e nòbles, que tant les divertie. Siguec en aguest moment quan Grigori, energicaments, damb tota era fòrça deth morir, se lheuèc a favor deth sòn senhor e non solet lo defenie contra totes aguestes calomnies senon que discutie e se pelejaue per eth, en tot hèr escambiar a molti d'opinion. "Qu'ei eth, aguest individú ignòble, eth colposable", afirmaue damb rotonditat; er ofensor non ère que "Karpdeth der avitz" (atau cridauen a un temible convicte, plan famós en aquera epòca, que venguie d'escapar-se dera preson provincial e s'estaue amagat ena nòsta ciutat).

Aguesta conjectura semblaue plan probabla, pr'amor que s'en brembauen de Karl, se'n brembauen precisaments de qué pendent aqueres madeishes nets, près era tardor, Karl auie romat pera ciutat e panat a tres personnes. Mès tot aguest ahèr e totes aguestes parlòtes non solet non esbugassèren en absolut era simpatia generau pera prauba *yurodivaia*, senon que toti se botèren a protegir-la e balhar-li supòrt encara mès. Era senhora Kondratieva, veuda acomodada d'un comerçant, autanplan ac premanic tot entà hèr-se a vier a Lizaveta en çò de sòn ja a finaus d'abriu e non deishar-la gésser enquia qu'emainadèsse. La susvelhauen sense pòsa, mès a tot darrèr, a maugrat de tota era vigilància, Lizaveta, ja de nets, gessec còp sec d'amagat dera casa de Kandratieva e venguec a parar en uart de Fiòdor Pávlovich. Com podec, damp eth sòn estat, passar peth dessús dera nauta e solida barralha deth uart quiei encara ua sòrta d'enigma. Es uns afirmauen que "bèth un l'auie tranportat" e d'auti que "quauquarren l'auie transportat". Çò de mès probable ei que tot se passèsse d'ua manèra naturau, encara que plan complicada, e que Lizaveta, que sabie passar per dessús des barralhes d'arrominguères entà entrar enes uarts des auti e hèr jadilha, s'aurie de bèra manèra, enfilat tanben ena barralha de husta de Fiòdor Pávlovich, e, de naut estant, enquia e tot hènt-se mau, auesse sautat en uart, a maugrat deth sòn embaraq. Grigori se lancèc sus Marfa Ignatievna e li manèc qu'ajudèsse a Lizaveta, tant qu'eth anuae ath mès córrer a quèrrer a ua vielha lheuador, era hemna d'un menestrau que, plan, non s'estaue guaire luenh. Sauvèren ath mainatge, mès Lizaveta moric en hèr-se dia. Grigori cuelhec ath nauèth neishut, lo hec a vier en çò de sòn, hec a seir ara sua hemna e l'ac botèc ena hauda, ath cant deth sòn piech: "Aguesta creatura de Diu, aguest orfanèl, ei parent de toti, e encara mès de nosati. Que mo l'envie eth nòste petit defunt, a neishut d'un hilh deth diable e d'ua santa. Neurís-lo e non plores mès". Atau Marfa Ignatievna se n'encuedèc deth mainatge. Lo batièren e li botèren de nòm Pavel; per çò deth patronimic, toti, tanben eri dus, sens qu'arrés atau les ac indiquèsse, comencèren a cridar-lo Fiòdorovich. Fiòdor Pávlovich non i metec cap de trebuc e enquia ac trapèc tot divertit, encara que contunhèc a remir era sua implicacion damp totes es sues forces. Ena ciutat agradèc qu'acuelhesse ar orfanèl. Mès endauant autanplan pensèc entada eth un cognòm: lo cridèc Smerdiakov peth fausnòm de sa mair. Smerdiakov se convertic en dusau vailet de Fiòdor Pávlovich e viuie, ath principi dera nòsta istòria, en pavalhon, damp eth vielh Grigori e era vielha Marfa. Hège de codinèr. Que me calerie tanben que higessa quauquarren sus eth en particular, mès que me hè ja vergonha distrèir pendent tant de temps era atencion deth liegeire entà uns vailets tan vidanti: per aquerò, repilhi eth mèn raconde, damp era esperança de qué se presente per se soleta era escadença de parlar sus Smerdiakov ath long dera novèla.

III . CONFESSIÓ D'UN CÒR ARDERÓS. EN VERS

Aliosha, après auer entenut era orde que sa pair li cridaue deth coche estant tant que partie deth monastèri, s'estec parat ua estona, ath miei d'ua grana perplexitat. Non

ei que s'estèsse aquiu clauat coma un pau, aguestes causes non l'arribauen. Ath contrari, a maugrat de tot eth sòn trebolici, s'apraièc entà endralhar-se de seguit entara codina deth pair higumeno e averiguar se qué auie hèt eth sòn progenitor aquiu naut. Dempús s'enfilèc de cap ara ciutat, damb er in de qué pendent eth sòn recorрут artenherie a resòlver de bèra manèra eth problema que lo tormentaue. M'esdegarè a díder qu'es sorriscles de sa pair e era orde de qué venguesse en çò de sòn "damb es coishins e eth matalàs" non l'espaurien bric. Pro se'n sabie qu'aguesta orde, prononciada damb votz nauta e damb un crit tant ostentós, auie estat dada "en un cambiament sobte", autanplan en favor dera beresa, entà didèc atau, de forma semblabla ad açò d'aqueith menestrau dera nòsta petita ciutat, qu'auie begut mès deth compde ena hèsta deth sòn aniversari, en preséncia des convidadi, s'auie embestiat pr'amor que non li mestrauen mès vodka e de suspresa s'auie botat a trincar era sua pròpia vaishèra, a esquiçar era sua ròba e era dera sua hemna, a estronhar es móbles e, a tot darrèr, es veires dera casa, e tot aquerò, madeish, en aumenatge ara beresa. Bèra causa d'aguesta sòrta, plan que òc, li venguie d'arribar a sa pair. Que non cau díder qu'ath londeman aqueth menestrau, dempús dera tantarra e dempús de deisharlo era embriaguesa, auie planhut es taces e es plats trincadi. Aliosha sabie que tanben eth vielh, solide, lo deisharie tornar en monastèri ath londeman, o dilhèu quitament, aguesta madeisha tarde. Qu'ère totauments convençut, ath delà, de qué eth ère era darrèra persona que sa pair volerie ofensar. Aliosha n'ère segur de qué arrés en mon lo volie ofensar jamès, e non solet se passaue que non lo volien ofensar, senon que tanpòc podien. Aquerò, entada eth, qu'ère un axiòma, definitiuaments acceptat, sense discussions, e damb aquerò contunhèc endauant, sense eth mendre dopte.

Mès en aguest moment se voludaue en eth un aute temor, d'un gènre completamènts desparièr, e plan mès dolorós, pr'amor que ne eth madeish Aliosha lo podie definir; qu'ère precisaments era pòur ara hemna e, concretaments, a Katerina Ivanovna, que tan tu per tu l'auie suplicat, ena nòta que l'auie balhat era senhora Jojlakova, tà que venguesse a veder-la sense explicar eth perqué. Aguesta demana e eth persutant besonh de complir-la desvelhèren de pic ua cèrta sensacion de torment en sòn còr e, pendent tot eth maitin, a mida que se passaue eth temps, aguesta sensacion auie anat creishent en tot hèr-se mès dolorosa, a maugrat de totes es scènes e incidents que s'aiuen passat dempús en monastèri, tau que hège un moment ath costat deth pair higumeno, eca, eca. Çò que cranhie non ère ignorar de qué volerie parlar-li era e çò que responerie eth. E que non ère ara hemna, en generau, çò que cranhie d'era: qu'auie escassi coneishements sus es hemnes, plan que òc, mès, totun açò, amiaue tota era sua vida, dès era mès trenda mainadesa enquiat sòn ingrés en monastèri, en tot viuer sonque damb eres. Cranhie en concret ad aguesta hemna, precisaments a Katerina Ivanovna. Que l'auie cranhut dès eth prumèr viatge que la vedec. E solet l'auie vist un o dus viatges, dilhèu tres, e enquia e tot auie escambiat quauques paraules damb era en ua escadença. Rebrembaue era sua imatge coma ua joena beròia, capinauta e imperiosa. Mès que non ère era beresa çò que lo tormentaue senon quauquarren desparièr. Qu'ère justaments aquera inexplicabla natura dera sua pòur çò que hège aumentar eth sòn temor. Es intencions dera joena qu'eren plan

nòbles, eth ac sabie; se predaue a sauvar ath sòn frair Dmitri, que ja ère colpable dauant d'era, e se s'i predaue ère solet per generositat. Mès, a maugrat dera consciéncia e era justícia qu'eth non podie deishar de balhar a toti aguesti sentiments magnifics e generosi, un hered li baishaue pera esquia a mida que s'apressaue ena sua casa.

Se n'encuedèc de qué non traparie ath sòn frair Ivan Fiódorovich, tan pròche ada era, en çò de Katerina Ivanovna: eth sòn frair deuie èster ara damb sa pair. N'ère solide fòrça de qué non traparie a Dmitri aquiu, e se'n sabie deth perqué. Atau ei qu'aurien ua convèrsa en privat. Que l'aurie shautat fòrça veir, abantes d'aguesta convèrsa fatidica, a sa frair Dmitri, passar ua estona ath sòn costat. Aurie escambiat quauques paraules damb eth, sense amuishar-li era carta. Mès eth sòn frair Dmitri s'estaue luenh e çò de mès probable ei que tanpòc siguesse en casa. Dempús d'arturarse un instant, cuelhec ua decision definitiua. Se senhèc damb gèst abituau e esdegat, ara seguida arric per quauquarren e s'endralhèc damb fermetat entà veir ara sua terribla dauna.

Coneishie era casa. Mès que se l'auesse calut anar enquiatth carrèr Major, dempús trauessar era plaça, eca, aurie auut d'anar plan mès luenh. Era nòsta petita ciutat ei plan dispersada e es distàncies sòlen èster mèsalèu granes. Ath delà, sa pair lo demoraue, dilhèu encara non auie auut temps de desbrembar era sua orde, podie emmaliciar-se, e per aquerò li calie esdegar-se entà arribar en un e un aute lòc. Per totes aguestes consideracions, decidic escuerçar eth camin en tot passar pes patis deth darrèr, pr'amor que se'n sabie de totes es corseres dera ciutat coma eth paumet dera sua man. Aquerò volie díder qu'aurie de deishar de cornèr, lèu deth tot, es camins, auançar ath long de clòses desèrtes, sautar autanplan, a viatges, barralhes des auti, a on, totun, toti lo coneishien e saludauen. D'aguesta manèra podie arténher eth carrèr Major ena meitat deth temps. En bèth moment li calèc passar pro près dera casa pairau, just peth dauant deth uart adjacent damb eth de sa pair, que tanhie a un casalon praube e roïnós de quate hièstres. Era propietària d'aguest casalon ère, coma sabie Aliosha, ua menestrala dera ciutat, ua vielha que li mancaue ua cama e que viuie damb sa hilha, ua anciana crambèra que s'auie avedat ara vida civilizada dera capitau, a on auie demorat tostemp en cases de generaus, e que d'ençà un an auie tornat en çò de sòn, per tòrt dera malautia dera anciana, e que li shautaue lúder es sòns plan eleganti vestits. Era vielha e era sua hilha qu'auien queigut, ça que la, en ua misèria terribla, autant que cada dia venguien ena codina de Fiódor Pávlovich, coma vesies sues, entà hèr-se damb un shinhau de sopa e de pan. Marfa Ignatievna les mestraue de bon grat. Mès era hilha, encara qu'anaue a cercar sopa, non auie venut ne un solet des sòns vestits e autanplan n'auie un damb longa coa. D'aguesta circonstància se n'auie sabut Aliosha per edart, plan que òc, peth sòn amic Rakitin, que decididaments ère ath corrent de tot çò que se passaue ena nòsta petita ciutat, e, sonque saber-se'n, se n'auie desbrembat d'era completaments. Mès, en arribar ena nautada deth uart dera vesia, de suspresa se'n brembèc d'aguesta coa, lheuèc lèu-lèu eth cap clin e cogitós e...auc un encontre totauments inesperat.

En uart des vesies, enfilat a quauquarren der aute costat dera barralha, pistau, visible enquiara pòst deth piech, eth sòn frair Dmitri Fiódorovich; ère en tot gesticular damp totes es sues forces, en tot cridar-lo entà que s'apressesse; çampar, non solet li hège pòur de cridar, senon enquia de díder ua paraula en votz nauta, non siguesse eth cas que l'entenesse quauquarrés. Aliosha correc de seguit entara barralha.

- Sòrt que se t'a acodit de lheuar era vista, èra a mand de cridar-te, li gasulhèc ara prèssa Dmitri Fiódorovich, tot content. Puja aciu!, lèu! A!, quina sòrt qu'ages vengut. Qu'èra en tot pensar en tu...

Tanben Aliosha ère content e solet se demanaue se com poirie pujar e passar peth dessús dera barralha. Mès Mitia, damp eth sòn fòrt braç, l'agarrèc deth code e l'ajudèc a sautar. En tot recuelher-se era sotana, sautèc damp era leugeressa d'un coquinaire descauç.

- Botja-te, va!, se petèc Mitia en un mormolh sobte.
- Entà a on?, demanèc Aliosha, tanben en un mormolh, en tot guardar per toti es costats e desnishar que se trapaue en un uart completament uet a on, ath delà d'eri dus, non s'i trapaue arrés. Eth uart qu'ère petit, mès eth casalon des propietaris se quilhaue a uns cinquanta passi de distància. Mès s'aciu non i é arrés, per qué parles damp votz baisha?
- Per qué? A!, qu'eth diable se m'empòrte!, sorrisclèc còp sec Dmitri Fiódorovich en votz nauta. Òc, per qué parli en votz baisha? Ves se quina confusion dera natura se pòt hèr a vier de ressabuda? Que sò aciu, amagat, en tot sauvar un secret. Era explicacion, mès endauant; mès en tot saber qu'ei un secret, m'è botat tanben a parlar secretaments, gasulhant tant qu'un pèc quan non n'auem besonh. Vam!, per aquiu! Mès ara, silenci! Voi balhar-te un punet!

Glòria ath plan Naut en mon,
glòria ath plan Naut en jo...!

- "Abantes de qué arribèsses, qu'èra aciu, en tot recitar-me aquerò..."

En uart que mesurarie ua *desiatina*¹⁰ o pòc mès, solet i auie arbes plantadi en perimètre, ath long des quate barralhes: pomèrs, aserons, telhs e bedoths. Eth centre deth uart ère uet e formaue ua sòrta de prat que ne segauen diuèrsi *pudy*¹¹ de hen en ostiu. Era propietària arrendaue aguest uart en arribar era primauèra per quauqui robles. Auie bancaus de jordons, arradims e agrasòls tanben ath long deth clos; tanben bancaus de verdugalhs plan près dera casa, cultivadi dès hège pòc de temps. Dmitri Fiódorovich amièc ath sòn convidat enquiat cornèr mès enlà deth uart. Aquiu, entre es telhs espessi e es vielhs arbilhons d'agrasòls e saücs, entre atalièrs e lillàs, apareisheren de ressabuda es roïnes d'ua antica glorieta verda, ennerida e decantada, damp es parets de brescat, mès damp un tet baish qu'encara ère possible arrecerar-se dera ploja. Aguesta glorieta auie estat bastida Diu sap quan, aumens hège

10 mesura de superficia equivalenta a 1, 093 ectares.

11 mesura de pes equivalenta a 16,38 kg.

uns cinquanta ans, segontes era legenda, per orde de qui ère alavetz eth propietari dera casa, un tau Aleksander Karlovich von Schmidt, tenent coronèl retirat. Mès tot ère ja descuedat, eth solèr poirid, totes es estrades se balancejauen, era husta flairaue a umiditat. Ena glorieta auie ua taula verda de husta aganchada en solèr e entornejada de bancs, tanben verdi, a on encara ère possible de seir-se. Aliosha de seguit se n'auie encuedat der estat d'exaltacion de sa frair, mès, en entrar ena glorieta, vedec sus era taula mieja botelha de conhac e ua copeta.

- Qu'ei conhac!, didec Mitia en tot deishar anar ua arridalha. Ja veigui se qué penses: "ja s'an balhat de nau ara beuenda!" Non creigues en hantaumes.

Non creigues ara vana e mentidera gentada.

Desbremba es tons dobles...!

"Non m'embriagui, solet "saboregi", coma ditz aqueth porcèth de Rakitin, amic tòn, que quan vengue a èster conselhèr d'Estat contunharà dident-ac. Sè-te. Te cuelheria e te sarraria entre es mèns braci enquia estronhar-te, Aliosha, pr'amor qu'en tot eth mon, cre-me, de vertat, de vertat (ac comprenes?), solet t'estimi a tu! Prononcièc aguestes darrères paraules lèu en un estat de frenesia. Solet a tu e a ua "infama" que m'è encamardat. Òc, que sò perdit. Mès encamardar-se que non vò díder estimar. Un pòt encamardar-se autanplan auent òdi. Rebremba'c! T'ac digui ara, mentre encara i a plaser en aquerò. Sè-te aciu, ena taula, e jo seirè près, ath tòn costat, e te guardarè tant que non deisha de parlar. Tu cararàs, e jo t'ac diderè tot, pr'amor qu'ei arribat eth moment de parlar. Mès, sabes?, è pensat que me cau parlar en votz baisha, òc, pr'amor qu'aciu...aciu...dilhèu mos pòden escotar es aurelhes mès inesperades. T'ac explicarè tot, ja t'ac è dit: era continuacion que vierà mès tard. Per qué cres qu'èra desirós per saber de tu, per qué auia talents de veder-te toti aguesti dies e tanben ara? (ja hè quinze dies que sò calat aciu). Per qué toti aguesti dies? Pr'amor que solet a tu t'ac vau a condar tot, pr'amor qu'ei de besonh, pr'amor que tu ès de besonh, pr'amor que deman queirè des bromes, pr'amor que deman era vida s'acabarà e començarà. As sentut, as soniat bèth còp que què d'ua montanha en un clòt? Ben, atau sò jo en tot quèir ara, e non ei un sòmni. E non me cau pòur, tu tanpòc te'n calgue. Ei a dider, òc que me cau pòur, mès qu'ei ua pòur doça. Coma ua exaltacion... Ben, ath diable çò que sigue, qu'ei parièr. Esperit fòrt, esperit fèble, esperit de hemna, qu'ei parièr. Laudem ara natura: guarda guaire solei, eth cèu tan net, es huelhes totes verdes, encara ei era picada d'ostiu, es quate dera tarde, eth silenci! A on anaues?

- Entà çò deth nòste pair, mès prumèr que volia passar a veir a Katerina Ivanovna.
- Entà çò d'era e entà çò deth nòste pair! Ò!, quina coïncidéncia! Mès per qué te cridaua jo, per qué volia veder-te, per qué ac desiraua damb tota era fòrça deth morir? Entà enviar-te precisaments entà çò de ma pair, dera mia part, e Dempús

entà çò d'era, Katerina Ivanovna, e atau acabar damb era e damb papa. Entà enviar a un àngel. Que poiria auer eniat a quinsevolh, mès auia besonh d'enviar a un àngel. E se passe que tu madeish les vas a veir, ada era e a papa.

- De vertat m'i volies enviar a jo?, gessec Aliosha damb ua expression de dolor en ròstre.
- Demora, tu qu'ac sabies. E jo veigui qu'ac as comprenut tot de seguir. Mès cara, de moment cara. Non me planhes e non plores!

Dmitri Fiódorovich se lheuèc, se demorèc cogitós e se botèc un dit en front:

- Que t'a cridat era madeisha, t'a escrit ua carta o quauquarren atau, per aquerò la vas a veir; se non, dilhèu i anaries?
- Aciu que i é era nòta, Aliosha la treiguec dera pòcha. Mitia la liegec rapidaments.
- E tu qu'as vengut pes patis deth darrèr! Ò, dius! Vos arregraïsqui que l'amièssetz per corsères e que venguesse a parar enquia jo, tau qu'eth peish d'aur que pesque eth vielh e estupid pescaire en conde. Escota, Aliosha, escota, frair. Ara t'ac vau a condar tot. Pr'amor que m'ac cau díder a quauqu'un. Ar àngel deth cèu ja l'ac è dit, mès m'ac cau díder tanben a un àngel dera terra. Tu qu'ès un àngel ena terra. Tu qu'escotaràs, jutjaràs e perdonaràs... E aquerò ei çò que jo è besonh, que quauqu'un superior me perdone. Escota: se dus èssers còp sec trinquen damb tot çò de terrenau e vòlen enquia çò d'extraordinari, o aumens bèth un d'eri ac hè, e abantes d'querò, tant que comence eth vol o ac semble, s'aprèsse a un aute e li ditz: hètz-me açò o querò, quauquarren qu'un jamès demanarie ad arrés, sonque en lhet dera mort... Se pòt un remir a hè'c, s'ai un amic, un frair?
- Jo qu'ac harè, mès ditz-me se qué ei e ditz-m'ac çò de mès lèu pòssible, higec Aliosha.
- Çò de mès lèu...umm.. non te cau prèssa, Aliosha: qu'as prèssa e te preocups. Que non cau esdegar-se ara. Ara eth mon qu'a gessut en un nau carrèr. Ai, Aliosha, qu'ei penible que jamès ages artenhut er extasi! Mès, se qué digui! Coma se non l'auesses artenhut! Que sò un blagaire!

Qu'er òme sigue nòble!

"De qui ei aguest vers?

Aliosha decidic demorar. Comprenec que, possiblaments, tot çò que li calie hèr en aguest moment ère aquiu. Mitia s'estèc cogitós un instant, damb es codes sus era taula e era tèsta apuada en paumet dera man. Toti dus s'estèren ua estona caradi.

- Aliosha, didec Mitia, tu qu'ès eth solet que non se'n va a arrir! Voleria començar...era mia confession...damb er imne dera alegria de Schiller. *An die Freude!* Mès que non sai alemand, solet sai que se ditz *An die Freude*. Non te

penses que parli atau pr'amor de qué sò embriac. Que non ne sò en absolut. Eth conhac ei conhac, mès jo qu'è besonh de dues botelhes entà embriagar-me.

Atau, Sileno, era cara rogida,
sus eth sòn saumet estramuncaire,

"Mès que jo non è begut ne un quart de botelha e tanpòc sò Sileno. Que non sò Sileno, mès òc silent, pr'amor que coma t'è dit, è cuelhut ua decision entà tostemp. Perdona-me eth rambalh de paraules, te calerà perdonar-me fòrça causes aué, non solet eth rambalh de paraules. Non te'n hèsques, non m'alongarè guaire, te condi ua causa e de seguit arribarè en medoth. Que non te harè pèrder eth temps coma un miserable judiu. Demora, se com ei aquerò... Lheuèc eth cap, se demorèc cogitós e en un virament de uelhs se botèc a recitar damp votz exaltada:

Timid, nud sauvatge
s'amagaue eth troglodita
ena henuda dera montanha,
vagaue eth nomada pes camps
ath sòn pas les assolaue.

Eth caçaire, damp lances e fleches,
romaue menaçaire pes bòsqui...
Ai, deth naufrag amiat pes ones
enquia aqueres plages inospites!

Dès es nautades der Olimpus,
baishe era mair Ceres
ara cèrca de Proserpina, raptada:
era tèrra que caushigue quiei sauvatge.

Arren d'arrecès, arren d'aufrenes
que saluden ara divinitat,
e eth culte ignòre as dius,
cap de temple les adore.

Es fruts deth camp, es doci arradims,

non ornen cap taulejada,
 solet humegen es rèstes des victimes
 sus es autars sagnants.
 E a onsevolhe qu'arribe
 Ceres damb era sua trista guardada
 trape as òmes
 en dolorosa umiliacion.

De suspresa uns somics gesseran deth piech de Mitia. Cuelhec a Aliosha dera man.

- Amic, amic, òc, ena umiliacion, ena prigonda umiliacion encara. Qu'ei terrible çò que li cau sostier ar òme ena tèrra, qu'ei terrible era quantitat de malastres! Non te penses que solet sò un vantariòu, desguisat d'oficiau, que s'embriague damb conhac e se balhe ath libertinatge. Jo, frair, lèu solet pensi en aquerò, en aguest òme umiliat, s'ei que non mentisqui. Diu m'ac age de mentir o de vantar-me. Pr'amor que pensi en aguest òme, jo madeish que sò aguest òme:

Entà qu'er òme gesque dera abjeccion
 pera fòrça dera sua amna
 li cau hargar un pacte etèrn
 damb era anciana mair Tèrra...

"Solet aquiu i é eth problema: com pactar aguesta aliança etèrna damb era tèrra? Jo non puni era tèrra, non li daurisqui eth piech; me calerie vier a èster campanhard o pastor? Camini e non sai arren, non sai s'è queigut ena pudor e ena vergonha o ena lutz e era alegria. Aguest qu'ei eth malur. E quan me trapaua negat ena mès prigonda vergonha (e aquerò ère solet çò que me passau), tostemp liegia aguest poèma sus Ceres e er òme. Me servie entà corregir-me? Jamès! Pr'amor que sò un Karamazov. E quan me precipiti entar abisme, i vau dret, damb era tèsta entà baish e es pès entà naut, autanplan me senti satisfèt de quèir en ua posicion tant umilianta e me pensi qu'entà jo aquerò ei era beresa. E dès eth hons d'aguesta vergonha de pic comenci un imne. Òc, que sò un maudit, un miserable e vil, mès que tanben posqui punar eth cant d'aguesta tunica qu'en era s'estrope Diu e, encara qu'ath madeish temps seguisca ath diable, contunhi en èster eth tòn hilh, Senhor, e t'estimi, e senti ua felicitat que sense era eth mon non poirie mantier-se ne èster.

Era amna dera creacion divina

assadore era sua set damb etèrna alegria,
era ahlama dera vida se cale
damb era secreta fòrça dera fermentacion:
qu'ei era que hè créisher era èrba,
enes soleis torne eth caòs
e, liures des astronòms,
pes espacis es astres esparg.

Deth sen dera natura
tot çò de neishut alegria beu.
Tire darrèr sòn èssers e pòbles,
amics mos balhec ena desgràcia,
chuc d'arradim, corones de flors,
e era luxúria des insèctes...
E th àngel dauant Diu compareisherà.

"Mès pro de poesia! Qu'è vessat lèrmes, dèisha-me plorar un shinhau mès. Que sigue ua pegaria que toti se n'arrisnen, mès tu non. A tu tanben te luden es uelhs. Pro de poesia. Voi parlar-te ara des "insèctes". D'aguesti que Diu a dotat de luxúria.

As insèctes, ara luxúria!

"Jo, frair, que sò aguest insècte, e aguestes paraules sigueren prononciades especiauments entà jo. E toti nosati, es Karamazov, qu'èm atau; aguest insècte que viu tanben laguens de tu, Aliosha, qu'èt un àngel, e posse tormentes ena tua sang. Tormentes, pr'amor qu'era luxúria ei ua tormenta, encara mès qu'ua tormenta! Era beresa qu'ei ua causa terribla e espantorianta! Terribla pr'amor qu'ei indefinibla, arrés la pòt definir, pr'amor que Diu solet mos a balhat enigmes. Aciu es arribes que convertissen, aciu totes es contradiccions conviuen. Que sò plan pòc instruit, frair, mès è pensat fòrça en aguestes causes. Son molti es mistèris espantoriants! Massa es enigmes qu'aclapen ar òme ena terra! Desnisha-les coma pogues e ges-ne sancer. Era beresa! Non posqui tier qu'un òme de gran còr e nauta intelligéncia comence damb er ideau dera Madona e acabe ena de Sodoma. Mès encara ei mès espantonriant que, en tot amiar ena amna er ideau de Sodoma, non renegue deth dera Madona, que contunhe usclant per eth en sòn còr, e de vertat, coma enes ans immaculadi dera sua joenesa. Non, er èsser uman ei vast, massa vast, me shautarie amendrir-lo. Eth diable

saberà se qué signifique! Çò qu'ara rason se presente coma ua vergonha, entath còr non ei que beresa. En Sodoma i a beresa? Cre-me, entara majoritat dera gent ei precisaments en Sodoma a on s'està era beresa: non te'n sabies d'aqueuth secret? Çò de terrible ei qu'era beresa non solet i espantorianta, senon tanben un enigma. Qu'ei era luta entre eth diable e Diu, damb eth còr der ôme coma camp de batalha. Totun aquerò, cadun parle de çò que li hè mau. Escota, ara que vam entath gran.

IV. CONFESSIÓ D'UN CÒR ARDERÓS. ANECDÒTES.

- Jo aquiu qu'amiaua ua vida leugèra. Eth nòste pair didie, pòc temps a, qu'è despenut milèrs de robles en sedusir puncèles. Qu'ei ua lorda invencion, jamès a estat atau e, per çò qu'en realitat i avec, entad "açò", de hèt, non sigueren de besonh es sòs. Entà jo, es sòs son es accessòris, era fèbre dera amna, eth decòr. Aué sò er aimant d'ua senhora, deman ne serè d'ua gojata deth carrèr. E ara ua e ara auta les divertisqui, lanci es sòs a punhats: musica, tanarra, gitanos. S'ei de besonh ne balhi ada eres tanben, pr'amor que lo cuelhen, lo cuelhen damb frenesia, qu'ac cau reconéisher, e se demoren contentes e arregraïdes. Es senhoretes m'estimauen, non totes, mès se passaue, òc, se passaue; ça que la, tostems m'an shautat es carrerons, es cornèrs perdudi e escurs, mès enlà dera plaça: aquiu s'i trape aventures, suspreses inesperades, graets d'aur ena hanga. M'exprimisqui allegoricaments, frair. Ena nòsta petita ciutat non existien aguesti carrerons en sentit materiau, mès òc deth punt d'encuarda morau. Se tu siguesses coma jo, compreneries çò qu'aquerò signifique. Me shautaue era depravacion, me shautaue tanben pera sua madeisha abjeccion. Me shautaue era crudeutat: dilhèu non sò un cinze, un insècte maligne? En ua paraula, que sò un Karamazov! Un viatge s'organizèc en tota era ciutat ua gessuda entath camp, partiren sèt troikes; ena escurina, en miei der iuèrn, ena luja, me botè a sarrar era man d'ua veseta e hi que me punèsse; qu'ère era hilha d'un fonctionari, ua gojata prauba, gentila, timida, somesa. Me deishèc hèr, me permetec fòrça causes ena escurina. S'imaginaue, praubeta, qu'ath londeman me presentaria en çò de sòn entà demanar era sua man (m'avalorauen sustot coma un bon partit); mès Dempùs d'aquerò non li didí ua soleta paraula en cinc mesi, ne tan solet mieja paraula. Quan auie balh (e non se hège que dançar) campaua es sòns uelhs en tot pistar-me dès un cornèr dera sala, guardaua se com ludien tau qu'ua ahlameta, damb ua ahlameta de brava indignacion. Aguest jòc non hège que divertir era luxúsria der insècte que possaue en jo. Ath cap de cinc mesi, se maridèc damb un fonctionari e partic... emmaliciada e dilhèu estimant-me encara. Ara que viuen erosí. Guarda qu'ad arrés l'è dit arren, non l'è enlordin; a maugrat des mèns baishi desirs e de qué aimi era baishesa, non me manque er aunor. Te rogisses. Es tòns uelhs luden. Pro de lordèra entà tu. Tot aquerò que non ei arren encara, solet floretes sivans Paul de Kock, encara qu'eth crudèu insècte ja auie creishut, ja s'auie hèt gran ena mia amna. Frair, qu'è un album sancer de rebrembes. Que Diu les age as mies estimades. En trincar damb

eres me shautaue que siguesse sense peleges. Jamès n'è traït ne enfamiat a deguna. Mès qu'ei pro. Te penses que t'auia hèt a vier aciu sonque entad aguestes porcaries? Non, te condarè quauquarren mès interessant; mès non t'estones de qué non m'avergonhe ath tòn dauant e qu'autanplan semble que me senta erós.

- Dides aquerò pr'amor que m'è rogit, notèc de pic Aliosha. Que non m'è rogit pes tues paraules, ne tansevolhe pes tues accions, senon pr'amor que sò coma tu.
- Tu?, plan, aquerò qu'ei anar massa luenh.
- Non, massa luenh non, repliquèc Aliosha damb emocion. (çampar, aguesta idia s'estaue en eth de fòrça temps a). Es gradons son es madeishi. Jo sò en mès baish, e tu, en mès naut, digam en tretzau. Atau ei se com jo ac veigui, mès, totun, ei çò de madeish, ei exactaments parièr. Eth qu'a calat eth pè en gradon mès baish solide acabarà en tot pujar sense pòsa enquia naut.
- Çò de mielhor, alavetz, serie de non calar-lo?
- Plan que òc, se siguesse possible.
- E tu, pòs?
- Me sembla que non.
- Cara, Aliosha, cara, estimat, que voleria punar-te era man, atau, dera emocion. Aguesta pòcvau de Grushenka, que tie un bon còp de uelh entàs òmes, un viatge me didec que se te minjarie. Me cari, me cari! Passem des abominacions, des marges enlordinats pès mosques, entara mia tragèdia, tanben un aute marge enlordinat pes mosques, ei a díder, plen de viletats. Encara qu'eth vielh mentic per çò de sedusir a innocentes, en esséncia, ena mia tragèdia, atau siguec, encara que siguesse un solet viatge e ne tansevolhe se passèc. Eth vielh non repotegaue aguestes fabules, mès que non coneish eth cas: jamès l'ac è condat ad arrés, tu seràs eth prumèr que l'ac conda, a despart d'Ivan, plan que òc; eth qu'ac sap tot, ac a sabut fòrça abantes que tu. Mès Ivan qu'ei ua hòssa.
- Ivan ua hòssa?
- Òc, (Aliosha l'escotaue damb ua grana atencion). Guarda, encara que jo èra tenent en un batalhon de linha, èra objècte de vigilància, coma se siguessa ua sòrta de deportat. Mès ena petita ciutat me recebien magnificaments. Jo despenia fòrça sòs, se pensauen qu'èra ric, e jo madeish m'ac pensaua. Ath delà, quauquarren de jo les deuie shautar tanben. Remien damb eth cap, mès m'estimauen de vertat. Eth mèn tenent coronèl, un vielh, me cuelhec tissa dès era prumeria. Cercaue eth mèn mau punt, mès jo qu'auia es mèns contactes e, ath delà, tota era ciutat me defenie, atau que non me podie agarrar en guaires fautes. Eth tòrt qu'ère mèn, pr'amor que non rendia es aunors ad aqueri que n'aien eth dret, e ac hèja de bon voler. Jo qu'èra plan capinaut. Aguest vielh temardut, que non ère cap un mau òme, de tracte amable e generós, auie auut dues esposes, e es dues auien mòrt. Ua d'eres, era prumèra, vengue d'ua familia simpla e l'auie deishat ua hilha, tanben simpla. Enes mèns tempsi ère ja ua celibatària de vint-e-quate ans e s'estaue damb sa pair

e sa tia, era fraia dera defuntada mair. Era tia qu'ère era simplicitat muda, e era neboda, era hilha màger deth tenent coronèl, era simplicitat escarrabilhada. En rebrembar-la, me shaute díder bones paraules d'era: jamès, estimat, è trapat un caractèr de hemna tant embelinaire coma eth d'aguesta gojata. Se cridaue Agafia, guarda, Agafia Ivanovna. Qu'ère pro beròia entath gust rus: nauta, fòrta, corporenta, damb uns uelhs esplendids e un ròstre, digam, un shinhau bast. Non se maridaue, encara que l'auien demanat era man dus viatges, didie que non e non perdie era sua alegria. Auí ua bona relacion damb era, non d'aguesta manèra, non, tot qu'ère pur, se tractaue d'amistat. Soent me hèja damb hemnes sens eth mendre pecat, tau qu'amics. Parlaua damb era sus tantes causes e d'ua manèra tan dubèrta que, ai!, non hège qu'estarnar-se d'arrir. A fòrça hemnes les shaute era franquesa, cuelh nòta d'aquerò, mès ath delà ère verge, çò que me divertie fòrça. E ua auta causa: non se la podie qualificar en absolut de senhoreta. Era e era sua tia s'estauen en çò de sa pair en ua sòrta d'umiliacion volentària, sense sajar de hèr-se parièrs ara rèsta dera societat. Toti l'estimauen e n'auien besonh pr'amor que, coma coseira, ère admirabla: auie talent, non demanaue sòs pes sòns servicis, ac hège per amabilitat, mès que non refusaue es presents se les ac aufrien. Per çò deth tenent coronèl, que non auie arren a veir!. Ère ua des mès granes personalitats deth nòste lòc. Viuie ena opuléncia, recebie ena sua casa a tota era ciutat, aufrie sopars e balhs. Quan arribè e m'incorporè en batalhon, solet se parlaue, ena ciutat, de qué lèu auríem ua visita dès era capitau, era dusau hilha deth tenent coronèl, era mès bèra entre es bères, que venguie de gésser d'un institut aristocratic dera capitau. Aguesta dusau hilha non ère que Katerina Ivanovna, neishuda dera dusau esposa deth tenent coronèl. E aguesta dusau esposa, ja defuntada, procedie de non sai quina familia nòbla d'un gran generau, encara que non se hec a vier cap de dòt entath sòn marit, qu'ac sabi de bona hònt. Atau que, a despart d'èster d'ua bona familia, non auie que quauques esperances, dilhèu, mès arren de sòs truca truquet. E, totun, quan arribèc era joena nauèth gessuda der institut (de passa, non entà demorar-se), era nòsta petita ciutat siguec coma se se renauisse, es nòstes daunes mès illustres, dues generales, era coronèla e, darrèr d'eres, totes es autes, se la pelejauen, la convidauen pertot, comencèren a distrèir-la, ère era reina des balhs, des gessudes en camp, s'organizauen *tableaux vivants* a benefici de non sai quines institutrices. Tant que jo, caraua, me tenguia a anar de hèsta, e siguec alavetz que hi ua mauvestat tan sonada que tota era ciutat lheuèc eth crit entath cèu. Un dia vedí qu'era me mesuraue damb era guardada; que siguec en çò deth comandant dera bateria, e jo non m'apressè, menspredant, entà didè'c atau, entà coneisher-la. Que non siguec enquia uns dies mès tard, tanben pendent ua cauhada, quan m'apressè ada era, li dirigí era paraula; era a penes me guardèc, sarrèc es pòts damb mensprètz, e jo me pensè: demora un shinau, me resvenjarè! Alavetz jo qu'èra un soldat grossièr des mès temibles ena majoritat des casi, e jo madeish me'n sentia. Mès que mès, çò que sentia ère que Katenka non ère ua ingenua collegiala senon ua persona damb caractèr, orgulh e autentica vertut e, sustot, intelligenta e instruida, tant qu'a jo me mancaue era ua era auta causa. Penses que

volia demanar era sua man? En absolut, simplaments me volia resvenjar de qué, en tot auer jo un bon pòrt, era non se n'encuedèsse. Mentreant, tantarra e desolacion. A tot darrèr, eth tenent coronèl me botèc en arrest pendent tres dies. Just en aguest moment papa m'envièc sies mil robles, après auer-li manat ua renòncia formau a toti es mèns drets e pretensions, ei a díder, en tot díder "qu'es compdes demorauen pagadi" e que non aurie mès reclamacions. Alavetz jo non comprenia arren: enquira mia arribada aciu, frair, enquia aguesti darrers dies, e dilhèu enquia ara madeish, non è comprenut ne un brigalh de toti aguesti ahèrs financèrs damb papa. Mès, ath diable damb tot aquerò, ac deisharè entà Dempús. Ja en possession d'aguesti sies mil robles, ara suspresa me'n sabí a trauèrs dera carta d'un amic de quauquarren que m'interessaue fòrça: qu'auie un cèrt maucontentament damb eth nòste tenent coronèl, que se le considerau sospechós de mauversacion, en pògues paraules, qu'es sòns enemies li premanien ua petita suspresa. E, plan que òc, recebec era visita deth cap dera division e li botèc ua repassada de hèr creir en Diu. Dempús, un shinhau mès tard, li manèren que presentèsse era dimission. Non te condarè peth menut tot çò que se passèc; qu'auie, plan, enemies; de ressabuda, ena ciutat, era relacion damb eth e damb era sua familha se heredèc per manèra, toti les evitauen. Alavetz li hi era prumèra mala passada: me trapè damb Agafia Ivanovna, qu'era sua amistat tostemp auia sauvat, e li didí: "Manquen quate mil cinc cents robles der Estat ena caisha deth vòste pair..." "A qué vos referitz? Per qué didetz aquerò? Hè pòc venguec eth generau e toti es sòs i èren..." "Alavetz i èren, mès ara no". S'espauric fòrça: "Non me hescatz pòur, se vos platz, a qui l'ac auetz entenut a díder?". "Non vo'n hescatz, li didí, non l'ac condarè ad arrés, ja sabetz qu'en aguest aspècte sò ua hòssa. Mès que vos volia higer quauquarren "per s'un cas": quan li reclamen ath vòste pair es quate mil cinc cents robles e non les age, abantes que li formen un conselh de guèrra e vengue a èster un soldat ras ena sua vielhesa, enviatz-me de seguit ara vòsta fraia en secret; que vien de enviar-me sòs, me pensi que poirè deishar-li quate mil robles, e sauvarè eth secret coma un sant." "Ó!, qué brigand qu'ètz vos, atau ac didec, quin brigand mès mesquin. Mès com gausatz?" Partic damb ua indignacion terribla, e jo, ena esquia, li didí un viatge mès que sauvaria eth secret d'ua manèra indestructibla, coma un sant. Aguestes dues hemnes, me referisqui a Agafia e ara sua tia, t'ac diderè per auança, se mostrèren coma purs angels en aguesta istòria: de hèt, idolatrauen ara orgulhosa de Katia, se rebaishauen dauant d'era, èren coma es sues mosses... Mès Agafia venguec e li condèc era brigandada, ei a díder, era nòsta conversacion. D'aquerò que me'n sabí mès tard peth menut. Non l'amaguèc arren, e aquerò ère, naturaument, çò qu'auia besonh.

"Còp sec, arribèc un nau major entà préner eth comandament deth batalhon. E ac hec. De ressabuda eth vielh tenent coronèl emmalautic, non se podie botjar, non gessec de casa en dus dies e non autregèc es sòs der Estat. Eth nòste doctor Kravchenko asseguraue qu'ère reauments malaut. Mès vaquí çò que jo sabia plan segur e en secret dès hège temps: era soma de sòs, Dempús de cada inspeccions des

autoritats, e d'ença quate ans seguidi, despareishie pendent un temps. Eth tenent coronèl l'ac deishaue a un òme de totau confiança, un comerçant locau, eth vielh veude Trifinov, un òme barbut e damp mericles dauradi. Er aute se n'anaue entara hèira, hège es negòcis que li calie hèr e de seguit tornaue es sòs ath tenent coronèl, era soma sancera, amassa damp bèth present dera hèira e ua comission pes interèssi. Mès aguest viatge (me'n sabí per edart, per un adolescent, eth hilh limacós de Trifinov, eth sòn descendant e heretèr, eth gojat mès depravat que hage balhat eth mon), aguest viatge, coma didia, Trifonov, non l'entornèc arren. Eth tenent coronèl correc a veder-lo. "Jamès è recebut arren de vos ne podí auer-lo recebut", siguec era responsa. Atau qu'eth nòste tenent coronèl ère en casa, damp eth cap estropat damp ua tovalhòla, tant qu'es tres hemnes l'aplicauen gèu enes possi; de pic, un ordenanza, damp un libre e ua orde: "Balhatz es hons der Estat, ara prèssa, en un tèrme de dues ores. Eth que signèc, dempús jo vedí aguesta signatura en libre; se lheuèc, didec qu'anaue a calar-se er uniforme, correc entath sòn dormitòri, agarrèc era sua escopeta de caça, de dus canons, la carguèc, i botèc ath laguens ua bala de soldat, se treiguec era bòta deth pè dret, apuèc era escopeta contra eth sòn pitrau, e, damp eth pè, s'esdeguèc a cercar eth gisclet. E Agafia, que sospechaue quauquarren, se'n brembèc de çò que jo l'auia dit: s'apressèc cautosament e, just a temps, ac campèc tot: entrèc ena cramba, se lancèc sus eth, pera esquia, l'abracèc e era escopeta se descarguèc contra eth solèr de naut; arrés ne gessec herit; es auti entrèren ath mès còrrer, lo tengueren, li treigueren era escopeta, l'agarrèren pes braci... Tot aquerò ac sabí peth minut mès tard. Jo qu'èra ena mia casa en aguest moment; hège net e èra a mand de gésser, dempús d'auer-me vestit, pientat, d'auer perhumat eth mèn mocador e agarrat era mia casqueta, quan de suspresa se dauric era pòrta e aquiu, en mèn apartament, vedí dauant de jo a Katerina Ivanovna.

"A viatges se passen causes estranhes: arrés en carrèr se n'encuedèc en aguest moment de qué era m'auie vengut a veir, atau qu'entara ciutat simplaments despareishec. Jo logaua es mies crambes as hemnes de dus foncionaris, plan vielhes es dues, que tanben me servien, hemnes respectables, m'aubedien en tot, e aguest còp, per orde mèn, lèu se demorèren carades tau que dus paus de hèr. E òc ma hè, ac comprení tot de ressabuda. Entrèc e me guardèc fixaments, es sòns uelhs escurs guardauen decididi, desfisanti autanplan, mès enes sòns pòts e ath torn dera sua boca vedí cèrta indecision.

"Era mia fraia me didec que me balharíetz quate mil cinc centes robles se vengua a cercar-les...jo madeisha. Qu'è vengut...Balhatz-me es sòs!"

Non podie tier-se, s'estofaue, auie pòur, se li copaue era votz, e es comissures des pòts, es linhes pròches, li comencèren a tremolar.

- Aliosha, m'escotes o dormisses?
- Mitia, sabi que dideràs tota era vertat, didec Aliosha damp baticòr.
- Plan que òc. Se vòs tota era vertat, atau ei se com se passèc tot, non aurè pietat de jo. Eth mèn prumèr pensament siguec eth d'un Karamazov. Un viatge, frair, me

hissèc ua tarantèla e me calec demorar dues setmanes en lhet damb fèbre; plan donc, en aguest moment que siguec madeish, de pic sentí en còr era hissada d'ua tarantèla, un insècte maligne, comprenes? La guardè de naut en baish. L'as vist? Ua beresa! En aguest moment tanben n'ère de beròia, mès per ua auta rason. N'ère pera sua noblesa, tant que jo èra un brigand, era qu'ère beròia per granesa dera sua generositat e peth sacrifici que hège per sa pair, tant que jo èra un cinze. E de jo, un cinze e un brigand, era que ne depenie completaments, tota sancera, en còs e amna. Sense gessuda. T'ac diderè sense embuts: aguesta idia, era idia dera tarantèla, s'apoderèc deth mèn còr enquiat punt que me manquèc pòga causa entà estofar-me deth torment. Semblaue que non i podie auer peleja ne tansevolhe: que me calie actuar precisaments tau qu'un cinze, tau qu'ua tarantèla maligna, sense era mendre compassion... Me demorè sense alend. Escota: londeman, òc ma hè, auria anat a demanar era sua man, entà que tot s'acabèsse, per didè'c atau, dera manèra mès nòbla, e arrès, per tant, aurie sabut ne aurie podut saber arren. Pr'amor que, encara que siga òme de baishi talents, que sò aunorat. E còp sec, en aguesta madeisha segonda, quauquarrés me gasulhèc ena aurelha: "Deman quan la vages a demanar en matrimòni, era que non gesserà a veder-te e harà qu'eth menaire te hèisque enllà. "Desonora-me per tota era ciutat, que non me cau pour!" Guardè ara joena, era votz non m'auie mentit: aquerò ère çò que reauments se passarie. M'agarrarien peth còth e me lançarien, era sua cara que non deishau lòc entà cap de dopte. Eth sang que me comencèc a borir ath laguens; volia hèr-li era gorrinada mès infama, mès lorda, digna d'un comerçant de pòga categoria: guardar-la burlescaments, e tient-la ath dauant, desconcertar-la damb aguest ton de votz que non sap tier un quincalhièr:

- Quate mil robles! Mès siei ua badinada! Qu'auetz hèt es calculs massa ara leugèra senhoreta! Dus cents dilhèu, autanplan damb plan de plaser, mès quate mil, senhoreta, qu'ei massa sòs entà lançar-lo pera hièstra. Que vos auetz shordat en bades.

"Ja ves, jo ac auria percut tot, pr'amor qu'era aurie començat a córrer, mès aguesta resvenja infernau m'aurie compensat per tot çò d'aute. Dempús m'auria passat tota era vida en tot emprenaïr-me, mès auria balhat çò que siguesse entà complader-me en aguest moment damb aguesta mauvestat. Ac crederàs? En un moment atau, jamès è guardat cara a cara a ua hemna, quina que siguesse, damb òdi; plan ben, t'ac juri pera crotz, pendent ues segondes, tres o cinc, la campè damb un òdi terrible, damb aguesta sòrta d'òdi que sonque per un peu ei desseparat der amor, der amor mès insensat. M'apressè ara hièstra, apuè eth front en cristau hered e me'n brembi qu'eth gèu usclèc eth mèn front tau qu'eth huec. Que non la retenguí guaire temps, demora tranquil; me virè, anè de cap ara taula, daurí eth calaish e treiguí un titol ath portaire de cinc mil robles ath cinc per cent (l'auia sauvat en mèn diccionari de francés). L'ac mostrè en silenci, l'estropè, se l'autregè e jo madeish li daurí era pòrta deth vestibul e, en tot hèr un pas entà darrèr, la saludè damb ua reveréncia plan corrècta e plan sentuda, cre-me! Tota era que

s'estrementic, me guardèc fixaments pendent ua segonda, s'esblancossic terriblaments, coma s'auesse percut era sang dera cara, e, còp sec, sense badar boca, non d'ua manèra impulsua senon damb suavitat, en silenci, prigondaments, s'inclinèc deth tot, s'ajulhèc as mèns pès, enquia tocar eth tèrra damb eth front, non coma ua collegiala senon coma ua russa! Se lheuèc d'un bot e se botèc a córrer. Quan despareishec, desgainè era mia espada e siguí a mand de tachar-la-me; per qué? Sabi pas, qu'aurie estat ua terribla estupiditat, plan que òc, mès deuie èster per ua sòrta d'extasi. Comprendes que quauquarrés se posque aucir en ua sòrta d'extasi? Mès que non me la clauè, sonque la punè e l'engainè un aute còp, un detalh que m'auria podut carar. Autanplan me semble ara que, en parlar-te de totes aguestes causes, ac è ornat tot entà balhar-me importància. Mès encara que sigue atau, se qué passe, ath diable damb toti es espions deth còr uman! Aguest qu'ei tot eth mèn passat "incident" damb Katerina Ivanovna. Atau qu'ara ès tu solet, ath delà deth nòste frair Ivan, qu'ei ath pas d'aguesta istòria

Dmitri Fiòdorovich se botèc de pès e, esmoigut, hec un pas, dempús un aute, treiguec eth mocador, se shuguèc era sudor dera cara, dempús se seiguec de nau, mès non en madeish sèti d'abantes, senon en un aute, en banc deth dauant, ath cant dera paret, de manèra qu'Aliosha li calec virar-se en redon entà veder-li era cara.

V. CONFESSION D'UN CÒR ARDERÓS. "CAPEÑJÓS"

- Ara, didec Aliosha me'n sabi dera prumèra part d'aguest ahèr.
- Era prumèra part que la comprenes: ei un drama e se passèc aquiu. Era dusau part, ça que la, qu'ei ua tragèdia, e se passarà aciu.
- Dera dusau mitat, totun, encara non crompreni arren, didec Aliosha.
- E jo? Dilhèu ac compreni jo?
- Demora, Dmitri, que i a ua causa decisiua. Ditz-me: tu qu'èst eth son prometut, non? N'èst encara?
- Mos prometérem, mès non de seguit, senon tres mesi dempús de çò que vengui de condar-te. Londeman de çò que s'auie passat, me didí a jo madeish qu'aquerò ère acabat, fenit, que non aurie continuacion. Vier a demanar era sua man que me semblaue ua baishesa. Peth sòn costat, es sies setmanes que s'estèc dempús ena nòsta ciutat, que non me deishèc enténer ne ua soleta des sues paraules. Damb ua excepcion: londeman dera sua visita se calec ena mia cramba era sua mossà e, sense badar boca, m'autregèc ua envelopa. Qu'anaue dirigida entà jo. La daurí: i auie eth cambi des cinc mil robles. N'auien de besonh quate mil cinc cents e, ena venda deth titol, deuien auer percut un dus cents robles. En totau m'envièc, çampar, dus cents seishanta, non me'n brembi ben, e arren mès que sòs: ne ua carta, ne ua nòta, ne ua explicacion. Cerquè ena envelopa bèra mèrca de creion: arren! Atau, donc, me n'anè de tantarra damb es robles que me restauen, enquia qu'eth nau major li calec finauments cridar-me era atencion. Eth tenent coronèl

entornèc es hons der Estat, erosaments e entara supresa de toti, pr'amor qu'arrés se pensau ja qu'auesse era soma sancera. Balhèc es sòs e se botèc malaut, qu'auec de tier-se en lhet pendent tres setmanes; dempús de pic patic un vessament cerebrau e ath cap de cinc dies moric. Siguec acogat damb aunors militars, pr'amor qu'encara non auie auut temps entà presentar era sua dimission. Katerina Ivanovna, era fraia d'aguesta e era sua tia, uns dètz dies dempús d'auer balhat sepultura a sa pair, partiren entà Moscòu. E siguec just abantes dera sua partida, eth madeish dia que se n'anauen (non les auia vist ne les auia dit adiu), quan recebí ua petita envelopa, de color blua, damb un papèr d'encaish qu'amaiue escrit damb creion ua soleta linha: "Vos escriurè, demoratz". Arren mès.

"T'explicarè era rèsta en dues paraules. En Moscòu, era sua situacion cambièc ara velocitat d'un pericle e hec ua caplhèua inesperada digna d'un conde arab. Era sua principau parenta, era veuda d'un generau, perdèc en un virament de uelhs as suas dues nebodes, qu'èren es suas dues eretèrs mès pròches: ambdues moriren de picòta en espaci d'ua setmana. Capvirada, era vielha acuelhec a Katia tau qu'ara sua pròpia hilha, coma era estela dera sauvacion, se virèc entada era, rehec immediataments eth sòn testament a favor sòn, mès qu'aquerò ère entath futur, e, mentretant, li balhèc truca truquet ueitanta mil robles, tau que se li didesse: aguesta qu'ei era tua dòt, hètz-ne d'era çò que volgues. Ua hemna isterica, qu'è auut era escadença d'obervar-la mès tard, en Moscòu. Atau que còp sec recebí quat mil cinc cents robles per corrèu; me demorè perplèx, plan que òc; dera suspresa qu'emmudí. Tres dies dempús, arribèc tanben era carta prometuda. Que l'è aciu, tostemp l'amii damb jo e la sauvarè enquia que me morisca. Vòs que te la mòstra? Te la cau liéger: s'aufrís entà èster era mia prometuda, era madeisha s'aufrís. "Vos estimi damb holia, ditz, que m'ei parièr que vos non m'estimetz, sigatz solet eth mèn marit. Non vos cau pòur, que non vos shordarè bric, serè eth vòste móble, eth tapís que causiguetz..." Voi estimar-vos etèrnamentals, voi sauvar-vos de vos madeish..." Aliosha, que non sò digne de repetir aguestes linhes damb es mies paraules de brigand, damb eth mèn etèrn ton de brigand, que jamès è estat capable de corregir! Aguesta carta que m'a trauessat enquia aué e, dilhèu me senti aleugerit ara? Dilhèu me senti ben ara? De seguit l'escriuí ua responsa (non podia de cap manèra vier en Moscòu). L'escriuí damb lèrmes; d'ua causa m'avergonharè etèrnamentals; li mentè qu'era ère ara rica e auie dòt, tant que jo solet èra un praube soldat: li parlè de sòs! Que m'aurie calut tier-me, mès era ploma me traïc. En madeish moment, de seguit, escriuí a Ivan en Moscòu e l'ac expliquè tot per carta ena mesura que siguec possible: ère ua carta de sies huelhes, e li manè que l'anèsse a veir. Per qué me guardes, per qué me guardes atau? Òc, Ivan s'encamardèc d'era e contunhe encamardat, ac sabi, que hi ua estupiditat, segontes vosati, segontes eth mon, mès dilhèu aguesta estupiditat sigue era que mos sauve ara a toti. A!. Non ves se com lo respècte, quina grana estima li tie? Dilhèu pòt comparar-mos as dus e autanplan estimar a un òme coma jo, mès que mès dempús de çò que s'a passat aciu?

- Que sò convençut qu'era estime a un òme coma tu e non a un òme coma eth.
- Qu'ei era sua pròpia vertut çò qu'era estime, non a jo (se l'escapèc còp sec a Dmitri Fiódorovich, sense voler, encara que lèu damb ràbia. S'estarnèc d'arrir, e per un moment es sòns uelhs Dempús luderen, se rogic completaments e fotèc un còp de punh damb fòrça ena taula). T'ac juri, Aliosha, sorrisclèc damb ua ira terribla e sincèra contra eth madeish, me pòs creir o non, mès, tau que Crist ei Diu, te juri, encara que vengui de hèr burla des sòns nauti sentiments, que sai qu'era mia amna ei un milion de viatges mès insignificanta qu'era sua qu'es plan nauti sentiments que la botgen sòn sincèrs, tau qu'es d'un àngel celestiau! Aguesta ei era tragèdia, qu'ac sabi de cèrt. Quin mau hè declamar un shinhau? Dilhèu non ac hèsqui jo? E sò sincèr, ac comprenes?, sincèr. Per çò d'Ivan, compreni pro ben damb quin aire de malediccion deu guardar ara era natura, e damb aguesta intelligéncia sua! A qui, a qué s'a balhat preferéncia? L'ac a estat balhada ath monstre que, autanplan aciu, en tot èster ja prometut e damb totes es guardades calades en eth, non a podut méter fren as sòns escandals: e aquerò dauant dera sua prometuda, òc, dauant d'era! Encara atau, un òme coma jo qu'ei eth preferit e ada eth se lo refuse. Mès per qué? Donques pr'amor qu'aguesta joena, per arregraïment, vò violar era sua vida e eth sòn destin! Qu'ei absurd! Jamès l'è dit arren d'querò a Ivan; Ivan, plan que òc, tanpòc me n'a dit ne mieja paraula, non a hèt ne era mendre mencion; mès eth destin se complirà, eth digne se tierà en sòn lòc, tant qu'er indigne s'amagarà en sòn carreron entà tostemp, en sòn lord carreron, en aqueth carreron que li shaute e ei tan pròpi d'eth, e d'aquiu, ena hanga e en pudentor, perirà de bon grat e damb plaser. Que digui lhocaries, totes es mies paraules son esquiçades, tau que se les deishèssa anar per edart, mès que tau que vengui de definí'c se passarà. Jo m'en.honsarè en carreron e era se maridará damb Ivan.
- Demora, frair, interrompec Aliosha, cuelhut per ua inquietud extrèma, que i a quauquarren qu'encara non m'as dit: tu ès eth sòn prometut, non? Contunhes estant prometut? Com vòs trincar s'era, era prometuda, non vò?
- Que sò eth sòn prometut, formauments e damb benediccions, se passèc tot en Moscòu, ena mia arribada, damb ceremònia, damb icônes, dera mielhor manèra. Era veuda deth generau me balhèc era sua benediccion e, t'ac crederàs?, felicitèc autanplan a Katia: qu'as escuelhut ben, li didec, ac liegi en sòn còr. E te pòs creir qu'Ivan non li shautèc e qu'ada eth non lo felicitèc? En Moscòu parlè fòrça damb Katia, me pintè a jo madeish damb nòbles colors, peth menut e damb sinceritat. Era ac escotèc tot:

Qu'ère un estabordiment encantador,
  èren paraules trendes...

"Ben, tanben i avec paraules orgulholeses. M'arrinquèc alavetz era grana promesa

de corregir-me. L'ac prometí. E ara...

- E ara?
- Ben, que t'è cridat, t'è hèt vier enquia aciu aué, bremba-te'n!, entà enviar-te, aué madeish tanben, a veir a Katerina Ivanovna e dider-li...
- Qué?
- Que non tornarè jamès ath sòn costat e que la saludi damb ua reveréncia.
- Mès, ei aquerò possible?
- Per aquerò t'envii a tu, en sòrta d'anar-i jo personauments, pr'amor quiei impossible. Com l'ac poiria díder jo madeish?
- Mès, a on anaràs?
- En carreron.
- O sigue, damb Grushenka!, sorrisclèc Aliosha damb tristor, en tot júnher es mans. Serà possible que Rakitin age dit reauments era vertat? Me pensaua que l'auies vengut a veir bèth còp e arren mès.
- Com i auia d'anar jo, en tot èster prometut? Damb ua nòvia coma era, e ara vista de toti? Qu'encara me demore sens der aumor, a tot darrèr. Dès que me comencè a veir damb Grushenka, que deishè d'èster comprometut e d'èster òme de ben, ac compreni perfèctaments. Qué guardes? Eth prumèr viatge la venguí a veir solet damb er in de tustar-la. Que me n'auia sabut, e ara ac sai de bona tinta, de qué Grushenka auie rebut d'aguest capitán, apoderat deth nòste pair, un pagarè ath mèn nòm entà qu'actuèsse contra jo, damb era esperança de qué me solatgèssa e balhèssa er ahèr per acabat. Volien espaurir-me. Jo anaua, donc, entà balhar ua repassada a Grushenka. Que ja l'auia vist abantes de passa. Arren d'impressionant. Me'n sabia deth vielh comerçant que, ara, ath delà, ei malaut, calat en lhet, mès autanplan li deisharà ua bona soma de sòs. Sabia tanben que li shautaue es sòs, que se les procuraue pro ben, en tot deishar-les damb usura, era plan astuta, era tafurèla, sense cap de pietat. Qu'anaua decidit a estovar-li era codena, e aquiu me demorè. Se desvolopèc ua tormenta, se declarèc era pèsta, me contaminè e contunhi contaminat, me'n sai que tot s'a acabat e que jamès i aurà arren mès. Eth cicle deth temps que s'a consumit. Aguesta ei era mia situacion. E de ressabuda, tau que hèt exprèssaments, ena mia pòcha de gandaire campèren tres mil robles. Partírem toti dus enquia Mokroie, a vint-e-cinc versas d'aciu. Artenhí gitanes, champanha, embriaguè a toti es campanhards damb champanha, a totes es hemnes deth pòble e as gojates; degalhè es tres mil robles. Ath cap de tres dies qu'èra pelat, mès coma un falcon. Cres qu'artenhèc quauquarren aguest falcon? Era que non me mostrèc arren, ne tansevolhe de luenh. T'ac digui: qu'ei sinuosa. Aguesta tafurèla de Grushenka qu'a ues sinuosidats en còs, autanplan se li reflectís en pè, enquiatl dit ponin deth sòn pè quèr. L'ac vedí e l'ac punè, mès aquerò qu'ei tot, ac juri! Me didec. "Se vòs, me maridarè damb tu, encara que sigues praube. Ditz-me que non me tustaràs e que me deisharàs hèr çò que volga e alavetz, dilhèu, me

marida damb tu", se calec a arrir. E encara arrís.

Dmitri Fiódorovich se lheuèc, cuelhut per ua sòrta de furor. Còp sec semblaue qu'ère embriac. Es uelhs, de ressabuda, se l'injectèren de sang.

- Reauments te vòs maridar damb era?
- S'era niei d'acòrd, de seguit; se non vò, m'i demorarè, ça que la. Serè er escampilhaire en pati dera sua casa. Tu...,tu..., Aliosha... S'arturèc ath sòn dauant, e, en tot agarrar-lo pes espatles, comencèc a bassacar-lo damb fòrça. Sabes, creatura innocentia, que tot açò ei un delèri, un delèri inimaginable, pr'amor que i a ua tragèdia! Te cau saber, Aliosha, que posqui èster un nosejaire, un òme de baishes passions, sense sauvacion, mès Dmitri Fiódorovich jamès serà un panaire, un avariciós, un raflaire. Donques ben, ara te cau saber que sò un panaire, un avariciós e un raflaire. Quan me dirigia a tustar a Grushenka, aguest madeish maitin, Katerina Ivanovna me manèc cridar e, en mès terrible secret, pr'amor que de moment arrés s'en sabesse (sabi pas se per qué, mès que siguec atau qu'era ac volie) me demanèc que venguessa ena capitau dera província e que d'aciu envièsse tres mil robles a Agafia Ivanovna en Moscòu, pr'amor de qué arrés se'n sabesse ena ciutat. E aguesti tres mil robles èren es qu'auia ena pòcha quan anè a veir a Grushenka e damb era partírem entà Mokroie. Dempús hi veir qu'auia estat corrent pera capitau, mès que non li balhè eth recebut dera pòsta; li didí qu'auia enviat es sòs e que li haria a vier eth recebut, mès encara non l'ac è portat, coma se me n'auessa desbrembat. Ben, qué te semble s'aué la vas a veir e li dides: "Vos salude damb ua reveréncia?". E era diderà: "E es sòs?". E tu poiràs dider-li: "Ei un luxuriós infame, ua creatura vil damb passions desfrenades. Non manèc es sòs aqueth viatge, lo degalhèc pr'amor que non se'n podec passar, tau qu'un animau"; e, ara seguida, poiràs híger: "Mès que non ei un lairon, aciu qu'auetz es vòsti tres mil robles, vo'les entorne, manatz-les- vos madeisha a Agafia Ivanovna; e m'a encomanat que la saludetz damb ua reveréncia". Mès, plan, se còp sec te demane: "Mès a on son es sòs"?
- Mitia, qu'èis un malerós. Òc! Mès non autant coma te pense. Non t'aucisques de desespèr, non ac hèsques!
- Que te pense? Que me foterè un tir se non artenhi a tornar es tres mil robles? Aguesta ei era qüestió: que non me lo foterè. Que non sò capable de hè'c; mès tard, dilhèu, mès ara qu'anarè a veir a Grushenka...A tot darrèr, ja sò percut.
- E Dempús qué?
- Serè eth sòn marit, qu'aurè er aunor d'ester eth sòn marit e, quan un aimant la vase a veir, jo me n'anarè de cap a ua auta cramba. Netejarè es bòtes lordes des sòns amics, les cauharè eth samovar, les harè es encargues...
- Katerina Ivanovna ac comprenerà tot, didec de suspresa damb solemnitat Aliosha. Que comprenerà tota era prigondor que i é en aguesta infelicitat e l'acceptarà. Qu'a un esperit plan naut e non se pòt èster mès malerós que tu, era qu'ac vederà per era

madeisha.

- Non ac acceptarà tot, arric damb burla Mitia. Que i a quauquarren, frair, que cap hemna pòt acceptar. Sabes se qué serie çò de mielhor?
- Qué?
- Entornar-li es tres mil robles.
- Mès, d'a on les podem trèir?, escota, jo que n'è dus mil, Ivan tanben n'aportarà mil, aquerò ja son tres, cuelh-les e entorna-les-ac.
- Mès quan vieràn aguesti dus mil robles tons, Aliosha? Ath delà, tu encara ès mendre d'edat, e ei de besonh, totauments de besonh, que la vages a veir aué e me digues adiu d'era, damb sòs o sense sòs, pr'amor que non posqui demorar mès, dera manèra que se passen es causes. Deman que ja serie tard, massa tard. Ve-te'n a veir ath nòste pair.
- Ath nòste pair?
- Òc, ve-te'n a veder-lo abantes qu'era. Demana-li ada eth es tres mil.
- Mès, Mitia, s'eth non les balharà...
- Plan que non les balharà, qu'ac sabi pro ben. Aleksei, sabes se qué ei era desesperacion?
- Òc.
- Escota, juricaments eth nòste pair que non me deu arren. Que ja l'ac è trèt tot, tot, ja ac sabi. Mès que morauments qu'ei en deute damb jo, non? Damb es vint-e-ueit mil robles dera mia mair ne guanhèc cent mil. Que me'n balhe solet tres mil d'aguesti vint-e-ueit mil, solet tres, e sauvarà era mia amna deth lunfèrn e fòrça des sòns pecats li seràn perdonadi. Damb aguesti tres mil, t'ac juri, ac tierè tot per acabat, e non tornarà a enténer a parlar de jo. Per darrèr viatge li balhi era oportunitat d'estar eth mèn pair. Ditz-li qu'ei Diu madeish que li balhe era oportunitat.
- Mitia, que non les balharà ne peth mau de morir.
- Que sai que non les balharà, ne sò solide fòrça! E mès que mès ara. Pr'amor qu'encara i a mès causes: ara, en aguesti darrers dies, dilhèu solet Dempús d'ager, se'n sabec per prumèr viatge *seriosaments* (soslinha aquerò, seriosaments) que Grushenka dilhèu non hège burla e que se vò maridar damb jo. Eth que conneish ben eth sòn caractèr, coneish ad aguesta gata. Com me balharà es sòs, entà favorir era nòça, quan eth madeish ei capvirat per era? Mès aquerò que non ei tot, encara te posqui díder mès causes: sabi que hè cinc dies a desseparat tres mil robles en bitllets de cent e les a botat en ua grana envelopa, barrada damb cinc sagèths de cera, estacada en crotz damb ua cinta vermelha. Ja ves se guairi detalhs coneishi! E escrit ena envelopa i é: "Entath mèn àngel Grushenka, per s'un cas vò vier". Eth madeish ac escriuec en silenci e en secret e arrés se'n sap que tie aguesti sòs,

exceptat deth sòn vailet Smerdiakov, qu'ena sua aunorabilitat cre tau que se siguesse eth madeish. Dès hè tres o quate dies demore a Grushenka, damb era esperança de qué vengue a recuélher era envolòpa; eth que l'ac hec a saber e era li responec: "Dilhèu i vaja". Mès se vie en casa deth vielh, com poiria jo maridar-me damb era? Comprenes ara se per qué sò aciu amagat e ara demora de qui?

- D'era?
- Òc, es ramèles qu'an establiment d'aguesta casa li lòguen un crambeta a Foma. Foma qu'ei un òme que va per aquiu, un ancian soldat dera nòsta garnison. S'està ath servici d'eres, pes nets susvelhe era casa e de dia cace paoms, d'aquerò viu. Que m'è installat ena sua cramba; autant eth qu'es propietàries non se'n saben deth mèn secret, ei a díder, non saben que sò aciu en tot vigilar.
- Solet ac sap Smerdiakov?
- Solet eth. E eth m'avisarà s'era se presente a veir ath vielh.
- Ei eth que t'a explicat çò dera envolòpa?
- Òc, qu'ei un gran secret. Ne tansevolhe Ivan ei ath cas des sòs ne de çò d'aute. Eth vielh que vò enviar a Ivan entà Chermashnia pendent dus o tres dies; qu'a campat un possible crompaire deth bòsc, li balharà ueit mil robles per çò de talar-lo, e eth vielh non pare de demanar-li a Ivan: "Ajuda-me, vè-te'n tu en mèn lòc". Que seràn dus o tres dies. Vò que Grushenka vengue quan eth non i sigue.
- Qu'ei que la demore ja auè?
- Non, aué que non vierà, en tot tier en compde cèrti senhaus. Solide que non!, sorrisclèc de pic Mitia. E Smerdiakov pense çò de madeish. Eth nòste pair s'està embriagant, seigut ena taula damb Ivan. Vè-te'n, Aleksei, demana-li aguesti tres mil...
- Mitia, estimat, se qué te passe?, cridèc Aliosha, en tot lheuar-se en un bot e tachant es uelhs en exaltat Dmitri Fiòdorovich. Per un moment se pensèc que s'auie capvirat.
- Qué te passe a tu? Que non è percut eth sen, didec damb era guardada fixa e lèu solemna. Non, quan te digui que vages a veir a pair, que sabi se qué digui: creigui en un miracle.
- En un miracle?
- En un miracle dera divina Providència. Diu coneish eth mèn còr, guarde tot eth mèn desespèr. Que guarde tot eth quadre. Qu'ei que te penses que deisharà qu'arriba tot aguest orror? Aliosha, creigui en un miracle. Vè-i!
- I anarè. Ditz-me, demoraràs aciu?
- Òc, compreni qu'amiarà eth sòn temps, que non pòs anar atau, e còp sec..., patam! Ara qu'ei embriac. Me demorarè tres ores, quate, cinc, sies, sèt, mès te cau saber qu'aué, encara que sigue entara mieja net, te cau vier en çò de Katerina Ivanovna,

damb es sòs o sense es sòs, e dider-li: "M'a demanat que vos saluda damb ua reveréncia".

- Mitia!, e se Grushenka vie aué?...E se non aué, deman o deman passat?
- Grushenka? Que serè ara demora, entrarè ena sua casa, ac empacharè...
- E se...?
- Se i a un se, aucirè. Non ac poiria sostier.
- A qui auciries?
- Ath vielh. Ada era, non.
- Frair! Se qué dides!
- Sabi pas, sabi pas...Dilhèu non l'aucissa o dilhèu òc. Me cau pòur de qué en aqueth moment era sua cara se torne odiosa entà jo. Qu'è en òdi era escara dera sua gòrja, eth sòn nas, eth sòn arridolet obscèn. Que senti hastigor fisic. Aquerò ei çò que me cau pòur. Que non me poirè tier...
- Aquiu que vau, Mitia. Me pensi que Diu ac apraiarà çò de melhor possible, atau, donc, non i aurà cap orror.
- M'estarè aciu e demorarè un miracle. Mès, se non se produsís, alavetz...
Aliosha, cogitós, s'endralhèc de cap ara casa de sa pair.

VI. ESMERDIAKOV

De hèt trapèc a sa pair encara ena taula. E era taula, coma de costum, ère plaçada ena sala, encara que tanben i auie ena casa un autentic minjador. Aguesta sala ère era estança mès grana dera casa, moblada damb ua cèrta pretension passada ja de mòda. Es móbles, plan antics, èren blanqui e tapissadi damb ua tela ròia esquinçada, miei seda, miei coton. Miralhs damb manges rafinadi de talh antic, tanben blanqui e dauradi, penjauen enes espacis d'entre es hièstres. Enes parets, a on er tapissat blanc ère trincat en fòrça lòcs, i resautauen dus grani retrats: un d'un cèrt prince, que trenta ans a auie estat governador generau dera província, un aute d'un bisbe, tanben defuntat hège temps. En cornèr de cara ara pòrta d'entrada i auie diuèrses icònes qu'ath sòn dauant s'alugaue ua lampa pes nets...mens per devucion que per deishar enlumenada era estança. Fiódor Pávlovich se calaue en lhet fòrça tard, tàs tres o quate dera maitiada, e enquia alavetz se passejaue pera sala o se seiguie en un fautulh e meditaue. Qu'ère un costum. Soent se passaue era net completaments solet en casa, dempús de hèr enlà as sòns vailts entath sòn pavalhon, mès era majoritat des viatges se demoraue damb eth, eth vailet Smerdiakov, que dormie ena anticramba sus ua grana mala. Eth repaish ja s'auie acabat quan entrèc Aliosha, mès encara prenien eth cafè e era confetura. A Fiódor Pávlovich li shautaue es doci e eth conhac dempús deth repaish. Ivan Fiódorovich s'estaue ena taula e tanben prenie eth cafè. Es vailts

Grigori e Smerdiakov èren de pès ath cant dera taula. Autant es patrons qu'es vaillets se sentien pro animadi e plei d'ua felicitat extraordinària. Fiódor Pávlovich arrie damb sonores arridalhes. Aliosha, ja dès eth vestibul, entenec era sua arridalha estridenta que coneishie pro ben e de seguit concludic, peth ton des arridalhes, que sa pair, encara luenh d'estèr embriac, solet se deishau d'anar deth sòn bon humor.

- Aciu qu'ei!, aciu que l'auem!, cridèc Fiódor Pavlovich, terriblaments content de veir a Aliosha. Vene, sè-te damb nosati, pren un cafè. Qu'ei sense sucre, sense sucre, mès qu'ei caud ei plan bon. Non t'aufrisqui conhac pr'amor que hès dejun, mès se ne vòs un shinhau... Ne vòs? Non, que serà melhor que te balha un licor, ei d'excellenta qualitat! Smerdiakov, vè-te'n tar armari, era dusau estatgèra ara quèrra, cuelh era clau, ara prèssa!

Aliosha refusèc de seguit acceptar eth licor.

- Lo mestraram, ça que la, se non entà tu, entà nosati, didec Fiódor Pávlovich, content. Mès demora, as dinat?
- Òc, responcec Aliosha que, reauments, solet auie pres un shinhau de pan e un veire de *kvas*¹² ena codina deth pair higumeno. Mès òc que prenerè de boni talents un cafè caud.
- Plan ben, estimat! Prenerà un shinhau de cafè. Lo calerà escauhar? A!, non, s'ei borint! Qu'ei un cafè de prumèra, premanit per Smerdiakov. Damb eth cafè e es coquilhons eth mèn Smerdiakov qu'ei un artista, òc, e damb era sopa de peish, tres quarts deth madeish. Vene a tastar-la bèth viatge, avisa damb temps... Mès demora, demora, non te didí aguest maitin que venguesses aciu damb eth matalàs e eth coishin? T'as hèt a vier eth matalàs? Hu, hu, hu!...
- Non, non me l'è hèt a vier, responcec Aliosha damb un arridolet.
- A!, t'as espaurit abantes, vertat? T'as espaurit. Ò!, estimat mèn, dilhèu poiria jo ofensar-te? Escota, Ivan, que non me posqui tier, quan me tache es uelhs atau e arrís. Autanplan es mies entralhes comencen a arrir damb eth, que l'estimi! Aliosha, aprèssa-te, dèisha que te balhe era mia benediccion pairau. Aliosha se lheuèc, mès Fiódor Pávlovich ja auie cambiat d'idia. Non, non, per ara non te harè eth senhau dera crotz, atau, donc, sè-te. Ben, ara que vas a divertir-te, e precisaments damb eth tòn tèma. Qu'arrirràs ara valenta. Era nòsta saumeta de Balaam que s'a botat a parlar, com parle, com!

Era saumeta de Balaam resultèc qu'ère eth vailet Smerdiakov. Encara joen, de vint-e-quate ans, qu'ère terriblaments insociable e taciturn. Non ei que siguesse un sauvatge o que s'avergonhèsse de quauquarren: non, ath contrari, qu'ère de natura capinauta e semblaue menspredar a toti. Mès precisaments en aguest punt non ei possible contunhar sense díder d'eth encara que non siguesse que dues paraules. L'elevèren Marfa Ignatievna e Grigori Vasilievich, mès eth mainatge creishec sense "cap de gratitud" o, sivans era expression de Grigori, tau qu'un mainatge sauvatge que

---

12 Beuenda russa de baish gra.

campaue eth mon dè s un cornèr. De mainatge li shautaue penjar gats e Dempús les acogaue damb ua grana ceremònia. Entad açò, se caperaue damb un linçò, coma ua sòrta de sotana, e cantaue e voludaue quauquarren sus eth gat mòrt, coma un encensièr. Tot aquerò ac hège d'amagat, damb eth màger mistèri. Grigori lo suspreneb èth dia en aguest exercici e li fotèc ua bona racion de patacades. Eth gojat se calèc en un cornèr e aquiu se passèc ua setmana, guardant de reuelh. "Que non mos estime aguest monstre, didie Grigori a Marfa Ignatievna. Ça que la, non estime ad arrés". "De vertat ès un èsser uman?", li demanèc un viatge dirèctaments a Smerdiakov. Non, tu que non ès un èsser uman, neisheres ena umiditat d'ua *bania*, aquerò qu'es tu"... Smerdiakov, tau que se vedec mès tard, jamès li podec perdonar aguestes paraules. Grigori l'ensenhèc a liéger e a escriuer e, quan hec es dotze ans, comencèc a ensenhar-li es Escriptures. Mès que hec meuca. Un dia, ena dusau o tresau leçon, eth mainatge de pic arric sardonicaments.

- Què te cau?, li demanèc Grigori, en tot guardar-lo, menaçaire, peth dessús des sòns mericles..
- Arren, senhor. En prumèr dia Diu que hec era lum, et solei, era lua e esteles, en quatau. D'a on gessie era lum eth prumèr dia?

Grigori se demorèc estonat. Eth gojat guardaue damb mina de burla ath mèstre. Autanplan i auie ena sua guardada un shinhau d'arrogància. Grigori que non se podec tier. "Ja te diderè a tu se d'a on", sorrisclèc e foetegèc damb ràbia ath sòn escolan. Eth mainatge tenguec era repassada sense badar boca, mès que tornèc a refugiar-se en un cornèr diuèrsi dies. Ua setmana Dempús, se li declarèc per prumèr viatge era epilèpsia, malautia que ja non l'abandonarie pendent era rèsta dera sua vida. En saber-se'n, Fiódor Pávlovich semblèc cambiar deth tot era sua opinion sus eth gojat. Abantes, lo guardaue damb ua sòrta d'indiferèmcia, encara que jamès lo pelejaue, e quan se lo trapaua tostemp li balhaue un kopek. Quan ère de bon umor, li manaua béri coquilhons de subertaula. Mès alavetz, Dempús de saber-se'n dera sua malautia, comencèc a preocupar-se seriosaments per eth, hec a vier a un doctor, sagèren un tractament, mès se passèc qu'era guarison non ère possible. Qu'auie, de mieja, un atac cada mes, a intervalus irregulari. Es atacts tanben variauen d'intensitat, tanlèu èren leugèrs coma virulents. Fiódor Pávlovich enebic estrictaments a Grigori quinsevolh castig corporau contra eth gojat e comencèc a deishar-lo pujar enes sues crambes. Enebic tanben que, de moment, li hessen estudiar quinsevolh causa. Un dia, quan eth gojat auie ja quinze ans, Fiódor Pávlovich lo desnishèc en tot romar près dera bibliotèca e en tot liéger es titols ath trauèrs deth veire. Ena casa i auie fòrça libres, tau qu'un centenat de toms, mès arrés auie campat jamès a Fiódor Pávlovich damb un d'eri entre es mans. De seguic li balhèc era clau dera libraria a Smerdiakov: "Ben, lieg, seràs eth mèn bibliotecari; en sòrta de estar-te guiterós peth pati, sè-te e lieg. Guarda, lieg aquerò", e Fiódor Pávlovich li balhèc *Es cauhades de Dikanka*.

Eth gojat lo liegec mès se demorèc insatisfèt, non arric ne un solet viatge, ath contrari, acabèc era lectura damb era cilha rufada.

- Qué, non ei divertit?, preguntèc Fiódor Pávlovich.
Smerdiakov caraue.
- Respon, pòcvau!
- Tot çò qu'ei escrit aciu, que son mentides, gasulhèc Smerdiakov damb un arridolet ironic.
- Vè-te'n ath diable, amna de vailet. Demora, cuelh era *Istòria universau* de Smaragdov. Aciu que tot ei vertat. Lieg.

Mès Smerdiakov non liegec que dètz planes de Smaragdov; li semblaue engüegiu. Atau qu'era biblioteca se tornèc a barrar damb clau. Pro lèu, Marfa e Grigori informèren a Fiódor Pávlovich de qué Smerdiakov, còp sec, auie començat a balhar mòstres d'ua terribla apreension: dauant dera sopa, agarraue era culhèra e exploraue en bolhon, inclinat sus era, l'examinaue, trège era culhèra e l'inspeccionaue ara lum.

- Qué ei, ua cuca?, li preguntaue Grigori.
- Dilhèu ua mosca, observaue Marfa.

Er impecalbe joen jamès responie, mès contunhaue dera madeisha manèra damb eth pan, era carn e tota era biòca: lheuaue un tròç damb era forquilha e l'estudiaue ara lum coma en un microscòpi e, dempús de cuelher-se ua estona entà decidir, se determinaue a botar-lo-se ena boca. "Vai qu'un senhoret que mos a gessut" gasulhaue Grigori, en tot guardar-lo. Fiódor Pávlovich, assabentat d'aguesta naua qualitat de Smerdiakov, decidic ara suspresa que serie codinèr e l'envièc entà Moscòu pr'amor d'apréner eth mestìer. Aquiu se passèc diuèrsi ans e entornèc plan cambiat de portadura. De ressabuda envielhic d'ua manèra insolita, estaue arropit d'ua manèra totauments desproporcianda entara sua edat, se botèc tot auriò e comencèc a aparéisher un *skópets*. Morauments, qu'ère leù eth madeish d'abantes de partir; qu'ère foreno e refusaue eth tracte, non sentie eth mendre besonh d'auer companhia. En Moscòu, tanben, coma dempús se'n saberen, totemp s'estaue carat; era ciutat en se madeisha que l'interessèc plan pòc, aprenec bèra causa e dera rèsta non ne hec cabau. Un viatge autanplan anèc en teatre, mès que tornèc silenciós e discontent entà casa. Per contra, entornèc de Moscòu plan ben vestit, damb ua levita neta e ròba blanca, espolsetaue era sua vestimenta escrupulosaments dus viatges ath dia sense manca e l'encantaue lustrar es sues bòtes elegantes, de pèth de vedèth, damb un ciratge especiau anglés, entà que reludissen coma un miralh. Tau que codinèr que siguec excellent. Fiódor Pávlovich l'assignèc ua sodada, e Smerdiakov la tenguie lèu exclusiuaments entà crompar-se ròba, pomades, mosquets, etc. Semblaue menspredar ath sexe femenin autant coma ath masculin e se comportaue solemnamente, lèu de manèra inaccesibla, damb eth. Fiódor Pávlovich lo comencèc a campar dès un aute punt d'enguarda. Eth cas ei qu'es sòns atacs d'epilèpsia anauen a mès, e en aguesti dies qui premanie eth minjar ère Marfa Ignatievna, çò que non li convenie de cap manèra.

- Com ei qu'ara te vien atacs mès soent?, preguntaue a viatges, en tot guardar de reuelh ath nau codinèr e estudiant eth sòn ròstre. Pro que te maridèsses damb quauquarrés, vòs que te cèrca ua hemna?

Mès Smerdiakov, dauant d'aguesti discursi, solet s'esblancossie pera rabia e non responie arren. Fiódor Pávlovich se n'anaue, en tot deishar-lo per impossible. Çò de mès important ei qu'ère convençut dera sua aunorabilitat; d'un viatge per toti, s'auie convençut de qué jamès l'agarrarie ne li panarie arren. Un viatge Fiódor Pávlovich, leugèraments embriac, perdec en pati dera sua casa, ena hanga, tres bilhets de cent robles que venguie de recéber e non se n'encuedèc enquiat londeman: just quan se calèc a cercar enes pòches, de pic, vedec tres bilhets ath dessús dera taula. D'a on auien gessut? Smerdiakov les auie recuelhut e amiat aciu era vesilha. "Tipes coma tu, frair, non les auia vist jamès", didec bruscaments Fiódor Pávlovich e l'autregèc dètz robles. Mos cau híger que non solet ère convençut dera onestedat de Smerdiakov, senon que per bèra rason autanplan li professau amor, encara qu'eth gojat tanben ada eth lo guardaue de reuelh, tau qu'as auti, e tostemp sauvaue silenci. Qu'èren compdades es escadences que didie quauquarren. S'alavetz a bèth un se l'auesse acodit preguntar, en tot guardar-lo, se qué l'interessaue ad aguest joen e se qué auie ena tèsta, pera sua cara non ac aurie podut aubirar de cap des manères. Totun, a viatges ena casa, o ben en pati o en carrèr, s'arturaue cogitós e se demoraue atau uns bons dètz menutes. Un fesomista, en estudiar-lo, aurie dit qu'era sua cara non exprimie cap de pensament ne reflexion, senon solet ua cèrta contemplacion. Eth pintor Kramskoi qu'a un quadre notable titolat *Eth contemplaire* que represente un bòsc en iuèrn e, en bòsc, vestit damb un petit caftan e cauçat damb esclòps de talh de telh, completaments solet en mon, ena solitud mès prigonda, i a un petit campanhard hèraviat; qu'ei aquiu parat tau que se siguesse en tot reflexionar, mès que non reflexione, senon que "contemple" quauquarren. Se li balhèsses ua empossada, s'entremendirie e se demorarie en tot guardar-te tau que se venguesse de desvelhar-se, mès sense compréner arren. Qu'ei vertat que tornarie en se de seguit mès, se se li demanèsse en qué auie estat pensant tota aguesta estona parat, çò de mès probable ei que non rebrembèsse arren, encara que solide sauvarie entada eth era impression qu'estauic hicat ena sua contemplacion. Aguestes impressions, estimades entada eth, plan segur, les apilèr de manèra imperceptibla e autanplan sense encuedar-se'n, sense saber tanpòc damb quina finalitat e per qué. Bèth dia, dilhèu, dempús d'auer apilerat aguestes impressions ath long de fòrça ans, ac dèishe tot e partisque entà Jerusalem pr'amor de peregrinar e cercar era sua sauvacion, o dilhèu cale huec còp sec ara sua vila natau, o dilhèu se passe ua e ua auta causa. Que i a fòrça contemplaires entre eth pòble. Smerdiakov ère solide un d'aguesti contemplaires e eth tanben anaue apilerant impressions damb talents, lèu sense saber eth perqué.

VII. UA CONTROVÈRSIA

Mès era saumeta de Balaam de pic se calèc a parlar. E eth tèma que venguec estranh: Grigori, ath maitin, en recuéller ues merces ena botiga de mercadèr Lukianov, auie entenut era istòria d'un soldat rus que, presoèr des asiatics en ua luenhana region dera termièra, siguec forçat jos era menaça d'ua mòrt immediata e terribla, a abjurar deth cristianisme e convertir-se ar islam, mès que se remic a traïr era sua fe e acceptèc eth suplici, se deishèc espelar viu e moric en tot laudar e glorificar a Crist, hèta que se condaue justaments en jornau recebut aqueth dia. D'aquerò parlèc Grigori ena taula. A Fiódor Pávlovich tostemp l'auie shautat, dempús de cada repaish, ara ora des dessèrts, arrir e blagar, encara que siguesse damb Grigori. Aqueth dia que se trapaue en un estat d'anemositat plan agradiu, se sentie leugèr e especiauments comunicatiu. En tot shurlar eth conhac e dempús d'auer escotat enquia eth finau era notícia, didec qu'aqueuth soldat meritaue que lo hessen sant de seguit e qu'aguesta pèth arrincada la calie balhar a bèth monastèri: "Be n'atirarie de gent e de sòs". Grigori rufèc es celhes en veir que Fiódor Pávlovich non s'auie esmoigut bric e que, sivans eth sòn costum abituau, començau a renegar. En aguest moment, Smerdiakov, que s'estaue ena pòrta, arric damb ironia. Que ja hège temps que l'ère permetut d'estar-se pauhicat ena pòrta, ei a díder, dempús deth repaish. E, dès qu'arribèc Ivan Fiódorovich ena nòsta ciutat, se presentaue ara ora deth repaish lèu toti es dies.

- Qué te cau?, preguntèc Fiódor Pávlovich, en tot encuedar-se'n de seguit dera sua arridalha e en tot compréner qu'anaue dirigida entà Grigori.
- En cas deth que parlatz, didec còp sec Smerdiakov, de manèra susprenenta e damb votz cridaira, e encara qu'era hèta d'aguest elogiable soldat a estat plan grana, senhor, tanpòc aurie estat pecat, ena mia pensada, s'en ua escadença semblabla auesse refusat eth nom de Crist e eth sòn pròpi baptisme entà sauvar era vida e dempús l'auesse dedicat a hèr bones òbres entà expiar, ath long des ans, aguesta covardia.
- Com que non aurie estat pecat? Mentisses e per aquerò anaràs de cap entath lunfèrn, a on te rostiràn coma un anhèth, repliquèc Fiódor Pávlovich.

Siguec alavetz qu'entrèc Aliosha. Fiódor Pávlovich, tau qu'auem vist se n'alegrèc fòrça en veder-lo.

- Qu'ei un tèma tòn, un tèma tòn!, sorrisclau hènt risetes burlesques, en tot convidar a Aliosha que se seiguesse a escotar.
- Aquerò que didetz der anhèth que non ei atau, senhor, que non i aurà arren de semblable aquiu, senhor, ne cau que n'age, se i a plia justícia, observèc solemne Smerdiakov.
- Qué vòs díder damb aquerò de "se i a plia justícia"?, cridèc Fiódor Pávlovich encara mès alègre, en tot balhar un còp en jolh a Aliosha.

- Qu'ei un brigand, aquerò ei çò qu'ei!, gessec Grigori. Airós, lo guardèc fixaments as uelhs.
- Per çò que hè a brigand, cuelhertz-vos-ac damb un shinhau de cauma, Grigori Vasilievich, repliquec Smerdiakov, en tot mostrar temperància e contencion. Pensatz mèsalèu que, se jo queiguessa enes mans d'aguesti que torturen as crestians e me vedessa empossat per eri a maudíder eth nòm de Diu e renegar deth mèn sant baptisme, era mia pròpia rason m'autorizarie plaments a hè'c, pr'amor que non i aurie cap de pecat en aquerò.
- Aquerò que ja ac as dit, non sigues tan pesat, demòstr'ac!, sorrisclèc Fiódor Pávlovich.
- Marmiton!, gasulhèc Grigori damb mensprètz.
- Çò de marmiton, demoratz tanben un shinhau e, abantes d'escarnir, jutjatz vos madeish, Grigori Vasilievich. Pr'amor que, en díder as mèns borràus: "Non, que non sò crestian, maudigi ath vertadèr Diu!", en aguest madeish moment, peth tribunau suprèm de Diu, immediata e especificaments, seria anatèma dauant es uelhs dera justícia divina, demoraria maudit e excludit dera Santa Glèisa, tau qu'un pagan, de manèra qu'en instant de prononciar aguestes paraules, vengui excomunicat, ei o non ei cèrt, Grigori Vasilievich?, se dirigie damb evidenta satisfaccion a Grigori, en tot respóner en essència solet as preguntes de Fiódor Pávlovich, e se n'encuedau perfèctaments d'aquerò, mès simulaue creir qu'ère Grigori que les ac auie formulat.
- Ivan!, cridèc de ressabuda Fiódor Pávlovich. Ajoca-te, aprèssa era aurelha. Qu'a apraiat tot aquerò entà tu, que se vò guanhàr es vòstes laudances. Endauant, endauant, balha-li aguesta alegria.

Ivan Fiódorovich seguic d'aurelha damb seriositat er anonci exaltat de sa pair.

- Demora, Smerdiakov, cara ua estona, cridèc de nau Fiódor Pávlovich. Ivan, para ua aute viatge era aurelha.

Ivan Fiódorovich tornèc a inclinar-se, damb era portadura mès seriosa deth mon.

- Que t'estimi autant coma a Aliosha. Non te penses que non t'estimi. Un shinhau mès de conhac?
- Òc, Ivan Fiódorovich guardèc a sa pair tant que pensau: "Qu'as lheuat eth code de çò mès". A Smerdiakov lo guardaue damb un cèrt curiosèr.
- Tu que ja ès esconjurat e anatematizat, s'estarnèc Grigori, se com gauses a parlar dempús d'açò, brigand, se...?
- Non insultes, Grigori, non insultes, lo talhèc Fiódor Pávlovich.
- Paciència, Grigori Vasilievich, un shinhau mès de paciència e contunhatz escotant, qu'encara non è acabat. Pr'amor qu'en madeish moment que siga maudit per Diu, immediataments, en aguest moment, ei a díder, en moment suprèm, me

convertisqui en pagan, se me delís eth baptisme e non se m'impute arren, non ei atau?

- Acaba ja, frair, hè lèu e acaba, lo pressèc Fiódor Pávlovich, en tot shurlar damb plaser era sua copa.
- Plan ben, se jo ja non sò crestian, que non mentisqui as borrèus quan me demanen: "Ès crestian o non"?, pr'amor que jo ja auia estat privat dera mia cristiandat peth madeish Diu, sens cap auta causa qu'era mia intencion e autanplan abantes de qué podessa badar boca as mèns borrèus. Ben, s'è percut era mia condicion de crestian, com e damb quin dret me poiràn demanar compdes en aute mon, coma crestian, per auer abjurat de Crist, quan pera mia mera premeditacion jo ja auia estat despossedit deth baptism'e? Se non sò ja crestian, que non posqui abjurar de Crist, pr'amor qu'açò ja serie ua causa hèta. Qui, alavetz, aquiu en cèu, li demanarie compdes a un vielh tartar per non auer neishut crestian, qui lo punirie per aquerò, en tot tier en compde que non se pòt espelar a un bueu dus viatges? Se Diu totpoderós li demane compdes a un tartar quan aguest se morís, me cau creir qu'ac harà entà punir-lo leugèraments (vista era impossibilitat de qué non lo castigue en absolut), en tot considerar qu'a tot darrèr non ei tòrt sòn se neishec lord, de pairs e mairs lordi. Eth Senhor Diu que non pòt cuéller a un tartar ara valenta e afirmar que tanben eth ère crestian, non? Aquerò significarie qu'er Omnipotent ei en tot díder ua grana mentida. E dilhèu eth totpoderós Senhor deth cèu e era tèrra pòt díder ua mentida, encara que sigue ua soleta paraula, senhor?

Grigori qu'ère estonat e guardaue ar orador damb es uelhs dehòra des orbites. Encara que non comprenie guaire ben se qué didie, còp sec assimilèc quauquarren d'aqueith embolh e se demorèc parat damb era mina d'un òme que vengue de tustarrar-se era tèsta contra era paret. Fiódor Pávlovich escuralhèc era sua copa e deishèc anar ua escandalosa arridalha.

- Aliosha!, Aliosha!, as entenut aquerò? Vai!, qu'ès un subtil! Aquerò ei qu'as estat damb es jesuïtes en bèth lòc, Ivan. A!, jesuïta pudasenc, qui t'a ensenhat aquerò? Mès que mentisses, subtil, mentisses, mentisses e mentisses. Non plores, Grigori, ara madeish ac deisharam en povàs e hum. Respon ad açò, saumeta: dauant es tòns torturaires que pòs auer rason, mès tu madeish as renegat dera tua fe e dides qu'en aguest madeish moment as estat anatematizat e esconjurat e, s'estàs anatematizat, non t'obsequiaràn damb amorasses en lunfèrn. Què dides ad aquerò, estimat jesuïta mèn?
- Que non i a dopte, senhor, qu'ath mèn laguens è abjurat, mes a maugrat d'querò que non i a aciu un pecat especiau e, se i avec un petit pecat, que siguec d'querò mès abituau, senhor.
- Com, d'querò mès abituau?
- Mentitz, maudiiit!, fiulèc Grigori.
- Jutjatz per vos madeish, Grigori Vasilievich, contunhèc Smerdiakov damb votz

grèu e tranquilla, conscient dera sua victòria, mès en tot balhar espròves de magnanimitat damb er adversari vençut, jutjatz per vos nadeish: qu'està escrit enes Escriptures que s'auetz fe coma un gran de mostarda, dideràtz ad aguesta montanha: "Vè-te'n d'aciu e lança-te en mar", e se harà de seguit, ara prumèra orde. Donques ben, Grigori Vasilievich, se jo non sò credent e vos n'ètz autant que m'injuriatz de contunh, sajatz de díder, senhor, ad aguesta montanha, non que se lance en mar (pr'amor qu'eth mar aciu quede luenh) senon que se desplace enquiatz nòste arriuet pudentós, que passe peth darrèr deth nòste uart, e en aguest instant veiratz qu'arren se botge, senhor, que tot contunhe en madeish orde qu'abantes, intacte, per mès que vos cridetz, senhor. Aquerò signifie que vos, Grigori Vasilievich, tanpòc credetz com cau, e que non hètz qu'insultar as auti de totes es manères possibles. E, en tot tier en compde, ath delà, qu'arrés en nòste temps, non solet vos, senhor, senon decididaments arrés, començant pes personalitats mès nautes e acabant peth darrèr des campanhards, pòt hèr que se lance ua montnha en mar, exceptat dilhèu d'ua persona en tota era tèrra, o dues coma molt, que dilhèu se trapen en tot sauvar era sua amna en secret en bèth desèrt egipcian, de manèra qu'arrés les posque trapar, e, s'açò ei atau, senhor, se toti es auti se mòstren coma increduls, ei possible qu'era rèsta, ei a díder, era populacion de tota era tèrra, mens aguest parelh d'ermites deth desèrt, siguen esconjuradi peth Senhor e, ena sua misericòrdia, tan coneishuda, non perdone ad arrés? Per aquerò, tanben, qu'è era esperança de qué, a maugrat d'auer dobtat un viatge, serè perdonat tan lèu vèssa lèrmes de penaïment.

- Demora, sorrisclèc Fiódor Pávlovich en ua apoteòsi d'exaltacion. Atau qu'encara supauses que existissen dus òmes capables de botjar montanes? Ivan, cuelh nòta, escriu-ac: en aguestes paraules s'amuishe tot er òme rus!
- Era vòsta observacion qu'ei deth tot justa, aguesta qu'ei ua tralha dera fe populara, assentic Ivan Fiódorovich damb un arridolet d'aprobacion.
- Atau qu'è d'acòrd! Ben, donques que deu èster atau, s'enquia e tot tu i ès d'acòrd! Aliosha, ei vertat, non? Atau ei era fe russa, non cres?
- Non, era fe de Smerdiakov non ei cap russa, didec Aliosha damb seriositat e fermetat.
- Que non me referisqui ara sua fe, senon ad aguesta tralha, ad aguesti dus ermites deth desèrt, solet ad aguest detalh: non ei aquerò rus, plan rus?
- Òc, aguest detalh qu'ei totafèt rus, arric Aliosha.
- Era tua paraula, saumeta, que vau ua moneda d'aur e te la manarè aué madeish, mès, totun açò, per çò d'aute, mentisses, mentisses e mentisses; te cau saber, pèc, que s'aciu non credem ei solet per frivilitat, pr'amor que non auem temps: prumèr, mos shorden es ocupacions e, dusau, Diu que mos a balhat pòc de temps, solet vint-e-quate ores ath dia, atau que ne tansevolhe mos arribe entà dormir pro, non digui ja entà penaïr-mos. Tant que tu abjures dauant des tòns torturaires quan non pòs pensar en ua auta causa qu'ena fe e precisaments quan li cau manifestar-la!

Non ei aquerò un pecat, frair?

- Plan que n'ei, mès jutjatz per vos madeish, Grigori Vasilievich, aquerò non hè que hèr-lo a tornar mès leugèr. Pr'amor que, s'alavetz auessa jo creigut ena vertat absoluta tau qu'ei degut, auria pecat reauments en non acceptar eth martiri pera mia fe e convertir-me ara lorda fe de Mahoma. Mès que non auria arribat en martiri en aguest moment, senhor, pr'amor que n'auria auut pro de díder en madeish instant ara montanha: "Botja-te e estronha ath mèn torturaire", entà que se botgèsse e l'estronhèsse tau qu'ua cuca, e jo auria partit coma s'arren, cantant e glorificant a Diu. Mès, se just en aguest moment jo sagèssa tot aquerò e conscientaments cridèssa ara montanha: "Estronha ad aguesti torturaires", e aguesta non ac hesse, didetz-me, com non auria de dohtar alavetz, en aguesta terribla ora dera grana pòur mortau? Ça que la, jo ja me'n saberia que non artenheria completaments eth règne deth cèu (pr'amor que, s'era montanha non s'a botjat dauant des mies paraules, aquerò ei que non deuen ballhar guaire credit ara mia paraula aquiu e que non me demore ua grana recompensa en aute mon). Entà qué, alavetz, me cau deishar, peth dessús de tot e sense cap de profit, que m'espelen viu? Pr'amor que, encara que m'auessen espelat ja era mitat dera espatla, aguesta montanha contunharie sense botjar-se dauant des mies paraules e sorriscles. En un moment atau, non solet li pòden vier a un es dobles senon qu'autanplan pòt pèrder eth cap per tòrt dera pòur. Per tant, de qué seria especiauments colpable se, en non veir profit ne recompensa aciu ne aquiu delà, aumens sauvèssa era mia pèth? E per aquerò, en tot fidar-me mès ena misericòrdia de Diu, neurisqui era esperança d'èster completaments perdonat, senhor...

VIII. DAUANT UA COPETA DE CONHAC

Era discussion que s'acabèc mès, estranhaments, Fiódor Pávlovich, qu'abantes s'auie divertit tant, acabèc ara suspresa damb es celhes rufades. E damb es celhes rufades se prenec ua auta copeta de conhac, que ja ère deth tot sobrèra.

- Dehòra d'aciu, jesuïtes, dehòra!, cridèc as vailets. Vè-te'n, Smerdiakov. Aué te manarè era moneda d'aur prometuda. Non plores, Grigori, vè-te'n damb Marfa, era que te consolarà e t'ajaçarà. Aguesti brigands que non lo dèishen a un ne ua menuta de tranquillitat Dempús deth repaish, didec bruscaments e damb mensprètz tan lèu es vailets s'auien retirat, en tot aubedir era sua orde de seguit. Smerdiakov ara tostemp se cale aciu Dempús deth repaish, qu'ei per tu qu'a tant d'interès? Damb qué l'auràs endravat?, higec en tot dirigir-se a Ivan Fiódorovich.
- Damb arren en absolut, responc aguest. Que se l'a acodit respectar-me; ei un vailet e un pòcvau. De un aute costat, serà carn de canon de vanguàrdia quan arribe eth moment.
- De vanguàrdia?

- Que n'aurà d'auti de mielhors, mès tanben d'aguesta sòrta. Prumèr vieràn aguesti e dempús es mielhors.
- E quan arribarà eth moment?
- Era fusada ahlamarà, mès dilhèu non enquiathe finau. Ath pòble, per ara, non li shaute guaire escotar ad aguesti mossos de codina.
- Atau ei, frair, ua saumeta de Balaam, tau qu'eth pense e pense, e eth diable sap enquia a on lo pòden amiar es sòns pensaments.
- Apilère idies, didec Ivan damb un arridolet burlesc.
- Guarda, sabi pro ben qu'a jo non me supòrte, coma tanpòc supòrte a toti es auti, tu includit, encara que te pense que se l'a acodit "respectar-te". E encara mens a Aliosha, que mensprède. Mès que non pane, aguesta ei era qüestion, ne ei petofière; care, non aurège es liròts lordi, premanís uns coquilhons magnifics; per çò d'aute, que se'n vage ath diable, de vertat, de qué servís parlar d'eth?
- D'arren, plan que òc.
- E, per çò que posque arribar a imaginar, ath campanhard rus, parlant en generau, que li cau foetar-lo. Tostemp ac è dit. Eth nòste campanhard qu'ei un raflaire, que non lo cau plànher, e està pro ben que, autanplan ara, de quan en quan se hège a vier un batan. Era tèrra russa qu'ei fòrta pes sòns bedoths. Se se destrusissen es bòsqui, serà era fin dera tèrra russa. Jo que sò pera gent intelligenta. Nosati, damb grana intelligéncia, qu'auem deishat de tustar as campanhards, e eri madeishi contunhen en tot tustar-se entre eri. E hèn ben. Damb era madeisha mida que mesuratz, vos mesuraràn a vosati, se ditz atau? En ua paraula, vos mesuraràn. E Russia ei ua porcaria. Amic mèn, se sabesses se com è en òdi a Russia...Ei a díder, non Russia, senon toti aguesti vicis...e dilhèu Russia, tanben. *Tout cela c'est de la cochonnerie.* Sabes se qué me shaute? Me shaute er engenh.
- Que vos auetz begut ua auta copeta. Vos calerie parar.
- Demora, m'en beuerè ua mès e dempús ua auta, alavetz pararè. Non, demora, m'as interromput. En passar per Mokroie preguntè a un vielh, e me didec: "Çò que mès mos shaute ei sentenciar as gojates ath castig de foetades, e deisham a toti es gojats que les balhen foetades. E dempús, aquera qu'a recebut eth castig eth gojat la cuelh coma esposa, atau qu'ara, entàs pròpies gojates, a vengut a èster un costum". Ua sòrta de marquesi de Sade, non?. Ditz çò que volgues, mès qu'ei engenhós. Per qué non mos apressam e hem un còp de uelh, tè? Aliosha, que t'as rogit tot. Non ages vergonha, hilh. Qu'ei penible que, hè ua estona, quan èra damb eth pair higumeno, non me demorèssa a estar ena taula entà explicar-les as monges çò des gojates de Mokroie. Aliosha, non t'embèsties pr'amor de qué è ofensat ath tòn higumeno hè ua estona. Era ràbia que s'apodère de jo, frair. Pr'amor que, se i a Diu, s'existís, ben, alavetz, plan que òc, que sò colposable e pagarè per aquerò, mès, se non existís en absolut, qué se meriten alavetz aguesti pairs tons? Que non ei pro de talhar-les eth cap, pr'amor qu'estaquin eth progrès.

Me cres, Ivan, qu'aquerò estarne es mèns sentiments? Non, non me cres, ac veigui enes tòns uelhs. Cres çò que ditz era gent, que sò un bofon. Aliosha, cres que non solet sò un bofon?

- Creigui que non solet ètz un bofon.
- Veigui qu'ac cres e parles damb sinceritat. Guardes damb sinceritat e parles damb sinceritat. Non coma Ivan. Ivan qu'ei capinaut... Mès, ça que la, jo acabaria damb aguest petit monastèri tòn. Agarraria tot aqueth misticisme d'ua atacada de tota era terra russa e l'eliminaria, pr'amor de hèr a vier en rason fin finau a toti aguesti pòcvaus. E guaire argent e guaire aur entrarien ena casa dera moneda!
- E entà qué eliminar-lo?, preguntèc Ivan.
- Entà que miralhe mès lèu era vertat, entad açò.
- Mès, s'aguesta vertat lutz, vos que seríetz eth prumèr a èster saquejat e dempús...eliminat.
- Vai!, dilhèu qu'ages rason tu. A!, qué saumet que sò!, sorrisclèc còp sec Fiòdor Pávlovich, en tot flocar-se un petit copet en front. Ben, donques en aguest cas, que contunhe de pès eth tòn petit monastèri, Aliosha. E nosati, gent intelligenta, seram a cubèrt, ben cauds, en tot préner conhac. Sabes, Ivan, que li calec èster a Diu que botèsse es causes d'aguesta manèra expréssaments? Ditz-me, Ivan: existís Diu o non? Demora: ditz era vertat, parla seriosaments! Per qué arrisses un aute còp?
- Arrisqui pr'amor que vos madeish, hè un moment, auetz hèt ua engenhosa observacion sus era fe de Smerdiakov ena existéncia d'aguesti dus ermites que pòden hèr que se botgen es montanhes.
- Dilhèu a ua retirada damb açò d'ara?
- Plan que òc.
- Ben, se passe que jo tanben sò un òme rus e amii ua tralha russa, e a tu, filosòf, t'i posqui trapar tanben ua tralha deth madeish gènre. Vòs qu'ac hèска? Me jògui quauquarren que deman madeish la trapi. Mès ditz-me: existís Diu, òc o non? Seriosaments! En aguest moment è besonh de qué ac digues seriosaments.
- Non, Diu que non existís.
- Aliosha, existís Diu?
- Òc.
- Ivan, e existís era immortalitat, quina que sigue, autanplan era mès ptita, era mès pichoneta?
- Non, era imortalitat tanpòc existís.
- Deguna?
- Deguna.
- Zèro absolut? O i a quauquarren? Ei possible que, aumens, existisque

quauquarren? Non dideràs que non i a arren!

- Zèro absolut.
- Aliosha, existís era immortalitat?
- Òc.
- E Diu e era imortalitat?
- Autant Diu qu'era immortalitat. Era immortalitat qu'ei en Diu.
- Vai, probablaments Ivan age rason. Senhor, e pensar tot çò qu'er òme a balhat ara fe, totes es fòrces qu'a degalhat en bades en nòm d'aguest sòmni e dempús tanti milèrs d'ans! Mès, qui se n'arrís der òme d'aguesta sòrta? Ivan? Per darrèr viatge, definitiuaments: existís Diu o non? T'ac pregunti per darrèr viatge!
- E per darrèr viatge digui que non.
- Mès, alavetz, qui se n'arrís dera gent, Ivan?
- Que deu èster eth diable. Ivan Fiódorovich arric en ton de burla.
- E eth diable existís?
- Non, eth diable tanpòc existís.
- Qu'ei domatge. Qu'eth diable me hèsque a vier!, se qué li haria jo, dempús d'aquerò, ath prumèr qu'endonvièc a Diu! Que serie pòc penjar-lo d'un trist pibo blanc!
- Que non existirie cap de civilizacion se non s'auesse endonviat a Diu.
- Non existirie?, sense Diu?
- Atau ei. E eth conhac tanpòc. Totun, que ja ei ora de vo'lo retirar.
- Demora, demora, demora, estimat mèn, ua copeta mès. Qu'è ofensat a Aliosha. Non ès emmaliciat damp jo, Aleksei? Eth mèn estimat Alekseichik, eth mèn Alekseichik!
- Non, que non sò embestiat. Sabi se quini son es vòsti pensaments. Qu'auetz mielhor còr que hitge.
- Qu'è mielhor còr que hitge? Senhor, e ès tu que ditz aquerò?. Ivan, estimatz a Aliosha?
- L'estimi.
- Estima-lo. (Fiódor Pávlovich qu'ère ja embriac coma ua sopa). Escota, Aliosha, adès è cometut ua grossieretat damp eth tòn starets. Mès qu'èra excitat. Ditz-me, aguest starets a engenh, vertat Ivan?
- Dilhèu òc.
- Que n'a, que n'a, *il y a de Piron là-dedans*. Qu'ei un jesuïta, rus, voi díder. Coma en tota creatura aunèsta, borís ua indignacion amagada en eth, pr'amor que deu

representar un papèr...pera mina de santetat que li cau balhar-se.

- Mès eth que cre en Diu.
- Ne peth mau de morir! Non ac sabies? Mès s'eth madeish ac ditz a toti; ben, non a toti, senon a totes es personnes intelligentes que vien a tier-li ua visita. Ath governador Schultz li petèc dirèctaments: *credo*, mès non sai en qué.
- De vertat?
- Atau ei, mès lo respècti. Que i a quauquarren mefistofelic en eth o, mielhor, de *Un eròi deth nòste temps...* Com se cride? Arbenin? A tot darrèr, quiei un luxuriós; n'ei enquiathe punt qu'autanplan ara me harie pòur qu'era mia hilha o era mia hemna venguessen a cohessar-se damp eth. Sabes? Quan se cale a condar istòries... Tres ans a, mos convidèc a préner eth tè, damp un licoret tanben, (es senhores li manen licors), e quan se botèc a pintar eth sòn passat mos estarnèrem d'arrir...Sustot com auie guarit a ua paralitica. "Se non me hessen mau es cames vos ensenharia ua petita dança". Quin tipe, non? "Enes mèns dies que hi pro santes lhocaries", didec. Un viatge li raflèc setanta mil robles ath comerçant Demidov.
- Com? Les ac panèc?
- Demidov les ac balhèc en tot creir qu'ère un òme decent: "Sauvatz-les-me, frair, deman vieràn a hèr-me un escorcolh". E eth se les sauvèc. "Les as balhat ara Glèisa, non?", li didec. E jo li digui: "Qu'ès un brigand". "Non, me respon, non sò un brigand, senon un òme despenut..." Encara que non se tractau de d'eth...Se tractau de un aute. L'è confonut damp un aute...e non me n'auia encuedat. Ben, ua copeta mès e pro; hè-te a seguir era botelha, Ivan. Que mentia, per qué non m'as arturat, Ivan...? per qué non m'as dit que mentia?
- Me'n sabia que vos arturaríetz vos madeish.
- Que mentisses, qu'ac as hèt per dolenteria, solet per dolenteria. Me mensprèdes. As vengut a jo e ena mia pròpia casa me mensprèdes.
- Me'n vau, eth conhac que vos puge entath cap.
- T'è demanat en nòm de Crist qu'anèsses entà Chermanshnia...un dia o dus, e tu non i vas.
- I anarè deman, se persutatz tant.
- Que non i anaràs. Que te vòs demorar aciu entà espiar-me, aquerò ei çò que vòs, amna perfida; per aquerò non te'n vas, vertat?

Eth vielh que non se padegaue. Qu'auie vengut en aqueth punt d'embriaguesa que cèrti embriacs, enquia alavetz tranquil, de ressabuda se vòlen emmaliciar e vantat.

- Qué hès en tot guardar-me atau? Quini uelhs son aguesti? Es tòns uelhs me guarden e me diden: "porcèth embriac". Uelhs mesfidants, uelhs menspredaires...Qu'as vengut aciu damp quauquarren ena tèsta. Aliosha me

garde e es sòns uelhs luden. Aliosha non me mensprède. Aleksei, non estimes a Ivan...

- Non vos hiquetz damb eth mèn frair! Deishatz d'ofensar-lo, didec de pic Aliosha damb fermetat.
- Plan ben, coma volgues. Ai, que me hè mau eth cap. Hè enlà eth conhac, qu'ei eth tresau viatge que t'ac digui. Se demorèc cogitós e bruscaments pistèc enes sòns pòts un arridolet long e astut. Non t'embèsties, Ivan, damb aguest vielh aflaquit. Sabi que non m'estimes, mès que non t'embèsties. Que non i a motius entà estimar-me. Anaràs entà Chermashnia, Dempús jo t'anarè a quèrrer e te harè a vier un present. Te mostrarè aquiu a ua gojata que li è tachat es uelhs hè ja temps. Ara que va descauça. Non te cau pòur des gojates descauces, non les mensprèdes: que son pèrles! E se balhèc un sonor punet ena punta des sòns dits. Entà jo, (se remetec de còp deth tot, coma se per un moment, en tocar eth sòn tèma preferit, se l'auesse passat era peta), entà jo... Ai!, gojats. Hilhs mèns, porcèths mèns, entà jo... Jamès ena mia vida a auut ua hemna lèja, aguesta qu'ei era mia norma! Ac podetz compréner? Com ac vatz a compréner vosati? Encara amiatz lèit enes venes en sòrta de sang, que non auetz gessut deth casquelh! Sivans era mia norma, en cada hemna s'i pòt trapar, maudit sigue, quauquarren d'extraordinari interès, quauquarren que non traparàs en cap auta: sonque t'ac cau saber trapar, aguest qu'ei eth secret! Qu'ei un talent! Entà jo, que non i a hemnes lèges: eth solet hèt qu'ua hemna sigue hemna que ja ei era mitat de tot... Mès com ac vatz a compréner vosati! Autanplan enes granes celibatàries a viatges s'i trape quauquarren que te hè a meravilhar de toti es pòcvaus que les an deishat envielhir sense auer-se'n encuedat enquia alavetz. Damb ua descauça e ua lèja çò de prumèr que cau hèr ei susprener-la, atau ei coma la cau abordar. Non ac sabietz? La cau suspréner enquia que s'estongue euphorica, impressionada, avergonhada de qué un tau senhor s'age encamardat d'ua creatura lorda coma era. Qu'ei reauments magnific que tostemp age auut e tostemp aurà brigands e senhors en mon, e que tostemp age d'auer, per tant, ua sirventa, e tostemp damb eth sòn senhor, e aquerò ei çò qu'un a de besonh en aguesta vida entà vier erós! Demora... Escota, Aliosha, ara tua defuntada mair jo que tostemp la susprenia, encara qu'eth resultat ère desparièr. Non solia amorassar-la, mès de ressabuda, quan ère eth moment, tot jo que me esbauçaua dauant d'era, m'arrossegaua de jolhs, li punaua es pès, e cada viatge, cada viatge (m'en brembi encara coma se siguesse aué) li costaua ua riseta convulsada, timbrada, non fòrta, nerviosa, especiau. Era soleta manèra d'arrir qu'era auie. Sabia qu'atau ère coma se solie manifestar era sua malautia, qu'ath londeman se botarie a idolar coma ua isterica e qu'era riseta d'aqueth moment non ère senhau d'afogadura, senon solet d'ua aparença d'afogadura. Aquerò ei çò que signifique saber trapar en cada causa eth bon punt! Un dia, Beliaski (un òme de bon pòrt e ric que la hesteaue e auie començat a tier-me visites) de pic venguec e me fotèc un lampit ena cara, dauant d'era. E me pensè qu'era, encara qu'ère coma ua oelheta, me tanarie per aguest lampit, per çò de com l'agarrèc damb jo: "Que t'a picat, que

t'a picat", didie. T'a fotut un lampit! Que me volies véner ada eth... didie. Com a gausat picar-te ena mia preséncia? E tu non gauses apressar-te a jo bric mès, bric mès! Ara vè-te'n e escome-te-lo a düel...!" L'amiè alavetz en monastèri, entà solatjar-la, es sants pairs que la repoteguèren. Mès ac juri dauant de Diu, Aliosha, jamès mauteactè ara mia petita isterica! Sonque un viatge, encara en prumèr an: era que pregaue fòrça alavetz, tenguie especiauments es hèstes dera Mair de Diu, e alavetz me hège enlà dera cramba e me manaue entath burèu. "Ja veiràs se com te guarisqui d'aguest misticisme!", pensè. "Guarda, li didí, aciu qu'as era tua icòna, aciu que i é, e ara la despengi. Ara guarda. Tu cres qu'ei miraculosa, mès ara jo l'escopirè ath tòn dauant e non me passarà arren...!" quan ac vedec, Senhor, me pensaua que m'anaue a aucir; mès solet se botèc de pès en un bot, junhèc es mans, dempús se caperèc de seguit eth ròstre, comencèc a tremolar e queiguec en solèr...S'esbaucèc...Aliosha, Aliosha! Qué ties, qué te cau?

Eth vielh sautèc deth sòn sèti, cuelhut peth panic. Dès eth moment qu'auie començat a parlar de sa mair era expression d'Aliosha que s'auie anat transvestint de man en man. Se rogic, se li comencèren a usclar es uelhs, se l'estrementiren es pòts... Eth vielh embriac contunhèc gasulhant e non se n'encuedèc d'arren enquiathe moment que quauquarren estranh l'arribèc ath sòn hilh, çò de madeish que venguie de condar sus era "isterica" se repetic en eth, punt per punt. Aliosha sautèc de ressabuda deth darrèr dera taula, madeish qu'auie hèt sa mair sivans eth raconde de Fiódor Pávlovich, junhec es mans, dempús se caperèc damp eres eth ròstre, s'esbaucèc ena cagira tant que tot eth se botaua a tremolar, bassacat per un atac isteric de lèrmes sobtades, convulsades e silencioses. Que siguec era extraordinària retirada damp sa mair çò qu'impressionèc sustot ath vielh.

- Ivan, Ivan!, lèu, her-me a vier aigua! Qu'ei tau qu'era, exactaments madeish qu'era, sa mair hec madeish aqueth viatge! Banha-lo damp aigua dera tua boca, atau ac hèja jo damp era. Qu'ei per sa mair, qu'ei per sa mair...li gasulhaue a Ivan.
- Mès sa mair, me pensi, tanben ère era mia, non vos semble?, petèc Ivan damp un irrefrenable e coleric mensprètz. Era ludentor des sòns uelhs espauric ath vielh. Mès alavetz se passèc quauquarren estranh, encara que solet pendent ua segonda: semblèc qu'eth vielh auesse desbrembat de vertat qu'era mair d'Aliosha tanben ère era mair d'Ivan...
- Qué vòs díder damp aquerò de ta mair?, gasulhèc sense compréner. De qué parles...? Era mair de qui...? Qu'ei qu'era...? A!, diable! Plan que tanben n'ei era tua! A!, diable! Sabes, amic? Eth cap jamès se m'auie ofuscat tant. Perdona, Ivan, me pensaua...hu, hu, hua...

S'arturèc. Ua longa arridalha d'embriac, lèu estupida, li deformaue era cara. E còp sec, en aguest madeish instant, ressonèc ena entrada un sarabat e un tapatge terrible, s'enteneren sorriscles furiosi, era pòrta se dauric de land en land e ena sala entrèc sobtaments Dmitri Fiódorovich. Eth vielh espaurit, se precipitèc entà Ivan.

- M'aucirà, m'aucirà! Non me dèishes, non me dèishes!, cridaue agarrat en pandorèl

der abric d'Ivan Fiódorovich.

IX. ES LUXURIOSI

Just ath darrèr de Dmitri Fiódorovich entrèren sobtaments ena sala Grigori e Smerdiakov. Ja ena nèira auien pelejat damp eth entà non deishar-lo passar (seguint es instruccions balhades peth madeish Fiódor Pávlovich uns dies abantes). En tot profitar que Dmitri Fiódorovich, en entrar sobtaments ena sala, s'auie arturat ua menuta en tot cercar quauquarren damp era guardada, Grigori correc entar aute costat dera taula, barrèc es dues huelhes dera pòrta deth dauant, era qu'amiaue entàs crambes interiores, e se pauhiquèc dauant dera pòrta barrada damp es braci crotzadi sus eth piech, premanit a deféner era entrada, entà didè'c atau, enquiara sua darrèta gota de sang. En veder-lo, Dmitri lancèc non ja un crit senon un udòl e se botèc sus Grigori.

- Atau ei que s'està aquiu! L'an amagat aquiu! Dehòra brigand!

Que volec hèr enlà a Grigori, mès aguest l'empossèc entà darrèr. Dehòra de se, de ràbia, Dmitri hec un movement ample damp eth braç e lo tustarrèc damp totes es sues fòrces. Eth vielh que queiguec de morre en solèr, e Dmitri, sautant peth dessús d'eth, forcèc era pòrta. Smerdiakov non s'auie botjat der aute costat dera sala, palle e tremolós, en tot sarrar-se contra Fiódor Pávlovich.

- Era qu'ei aquiu, sorrisclaue Dmitri Fiódorovich, la vengui de veir en tot virar era cantoada, mès que non è podut artenher-la. A on ei? A on ei?

Aguest crit, eth de: "Era qu'ei aquiu", costèc un efècte incredible en Fiódor Pávlovich. Tota era sua sensacion de pòur s'esbugassèc.

- Arturatz-lo! Arturatz-lo!, cridèc e se lancèc ath mès córrer darrèr de Dmitri Fiódorovich.

Grigori, mentretant, s'auie lheuat deth solèr, mès qu'encara ère estabordit. Ivan Fiódorovich e Aliosha correren darrèr de sa pair. Ena tresau cramba s'escotèc còp sec que quauquarren auie queigut en solèr e se hège brigalhs: qu'ère ua gèrra de cristau (d'escàs valor) sus un pedestau de marme que Dmitri Fiódorovich auie volcat en passar corrent.

- Agarratz-lo!, se desgahonaue eth vielh. Ajuda!

Ivan Fiódorovich e Aliosha artènheren fin finau ath vielh e ara fòrça lo heren a tornar en salon.

- Per qué l'acaçatz? Se queiguetz enes sues mans vos aucirà!, idolèc, embestiat, Ivan Fiódorovich a sa pair.
- Vanechka, Lioshechka, era que deu èster aquiu, Grushenka qu'ei aquiu. Eth madeish a dit que l'a vist passar...

Gasulhaue. Non demoraue a Grushenka aguest viatge e, còp sec, era notícia de qué ère aquiu li hec a pèrder complètaments eth cap. Tremolaue tot, coma se s'auesse capvirat.

- Mès se vos madeish auetz vist que non a vengut!, cridaue Ivan.
- Dilhèu per aguesta entrada?
- Mès s'ei barrada e vos auetz era clau...

Dmitri, ara suspresa, campèc de nau en salon. Plan que òc, auie trapat era pòrta barrada, e era clau, plan, ère sauvada ena pòcha de Fiòdor Pàvlovich. Totes es hièstres de totes es crambes qu'èren tanben barrades; non i auie manèra, per tant, de qué Grushenka auesse podut entrar ne tanpòc gésser d'aquiu.

- Agarratz-lo!, cridèc Fiòdor Pàvlovich en guardar de nau a Dmitri. Que me pane es mèns sòs qu'auia en dormitòri!

E, en tot desliurar-se d'Ivan, tornèc a balançar-se sus Dmitri. Mès aguest lheuèc es mans, agarrèc ath vielh pes dues darrères meques de peu que li demorauen enes possi, li hec ua estirassada e lo lancèc damb fòrça en solèr. Encara auec temps entà tustarrar dus o tres viatges ena cara ath queigut damb eth talon. Eth vielh comencèc a panteishar ostentosaments. Ivan Fiòdorovich, encara que non ère tan fòrt coma eth sòn frair Dmitri, l'agarrèc damb es dus braci e, damb totes es sues fòrces, artenhec a desseparar-lo deth vielh. Aliosha tanben ajudèc damb es sues pògues fòrces, en tot tier ath sòn frair peth dauant.

- Hòl, que l'as aucit!, sorrisclèc Ivan.
- Qu'ei çò que se merite!, idolèc, panteishant, Dmitri. E se non l'è aucit aguest viatge, tornarè entà aucir-lo. Que non lo poiratz sauvar!
- Dmitri!, ges d'aciu ara madeish, dehòra!, didec Aliosha damb ton autoritari.
- Aleksei!, ditz-m'ac tu, solet a tu t'aubedirè: a estat era aciu, òc o non? Que l'è vista damb es mèns uelhs hè un moment, venguie deth carreron entà aciu, sarrada ena barralha. L'è cridada e se n'a anat a tot córrer...
- Te juri que non i a estat e qu'arrés la demoraue aciu.
- Mès se l'è vist...Atau qu'era...Ara madeish desnisharè a on ei...Adishatz, Aleksei! A Esopo, ara, ne ua soleta paraula sus es sòs, vè-te'n de seguit a veir a Katerina Ivanovna, sens manca: "Me mane que vos saluda damb ua reveréncia, me mane que vos saluda damb ua reveréncia, damb ua reveréncia! Precisaments damb ua reveréncia, e se ditz adiu de vos!". Descriu-li aguesta scèna.

Mentretant, Ivan e Grigori auien lheuat ath vielh entà seir-lo en un fautulh. Qu'auie eth ròstre sagnant, mès ère conscient e escotaue damb delèri es crits de Dmitri. Contunhaue en tot imaginar-se que Grushenka ère de vertat en bèth lòc dera casa. Dmitri Fiòdorovich li tachèc ua lucada d'òdi tant que partie.

- Que non è penaïment pera tua sang! Sorrisclèc. Tie compde, vielh, amorassa eth

tòn sòmni, pr'amor que jo tanbè è eth mèn! Que sò jo que te mauditz e renègue de tu entà tostemp...

E gessec ath mès córrer.

- Qu'ei aciu, solide qu'ei aciu!. Smerdiakov, Smerdiakov (gasulhèc damb ua votz lèu imperceptibla eth vielh, tant que cridaue a Smerdiakov damb un dit).
- Que non ei aciu, non, vielh hòl!, didec Ivan damb ràbia. E ara li vie ua malagana! Aigua, ua tovalhòla! Lèu, Smerdiakov!

Smerdiakov anèc ara prèssa a cercar aigua. Acabèren en tot despolhar ath vielh, l'amièren en dormitòri e lo botèren en lhet. L'estropèren era tèsta damb ua tovalhòla umida. Aflaquit peth conhac, pes fòrtes impressions e pes còps, tan lèu sentec era coishinèra cluquèc es uelhs e s'adormic de pic. Ivan Fiòdorovich e Aliosha s'entornèren en salon. Smerdiakov arremassaue es tròci dera gèrra trincada, e Grigori ère ath cant dera taula, damb eth cap clin e ua mina seriosa.

- Non serie mielhor que te refresquèsses eth cap e que tanben t'ajacèsses?, li didec Aliosha a Grigori. Lo suenharam nosati; eth mèn frair que t'a tustat d'ua forma terribla e dolorosa...ena tèsta.
- S'a atrevit damb jo!, prononcièc d'ua manèra lugubra e damb enfasi.
- Tanben s'a atrevit damb papa, non solet damb tu!, observèc, damb era boca estirada, Ivan Fiòdorovich.
- E jo que lo lauaua ena bacina... S'a atrevit damb jo!, repetie Grigori.
- Diable!, se non lo hèsquì enlà dilhèu l'auesse aucit. Qu'ei que s'a besonh de guaire entà aucir ad aguest Esopo?, gasulhèc Ivan Fiòdorovich a Aliosha.
- Que Diu non ac volgue, sorrisclèc Aliosha.
- Per qué non ac a de voler?, contunhèc en tot gasulhar Ivan, damb eth ròstre arropit pera ràbia. Un reptil que s'avalarà a un aute reptil, que non se meriten arren mèns!

Aliosha s'estrementic.

- Non permetè que se hèisque un assassinat, plan que òc, coma non ac è permetut hè un moment. Demora-te aciu, Aliosha, tant que gesqui a passejar peth pati. Que me comence a hèr mau eth cap.

Aliosha anèc entath dormitòri de sa pair e s'i estèc lèu ua ora seigut ena coishinèra deth lhet, darrèr d'un paraven. Eth vielh, de ressabuda, dauric es uelhs e s'estèc ua estona guardant a Aliosha en silenci, en tot sajar de hèr memòria e reordenar es idies. Còp sec li venguec ua insolita agitacion en sòn ròstre.

- Aliosha, didec temerós, a on ei Ivan?
- En pati, que li hè mau eth cap. Susvelhe per nosati.
- Balha-me eth miralhet, qu'ei aquiu, balha-lo-me!

Aliosha l'apressèc un miralhet redon e plegable qu'ère ena comòda. Eth vielh se

guardèc: se l'auie holat eth nas e auie en front, sus era celha quèrra, ua grana macadura.

- Se qué ditz Ivan? Aliosha, estimat mèn, eth mèn solet hilh, me cau pòur d'Ivan. Que me cau mès pòur eth qu'er aute. Eth solet que non me cau pòur ès tu...
- Que non te cau pòur d'Ivan tanpòc. Ivan s'embèstie, mès te virarà.
- Qué se passe damb er aute, Aliosha? Que se n'a anat ath mès còrrer damb Grushenka! Estimat àngel, ditz-me era vertat: a estat aciu abantes Grushenka o non?
- Arrés l'a vista. Qu'ei mentida, non a estat aciu!
- Mès, qu'ei que Mitka se vò maridar damb era, maridar!
- Era que non consentirà.
- Non consentirà, non ac harà, non ac harà, ne peth mau de morir...! eth vielh s'estrementic d'alegria damb tot eth sòn èsser, tau que s'en aguest instant non li podessen dider arren mès agradiu. Euforic, cuelhec era man d'Aliosha e la sarrèc damb fòrça contra eth sòn còr. Autanplan es lèrmes luderen enes sòns uelhs.
- Aguesta petita icòna, era dera Mair de Diu, aguesta de qué te parlaua adès, agarra-la e hè-la-te a vier. E te balhi permís entà que tornes en monastèri... Abantes que hèja trufaria, non t'en hèsques. Me hè mau eth cap, Aliosha...Liosha, solatja eth mèn còr, sigues un àngel, ditz-me era vertat!
- Vos referitz s'era a estat aciu o non?, demanèc Aliosha damb tristor.
- Non, non, non, que te creigui, mès escota: vè-te'n a veir a Grushenka o hès çò que sigue entà veder-la; pregunta-l'ac çò de mès lèu possible e saja d'endonvia'c damb es tons pròpis uelhs: a qui s'estime mès, a jo o ada eth? Tè!, qué dides? Ac pòs hèr o non?
- Se la veigui l'ac demanarè, gasulhèc Aliosha trebolat.
- Non, era que non t'ac diderà, l'interropec eth vielh. Qu'ei plan escarrabilhada. Que començarà a punar-te e te diderà que se vò maridar damb tu. Qu'ei ua mentidoira, ua desvergonhada. Non, que non te cau anar a veder-la, non te cau.
- E que non estarie guaire ben, pair, guaire ben.
- A on te manaue eth, adès, quan te cridaue: "Vè-te'n", tant que partie ath mès còrrer?
- En çò de Katerina Ivanovna.
- Per sòs? Vò sòs?
- Non, non per sòs.
- Eth que non a sòs, ne ua soleta moneda. Escota, Aliosha, m'estarè tota era net ajaçat en tot balhar torns ath mèn cervèth. Que pòs partit. Dilhèu te la trapes...Mès vene a veder-me deman ath maitin sense demora; sense demora. Deman que te

diderè ua causeta, vieràs?

- Òc.
- Se vies, hè tau que s'auesse estat idia tua tier-me ua visita. Non li digues ad arrés que t'è cridat jo. Non li digues ne ua soleta paraula a Ivan.
- D'acòrd.
- Adishatz, àngel mèn, adès qu'as intercedit per jo, jamès ac desbrembarè. Te diderè ua causeta deman... Solet me cau reflexionar un shinhau mès...
- Mès ara, se com anatz?
- Deman, deman madeish me lheuarè perfèctaments. Plan ben, plan ben, plan ben!

En passar peth pati Aliosha se trapèc damb eth sòn frair Ivan en un banc ath cant dera pòrta. Escriuie quauquarren en sòn quasèrn damb un creion. Aliosha li didec a Ivan qu'eth vielh s'auie desvelhat, qu'ère conscient e que li deishaue hèr jadilha en monastèri.

- Aliosha, que serie un plaser veder-te deman ath maitin, didec amablaments Ivan tant que se lheuaue. Aguesta amabilitat cuelhec de suspresa ath sòn frair.
- Deman qu'anarè en çò de Jojlakova, responce Aliosha. Dilhèu tanben vaja en çò de Katerina Ivanovna, s'ei que non la trapi ara...
- Atau, donc, vas ara en çò de Katerina Ivanovna? Entà "saludar-la damb ua reveréncia", non ei atau? Ivan arric de pic.

Aliosha se trebolèc.

- Me pensi qu'ac è comprenut tot per aguestes exclamacions d'adès e per cèrtes causes que se passèren abantes. Dmitri solide que t'a demanat que la vages a veir e li digues que... Ben... Ben, en pògues paraules, que li ditz adiu damb ua reveréncia!
- Frair! Com acabarà tot aguest orror entre papa e Dmitri?, sorrisclèc Aliosha.
- Qu'ei impossible de hèr previsions segures. Dilhèu tot demorarà en arren: era istòria s'anarà esbugassant. Aguesta hemna qu'ei ua fèra. En quinsevolh cas, mos cau impedir qu'eth vielh gèsque de casa, e a Dmitri que non l'auem de deishar entrar.
- Frair, dèisha que te pregunte quauquarren mès: ei possible qu'un òme age eth dret a decidir, en tot guardar ara rèsta dera umanitat, se qui ei digne de víuer e qui non?
- Per qué auem de barrejar en aquerò eth critèri de s'ei digne o non? Aguest ahèr que se sòl decidir en còr des òmes non per tòrt des merits senon per d'autres rasons plan mès naturaus. Per çò que tanh ath dret, ditz-me, qui non a eth dret a desirar?
- Mès non era mòrt der aute!
- E se siguesse autanplan era mòrt? Per qué mos cau mentir a nosati madeishi quan toti viuen atau e dilhèu ne tansevolhe se pòt víuer de ua auta manèra.? M'ac demanes per çò qu'è dit adès, çò de qué "un reptil s'avalara a un aute reptil"? En

aguest cas, dèisha-me que te pregunte: me considères capable, madeish que Dmitri, de vessar era sang d'Esopo, ben, d'aucir-lo? È?

- Què dides, Ivan! Jamès è pensat arren de semblable! E a Dmitri tanpòc lo considèri...
- Gràcies, encara que solet sigue per aquerò, Ivan li hec un arridolet. Te cau saber que jo tostemp lo defenerè. Per çò des mèns desirs, totun, me sauvi en aguest cas plia libertat. Mos veiram deman. Non me condemnes ne guardes tau que siguessa un brigand, ahigec damb un arridolet.

Se sarrèren es mans damb fòrça, coma jamès ac auien hèt. Aliosha auec era sensacion de qué sa frair auie balhat un prumèr pas entada eth e de qué ac auie hèt per bèra rason, sens sobte damb bèth objectiu.

X. ES DUES AMASSA

Mès Aliosha gessec dera casa de sa pair mès ablasigat e aclapat que quan auie entrat. Qu'auie eth cervèth, tanben, coma brigalhat e dispersat e, ath madeish temps, auie pòur de júnher çò de dispersat e trèir ua conclusion generau de totes es doloroses contradiccions experimentades aqueth dia. Qu'auie quauquarren que tocaue era desesperacion e que jamès auie sentut eth còr d'Aliosha. E peth dessús de tot, s'auçaue, com ua montanya, aguest ahèr important, fatidic e insoluble: com acabarie tot entre sa pair e eth sòn frair Dmitri damb aguesta terribla hemna? Ara qu'eth madeish n'auie estat testimòni. Auie estat present e les auie vist er un dauant der aute. Per çò d'aute, solet eth sòn frair Dmitri poderie vier malerós, complèta e terriblaments malerós: qu'un malastre innegable ère ara demora. Ath delà, i auie d'autes personnes endravades en tot aguest ahèr e dilhèu plan mès de çò que l'auie semblat abantes. Autanplan resultau un shinhau enigmatic. Sa frair Ivan auie dat un pas entada eth, quauquarren qu'Aliosha hège fòrça temps que desiraue, mès ara, per bèth motiu, auie pòur d'aguest apressament. E aqueres hemnes? Qu'ère estranh: adès hège camin de cap a çò de Katerina Ivanovna damb gran trebolitge, mès ara que ja non n'auie degun; ath contrari, hège lèu, tau que se demorèsse recéber bèra indicacion d'era. Mès que hèr-li a vier eth messatge ère ara, evidentaments, mès de mau hèr qu'abantes: eth problema des tres mil robles s'auie solucionat d'ua manèra definitiua, e sa frair Dmitri, en tot senter-se ara vil e descoratjat, sense dobte que ja non s'arturarie dauant de cap queiguda. Ath delà, l'auie manat qu'informèsse a Katerina Ivanovna dera scèna que venguie d'arribar en çò de sa pair.

Qu'èren ja es sèt deth vrespe e hège net quan Aliosha entrèc ena casa de Katerina Ivanovna, ua casa plan confortabla e espaciosa en carrèr Major. Aliosha se'n sabie que viuie damb dues ties. Ua d'eres, en realitat, solet ère tia dera sua fraia Agafia Ivanovna, qu'ère aquera persona silenciosa que, madeish que sa fraia, l'auie suenhat en çò de sa pair en tornar der Institut. Era auta tia, peth contrari, qu'ère ua

eleganta e majestuosa senhora de Moscòu, encara que praua. Corrie era votz de què ambdues se subordinauen en tot a Katerina Ivanovna e s'estauen damb era solet entà sauvar es aparentces. Katerina Ivanovna, dera sua part, se sometie solet ara sua benfajtora, era veuda deth generau, que contunhaue en tot víuer en Moscòu per tòrt dera sua malautia e que li calie enviar dues cartes per setmana damb notícies peth menut.

Quan Aliosha entrèc en vestibul e demanèc ara puncèla que li vengue de daurir qu'anoniçesse era sua preséncia, en salon, per çò que sembla, ja se'n sabien dera sua arribada (dilhèu l'aien vist pera hièstra), pr'amor qu'Aliosha entenec un bronit, quauqui passi de hemna pressadi, eth rom rom des vestits, tau que se dues o tres hemnes s'aluenhèssen ara prèssa. A Aliosha que li semblèc estranh qu'era sua arribada podesse costar tant de rambalh. Totun, de seguit lo heren a passar en salon. Ère ua pèça ampla, ornada damb mòbles elegants e abondosi, entad arren ara mòda provinciana. Auie fòrça sofàs, divans, fautulhs, taules petites e granes; auie quadres enes parets, gèrres e lampes enes taules e fòrça flors, autanplan un aqüari ath costat d'ua hièstra. Per causa deth crepuscul eth salon qu'estaua un shinhau escur. En un sofà a on evidentaments quauquarrés auie estat seigut Aliosha campèc abandonada ua mantilha de seda e ena taula plaçada ath dauant deth sofà dues tasses de chicolate a miei préner, bescueits, ua sièta de veire damb pances neres e ua auta damb bonbons. Qu'aien recebut a un convidat. Aliosha se pensèc qu'auie arribat quan aiien visita e rufèc es celhes. Mès en aguest instant se lheuèc un ridèu e, damb passi rapids, pressadi, entrèc Katerina Ivanovna, damb un arridolet radiant e extasiada, en tot alongar es dues mans a Aliosha. En madeish moment entrèc ua sirventa e placèc sus era taula dues candèles alugades.

- Gràcies a Diu que fin finau auetz vengut! Qu'è prenat tot eth dia a Diu entà que venguéssetz! Seiguetz-vos.

Era beresa de Katerina Ivanovna ja auie impressionat a Aliosha anterioraments, quan sa frair Dmitri, tres setmanes abantes, l'aiie amiat ena casa dera joena per prumèr viatge entà hèr es presentacions e que se coneishessen, per exprès e insistent desir d'era. En aquera amassada, totun, non aiien parlat. En tot supausar qu'Aliosha se sentirie plan confonut, Katerina Ivanovna, de bèra manèra, auie auut pietat d'eth e auie passat tota era estona parlant damb Dmitri Fiòdorovich. Aliosha auie sauvat silenci, mès se n'auie encuedat de fòrça causes. L'estonèc eth caractèr imperiós, eth capinaut assopliment e era seguretat dera arroganta gojata. E tot aquerò qu'ère indiscutible. Aliosha sentec que non exageraua. Li semblèc qu'es sòns grani e ludenti uelhs neri èren magnifics e que armonizauen especiauments damb era sua cara alongada e esblancossida, autanplan d'ua lividesa un shinhau auriolanca. Mès en aguesti uelhs, madeish qu'en entorn des sòns embelinaires pòts, auie quauquarren qu'eth sòn frair, plan que òc, podie encamardar-se hòlamants, encara que non estimar entà guaire temps. Lèu l'aiie exprimit dirèctaments çò que ne pensaua a Dmitri, quan aguest, Dempús dera visita, l'encoratgèc entà que non l'amaguèsse se quines ères es sues impressions après auer vist ara sua nòvia.

- Que seràs erós damb era, mès dilhèu...non damb ua felicitat serena.
- Atau ei, frair, es hemnes coma era non càmbien, non se resignen ath destin. Atau que te penses que non l'estimarè etèrnements?
- Non, qu'ei possible que l'estimes etèrnements, mès que dilhèu non sigues tostemp erós damb era.

Aliosha balhèc alavetz era sua pensada, en tot rogit e senter-se shordat damb eth madeish per auer-se rendut as demanes de sa frair e auer exprimit aqueri "estupidi" pensaments, pr'amor qu'era sua pensada ada eth madeish li semblèc terriblaments estupida tan lèu l'auec exprimida. E s'avergonhèc d'auer mostrat un judici tan categoric sus ua hemna. Mès encara siguec mès gran eth sòn estupor quan se n'encuedèc, en solet tachar es vistons sus Katerina Ivanovna, que vengue ara prèssa ath sòn encontre, de qué dilhèu aqueth dia auie cometut ua grana errança . Aguest viatge eth sòn ròstre ludie damb ua amabilitat autentica e simpla, damb sinceritat efusiuia e dirècta. De tot er "orgulh e arrogància", que tant l'aien impressionat alavetz, ara solet ne demoraue ua energia audaciosa e nòbla e ua fe clara e poderosa en era madeisha! Aliosha comprehènec, dès era prumèra guardada, dès es prumères paraules, que tota era tragèdia dera sua situacion respècte ar òme que tant estimaue ja non ère en absolut un mistèri entada era e que dilhèu ac sabesse tot, decididaments tot. Totun, a maugrat d'aquerò, qu'auie tanta lum en sòn ròstre, tanta fe en futur, qu'Aliosha còp sec se sentec grèu e conscientaments colpable dauant d'era. Que siguec vençut e cautivat ath madeish temps. Notèc, ça que la, dès es sues prumères paraules, que Katerina Ivanovna ère cuelhuda per ua fòrta excitacion, dilhèu plan pòc comuna en era: ua excitacion qu'autanplan lèu semblaue ua sòrta d'extasi.

- Vos è demorat tant, pr'amor que solet per vos posqui saber, ara, tota era vertat, per vos e per arrés mès!
- Qu'è vengut...gasulhèc Aliosha, en tot confoner-se, jo...Eth que m'a manat...
- A!, eth vos a manat! Ben, n'auia era presentida. Ara qu'ac sabi tot, tot!, sorrisclèc Katerina Ivanovna e de pic li luderen es uelhs. Demoratz, Aleksei Fiòdorovich, prumèr de tot vos explicarè se per qué vos demoraua damb tanta impaciéncia. Guardatz, dilhèu jo sàpia fòrça mès causes que vos; çò qu'è besonh de vos que non son notícies. Aquerò ei çò qu'è de besonh: que me cau conéisher era vòsta impression personau, era vòsta darrèra impression d'eth, qu'è besonh de qué me digatz sense embuts e damb claretat, autanplan damb duresa (ò!, damb tota era duresa que volgatz!), se com lo vedetz vos, ara, e com vedetz era sua situacion dempús d'auer-se trapat aué damb eth. Dilhèu serie mielhor se jo madeisha, qu'eth ja non me vò tornar a veir, podessa parlar damb eth personauments. Comprenetz se qué voi de vos? Ara didetz-me damb quin messatge vos enviec entà jo (me'n sabia que vos enviarie a vos!): didetz-ac a tot córrer, enquiarà darrèra paraula...
- Ditz que...vos salute damb ua reveréncia e que jamès tornarà...e que vos salute damb ua reveréncia.

- Que me salute damb ua reveréncia? Ac a dit atau, ac a exprimit d'aguesta manèra?
- Òc.
- Non ac aurà dit coma de passa, per edart, non aurà tengut ua paraula confonuda en sòrta dera que corresponie?
- Non, m'a manat precisaments que vos transmetessa aguestes paraules: "vos salute damb ua reveréncia". M'ac a demanat aumens tres viatges, entà que non me'n desbrembèssa.

Katerina Ivanovna se rogic.

- Ajudatz-me ara, Aleksei Fiódorovich, ara qu'è besonh tanben dera vòsta ajuda. Vos diderè çò que pensi e vos simplaments didetz-me siei cèrt o non. Escotatz, s'eth vos auesse demanat que me saludèssetz damb ua reveréncia, coma de passa, sense persutar en aguestes paraules, sense soslinhar-les, serie que tot... Que tot s'a acabat! Mès, s'a persutat d'ua manèra especiau, se vos a encomanat d'ua manèra especiau que non vo'n desbrembèssetz de transmèter-me aguesta *reveréncia*, non estarie eth, dilhèu, plan excitat e dehòra de se? Qu'a cuelhut ua decision e s'a espaurit d'era! Non s'a hèt enlà de jo damb pas fèrm, senon qu'a queigut per ua montanha. Era insisténcia en aguesta paraula dilhèu solet vò díder ua vantaria....
- Atau ei, atau ei!, confirmèc Aliosha damb fòrça. Tanben jo è aguesta impression.
- S'ei atau, encara non ei percut! Solet ei desesperat, mès encara lo posqui sauvar. Demoratz: vos a dit quauquarren de sòs, de tres mil robles?
- Non sonque m'ac a dit, senon que dilhèu ei aquerò çò que mès lo torturaue. Didie qu'ara ère mancat d'aunor e que tot l'ère indiferent, responce Aliosha, ara cauda, en tot sénter damb tota era sua amna qu'era esperança pistau en sòn còr e que, en realitat, auie gessuda e sauvacion entath sòn frair. Mès qu'ei que... vos vo'n sabetz de çò des sòs?, ahigec e Dempús s'arturèc a sec.
- Que hè temps qu'ac sabi, e damb certitud. Enviè un telegrama en Moscòu entà demanàc e hè temps que me'n sabi que non receberen es sòs. Eth que non les manèc, mès jo non didí arren. Era setmana passada me'n sabí de guaire besonh n'auie des sòs e de qué encara n'a besonh de mès... Que m'è botat un solet objectiu en tot aquerò: que sàpie a qui dirigir-se, qui ei eth sòn amic mès fidèu. Non, que non voi creir que jo sò eth sòn amic mès fidèu; jamès a volut coneisher-me, me guarde solet coma hemna. Pendent tota era setmana m'a tormentat ua terribla preocupacion: qué hèr entà que non s'avergonhe de jo per auer despenut aguesti tres mil robles? Que s'avergonhe dauant de toti, e tanben dauant d'eth madeish, mès non dauant de jo. A Diu l'ac ditz tot sense avergonhar-se. Per qué, alavetz, non se'n sap encara se guaire posqui patir per eth? Per qué, per qué non me coneish? Com gause a non coneisher-me Dempús de tot çò que se passèc? Que lo voi sauvar entà tostemp. Que desbrembe que sò era sua prometuda! E ara a pòur dauant de jo peth sòn aunor! Non avec pòur de daurir-se dauant de vos, vertat, Aleksei Fiódorovich? Per qué non è meritat jo çò de madeish?

Es darrères paraules les prononcièc damb lèrmes; venguen de negar-se de lèrmes es sòns uelhs.

- Me cau informar-vos, didec Aliosha damb era votz tremolosa, de çò que vie de passar-se damb ma pair. E li condèc tota era scèna, li condèc que l'auie manat a demanar sòs, que sa frair auie hèt irrupcion en salon e qu'auie tustat a sa pair, e Dempús li demanèc ada eth, un viatge mès e damb particulara e pressanta insisténcia, qu'anèsse a "saludar-la damb ua reveréncia". Venguec a veir ad aquera hemna...higec Aliosha en votz baisha.
- E vos pensatz que non sostierè ad aguesta hemna? Se pense eth que non la sostierè? Mès que non se maridarà damb era. E s'estarnec d'arrir nerviosaments. Qu'ei que pòt un Karamazov usclar damb pariera emocion etèrnements? Qu'ei passion, non amor. Non se maridarà pr'amor qu'era non consentirà...(Katerina Ivanovna de pic tornèc a arrir d'ua manèra estranya).
- Dilhèu se maride damb era, didec Aliosha damb tristor, en tot jocar eth cap.
- Que non se maridarà damb era, vos ac digui! Aguesta gojata qu'ei un àngel, ac sabíetz? Donques sapiatz-ac!, sorrisclèc damb sobtat e insolit ardor Katerina Ivanovna. Era mès fantastica de totes es creatures fantastiques! Be que me'n sabi que n'ei de seductora, mès tanben qu'ei brava, fèrma e nòbla. Per qué me guardatz d'aguesta sòrta, Aleksei Fiódorovich? Vos estonatz des mies paraules? Non me credetz, dilhèu? Agrafiona Aleksandrovna, àngel mèn!, cridèc còp sec en tot guardar entara auta cramba. Vietz damb nosati. Que i a ua persona plan gentila, Aliosha, qu'ei ath cas de toti es nòsti ahèrs. Deishatz-vos veir!
- Qu'èra aciu darrèr deth ridèu, solet demoraua que me cridèssetz, prononcièc ua votz trenda, un shinhau melicosa autanplan, de hemna.

Eth gran ridèu se lheuèc e... Grushenka en persona, alègra e juvenila, s'apressèc ara taula. Aliosha s'estrementic. Tachèc es sòns uelhs en era, non podie virar era guardada. Aquiu qu'ère era, aquera terribla hemna, aquera "fèra", tau qu'auie dit sobtaments eth sòn frair Ivan mieja ora abantes. E, totun, auie ath dauant çò que, a prumèr còp de uelh, semblaue era creatura mès simpla e vidanta: ua hemna brava, agradiua, digam que beròia, encara que pro semplabla a totes es hemnes beròies, mès "vidantes". Çò de certan ei qu'ère beròia, plan beròia autanplan, damb aquera beresa russa que fòrça òmes estimen damb delèri. Qu'ère ua hemna pro nauta, encara qu'un shinhau mens que Katerina Ivanovna (qu'ère excepcionauments nauta), de formes generoses e movements doci, autanplan silenciosi, e tanben alangoridi, per ua sòrta de rafinament particularaments doç, e atau ère tanben era sua votz. Non s'apressèc coma Katerina Ivanovna, damb portadura energica e decidida, senon de manèra inaudibla. Es sòs passi qu'èren totafèt silenciosi. Se deishèc quèir doçaments en fautulh, damb ua croishida deth sòn fastuós vestit de seda nera, entornejant delicadaments eth sòn còth, blanc coma era esgluma, e es sues espates amples damb un costós chal nere de lan. Auie vint-e-dus ans e era sua cara representaua exactaments aguesta edat. Qu'auie era pèth plan blanca, damb un delicat matís rosenc enes caròles. Era forma

deth ròstre ère massa ampla e era maishèra inferiora, autanplan un shinhau protuberanta. Es pòts superiors èren subtils, encara qu'es inferiors, un shinhau mès abotolidi, èren eth doble de carnudi e coma holadi. Mès era sua prodigiosa e exuberanta cabeladura de color marron escur, es escures celhes de marta e es sòn magnifics uelhs d'un blu tirant tà gris, damb longues cilhes, aurien obligat a posar-se dauant d'aguesta cara e rebrembar-la pendent fòrça temps enquia e tot ar òme mès indiferent e distrèt, encara que siguesse sarrada ath miei dera multitud, un dia de mercat. Çò que mès impressionèc a Aliosha d'aguest ròstre siguec era sua expression mainadenca, ingenua. Era sua guardada qu'ère coma era d'ua mainada, semblaue alegrar-se coma ua mainada, atau s'apressèc precisaments ena taula, "en tot alegrar-se", tau que s'estèsse en tot demorar quauquarren damb eth curiosèr mainadenc mès confiat e impacient. Era sua guardada alegraue era amna, e Aliosha se n'encuedèc. Totun qu'auiie en era quauquarren mès que non sabie o podie definir, mès que dilhèu avertie d'ua manèra inconsciente, e ère precisaments aquera doçor des movements deth còs, eth silenci felin que se botjaue. E, ça que la, eth sòn còs ère poderós e exuberant. Dejós eth chal s'endonviauen es sues espatles amples, plies, eth pitrau naut, deth tot juvenil. Aguest còs que prometie dilhèu es formes d'ua Venus de Milo, encara que s'aubiraue qu'es sues proporcions, plan, èren un shinhau exagerades. Es coneisheires dera beresa femenina russa qu'aurien podut predíder damb certitud, en veir a Grushenka, qu'aguesta beresa fresca e encara juvenila, en tot apressar-se ara trentena, perderie era sua armonia e se deformarie; qu'eth ròstre se l'embotirie, que l'apareisherien rufetes enes entorns des uelhs e en front damb extraordinària rapiditat, que se li shamostarie era pèth e dilhèu aqueririe ua tonalitat porporada; en pògues paraules, qu'ère ua beresa efimèra, ua beresa fugaça que soent se trape precisaments ena hemna russa. Aliosha, plan que òc, non pensaue en aquerò, mès, encara que fascinat, se demanaue, damb ua cèrta sensacion de desengust e coma damb pena, per qué aguesta hemna arrosseguae tant es paraules en sòrta de parlar damb naturalitat. Qu'ère evident que Grushenka trapaue en aguesta cadència alongada e en aguestes sillabes e sons exageradament midonadi quauquarren de bèth. Qu'ère, plan, un mau costum, de mau gost, que hège veir pòga educacion e un concepte vulgar des bones manères aquerit ena mainadesa. E, totun, aguesta manèra de prononciar e d'entonar es paraules a Aliosha li semblaue ua contradiccion lèu impossible damb era expression ingenuaments mainadenca e alègra deth ròstre, damb eth resplendor des sòns uelhs, doç e erós, tau que les d'un nauèth neishut. En un virament de uelhs, Katerina Ivanovna la hec a sèir en un fautulh ath dauant d'Aliosha e, afogada, la punèc diuèrsi viatges enes sòns arridolents pòts. Que semblaue que siguesse encamardada d'era.

- Qu'ei eth prumèr viatge que mos vedem, Aleksei Fiódorovich, didec extasiada. Hè temps que la volia conéisher, veder-la, anar en çò de sòn, mès que tan lèu se n'a sabut qu'aguest ère eth mèn desir qu'a vengut per era madeisha. Me'n sabia qu'es dues amassa ac resolveríem tot, tot! Atau ac presentie eth mèn còr...Sagèren de convencer-me de qué non balhèssa aguest pas, mès jo que presentia eth resultat e non m'enganhaua. Grushenka m'ac a explicat tot, totes es sues intencions; coma un àngel brave, a baishat volant enquia aciu e m'a hèt a vier patz e alegria...

- Vos que m'auetz menspredat, era mia estimada e digna senhoreta, didec Grushenka en tot arrossegar es paraules damb votz cantaira e eth madeish arridolet encantador e agradiu.
- Non gausètz a dider-me ues taus paraules, embelinaira, faitilhèra! Menspredar-vos a vos? Vos punarè es pòts inferiors un viatge mès. Que semblen un shinhau holadi, atau se vos holaràn mès, e mès, e mès...Guardatz se com arrís, Aleksei Fiódorovich. Eth còr s'alègre en veir ad aguest àngel...

Aliosha se rogit e siguec cuelhut per ua tremoladèra leugèra, lèu imperceptibla.

- Que me mimatz, encantadoira senhoreta, e dilheù que non siga digna des vòstes amorasses.
- Non ei digna! Que non ei digna d'aquerò!, tornèc a exclamar damb madeish fervor Katerina Ivanovna. Vos cau saber, Aleksei Fiódorovich, qu'auem un cap fantastic, qu'auem un còr capriciós mès plen d'orgulh. Qu'èm nòbles, Aleksei Fiódorovich, èm generoses, ac sabíetz? sonque qu'auem estat maleroses! Qu'èrem massa dispausades entà hèr quinsevolh sòrta de sacrificis per un òme indigne, dilhèu, o frivòl. Que n'auie un que tanben ère oficiau, que mos encamardèrem, l'ac aufrírem tot, d'aquerò hè ja temps, uns cinc ans, mès eth que se'n desbrembèc de nosates, se maridèc. Ara qu'a vengut veude, a escrit que vie entà aciu...E sabetz que l'estimam solet ada eth, ada eth e ad arrés mès, e que l'estimaram tota era vida! Eth vierà, e Grushenka tornarà a èster erosa, pr'amor qu'en toti aguesti ans a estat malerosa. Mès qui la poirà repotegar, qui poirà vantar-se d'auer artenhut era sua benvolénça? Solet aqueth vielh comerçant ajaçat en lhet, mès qu'a estat mèsalèu un pair, un amic e un protector entà nosates. Eth que mos trapèc cuelhudes pera desesperacion, per torment, abandonades per aqueth que tant estimauem...Òc, alavetz era que volie estofar-se, e siguec aqueth vielh que la sauvèc, la sauvèc!
- Que me defenetz massa, estimada senhoreta; que hètz lèu en tot, alonguèc de nauèth es paraules Grushenka.
- Que la defeni? Qui èm entà defener-vos e com gausaríem defener-la? Grushenka, àngel, balhatz-me era vòsta maneta. Guardatz aguesta man petita, redondeta e encantadoira, Aleksei Fiódorovich. La vedetz? Que m'a hèt a vier era felicitat e m'a resuscitat, e ara la vau a punar, de dauant e deth darrèr, atau, atau, atau!

E cuelhuda per ua sòrta d'extasi, punèc tres viatge era maneta reauments encantadoira, dilhèu redondeta, de Grushenka. Aguesta, ça que la, en auer estenut era man damb ua riseta nerviosa, vibranta e embelinaira, se botèc a campar ara "estimada senhoreta", visiblaments compladuda de qué li punèssen era man d'aguesta manèra. "Dilhèu sigue massa aguesta afogadura", li passèc peth cap a Aliosha. Se rogit. Tota aguesta estona auie sentut coma un rom rom especiau en còr.

- Non m'avergonhetz, estimada senhoreta, en tot punar-me atau era man dauant d'Aleksei Fiódorovich
- Mès dilhèu è volut avergonhar-vos?, didec un shinhau estonada Katerina

Ivanovna. A!, estimada mia, que mau que me comprehenet!

- Dilhèu vos tanpòc me comprehenet deth tot, estimada senhoreta. Dilhèu jo sò plan pejor de çò que vos pensatz. Qu'è un còr dolent, que sò capriciosa. Se sedusí alavetz ath pruabe Dmitri Fiódorovich siguec solet entà burlar-me'n d'eth.
- Mès ara que seratz vos que lo sauvaratz. M'auetz balhat era vòsta paraula. Vos que lo haratz vier en rason, li cohessaratz que hè temps qu'estimatutz a un aute, qu'ara vos demane era man...
- Ò!, non! Que non vos è prometut arren de parièr. Qu'auetz estat vos que m'auetz dit tot aquerò, mès jo que non vos è balhat era mia paraula.
- Dilhèu alavetz non vos aja comprehenut, didec en votz baisha Katerina Ivanovna en tot esblancossir-se un shinhau. Vos que prometéretz...
- Ò, non, senhoreta, àngel mèn, que non è prometut arren, l'interrompec Grushenka damb doçor e cauma, damb era madeisha expression d'alegria e innocéncia. Ara vedetz, digna senhoreta, se guaire dolenta e autoritària sò damb vos. Que harè çò que volga. Dilhèu adès vos è prometut quauquarren, mès ara que m'ac torni a pensar: e se de ressabuda me torne a shautar? Me referisqui a Mitia. Que me shautèc fòrça ja un viatge, pendent lèu ua ora sancera. Atau que dilhèu vaja ara e li digui que s'estongue damb jo a compdar d'aué... ja vedetz se ne sò d'inconstanta.
- Hè un moment didíetz...quauquarren totafèt diferent, gasulhèc a penes Katerina Ivanovna.
- Ò!, hè un moment! Mès qu'è un còr trende, que sò ua pèga. Quan pensi se guaire a patit per tòrt mèn! S'arribi en casa e de pic me planhi d'eth, qué se passarà?
- Non me demoraua...
- Ai, senhoreta, qué brava e nòbla ètz damb jo! Dilhèu ara deisharatz d'estimar-me, pèga de jo, en veir eth mèn caractèr. Balhatz-me era vòsta adorada maneta, senhoreta, àngel mèn (preguèc damb trendesa, e, damb ua sòrta de veneracion, cuelhec era man de Katerina Ivanovna). Ara, estimada senhoreta, cuelhi era vòsta man e la puni, tau que vos auetz hèt damb jo. Vos que me l'auetz punat tres viatges, mès jo qu'auria de punar era vòsta aumens tres cents entà pagar eth deute damb vos. Per ara que sigue atau e Dempús Diu decidirà: dilhèu siga era sua complèta esclaua e volga complader-la en tot coma cau. Que sigue çò que Diu volgue, sense pactes ne promeses entre nosates. Quina maneta, quina maneta mès adorabla qu'auetz, quina maneta! Era mia estimada senhoreta, era mia beresa impossibla!

S'amièc en silenci aguesta maneta enes pòts, encara que damb un estranh prepaus: eth de "pagar eth compde" damb es sòns punets. Katerina Ivanovna non retirèc era sua man: damb ua timida esperança, escotèc era darrèra promesa de Grushenka, encara qu'exprimida tanben d'ua manèra plan estranha, era de "complader-la coma ua esclaua"; la guardaue intensaments enes uelhs: vedie en aguesti uelhs era madeisha expression simpla e confiada, era madeisha serena

alegria..."Dilhèu sigue massa ingenua!" e ua bohada d'esperança trauessèc eth còr de Katerina Ivanovna. Mentretant, Grushenka, coma s'admirèsse aguesta "estimada maneta", se l'apressèc doçaments enes pòts. Mès, quan ja ère enes sòns pòts, de suspresa vacilèc dues o tres segondes, tau que s'estèsse meditant.

- Sabetz, àngel mèn, didec còp sec, arrossegant es paraules damb era mès trenda e caramelizada des votzes, sabetz? Que non vau a punar era vòsta man. E s'estarnèc en ua riseta menuda e erosa.
- Coma volgatz... Se qué vos passe?, s'espauric Katerina Ivanovna.
- E non vos desbrembetz que vos auetz punat era mia man, mès jo non era vòsta. Quauquarren ludec de ressabuda enes sòns uelhs. Guardaue a Katerina Ivanovna damb ua persisténcia terribla.
- Pògavergonha!, didec ara suspresa Katerina Ivanovna, tau que se de pic auesse comprehenut quauquarren. Tota era que s'aluguèc, sautèc deth sòn seti. Grushenka tanben se lheuèc, sense prèssa.
- Ara madeish li condarè a Mitia que vos m'auetz punat era man, mès que jo non era vòsta. Que s'estarnarà d'arrir!
- Hemnòta, dehòra d'aciu!
- Ò!, quina vergonha, senhoreta, quina vergonha! Autanplan dites per vos aguestes paraules semblen indecentes, estimada senhoreta.
- Dehòra d'aciu, venuda!, cridèc Katerina Ivanovna. Toti es muscles tremolauen ena sua cara, complètaments desgahonada.
- Venuda jo? Vos madeisha, de joeneta, visitàuetz cavalièrs ena vrespada, aufríetzung era vòsta beresa a cambi de sòs, ac sabi.

Katerina Ivanovna lancèc un crit e ère ja a mand de lançar-se sus era, mès Aliosha la tenguec damb totes es sues forces:

- Ne un solet pas, ne ua soleta paraula! Non parletz, non digatz arren, se n'anarà, se n'anarà ara madeish!

En aguest instant es dues ties de Katerina Ivanovna, en enténer eth sòn crit, tanbèn entrèren ena sala. Vengueren a tot córrer entada era.

- Que me'n vau, didec Grushenka, en tot cuelher era mantilha deth divan. Aliosha, estimat, accompanha-me!
- Partitz, partitz, lèu lèu!, li preguèc Aliosha, damb es mans junhudes.
- Alioshenka, estimat, accompanhatz-me. E te diderè quauquarren fòrça, fòrça agradiu peth camin. Qu'a estat per tu, Alioshenka, qu'è botat aguesta scèna. Acompanha-me, tresaur, non te'n penaïràs.

Aliosha li virèc era esquia, en tot heregar-se es mans. Grushenka, arrint sonoraments, gessec dera casa.

Katerina Ivanovna cuelhec ua crisi de nèrvis. Somicau, es espasmes l'estofauen. Toti s'esdegauen ath sòn entorn.

- Ja vos avertí, li didie era tia màger, ja vos avertí que non balhèssetz aguest pas...Qu'ètz massa impetuosa...Se com podérez balhar un pas parièr! Vos que non coneishetz ad aguestes creatures, e aguesta, sivans diden, qu'ei era pejor de totes...Non, qu'ètz massa capriciosa!
- Qu'ei un tigre!, idolèc Katerina Ivanovna. Per qué me tenguérez Aleksei Fiódorovich? L'auria tustat!, l'auria tustat!

Que non podie tier-se dauant d'Aliosha e dilhèu ne tansevolhe ac desiraue.

- Que li calerie èster foetada en un patibul, per un borèu, publicaments!

Aliosha hec repè enquiara pòrta.

- Mès, Diu mèn, sorrisclèc de pic Katerina Ivanovna, en tot quilhar es mans. E eth! Com a podut èster tan vil, tan inuman! L'a condat ad aguesta creatura çò que se passèc aqueth dia fatidic, maudit, etèrnements maudit! "Venguétz a véner era vòsta beresa, estimada senhoreta". Era qu'ac sap! Eth vòste frair qu'ei un brigand, Aleksei Fiódorovich!

Aliosha volie díder quauquarren, mès que non trapaue ne ua soleta paraula. Eth dolor li sarraue eth còr.

- Anatz-vo'n, Aleksei Fiódorovich! Quina vergonha, quin espant! Deman...Vos ac demani de jolhs. Venguetz deman. Non me jutgetz, perdonatz, sabi pas se qué serà de jo!

Aliosha gessec en carrèr coma trantalhant. Tau qu'era, eth tanben auie talents de plorar. Còp sec, l'artenhec era sirventa.

- Era senhoreta s'a desbrembat de balhar-vos aguesta carta de part dera senhora Jojlakova. Qu'ei aciu dès era ora de dinar.

Aliosha cuelhec mecanicaments era envolòpa e, lèu sense encuedar-se'n, se lo botèc ena pòcha.

XI. UA REPUTACION ARROÏNADA

Dès era ciutat enquiat monastèri qu'auie ua *versta*, o pòc mès. Aliosha hec lèu peth camin, desèrt ad aguesta ora. Lèu hège net, qu'ère de mau hèr distinguir es objèctes a trenta passi. Ena mitat deth camin i auie ua horcalhada. En aqueth punt, jos un saüc solitari, s'aubiraue ua silueta. A penes arribèc aquiu Aliosha, era silueta sautèc sus eth e, damp votz isterica, sorrisclèc:

- Era bossa o era vida!
- A!, qu'ès tu, Mitia! Exclamèc Aliosha que, Dempús d'auer-se hèt a vier un bon

espant, se demorèc estonat.

- Hu, hu, hu, non me demoraues, è? Me preguntaua a on podia demorar-te. Près dera casa d'era? D'aciu i gessen tres camins e te podia pèrder. Fin finau decidí demorar-te aciu pr'amor que i auies de passar ara fòrça, qu'ei eth solet camin qu'amie entath monastèri. Ben, ditz-me era vertat, estronha-me tau qu'a un escrauat... Mès, qué te cau?
- Arren, frair...Qu'ei que m'as espaurit. A!, Dmitri. Era sang deth nòste pair, adès...Aliosha petèc en somics, que ja hège temps qu'auie talents de plorar e ara ère coma se de ressabuda quauquarren l'estarnèsse era amna. De pòc que l'aucisses...Que l'as esconjurat...E ara...Aciu...Te botes a hèr trufaries...Era bossa o era vida!
- Plan, e qué? Ei indigne? Non ei avient entara situacion?
- Non...Solet que...
- Demora. Guarda era net, guarda quina net tan lugubra, quines bromes e quin vent s'a lheuat! M'è amagat aciu, jos eth saüc, te demoraua, e de pic è pensat (Diu que n'ei testimòni): entà qué tormentar-se, entà qué demorar? Aciu que i a un saüc, qu'è un mocador, ua camisa, ara madeish posqui hèr ua còrda, ath delà tanben è uns betrèles e...deishar d'allassar ara tèrra, de desaunorar-la damb era mia innòbla preséncia. E de suspresa te veigui vier. Senhor coma se baishèsse quauquarren deth cèu ath mèn dessús: que i a, ça que la, ua persona qu'estimi, qu'ei aquiu, aguest omenet, eth mèn estimat frair, que m'estimi mès qu'arren en mon, era soleta persona qu'estimi! E è sentut tant d'amor per tu, en aguesta menuta t'è estimat tant, qu'è pensat: "Ara me lançarè eth sòn còth!". Mès Dempús se m'a acodit ua idia estupida: "Me vau a divertir ua estona, li balharè un subersaut". E m'è metut a cridar coma un cretin: "Era bossa!". Perdona era mia pegaria: qu'ei solet ua estupiditat, mès çò qu'amii ena mia amna...tanben ei decent... Ben, ath diable, ditz-me, qué s'a passat? Què a dit era? Estronha-me, esbauça-me, non ages pietat de jo! S'a botat dehòra de se?
- Non, que non ei aquerò...Que non s'a passat arren d'aquerò, Mitia. Aquiu...Me trapè as dues amassa.
- A quines dues?
- A Grushenka e a Katerina Ivanovna.
Dmitri se demorèc de pèira.
- Impossible, sorrisclèc. Qu'è en tot delirar! Grushenka ena sua casa?

Aliosha li condèc tot çò qu'auie passat d'eth moment qu'arribèc en çò de Katerina Ivanovna. S'estèc parlant ues dètz menutes, que non se pòt díder qu'eth sòn raconde siguesse guaire fluid e ordenat, mès, çampar, parlèc damb claretat, en tot captar es paraules principaus, es gèsti mès importanti, e exprimic damb netedat, soent damb ua soleta traça, es sòns pròpis sentiments. Sa frair Dmitri l'escotaue en silenci,

lo guardaue fixaments damb ua quietud espaventosa, mès entà Aliosha qu'ère clar qu'ac auie comprehenut tot e gahat eth sens de tot er ahèr. Mès eth sòn ròstre, a mida qu'auançauet eth raconde, se tornaue non ja ombriu senon menaçaire. Dmitri rufèc es celhes, sarrèc es dents, era sua guardada fixa se hec encara mès fixa, mès testuda, mès orribla... Tant mès estonanta siguec quan, damb ua rapiditat inimaginabla, tota era sua cara, enquia alavetz anutjada e herotja, cambièc complètaments d'expression, e es sòns pòts barradi se dauriren, e deishèc anar ua incontrolabla e autentica arridalha. S'estarnaue d'arrir, literauments, e pendent fòrça estona ne tansevolhe podec parlar.

- Atau que non li punèc era man! Non li punèc era man e se n'anèc!, cridaue damb ua sòrta de morbós entosiasme qu'autanplan podie semblar insolent se non ausse estat tan naturau. E era auta li cridaue qu'ère un tigre! E be n'ai, de vertat! Que l'aurien d'amar en cadafalc? Òc, òc, s'ac meritarie, s'ac meritarie, jo tanben que m'ac pensi, s'ac merite, que hè temps que s'ac merite. Guarda, frair, que vase entath cadafalc, mès prumèr qu'ei de besonh que jo me guarisca. Compreni ad aguesta reina dera insolència, tot çò qu'era ei qu'ei exprimit en çò dera man. Ua hemna infernau! Qu'ei era reina de totes es creatures infernaus, de totes es que se pòden imaginar en mon! En sòn gènre, qu'ei inegalabla! Atau ei que se n'anèc ara prèssa entà casa? Alavetz jo...A...La vau a veir! Aliosha, non me balhes era colpa, qu'ei vertat, i sò d'acòrd, estofar-la que serie pòc...
- E Katerina Ivanovna!, exclamèc damb tristor Aliosha.
- Ada era tanben la veigi, veigi ath sòn trauèrs, la veigi mielhor que jamès! Qu'ei eth descurbiment des quate continents deth mon, des cinc, voi díder. Un acte atau! Ei era madeisha Katenka, era madeisha collegiala que, en generós assag de sauvar a sa pair, non auec pòur de córrer en casa d'un oficiau grossièr e stupid, a maugrat de poder patir un terrible otratge. Mès, quin orgulh, quina imprudència, quin desfiament ath destin, amiat enquiar infinit! Dides qu'era tia sajaue de dissuadir-la? Sabes? Aguesta tia qu'ei tanben ua hemna despòtica: qu'ei era fraia dera generala de Moscòu e ère autanplan mès arroganta qu'era, mès eth sòn marit siguec condemnat per desfauc e ac perdec tot, era clòsa e tot çò d'aute; era capinauta esposa, de pic, baishèc eth ton e d'alavetz ençà non l'a lheuat. Atau, donc, que sagèc de dissuadir a Katia, mès aguesta non l'escotèc. "Ac posqui conquistar tot, tot qu'ei en mèn poder; posqui captivar a Grushenka, tanben se voi", e n'ère segura de se madeisha, s'a vantat dauant d'era madeisha, de manèra que de qui ei eth tòrt? Cres qu'a punat prumèr era man de Grushenka damb bèra intencion, per bèth calcul astut? Non, qu'ac hec sinceraments, encamardada de vertat de Grushenka o, mielhor dit, non de Grushenka, senon deth sòn pròpi sòmni, deth sòn delèri, pr'amor qu'aguest ère *eth mèn sòmni, eth mèn deléri*. Estimat mèn Aliosha, com t'as podut escapar, damb dues hemnes coma aguestes? Te botères a córrer damb era sotana revertegada? Hu, hu hu!
- Frair, que semble que non te n'as encuedat d'enquia quin punt as ofensat a Katerina Ivanovna en condar-li a Grushenka çò d'aqueth dia. Era ara pressa li floquèc en cara que "visitaue en secret a cavalièrs entà véner era sua beresa".

Fair, qu'ei que i a màger ofensa qu'aguesta? (A Aliosha çò que mès lo tormentau ère era idia de qué sa fair semblaue compladut dauant era umiliacion de Katerina Ivanovna, encara que, plan que òc, non podie èster atau.

- Vai!, didec Dmitri Fiódorovich, en tot arroncilhar còp sec es celhes d'ua manèra espaventosa e en tot balhar-se ua tèca en front. Solet alavetz comprehenec, encara qu'Aliosha l'ac venguie de condar tot com cau, era ofensa e eth crit de Katerina Ivanovna: "Eth vòste fair qu'ei un brigand!". Òc qu'ei vertat, qu'ei possible que li condesse a Katerina Ivanovna çò d'aqueth "dia fatidic", coma ditz Katia. Òc, l'ac condè, ara que me'n brembi! Siguec aqueth dia, en Mokroie, jo èra embriac, es gitanes cantauen... Mès jo que somicaua, jo madeish somicaua aqueth dia, qu'èra de jolhs e pregaua dauant era imatge de Katia, e Grushenka ac comprehenie. Alavetz era ac comprehenec tot, me'n brembi, tanben era ploraue...A!, dimònis! Mès, que non podie èster de ua auta manèra! Alavetz ploraue, mès ara... Ara "ua punhalada en còr!". Atau son es hemnes (joquèc eth cap e se demorèc cogitós). Òc, que sò un brigand! Sens dopte, un brigand!, sorrisclèc de còp damb votz lugubra. Qu'ei parièr se ploraua o non, contunhi a èster un brigand! Ditz-li qu'accèpti eth titol, s'aquerò pòt servir de consolacion. Ben, qu'ei pro, adishatz, qu'ei inutil contunhar parlant d'aquerò! Non ei divertit. Hè eth tòn camin, jo que harè eth mèn. Non voi que mos tornem a veir, aumens non enquia qu'arribe era darrèra menuta. Adishatz, Aleksei!

Sarrèc damb fòrça era man d'Aliosha e, damb eth cap encara clin, sense lheuar era guardada, tau que se s'arrinquèsse ada eth madeish d'auiu, s'endralhèc de cap ara ciutat. Aliosha lo seguie damb era guardada, sense creir que se n'anèsse atau, còp sec, deth tot.

- Demora, Aleksei, ua confession mès, a tu solet!, Dmitri Fiódorovich arreculèc en un virament de uelhs. Guarda-me, guarda-me ben: aciu madeish, ac ves?, aciu madeish se premanís ua infàmia espaventosa. En díder "aciu madeish", Dmitri Fiódorovich se picaue eth piech damb eth punh e damb ua mina plan estranha, coma s'era infàmia se trapèsse e la sauvèsse justaments auiu, en sòn piech, en bèth lòc, dilhèu en ua pòcha o cosuda e penjada en sòn còth. Que ja me coneishes: sò un brigand, un arreconeishut brigand! Mès te cau saber que, de çò qu'aja hèt abantes o posca hèr d'ara endauant, arren, arren se pòt comparar en baishesa damb era infàmia que justaments ara, justaments en aguesta menuta, amii aciu, en mèn pitrau, aciu, guarda, aciu, ua infàmia qu'actue e que se complís, que jo sò totauments liure d'arturar: la posqui arturar o cometer-la, cuelh nòta! Donques ben, te cau saber que la cometerè, que non li botarè eth fren. Adès t'ac è condat tot, mens aquerò, pr'amor qu'autanplan a jo me manque descarament! Encara me posqui arrestar; se m'arturi, deman poiria recuperar ua mitat sancera der auner percut, mès non m'arturarè, cometerè eth mèn vil projècte e tu seràs testimoni de qué te parlè d'eth per auança damb plia consciéncia! Escurina e perdicion! Que non è arren qu'explicar, te'n saberàs ath sòn temps. Carreron immond e hemna infernau! Adishatz. Non preges per jo, non m'ac meriti e non ei de besonh, non ei

en absolut de besonh... Non n'è besonh entad arren! Dehòra!...

E de ressabuda s'aluenhèc, aguest còp definitiuaments. Aliosha se dirigic entath monastèri. "Qué volie díder? Qué signifique que non lo tornarè a veir? De qué parlaue?, se preguntaue damp frenesia. Non, deman, sense manca, lo veirè e lo traparè, lo cercarè exprèssaments. Quines causes que ditz!"

Entornegèc eth monastèri e, a trauèrs dera pinada, s'enfilec dirèctaments entar ascetòri. Li dauriren era pòrta, encara qu'ad aguesta ora ja non deishauen passar ad arrés. Se li sarraue eth còr tant qu'entraue ena cèla deth starets. "Per qué, per qué auie gessut? Per qué l'auie manat "entath mon"? Aciu patz. Aciu santetat. E aquiu, confusion, escurina qu'en era un de seguit s'i pèrd e se hòravie..."

Ena cèla se trapauen eth novici Porfiri e eth ieromonge Paisi, que s'auie presentat a cada ora deth dia entà preguntar pera salut deth pair Zosima, qu'eth sòn estat, sivans se'n sabec Aliosha damp espant, empejoraue mès e mès. Aguest viatge ne tansevolhe se podec celebrar er abituau collòqui deth vrespe damp era comunautat. Generaument, cada dia Dempús der ofici deth vrespe, abantes de retirar-se a dormir, es monges deth monastèri se solien amassar ena cèla deth starets e cadun li cohessaue en votz nauta es pecats dera jornada, es sòmnis pecaminosi, es sòns pensaments, es sues temptacions, autanplan es sues pelejes damp d'auti monges, s'ei que s'auessen produsit. Quauqui uns se cohessauen de jolhs. Eth starets les absolvie, reconciliaue, exortaue, impausaue penitències, benedie e les didie adiu. Contra aguestes "confessions" frairaus se revoutauen es adversaris deth *starchetsvo*, en tot allegar qu'aguesta practica profanaue era confession coma sacrament, qu'ère lèu un blasfèmi, encara que se tractaue de quauquarren totauments desparièr. Autanplan auien expausat as autoritats diocesanes que taus confessions non solet non balhauen boni fruts senon que, en realitat, indusien de bon voler ath pecat e ara temptation. A fòrça monges, per exemple, les hège dò d'anar a cohessar-se ena cèla deth starets e venguien lèu ara fòrça, pr'amor que toti ac hègen, entà que non les auessen coma capinauti e rebèls. Condauen que béri uns des frairs, en dirigir-se ara confession deth vrespe, se metien d'acòrd entre se d'auança: "Jo diderè qu'aguest maitin m'è emmaliciat damp tu e tu ac confirmes"; d'aguesta sòrta auien quauquarren entà díder, solet entà acabar mès lèu. Aliosha sabie que, de hèt, atau se passaue diuèrsi viatges. Sabie tanben qu'auie frairs plan embestiadi per aqueth costum de qué autanplan es cartes des familiars, que recebien es ermites, prumèr èren amiades entath starets entà que les daurisse e liegesse abantes qu'es sòns destinataris. Se supausaue, plan que òc, que tot aquerò ac calie hèr damp libertat e confiança, sense réserves, en nòm d'ua umilitat liura e d'ua edificacion sauvaira, mès, en realitat, se passaue qu'a viatges se hège d'ua manèra pòc sincèra e, ath delà, artificiosa e faussa. Mès es frairs mès vielhs, es que sauvaue mès experiéncia, didien que "entàs qu'auessen entrat en aqueres parets damp er in de sauvar-se, totes aguestes aubediéncies e hètes resultauen sens dopte sauvaires e de grana utilitat; aqueri que, peth contrari, les siguessen penoses taus pròves e mormorèssen contra eres, non èren vertadèrs monges e s'auien enganhau en entrar en monastèri, eth sòn lòc se trapaue en mon. Deth pecat deth

dimòni, ath delà, un que jamès n'ei sauvat, ne en mon ne en temple; per tant, non s'auie d'ester guaire indulgent damb es pecats".

- Qu'ei aflaquit, lo venç era somnoléncia, li comuniquèc damb un mormolh eth pair Paisi a Aliosha, Dempús de balhar-li era sua benediccion. Autanplan ei de mau hèr desvelhar-lo. Mès que non mos ac cau hèr. A estat desvelhat ues cinc menutes, demanèc que s'envièsse as frairs era sua benediccion e les demanèc que l'auessen present enes sues pregàries nueitius. Peth maitin a prumèra ora qu'a era intencion de comuniar un aute viatge. Que t'a mentat, Aleksei, a preguntat s'auies gessut e l'auem dit qu'eres ena ciutat. "L'è balhat era mia benediccion entà que i anèsse; eth sòn lòc qu'ei aquiu e non aciu, encara", aquerò ei çò que didec de tu. T'a rebrembat damb afecion, damb preocupacion; te n'encuedes der aunor qu'quierò supause entà tu? Mès per qué t'a manat de víuer un cèrt temps en mon? Que deu auer previst quauquarren en tòn destin! Comprend, Aleksei, que se tornes en mon serà entà amiar a terme eth prètzhet que t'a assignat eth tòn starets e non entà abandonar-te ara frivòla vanitat ne as plasers mondans...

Eth pair Paisi gessec. De qué eth starets ère agonizant que ja non n'auie cap de dopte, encara que podie víuer un o dus dies mès. Aliosha decidic damb ardor e fermetat que, a maugrat dera promesa qu'auie hèt de vier a veir a sa pair, as Jojlakova, a sa frair e a Katerina Ivanovna, non deisharie eth monastèri en tot eth dia a vier, senon que s'estarie ath cant deth sòn starets enquiarà sua defuncion. Eth sòn còr s'aluguèc d'amor e se repotèc amaraments per auer estat capable, per un moment, ena ciutat, de desbrembar ad aqueth qu'auie deishat en monastèri en sòn jaç de mòrt, ad aqueth que veneraue mès qu'ad arrés en mon. Entrèc en dormitori deth starets, s'ajulhèc e s'inclinèc enquiat solèr dauant deth mestre adormit. Aguest qu'ère en. honsat en un prigond sòn, quiet, damb ua respiracion regulara e lèu imperceptibla. Eth sòn ròstre qu'ère seren.

En tornar ena auta cramba, era madeisha qu'eth starets auie recebut as sues visites peth maitin, Aliosha, lèu sens desvestir-se e en tot treir-se solet es bòtes, s'estirèc en petit divan de cuer, estret e dur, qu'en eth auie dormit tostemp, dès hège fòrça temps, totes es nets, en tot amiar damb eth, solet un coishin. Eth matalàs qu'auie mentat sa pair a crits que hège temps que ja non l'estenie. Solet se treiguie era sotana e se caperaue damb era en sòrta de damb ua ahlaçada. Mès, abantes de dormir, se calèc de jolhs e preguèc ua bona stona. Ena sua arderosa pregària non li demanaue a Diu que resolvesse era sua confusion, solet auie set d'ua umilitat erosa, d'aguesta umilitat qu'abantes tostemp visitaue era sua amna Dempús d'auer laudat e glorificat a Diu, e en aquerò consistie generauments era sua pregària nueitiua. Aguesta alegria que lo visitaue li costau un sòn leugèr e tranquil. Ara, tant que pregaue, de pic sentec per edart ena sua pòcha era petita envelopa ròsa que l'auie balhat era sirventa de Katerina Ivanovna en artenher-lo en carrèr. Se demorèc entrebolit, mès acabèc era pregària. Ara seguida, Dempús d'ua cèrta vacilacion, dauric era envelopa. Ath laguens i auie ua carta dirigida ada eth, signada per Lise, aguesta joeneta, hilha dera senhora Jojlakova, qu'ath maitin se n'auie arrit tant d'eth en preséncia deth starets.

Aleksei Fiódorovich, didie, vos escriui en secret de toti, e autanplan de mama, e sai qu'està mau. Mès que non posqui contunhar en tot víuer sense dider-vos çò qu'a neishut en mèn còr e qu'arrés, exceptat nosati dus, li cau saber de moment. Mès com vos diderè çò que tant desiri dider-vos? Eth papèr, diden, que non se rogís: vos asseguri que non ei vertat e que se rogís madeish que jo en aguest moment, tota sancera. Estimat Aliosha, vos aimi, vos estimi dès qu'era ua mainada, dès Moscòu, quan vos èretz tan diferent d'ara e vos estimi entà tota era mia vida. Que vos è alistat en mèn còr entà junher-me a vos e ena vielhesa acabar amassa era nòsta vida. A condicion, plan que òc, de qué deishetz eth monastèri, per çò que hè ara nòsta edat, demoraram ad açò que mane era lei. Entà alavetz, estarè guarida deth tot, caminarè e dançarè. Aquerò qu'ai segur.

Coma vedetz, è pensat en tot. Solet i a ua causa que non me posqui imaginar: qué pensaratz de jo quan liegéssetz aquerò? Arrisqui e hèsqui badinades tostemp, coma aué quan vos è hèt emmaliciar, mès vos asseguri qu'ara, abantes de cuéller era pluma, è prenat dauant dera icòna dera Mair de Diu, e tanben ara sò en tot pregar e a punt des lèrmes.

Eth mèn secret qu'ai enes vòstes mans; deman, quan venga, sabi pas se com vos guardare. A!, Aleksei Fiódorovich, que se passarà se de nauèth, coma ua estupida, non me posqui tier e, quan vos guarda, m'estarni d'arrir coma è hèt aguest maitin? Me cuelheratz coma ua perversa burlona e non crederatz era mia carta. Per aquerò vos demani, estimat mèn, se vos planhetz un shinhau de jo, que non me guardetz guaire enes uelhs deman, quan venga per aciu, pr'amor que, quan se crotzen damb es vòsti, dilhèu non posca evitar d'arrir, e vos, ath delà, amiaratz aguest vestit long...Autanplan ara senti hered en tot eth mèn èsser quan ac pensi; per aquerò, quan entra, pendent uns instants, non me guardetz en absolut, guardatz a mama o guardatz pera hièstra...

Atau que vos è escrit ua carta d'amor, ò, Diu mèn, qué è hèt? Aliosha, non me menspredètz, s'è hèt mau o vos è ofensat, perdonatz-me. Ara eth secret dera mia reputacion, dilhèu arroïnada entà tostemp, qu'ai enes vòstes mans.

Aué que non deisharè de plorar tot eth dia. Entà deman, entà aguest terrible deman.

LISE

P.S. Aliosha, venetz sense manca, sense manca, sense manca! Lise.

Aliosha liegec era carta damb estupor, la liegec dus viatges, s'arturèc a pensar, dempús se botèc a arrir en votz baisha, doçaments. Qu'auec un subersaut: aguesta riseta que li semblèc pecaminosa. Mès un instant dempús tornèc a arrir dera madeisha

manèra, en votz baisha e erosa. Hiquèc lentaments era carta ena envolòpa, hec eth senhau dera crotz e s'ajacèc. Era agitacion que sentie ena amna de pic s'esbugassèc. "Senhor, tie pietat de toti eri, protegis aguestes amnes maleroses e tempestuoses, guida-les. Que son tòns es camins: amia-les per aguesti camins e sauva-les. Tu qu'ès amor. Tu que les manaràs alegria a toti!", gasulhèc Aliosha, en tot senhar-se e quèir en un sòn tranquil.

